

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TEZKİRE-İ HAZRET-İ HOCA MUHAMMED ŞERİF
BÜZÜRGVĀR
(Çeviri Yazı, Türkiye Türkçesine Aktarma, Dizin, Sözlük ve
Dil İncelemesi)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Meherıayı AOSIMAN

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Muharrem ÖÇALAN

ARALIK- 2016

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZKİRE-İ HAZRET-İ HOCA MUHAMMED ŞERİF
BÜZÜRGVÂR
(Çeviri Yazı, Türkiye Türkçesine Aktarma, Dizin, Sözlük ve
Dil İncelemesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEİHERİAYI AOSIMAN

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

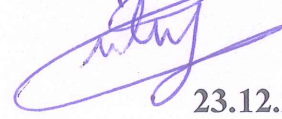
“Bu tez 23.12/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oy birliği / ~~Oy çokluğu~~ ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof.Dr. Mehmet Mehdi ERGÜZEL	BAŞARILI	
Doç.Dr. Kenan ACAR	BAŞARILI	
Yrd.Doç.Dr. Muharrem ÖÇALAN	BAŞARILI	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Meiheriayi AOSIMAN

23.12.2016

ÖNSÖZ

Türk dili ailesinin Orta Asya grubuna mensup olan Çağatay Türkçesi, 15.yüzyılın başlarından 20. yüzyılın başlarına kadar kullanılmıştır. Üzerinde çalıştığımız “Tezkire-i Hızret-i Hoca Muhammed Şerif Büzürgvâr Bu Turur”, Çağatay Türkçesinde yazılmış bir eserdir. Eser 1915 tarihinde Molla Abdülkadir Yârkendi tarafından ele alınmış ve şimdi İsveç Lund Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan çok değerli bir eserdir.

Çalışmamız; Giriş, Yazım Özellikleri, Dil İncelemesi, Metin, Dizin ve Sözlükten ibaret 6 bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, tezkire ve tezkirecilik, Türk dili ve tarihsel gelişimi, Çağatay Türkçesi ve Çağatay adı, tezkire ve Hoca Muhammed Şerif hakkında bilgi verildi. Yazım Özellikleri bölümünde, eserin yazım özellikleri verildi. Dil incelemesi bölümünde, eserde bulunan Çağatay Türkçesi dil özellikleri tespit edildi. Metin bölümünde, eserin transkripsiyonu ve Türkiye Türkçesine aktarması yapıldı. Dizin bölümünde genel sözlük dizininin yanı sıra, eserde geçen kişi adları ve yer adları dizini verildi. Sözlük bölümünde ise eserde geçen sözcüklerden bir sözlük oluşturduk.

Bu eser üzerindeki incelememiz, yüksek lisans tezi olarak sunduğumuz bu çalışma ile sınırlı kalmayacak ve benzeri çalışmalarımız devam edecektir. Çalışmamızda görülen eksik ve yanlışlar tarafıma aittir. Özenle çalışmamıza rağmen muhtemel hatalar konusunda yapılacak uyarılar dikkate alınacak ve eser üzerindeki çalışmamızın eksiklerinin giderilmesi açısından memnuniyetimize ve şükranımıza sebep olacaktır.

Bu çalışma süreci içinde maddi ve manevi destekleri ile yanımda olan, başta eşim Şirali TUNİYAZ olmak üzere aileme, yardımsever arkadaşım Emine YILDIRIM’a ve ilk günden bu yana tecrübe ve ilminden faydalandığım, değerli danışman hocalarım Yrd.Doç.Dr. Muharrem ÖÇALAN, Yrd.Doç.Dr. Musa AKSOY, metin okumaları esnasında özellikle Arapça ve Farsça sözcükler konusunda yardımlarını esirgemeyen sayın Doç.Dr. Ozan YILMAZ hocama, tez savunmam esnasında çalışmamdaki eksiklerimi raporlayarak beni uyararak ve düzeltmelerime vesile olan Doç.Dr. Kenan ACAR ve Prof. Dr. M.Mehdi ERGÜZEL hocalarıma ve üzerimde emeği olan tüm hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

MEIHERIAYI AOSIMAN

SAKARYA-2016

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	viii
İŞARETLER	ix
TABLO LİSTESİ	x
ÇAĞATAY TÜRKÇESİ ALFABESİ	xi
ÖZET	xiii
SUMMARY	xiv
GİRİŞ	1
BÖLÜM I: YAZIM ÖZELLİKLERİ	17
1.1. Ünlülerin Yazılışı	17
1.1.1. <i>a</i> Ünlüsünün Yazılışı.....	17
1.1.2. <i>e</i> Ünlüsünün Yazılışı	18
1.1.3. <i>i/i</i> Ünlülerinin Yazılışı	19
1.1.4. <i>o, ö, u, ü</i> Ünlülerinin Yazılışı	20
1.2. Ünsüzlerin Yazılışı	21
1.2.1. <i>b</i> ve <i>p</i> Ünsüzlerinin Yazılışı	21
1.2.2. <i>d</i> ve <i>t</i> Ünsüzlerinin Yazılışı	21
1.2.3. <i>c</i> ve <i>ç</i> Ünsüzlerinin Yazılışı	22
1.2.4. <i>k</i> ve <i>g</i> Ünsüzlerinin Yazılışı	22
1.2.5. <i>ğ</i> Ünsüzünün Yazılışı	22
1.2.6. <i>ğ</i> Ünsüzünün Yazılışı	23
1.2.7. <i>η</i> Ünsüzünün Yazılışı	23
1.2.8. <i>s</i> ve <i>ş</i> Ünsüzünün Yazılışı	24
1.3. <i>kim</i> Bağlacını Yazımı	24
1.4. <i>ki</i> Bağlacının Yazımı	24
1.5. <i>üçün</i> Edatının Yazımı	24
1.6. <i>-dur/-dür</i> Ek-filinin Yazımı	25
1.7. Arapça ve Farsça Sözcüklerinin Yazımı	25

1.9. Yanlış ve Eksik Yazım	26
BÖLÜM 2: DİL ÖZELLİKLERİ	27
2.1. Ses Bilgisi – Ses Uyumları.....	27
2.1.1. Ünlüler (Vokaller)	27
2.1.2. Ünlü (vokal) Uyumu.....	27
2.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu.....	28
2.1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık (Dudak) Uyumu.....	28
2.1.3. Ünlü Türemesi.....	29
2.1.2. Ünsüzler (Konsonantlar).....	29
2.1.4. Ünsüz Değişimi.....	30
2.1.4.1. Dudak Ünsüzleri <i>b/p, v/f, m</i>	30
2.1.4.2. Diş Ünsüzleri <i>d/t</i>	31
2.1.4.3. Gırtlak Ünsüzleri <i>g/k, ğ/k</i>	32
2.1.4.4. Ön Damak, Dil Ucu Titreşimli Ünsüzü <i>r</i>	34
2.1.4.5. Yer Değiştirme.....	34
2.1.4.6. Ünsüz İkizleşmesi.....	34
2.2. Kelime Yapımı : Yapım ve Çekim Ekleri.....	34
2.2.1. Yapım ekleri.....	35
2.2.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri.....	35
2.2.1.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri.....	36
2.2.1.3. Fiilden Fiil Yapma Ekleri.....	37
2.2.1.4. Fiilden İsim Yapma Ekleri.....	37
2.2.2. Çekim Ekleri.....	38
2.2.2.3. İsim Çekimi	38
2.2.2.4. Fiil Çekimi	45
2.3. Sıfatlar	51
2.3.1. Vasıflandırma Sıfatları	51
2.3.2. Belirtme Sıfatları	52

2.3.2.1. İşaret Sıfatları	52
2.3.2.2. Sayı Sıfatları.....	52
2.3.2.3. Soru Sıfatları	54
2.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları	54
2.4. Zamirler	55
2.4.1. Şahıs Zamirleri	54
2.4.2. İşaret Zamirleri	56
2.4.3. Soru Zamirleri	56
2.4.4. Dönüşlülük Zamirleri	57
2.4.5. Belirsizlik Zamirleri	58
2.5. Zarflar	58
2.5.1. Yer Zarfları	58
2.5.2. Zaman Zarfları	59
2.5.3. Hâl Zarfları	59
2.6. Edatlar	60
2.6.1. Çekim Edatları	60
2.6.2. Bağlama Edatları	61
2.6.3. Karşılaştırma Edatları	61
2.6.4. Kuvvetlendirme Edatları	61
2.6.5. Soru Edatları	62
2.6.6. Ünlem Edatları	63
2.7. Söz Varlığı	63
2.8. Cümle Yapısı	63
2.8.1. Basit Cümle	63
2.8.1.1. Bildirme Cümlesi (Haber Cümlesi)	63
2.8.1.2. Soru Cümlesi	64
2.8.1.3. İstek Cümlesi	64
2.8.1.4. Emir Cümlesi	65
2.8.1.5. Hitap Cümlesi	65

2.8.2. Birleşik Cümle	65
2.8.2.1. Şartlı Birleşik Cümle	66
2.8.2.2. Ki'li birleşik Cümle	66
2.8.2.3. İç içe Birleşik Cümle	67
BÖLÜM 3. METİN. Çeviri Yazı, Türkiye Türkçesine Aktarma	68
BÖLÜM 4. DİZİN	117
4.1. Şahıs Adları	117
4.2. Yer Adları	121
4.3. Genel Dizin	126
BÖLÜM 5. SÖZLÜK	207
SONUÇ	258
KAYNAKÇA.....	260
EKLER.....	265
ÖZGEÇMİŞ.....	291

KISALTMALAR

A	: Arapça
a	: Yazma nüshasındaki yaprağın birinci sayfası
a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.y	: Adı geçen yer
A.Ü.	: Ankara Üniversitesi
A+F	: Arapça+Farsça
A+T	: Arapça+Türkçe
b	: Yazma nüshasındaki yaprağın ikinci sayfası
C.	: Cilt
ç	: çokluk
Çev.	: Çeviren
ETü	: Eski Türkçe
F	: Farsça
F+A	: Farsça+Arapça
F+T	: Farsça+Türkçe
H.	: Hicri
Hz.	: Hazreti
İA	: İslam Ansiklopedisi
İÜEF	: İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesi
K	: Konsonant
k.a	: kişi adı
m	: miktar
Moğ	: Moğolca
ö	: ölçü
öz.a	: özel ad
s.	: sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
V	: Vokal
vb.	: ve benzeri
y.a	: yer adı
YUy	: Yeni Uygur Türkçesi
yy	: yüzyıl

İŞARETLER

- + : İsme bağlamayı, isim kategorisini gösterir.
- : Fiile bağlamayı, fiil kategorisini gösterir.
- # : Kelime başında ve sonunda gelen sesleri göstermede kullanılır.
- // : Kelime içinde gelen sesleri göstermede kullanılır.
- >,< : Kelimelerde ses değişimi olduğunda kullanılır.
- : : Kelimelerde ses değişimi olmadığında kullanılır.
- Ø : Kelimelerde ses düşmesi olduğunda kullanılır.
- * : Metinde örneği yoktur.

TABLO LİSTESİ

	sayfa
Tablo I Çağatay Türkçesi Alfabeti.....	xii
Tablo II Tezkire yazarları, eserleri ve kapsadığı dönem	5
Tablo III Ünlüler (Vokaller)	27
Tablo IV Ünsüzler (Konsonantlar).....	30

ÇAĞATAY TÜRKÇESİ ALFABESİ

Bu tezde benimsenen transkripsiyon alfabesi, şu işaretlerden oluşur.

Korunmuş	Bitiş	Orta	Başlangıç	Adı	Harf Çevirisi	Güncel Türkçesi
ا	ا		ا	elif	a, ā	a, e, â
ء			—	hemze	'a, e, i, u, ü	'a, e, i, u, ü
ب	ب	ب	ب	be	b, p	b
پ	پ	پ	پ	pe	p	p
ت	ت	ت	ت	te	t	t
ث	ث	ث	ث	se	s	s
ج	ج	ج	ج	cim	c, ç	c
چ	چ	چ	چ	çim	ç	ç
ح	ح	ح	ح	ha	h	h
خ	خ	خ	خ	hı	h	h
د	د	د	د	dal	d	d
ذ	ذ	-	ذ	zel	z	z
ر	ر	ر	ر	re	r	r
ز	ز	ز	ز	ze	z	z
ژ	ژ	ژ	ژ	je	j	j
س	س	س	س	sin	s	s
ش	ش	ش	ش	şın	ş	ş
ص	ص	ص	ص	sad	ş	s
ض	ض	ض	ض	dad	z, d	d, z
ط	ط	ط	ط	tı	t	t
ظ	ظ	ظ	ظ	zı	z	z
ع	ع	ع	ع	ayın	'h, i, í, u	'h
غ	غ	غ	غ	gayın	ğ	g, ğ
ف	ف	ف	ف	fe	f	f
ق	ق	ق	ق	kaf	k	k
ك	ك	ك	ك	kef	k, g, ŋ	k, g, ğ, n
گ	گ	گ	گ	gef	g	g, ğ

نك	نك	نك	نك	nef, sağır kef	ŋ	ng
ل	ل	ل	ل	lam	l	l
م	م	م	م	mim	m	m
ن	ن	ن	ن	nun	n	n
و	و	و	و	vav	v, o, ö, u, ū, ü	v, o, ö, u, ü, û
ه	ه	ه	ه	güzel he	h, e, a	h, e, a
لا	لا	—		lamelif	lā	la
ى	ى	ي	ي	ye	y, í, î, î,e	y, ı, î, î,e

Tablo I

Tezin Başlığı: TEZKİRE-İ HAZRET-İ HOCA MUHAMMED ŞERİF BÜZÜRGVÂR (Çeviri Yazı, Türkiye Türkçesine Aktarma, Dizin, Sözlük ve Dil İncelemesi)	
Tezin Yazarı: MEIHERIAYI AOSIMAN	Danışman: Yrd.Doç.Dr.Muharrem ÖÇALAN
Kabul Tarihi: 23.12.2016	Sayfa Sayısı: xv(ön kısım)+265(tez)+26(ek)
Anabilimdalı: Türk Dili ve Edebiyatı	Bilimdalı: -----
<p>Son tebliğden sonra Türklerin İslamiyetle şümüllü bir şekilde tanışması, merkezine insan sevgisi ve kötülüklerden uzak durmayı alan Tasavvuf ve Sufilik sayesinde gerçekleşmiştir. O andan sonra bu anlayış, Türklerin günlük hayatlarını da biçimlendirici bir rol oynamıştır. Günümüzde de kendini koruyan tasavvuf ve sūfilik anlayışının ortaya çıktığı ve geniş bir şekilde yayıldığı Uygur bölgesinde, tasavvufu ön planda tutan birçok eser kaleme alınmıştır. Maalesef bu kıymetli eserlerin büyük bir kısmı, II.Dünya savaşı ve Çin Devriminde kaybolmuş veya çok az bir kısmı günümüze ulaşabilmiş durumundadır. Elimize ulaşanlardan biri de “Tezkire-i Hazret-i Hoca Muhammed Şerif Büzürgvâr Bu Turur” adlı tezkiredir.</p> <p>Tezkirenin kelime dağarcığında çoğunlukla Türkçe kelimeler bulunmakla birlikte belli bir sayıda Arapça ve Farsça kelimeye de rastlanmaktadır. Bu el yazmasında, Hoca Muhammed Şerif Büzürgvâr’ın yedi yaşında babasının vefatı ve bir kaç sene içinde annesini de kaybederek yetim ve öksüz kalmasından sonra yaşadığı sıkıntılı hayatı, Semerkand seyahati, rüyasında Sultan Satuk Buğra Han’ı görmesi ve onun yol göstermesi ile tasavvuf yoluna girişi, Müslümanlara yardım edişi, hac seyahati, Hindistan seyahati, Abdürreşid Han ile tanışması ve ona üstadlık yapması, insanlara doğru yolu gösterme çabaları ve bu esnada yaşadığı ilginç hayat hikâyesi anlatılmaktadır.</p> <p>Bu çalışmada; Molla Abdülkadir Yarkendî tarafından 1915 yılında çoğaltılan ve misyoner cerrah Gustaf Raquette’nin eski eşi Hanna Raquette tarafından İsveç Lund Üniversitesi Kütüphanesine hediye edilen “Tezkire-i Hazret-i Hoca Muhammed Şerif Büzürgvâr Bu Turur” adlı eserin yazım özellikleri, dil incelemesi, çeviri yazı, Türkiye Türkçesine aktarma, dizin, sözlük ve birtakım değerlendirmeler yer almaktadır. Çalışmanın son kısmında yer alan Ekler bölümüne eserin elyazması eklenmiştir.</p>	
Anahtar Kelimeler: Çağatay Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Tezkire, Hazret-i Hoca Muhammed Şerif Büzürgvâr, Doğu Türkistan	

Title of the Thesis: Tazkiras of Hazrat Khvaja Muhammad Sharif Büzürgvâr, (Transkripsiyon , Turkey Turkish, Index, Dictionary and Language Feature)	
Author: MEIHERIAYI AOSIMAN	Supervisor: Assist. Prof. Muharrem ÖÇALAN
Date: 23.12.2016	Nu. of pages: xv(pre text)+ 265(main body) +26 (App.)
Department: Turkish Language & Literature	Subfield: ----
<p>After the spread of İslam among Turkish mysticism and Sufism took an important place in Turkish World and at the same time had a great influence on the lives of people. Mostly mysticism oriented works takes place in the districts of Uyghur These concepts like mysticism and Sufism that originated and widely spread in this place are still actual today. Unfortunately, the majority of these valuable artifacts have been lost during the World War II and Chinese Revolution however there are still little remains. One of those works that reached our days is “This is The Tazkiras of Hazrat Khvaja Muhammad Sharif Büzürgvâr”.</p> <p>In the vocabulary of the Tazkira you can find mostly words of Turkish origin, a little Arabic and Persian origin words are still found. This manuscript starts with praising glorious names of Allah and blessings to Him, it goes on with the description of tough life of Khvaja Muhammad Sharif Büzürgvâr who has lost his father and mother and became an orphan at the very young age, expedition to Samarkand, description of the dream where he saw Sultan Satuk Bugra Khan who has shown him the way to the mysticism, support to Muslims, expedition to İndia, meeting with Abdureshid Khan, description of efforts to show people the right path and explanation of interesting stories from his life.</p> <p>“This is The Tazkiras of Hazrat Khvaja Muhammad Sharif Büzürgvâr” was replicated by Mullah Abdul Qadir Yarkendî in 1915 and was donated to the Sweden Lund University library by missionary surgeon Gustaf Raquette's ex-wife Hanna Raquette. İn this thesis a language analysis, transcription, text translation, index, dictionary and number of evaluation takes place. Adds the name of the last part of the study it added the manuscript of the work.</p>	
Keywords: Chagatay Turkish, Turkey Turkish,Tazkira, Hazrat Khvaja Muhammad Sharif Büzürgvâr, East Turkestan	

GİRİŞ

Son tebliğden sonra Türklerin İslamiyetle şümûllü bir şekilde tanışması, merkezine insan sevgisi ve kötülüklerden uzak durmayı alan Tasavvuf ve Sufilik sayesinde gerçekleşmiştir. O andan sonra bu anlayış, Türklerin günlük hayatlarını da biçimlendirici bir rol oynamıştır. Günümüzde de kendini koruyan tasavvuf ve sûflilik anlayışının ortaya çıktığı ve geniş bir şekilde yayıldığı Uygur bölgesinde, tasavvufu ön planda tutan birçok eser kaleme alınmıştır. Maalesef bu kıymetli eserlerin büyük bir kısmı, II. Dünya savaşı ve Çin Devriminde kaybolmuş veya çok az bir kısmı günümüze ulaşabilmiş durumundadır. Elimize ulaşanlardan biri de “Tezkire-i Hâzret-i Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr Bu Turur” adlı tezkiredir.

Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu Molla Abdülkadir Yarkendi'nin “Tezkire-i Hâzret-i Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr Bu Turur” adlı eserini çeviri yazı alfabesine aktarmak, Aynı zamanda dil incelemesini yaparak, dizin ve sözlüğünü hazırlamaktır.

Araştırmanın Önemi

Tezkire, divan edebiyatı döneminde kullanılan bir türdür. Edebiyat terimi olarak da belli bir meslekteki kişilerin yaşam öykülerinin toplandığı yapıtı gösterir. Tezkire, “zıkr” kökünden yani “söylemek, hatırlamak” anlamına gelen sözcükten türemiştir. Türemiş olarak anlamı “hatırlamaya vesile olan şey”dir. Çoğulu “Tezâkir”dir¹. Tezkireler çağının bir edebiyat ve kültür ürünüdür. Yazıldığı çağın sosyal, kültürel, sanatsal ortamını içerir. Aynı zamanda günümüz araştırmaları için değerli birer belge ve kaynak durumundadırlar.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmamızdaki amaç “Tezkire-i Hâzret-i Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr Bu Turur” adlı tezkireyi çeviri yazı alfabesine aktarmak, eserin dil özelliklerini çıkararak eser dilinin

---

¹ Ünlü, Suat 2013: s. 786

dönem özelliklerini değerlendirmek, sözlüğü ve dizinini hazırlayarak, bundan sonra bu tür eserler için yol açmaktır.

Kapsam

Eserin şimdiye kadar tespit edilen sekiz nüshası vardır. Çalışma yaptığımız bu kaynak ise İsviçre Lund Üniversitesi Kütüphanesinin Gunnar Jarring koleksiyonu içerisinde yer alan Prov. 327’de kayıtlı iki tezkireden biridir.

Yöntem

Çalışmamız, Giriş, Yazım Özellikleri, Dil İncelemesi, Metin, Dizin ve Sözlük bölümünden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, tezkire, tezkirecilik, tezkire türünün Türk edebiyatı tarihindeki yeri, üzerinde çalışma yaptığımız eser, esere konu olan şahıs Muhammed Şerîf Büzürgvâr, eser yazarı, Türk dili, Türk dilinin tarihsel gelişimi, Çağatay adı ve imparatorluğu ve Çağatay Türkçesi üzerinde durulmuştur. Yazım Özellikleri bölümünde, eserin yazım özellikleri verilmiştir. Dil incelemesi bölümü, eserdeki kelimelerin gramer özelliklerinden oluşmaktadır. Metin bölümü, eserin çeviri yazısı ve Türkiye Türkçesi aktarmasından oluşmaktadır. Dizin bölümünde öncelikle eserdeki kişi adları ve yer adları dizini verilmiştir, sonra metinde geçen bütün kelimeler özel bilgisayar programı kullanarak, kelimelerin eserdeki görülme sayısı ve metnin hangi sayfa ve satırında geçtiğini gösteren numaralar verilmiştir. Sözlük bölümünde metindeki sözcüklerin anlamı ve hangi dile ait olduğu kısaltmalarla verilmiştir. Çalışma sonunda yararlanılan kaynakların yer aldığı bibliyografya vardır. En sonunda ise Ekler adı altında çalışma yaptığımız metin verilmiştir. Tezde gramer ve sözlük için faydanlanmalarımız şöyledir:

Tezin dil özellikleri bölümünü oluşturmak için “Çağatay Uygurtili Heşkide Mupessel Bayan, Çağatay Uygur Tili Grammatikisi, Çağatayca El Kitabı, Çağatay Türkçesinin Grameri, Türk Dili Bilgisi, vb.” gibi gramer kitaplarından ve bazı çalışma tezlerinden faydalandık.

Eser sözlüğünü oluşturmak için, “Çağatay Türkçesi Sözlüğü, Harezmi Altınordu Türkçesi Sözlüğü, Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü, Kâmûs-ı Türki, Büyük Türkçe Sözlük, Hazirki

Zaman Uygurtiliniñ İzahlıq Luğiti, Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, vb.” gibi sözlük ve kitaplardan faydalandık.

1. Tezkire ve Tezkirecilik Nedir?

Tezkire (تذكرة); Fars ve Türk edebiyatlarında şairlerin biyografilerine dair eserlerin ortak adı. Sözlükte “anmak, hatırlamak” mânasındaki “zıkr” kökünden türeyen tezkire (çoğulu tezkâkir) “hatırlamaya vesile olan şey” demektir².

Tezkire, Arapça “zkr” “زكر” kökünden türemiş, tefile vezninde bir kelimedir; Bu haliyle sözcük, dilimizde çeşitli manalarda kullanılmıştır. Bunlar: Küçük mektup, pusula; bir iş için izin verildiğini bildiren veya bir hususu ispata yarayan resmî belge; askerlik görevinin bittiğini bildiren belge; aynı şehirdeki resmî daireler arasındaki yazışma pusulası, makamlar arasında gidip gelen kısa yazı. Bütün bunların ötesinde tezkire, belli bir meslekte tanınmış kişilerin, başta şairler olmak üzere, velilerin, hattatların, mimar ve musiki ustalarının, hatta usta bir çiçek yetiştiricisinin hayat ve sanatından söz eden edebî türün adı olmuştur. Şairlerin toplandığı bu tür biyografik eserler, tezkire-i şuara, tezkiretü’ş-şuara ya da sadece tezkire olarak zikredilir³.

Tezkireler Arap, Fars ve Türk edebiyatında belirli meslek erbabının zaman içinde unutulup gitmelerini önlemek için kaleme alınmış biyografik eserlerdir⁴.

Tezkirecilik geleneği İslâm kültürüne has bir olaydır. Kökeni, Müslümanların ilk dönemlerinde başlatılan tefsir ve hadis çalışmalarına kadar gider. Arapların tabakât adını verdikleri ve ilk defa II/VII. asrın eleştirmenlerinin ve özellikle İbn Selâm el-Cumahî’nin Tabakâtuş-şuarâ adlı eserinde zikredilmiş olan kavram İranlılar ve Türkler arasında geliştirilerek ‘tezkire’ adını almıştır. Kelimenin bu isimle yaygınlık kazanmasında XII. yüzyılın tanınmış İranlı şair ve düşünürü Feridüddin Attar’ın Tezkiretü’l-evliyâ adıyla bir eser yazıp, bunun İslâm dünyasında çok tutulmasına

² İA, Cilt: 41, s. 68

³ Kiliç, Filiz, 2007, s.543

⁴ Kiliç, Filiz, s.20

*büyük rolü olmuştur*⁵.

2. Tezkire Türünün Türk Edebiyatı Tarihindeki Yeri ve Gelişimi

Türk edebiyatı tarihi açısından şair ve yazarların edebî eserleri başta olmak üzere tezkireler, çeşitli biyografi kitapları, tarihler, bibliyografyalar, sözlükler, seyahatnameler ve belagat kitapları başlıca kaynaklardır. Bu kaynakların hepsi önemli olmakla birlikte şair tezkirelerinin biraz daha ayrıcalıklı yeri vardır. Çünkü tezkireler hem şairlerin biyografilerini hem de şiirlerinden örnekleri içerir.

*Türk edebiyatında XV. Asrında başlayarak yazılmış otuz kadar tezkire elimizdedir. Gerçekte tezkirelerimizin kaç tane ve nelerden ibaret olduğu henüz bilinmemektedir. Zirâ varlığından söz edilen tezkirelerin birçoğu hâlâ ele geçmemiştir. Latîfi kendisinden önce on kadar tezkire yazıldığını söylemektedir, ancak bugün mevcut olan tezkirelerin sayısı sadece ikidir. Hammer tarihinde Rifâ'î'nin yazdığı tezkirelerden söz ediyor. Kefevî, İzzetî ve Himmet-zâde'nin de tezkireleri olduğuna dair kayıtlara rastlıyoruz*⁶.

*Türk Edebiyatı'nda tezkire yazma geleneği, Anadolu'dan önce Çağatay sahasında, XV. Yüzyılın sonlarında Ali şir Nevai'nin Mecâlisü'n-Nefâis adlı eseri ile başlamıştır Ali şir Nevai, Sehi Bey, Âşık Çelebi, Şeyh Galip ve Fatin Efendi önemli tezkire yazarlarıdır*⁷. *Anadolu sahasının ilk tezkiresi Edirneli Sehi Bey'in Hest-Behişt'iyle, Türk edebiyatının üçüncü, Anadolu sahasının ikinci tezkiresi Latîfi Tezkiresinden XX.yüzyıl başlarına kadar devam eden ve 32 eser veren bu gelenek çerçevesinde, edebiyat tarihimiz için son derece kıymetli bilgiler derlenmiş ve böylelikle günümüze kadar ulaşma imkanı bulabilmiştir*⁸.

XV. yy'dan başlayarak günümüze kadar yazılan tezkireleri yazıldıkları yıllara göre İpekten şöyle sıralamaktadır⁹.

⁵ İsen, Mustafa, 1989, s.22-26

⁶ İsen, 1989, s.22-26

⁷ İsen, 1998 s.37

⁸ İpekten, 1986, s.21

⁹ İpekten, 1986, s.21-23 (Bu Liste Haluk İpekten'in kaynakçada adı geçen eserinden faydalanarak hazırlanmıştır.)

<i>Tezkire Yazarı:</i>	<i>Tezkire Adı:</i>	<i>Kapsadığı Dönem:</i>	<i>Yazıldığı tarih:</i>
XV. yy:			
1. <i>Ali Şîr Nevâî</i>	<i>Mecâlisü'n-Nefâis</i>	... – 1491	1491
XVI. yy:			
2. <i>Garîbî</i>	<i>Tezkire-i Mecâlis-i Şu'arâ-yı Rûm 13. -15. yy</i>		
3. <i>Sehî Bey</i>	<i>Heşt-Behişt</i>	1400-1538	1538
4. <i>Latîfî</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ</i>	1400-1546	1546
5. <i>Âşık Çelebi</i>	<i>Meşâ'irü'ş-şu'arâ</i>	1400-1569	1568
6. <i>Hasan Çelebi</i>	<i>Tezkiretü'ş-şu'arâ</i>	1400-1585	1585
7. <i>Ahdî</i>	<i>Gülşen-i Şu'arâ</i>	1520-1593	1593
8. <i>Beyanî</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ</i>	1400-1597	1597
9. <i>Gelibolulu Âlî</i>	<i>Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı</i>	1499-1599	1599
XVII. yy:			
10. <i>Sâdıkî</i>	<i>Mecmaü'l-Havâs</i>	1550-1607	1607
11. <i>Riyâzî</i>	<i>Riyâzü'ş-şu'arâ</i>	1451- 11609	1609
12. <i>Kafzâde Faizî</i>	<i>Zübdetü'l-eş'âr</i>	1451-1622	1622
13. <i>Rızâ</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ</i>	1591-1640	1640
14. <i>Güftî</i>	<i>Teşrifâtü'ş-şu'arâ</i>	1600-1660	1660
15. <i>Yümnî</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ</i>	1600-1662	1662
16. <i>Âsım</i>	<i>Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr</i>	1621-1675	1675
XVIII. yy:			
17. <i>Mucîb</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ</i>	1609-1710	1710
18. <i>Safâyî</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ</i>	1640-1720	1720
19. <i>Sâlim</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ</i>	1688-1722	1722
20. <i>İsmâil Beliğ</i>	<i>Nuhbetü'l-âsâr li Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr</i>	1620-1726	1727
21. <i>Safvet</i>	<i>Nuhbetü'l-Âsâr fî Fevâidi'l-eş'âr</i>	1640-1783	1783
22. <i>Râmiz</i>	<i>Âdâb-ı Zurefâ</i>	1720-1784	1784
23. <i>Esrar Dede</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye</i>	...-1796	1796

XIX. yy:			
24.	<i>A. Şefkat</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ</i>	1730-1814 1814
25.	<i>Esad Efendi</i>	<i>Bâğçe-i Safâ-endûz</i>	1722-1835 1835
26.	<i>Ârif Hikmet</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ</i>	1592-1837 1836
27.	<i>Fatîn Davut</i>	<i>Hâtimetü'l-eş'âr</i>	1721-1853 1853
28.	<i>H.Mehmed</i>	<i>Tevfik Mecmua-i Terâcim</i>	...-1873 1873
XX. yy:			
29.	<i>Mehmed Sirâceddin Mecma'-ı Şu'arâ</i>		1834-1907 1907
30.	<i>'Alî Emîrî</i>	<i>Tezkire-i Şu'arâ'-i Âmid</i>	XV.- 1911 1911
31.	<i>'Alî Emîrî</i>	<i>Esâmî-i Şu'arâ-yı Amîd</i>	XV.- 1911 1911
32.	<i>M. Kemal İnal</i>	<i>Son Asır Türk Şairleri</i>	1800-1942 1942

Tablo II

2.1. Kayıp Tezkireler:

Varlığı bilinip henüz ele geçmemiş olan tezkirelerin yanında, yalnız hususî kütüphanelerde kalanları da vardır. Gerçekte tezkirelerimizin kaç tane ve nelerden ibaret olduğu henüz bilinmemektedir. Zira varlığından söz edilen tezkirelerin bir çoğu hâlâ ele geçmemiştir.

1990'da, Prof. Dr. Ömer Faruk Akün'le *Dergâh* (C:1, No:1, İstanbul, Mart-1990) dergisinde yapılan "Orta Sayfa Sohbeti"nde, sorulan şu soruya:

"Şuara tezkireleri, yazıldıkları devir ve anlayış çerçevesinde birer edebiyat tarihi sayılabilir mi? Bu eserler günümüzde yazılacak bir edebiyat tarihi için ne tür bir malzeme teşkil eder?"

hocanın cevabı, şu şekilde olmuştur:

"Bunların meydana konulduğu çağlarda edebiyat tarihi diye bir düşünce henüz doğmuş değildi. O zamanki zihniyete göre kendi başına bir sanat müessesesi olarak edebiyat için değil, hatta yaşamakta olan şairleri zabt ve kaydeden bir tarih bahis konusu olabilirdi. Bundan dolayıdır ki şuara tezkireleri bazen 'tevârih-i şuarâ' diye zikredilmiştir. Bu eserlerde gaye belirli bir zaman kesimi içinde, çok defa yurt çapında

yahut daha sınırlı bir çevrede yürütülmeğe gayret edilmiş bir anket çalışması ile Osmanlı ülkesinde yetişmiş şair kadrosunu tespit ederek, bunların hayatları ve eserleri hakkında kısa bilgiler vermek, yanı sıra sanat yönünden değerlendirmelerini yapmak suretiyle edebî portreler çizmektir. Bunlarda yapılmak istenen şey, şaire dair kuru ansiklopedik bilgiler vermekten çok, kendisine mahsus bir teknik ve terminolojiye sahip bir edebiyat nev'i olarak, şairler üzerinde zengin espri, teşbih ve telmihler ile örtülü bir nesir sanatı eseri meydana getirmektir. Hepsinde bilgi, izah planı ve ifade bakımından müşterek bir çerçeve bulunmakla beraber, tezkire müellifinin kabiliyetine, şairleri tanımak bakımından elindeki fırsat ve imkânlarla göre bu, kimisinde üstünlük gösterir, kimisinde daha zayıf seviyede kalır. On altıncı asrın ikinci yarısından başlayıp XIX. Asrın ikinci yarısı ortalarına kadar geleneğini sürdürmüş olan bu tezkireler olmasaydı, geçmiş asırlar şairlerimizden mühim bir kısmının varlıkları ile hayat, hatta eserlerinden habersiz kalırdık. Başka kaynaklara gitmeden bunların edebiyat tarihimiz için tek başına yeterli olamayacağını tabii, söylemek lâzım. Yenileşme çağı öncesi edebiyat tarihimiz için aydınlatıcı malzeme veren bu eserleri birtakım klişe tavsif ve hükümlerden ibaret, antoloji kılığında basit kitaplar nazariyle bakıp küçümsemek yerine üzerimize düşen, iç dünyalarına daha girmeğe hizmet edecek ilmî çalışmalar yaparak, bunların edition critique'li külliyyâtını kurmaktır.”

3. Eser Hakkında

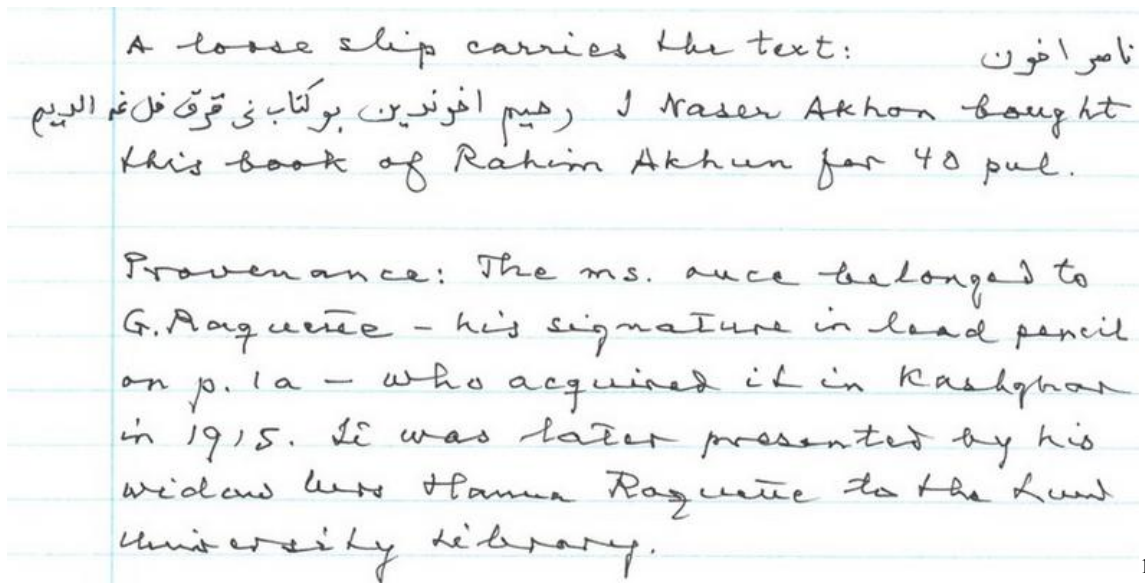
Bizim çalışma yaptığımız bu tezkire, İsveç Lund Üniversitesi Kütüphanesinin Gunnar Jarring koleksiyonu içerisinde yer alan Prov. 327'de kayıtlı iki tezkireden biridir. Molla Abdülkadir Yarkendî tarafından 1915 yılında çoğaltılan bu el yazması, temiz ve kullanıma uygun olup misyoner cerrah Gustaf Raquette'nin eski eşi Hanna Raquette tarafından Lund Üniversitesi kütüphanesine hediye edilmiş ve Gunnar Jarring tarafından koruma altına alınmıştır¹⁰. Bu eser “Jarring Prov. 327 Two tazkiras. Uighur. astern Turkistan. H.1333(1915) and H.1315-1316(1897-1899)” adıyla kayda alınmış olup, iki tezkireden

¹⁰ <http://laurentius.ub.lu.se/jarring/> (Erişim tarihi) 10.04.2016

oluşmuştur. Bu çalışma H.1333(1915) tarihli olan tezkire metni üzerine yapılmıştır.

Söz konusu üniversitenin kütüphanesinde *Çağatay Türkçesi, Özbek ve Uygur Türkçesi ile yazılmış el yazması eserlerden oluşan değerli bir koleksiyon bulunmaktadır. Dünyanın üçüncü büyük koleksiyonu olarak kabul edilen bu bölümün içerisinde; klasik edebiyat ve halk edebiyatı eserleri, İslamî konulardaki el yazmaları, hukukî ve tarihi belgeler, tıbbî kitaplar, ticaret ve tasavvuf kitapları ile Doğu Türkistan'daki İsveç misyon faaliyetlerinin anlatıldığı birçok belge bulunmaktadır*¹¹.

Bu eserlerin çoğunluğu Türkolog Gunnar Jarring ve bir kısmı da İsveçli misyonerler tarafından bağışlanan, satılan veya üniversite kütüphanesi tarafından satın alınan eserlerden meydana gelmiştir. Kütüphaneye bağışlanan bu el yazmalarından biri de tezimize konu olan “Tezkire-i Hazret-i Hoca Muhammed Şerif Büzürgvâr Bu Turur¹²” adlı eserdir.

13

(*Nasirahun: Rahim Ahundin bu kitabni kırk fulğa aldim.*)

Eser hakkında yazılmış bu notta, bu değerli eserin, Nasirahun isimli kişi tarafından, Rahim Ahun'dan 40 pula alındığı ve İsveçli misyonere verildiği ve sonra da misyoner Gustaf Raquette'nin eski eşi Hanna Raquette tarafından İsveç Lund Üniversitesi Kütüphanesine hediye edildiği kaydedilmiştir

¹¹ Eker Ümit- Zal Ünal 2015: 289

¹² <http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/327.html> (Erişim tarihi) 12.04.2016

¹³ http://laurentius.ub.lu.se/jarring/catalogue/327_3.html (Erişim tarihi) 12.04.2016

Bu değerli eser, deri kaplama mukavvalı kitap halinde çok iyi muhafaza edilmiştir. Daha önce çok az sayıda çalışılmış olan bu el yazmasının, Molla Abdülkadir Yârkendi tarafından 1915 yılı 9 Nisan Perşembe günü ele alınmış olduğu, metindeki şu kayıttan anlaşılmaktadır.

25b

*Tarihka, milâdiye 1915, tarihka hicriye şemsiye 1293,
tarihka hicriye kemeriye 1333, mâhi cemâziyelevvelniñ 24
yigirme törti, hemelniñ 18- on sekizi, penceşenbe küni
Tezkire⁶ Büzürgvâr 'ni, Molla 'Abdulqâdir Yârkendi pütüp
tamâm kılğan.*

Molla Abdülkadir Yârkendi tarafından Çağatay Türkçesiyle mensur olarak çoğaltılmak için kaleme alınan bu eser, 26 varak (başlıkla beraber) 52 sayfadan oluşmaktadır. Her sayfa ortalama 13 satırdan oluşur ve toplam 630 satır olan bir metindir. Yârkendi, kendisinden yaklaşık dört asır önce yaşamış olan Muhammed Şerîf hakkındaki eserini H.1333 [1915] senesinde yazmıştır¹⁴.

Japonyalı araştırmacılara göre, dünyanın çeşitli yerlerinde Muhammed Şerîf Büzürgvâr'a ait olan 8 tezkire bulunmaktadır. Bu tezkirelerin içerikleri hemen hemen aynı olsa da, metinde kullanılan dil özellikleri, Farsça-Arapça kelimelerin azlığı çokluğu, el yazısı gibi yönlerden bir birinden farklıdır¹⁵.

Tezkire-i Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr isimli eserin anonim ve mensur bir versiyonu, Masami Hamada tarafından Japonya'da Arap harfleriyle neşredilmiştir. Diğer birisi ise İmin Tursun tarafından Uygur Türkçesinde “Zelili Divanı” adıyla yazılmış ve Beijing Milletler Neşriyatı tarafından neşredilmiştir¹⁶. Yalnız, bu iki eserde de Zelilî tarafından yazılan tezkire hakkında çalışılmıştır. Zelilî bu eserin önceleri nesir hâlinde olduğunu, kendisinin nazma döktüğünü kaydetmektedir¹⁷. Zelilî'nin yazmış olduğu ‘Tezkire-i Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr’ Rusça'ya tercüme edilip 1987'de Almatı'da yayımlanmıştır. Son bir çalışma ise 2006 yılında Kaşgar'da bulunmuş, Abliz ORHUN ve Sugava JONE

¹⁴ http://www.i-takvim.com/takvimler/hicri_takvim_cevir.php (Erişim tarihi) 20.04.2016

¹⁵ Orhun Abliz, Sugavara , 2007, s 50

¹⁶ Tosun, Necdet, s.446

¹⁷ Tursun İmin, Zelilî Dîvânı, s. 480.

tarafından incelenmiştir¹⁸.

Son olarak, biz bu tez çalışmasına başlarken bu konuda bir çalışma yoktu. Ancak tezi bitirme aşamasına geldiğimizde Ünal ZAL'ın “TEZKİRE-İ HAZRET-İ HÂCE MUHAMMED ŞERİF BÜZÜRG-VÂR BU TURUR¹⁹” adlı makaleyi yayımladığını gördük. Tez çalışmamızda bu makaleyi de dikkate adık.

4. Hoca Muhammed Şerîf Büzürgvâr Hakkında

“*bu Sayram'din Semerkand'ge bargil*” (2a/4) ifadesinden esere konu olan Muhammed Şerîf Büzürgvâr'ın Sayram'da doğmuş olduğu,

*“yette yaşlarıda atalari vefât bolup, Hazret-i Hoca Büzürgvâr yetim kaldı” (1b/8-9),
“Vaqtiki on yaşka kirip sevâdlari Hûb çıkıp âkıllari ber kemâl boldi, kazâra ana-lari vefât bolup, Hazret-i Büzürgvârniñ yetimlikleri dağı hem ziyâde boldi”
(1b/13,2a/1-2-3).*

İfadelerinden yedi yaşında babasını, on yaşında annesini kaybettiği, hem öksüz hem yetim kaldığı anlaşılmaktadır. Sonra Semerkand'da çok zorluklarla eğitim görmüş, Ahmed Yesevî ve Satuk Buğrâ Hân'ın rûhâniyetinden feyiz almış, hacdan sonra Doğu Türkistan'ın Kâşgar ve Yârkend gibi şehirlerinde halkı irşâd ile meşgul olmuş bir sûfidir. 1543'te Yârkend'e geldiği söylenir. Dönemin idarecisi Abdürreşîd Han [H.939-967/1533-1560] da kendisine mürid olmuştur. Muhammed Şerîf H. 963'te [1556] veya H.973'te [1566] vefat etmiş olup kabri Yârkend'dedir.

5. Yazar Hakkında

Eser yazarı Molla Abdülkadir Yarkendi hakkında, XinJiang (Şincang) Uygur Özerk Bölgesi Urumçi Xinhua (Şinhua) kitaphanesi, Beijing (Pekin) Merkezi Milletler Üniversitesi Kütüphanesi, Pekin Devlet Merkezi Kütüphanesi, İslam ansiklopedisi ve internet gibi bilinen önemli kaynaklardan araştırmalar yapılmış ama maalesef şimdiye

¹⁸ Muhammedulla Ehed. 2010. Ürümçi

¹⁹ Zal,Ünal (2016) İzmir, s.1191

kadar yeterli bir bilgiye ulaşılamamıştır. Yazarın eserleri ve hayatı hakkındaki bilgilerin savaşlar ve büyük devrim nedeniyle kaybolduğu düşünülebilir.

6. Türk Dili

Türk dili, Türkçe veya Türk lehçeleri, Doğu Avrupa'dan Sibiryaya ve Çin'in batısına dek uzanan bir alanda ana dil olarak 180 milyon kişi tarafından, ikinci dil olarak konuşanlar da sayılırsa yaklaşık 250 milyon kişi tarafından konuşulan, 40 ayrı yazı diline bölünen bir dil kümesi olarak tanımlanır²⁰.

Türkçede dil adları, kavim adlarının sonuna getirilen + CA ekiyle yapılır²¹. (Türkçe, Rusça, Çince, Bulgarca vb.) Bu şekilde yapılmış bir dil adının anlam alanı içinde, o dilden ayrı düşünülmeyen lehçe, şive ve ağız kavramları da bulunur. “Türkçe, köken bakımından, Ural-Altay dil ailesinin, Altay grubuna dahil edilmektedir. Dünya dilleri arasında yapı bakımından sondan eklemeli diller arasında yer almaktadır²²”. Bu özelliğinden dolayı dilin ekleşme dizisinde sözcükler çeşitli ekler alabilmektedir.

7. Türk Yazı Dilinin Tarihsel Gelişimi

Türk dili ile oluşturulup günümüze kadar ulaşmış kapsamlı en eski metinler 8. yy.da dikilen Göktürk (Orhun) Yazıtlarıdır. Türkçenin bu yazılı metinlerden önceki dönemi eldeki metinlerin eksikliği sebebiyle “karanlık dönem” olarak kabul edilmektedir. Bu yazıtlarda kullanılan dilin, edebi metin oluşturma niteliğine sahip olması Türkçenin, bu yazıtların dikilmesinin öncesine dayanan çok köklü bir geçmişinin olduğunu göstermektedir. Yapılan çalışmalar Türk dilinin tarihsel gelişimi, çeşitli kaynaklarda az çok farklılıklar göstermesine karşın şu dönemler halinde tasnif edilmektedir: (Tasnif, Ahmet Buran'ın Çağdaş Türk Lehçeleri kitabında Ahmet Caferoğlu'ndan nakille verdiği tasniftir.)
1.Eski Türkçe Çağı(V-X.yy) [Köktürkçe (VII-VIII.yy.), Eski Uyгурca (VIII-X.yy), Tuna

²⁰ Tuna , O.N. 1997, s:49

²¹ Buran . Ahmet, 2001, s.8

²² “Üniversiteler İçin Türk Dili”, 2011, s.16

Bulgarcası (IX-XI.yy), Karahanlıca (XI-XII.yy)]

2.Orta Türkçe Çağı (10.yy- 16.yy) [Harezmi Türkçesi, Kıpçak Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi, Çağatay Türkçesi, Volga Bulgar Türkçesi.]

3.Yeni Türkçe (16. yy- 20.yy)

4.Çağdaş Türkçe (20.yy ve günümüz Türk Lehçeleri)

- Eski Türkçe Dönemi (V.- X. Yüzyıllar)

Elimizdeki metinlerin yetersizliği dolayısıyla Türkçenin ilk yazı diline geçmiş kabul edilen Göktürk (Orhun) Abideleri'nin oluşturduğu 8.yüzyıl bu dönem içinde yer alır. Türkçenin belgelerle takip edilen ilk dönemidir. Bu dönemin ürünleri Orhun ve Yenisey yazıtları ile Uygurca yazmalardır. Yabancı öğelerin oranı, %1'in altında olarak bilinen Költigin ve Tonyukuk yazıtlarından ibaret edebi bir dilden bahsedilebilir²³.

- Orta Türkçe Dönemi (X.- XVI. Yüzyıllar)

Türkler, bu dönemde 9. yy.dan başlayarak İslamiyet'i benimsemişlerdir. Karahanlılar ilk Müslüman Türk devleti olmuştur. İslamiyet'in yayılmasıyla dildeki ayrışma derinleşmiş, ortaya yeni lehçeler çıkmıştır. Türklerin bir kısmı, 11. yy. dan itibaren Anadolu'ya yerleşmeye başlamış ve bunun sonucunda bölge ağızları ve yazma eserler ortaya çıkmış, böylece dilimiz çeşitlenmiştir. Bu dönemde Türkçe, Kuzey- Doğu Türkçesi ve Batı (Güney-batı) Türkçesi olarak iki kola ayrılmıştır. Daha sonra da, XV. yy. dan itibaren, Kuzey- Doğu Türkçesi kendi içinde Kuzey (Kıpçak) ve Doğu (Çağatay) ve Batı (Osmanlı) Türkçesi olarak üçe bölünmüştür²⁴.

8. Çağatay Adı ve Çağatay İmparatorluğu

Çağatay adı, Cengiz'in ikinci oğlu Çağatay'dan gelmektedir. Cengiz Han, Moğol İmparatorluğu'nun hükümdarıydı. Cengiz Han ölünce (1227) topraklar oğulları arasında pay edildi ve meşhur Çağatay, bereketli toprakları ile her dönemde arzu edilen

²³ Aksan, Doğan, 1977, s.315

²⁴ Buran, Ahmet, 2001, s.139

Mâverâünnehir'i, Semireç'i ve Doğu Türkistan'ı aldı. Bütün bunlara ek olarak daha sonra Cüngarya, Uygur ülkesi ve Kabil ile Gazne'yi içine alan Pamir sahası katıldı.

Özellikle Duva Han zamanında devletin resmi adı olarak kullanılan Çağatay adı, aynı zamanda Çağatay ulusunun askeri kuvvetini oluşturan Maveraünnehir'deki Türk ve Türkleşmiş göçebeler için de kullanılmıştır. Hanlığın doğusunda kalan göçebelere ise "Moğol" denilmiştir²⁵. Göçebe Çağataylar, Çağatay Hanedanı'nın hakimiyeti sona erdikten sonra da adlarını korumuş ve XVI. yüzyılda Timurlular Devleti yıkıldıktan sonra da göçebe Özbeklerle karışmışlardır. H.Vambery'nin belirttiği gibi Kırgız (=Kazak), Karakalpak ve Özbekler arasında Çağatay kabilelerinin bulunması Çağatay adının Timurlar Devleti yıkıldıktan sonra da kaybolmadığını göstermektedir²⁶.

9. Çağatay Türkçesi

İslami dönem Türk yazı dilinin gelişimi üç evreden oluşur. Birincisi Karahanlılar veya Hakânîler Dönemi(11.-13. yy), ikincisi Harezm Dönemi (14. yy), üçüncüsü ise Timurlular (1405-1506) idaresi altında gelişen Çağatay Türkçesi dönemidir. Çağatayca (Çağatayca) veya Çağatay Türkçesi: Kuzey-Doğu Türkçesinin ikinci döneminin adıdır²⁷. Türk Dilinin Orta Asya (Türkistan Bölgesi) grubuna mensuptur. 15. yy. başlarında başlar, 20. yy. başlarına kadar olan dönemi kapsayan bir konuşma ve yazı dilidir. Günümüz Türk Lehçelerinden Özbek Türkçesi ve Yeni Uygur Türkçesi bu dönemin devamıdır.

Batı Türklüğünün sınırlarını çizen Karadeniz, Kafkas Dağları, Hazar Denizi ve Orta İran'ın kuzeyinde ve doğusunda kalan ve Müslüman olan bütün Kuzey ve Doğu Türklüğü bu yazı dilini kullanmışlardır²⁸.

“Timur döneminden itibaren gelişen kültür ve sanat merkezlerinde meydana gelen bu dil Timurlular, Şibâniler, Babûriler, Hive (1873) ve Hokand (1876) Hanlığı gibi devletlerin resmî dili olmuştur. Çağatay Türkçesi için, Nevaî döneminden itibaren

²⁵ Eckmann Janos ,1958, s. 116

²⁶ Ölmez Zühal, 2007, s.175

²⁷ Ercilasun Ahmet Bican, 2010, s.404

²⁸ Ercilasun. a.g.y. s.404

Türkler, 'Türkçe', 'Türkî til' ve , 'Türk tili' terimlerini kullanmışlardır"²⁹.

Cengiz Han'ın ikinci oğlu Çağatay'ın adından gelen Çağatay Türkçesinin başlangıcı ve dönemleri hakkında değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bir dönemin dili ve edebiyatı için kullanılan bu terim ile belirtmek istenen kavramın sınırları kesin olarak çizilememiştir. Fuad Köprülü'ye göre:

*“Çağatayca, kelimenin en geniş manası ile, Moğol istilasından sonra Cengiz çocukları tarafından kurulan Çağatay, İlhanlı ve Altınordu imparatorluklarının medeni merkezlerinde xiii.- xiv. asırlarda inkişaf eden ve Timurlular devrinde bilhassa xv. asırda klasik bir mahiyet alarak, zengin bir edebiyat yaratan edebi Orta Asya lehçesidir”*³⁰.

Çağatay Türkçesi, yukarıda da bahsedildiği gibi başlangıçta sadece göçebe Türklerin dili olarak görülmüş olsa da daha sonra tüm Orta Asya'nın kullandığı edebi dil olmuştur.

*Çağataycanın bugüne kadar gelmesi elbette yazılan eserler sayesinde. Nevâyî Çağatayca'yı bir edebi dil haline getirmiş ve abartısız tek başına bu dili taşımıştır. Bu yüzdendir ki Çağatayca dilinin sınıflandırılmasında Nevâyî formen olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda “Senglah” adlı Çağatayca – Farsça sözlüğün müellifi Mehdi Han da eserinin ön sözünde “Lugât-i Türk” ve “Lugât-ı Çağatay” isimlerini bir arada kullanır. 16. 17. asırlardan sonra ise, yani Nevayî fırtınasından sonra Çağataycanın adı “Nevâyî Dili” olarak değişmiştir. Öyle ki Anadolu'da Nevayî dilini anlamak için sözlükler bile hazırlanmıştır*³¹.

Çağatay Türkçesinin sınıflandırılması, Orta Asya devirlerinin adlandırma sorununun bir başka boyutunu göstermektedir. Aleksandr N. Samoyloviç ve Fuad Köprülü şive farklarını da dikkate alarak “Çağatayca” terimini sadece 15.-20. yy. arasında Orta Asya Edebi Türk dili olarak alır. Onların Doğu Türkçesi sınıflandırmaları şu şekildedir:

1. Karahanlı Türkçesi veya Kaşgar Türkçesi (11. - 12. yy)
2. Kıpçak – Oğuz Türkçesi (13.- 14. yy)
3. Çağatayca (15. - 19. yy)

²⁹ Argunşah Mustafa, 2012, s.381

³⁰ Köprülü Fuad, 1945,c, Iii, s. 270

³¹ Kutluay Hakan , 2004, s.133

4. Özbekçe (20. yy)³²

Bu sınıflandırma Doğu Türkçesi için geçerlidir. Çağatayca için özel bir sınıflandırma da Fuad Köprülü'den gelmiştir:

1. Erken devir Çağatayca (13.- 14. yy)
2. Klasik öncesi Çağatayca (15. yüzyılın ilk yarısı)
3. Klasik Çağatayca (15. yüzyılın ikinci yarısı)
4. Klasik Çağataycanın devamı (16. yy)
5. Çöküş Devri (17.-19. yy)³³

II. Dünya Savaşı'ndan sonra ise Sovyet Türkologlar “Çağatayca” yerine “Eski Özbekçe” terimini kullanmayı yeğlediler. “Eski Özbekçe”, “Kadim Özbekçe” terimlerini kullananların yanında “Çağatayca” ya da “Çağatay Dili” terimlerini kullanan Sovyet Türkologlar da vardır.

Son olarak Çağatayca üzerine yaptığı çalışmalarla Janos Eckmann'ın bu konudaki görüşüne değinmek gerekirse, Janos Eckmann hem Doğu Türkçesini hem de Çağatayca'yı belirli fonetik ve morfolojik özelliklere göre dönemlere ayırmıştır. Eckmann'ın Doğu Türkçesi tasnifi şu şekildedir³⁴:

1. Karahanlıca ya da Hakaniyye Türkçesi (11. – 12.yy)
2. Harezmi Türkçesi (14.yy)
3. Çağatayca (15.yy – 20.yy başlangıcı)

Çağatayca ise şu şekilde dönemlere ayrılmıştır:

1. *Klasik Öncesi Devir: 15.yy başlarından 1465 yılına kadarki zamanı içine alır. (Bir diğer deyişle Ali Şir Nevâyî'nin ilk divanını tertip edene kadar geçen zamanı ele alır.)*
2. *Klasik Dönem: 1465- 1600 yılları arasına tekabül eder. Bu dönemde Ali Şir Nevâyî'nin üstün çabaları ile Çağatayca edebi bir dil olur.*
3. *Klasik Sonrası Dönem: (1600-1921 yılları arasındadır). Bu dönemde Nevâyî'nin taklit edildiği görülür. Ayrıca Özbek unsurları da Çağataycaya girmeye*

³² Eraslan Kemal. 1999, s.8-9

³³ Köprülü Fuad, .g.e. s.270-323

³⁴ Eckmann, Janos 1988, s.XIII

*başlamıştır*³⁵.

Çağatayca için Eckmann tarafından yapılan bu sınıflandırma genellikle kabul görmüştür, ancak bilim adamları tarafından farklı biçimlerde yapılan değerlendirmeler de vardır. Örneğin Kemal Eraslan, "Çağatay Edebiyatı" başlıklı yazısında Çağatay Edebiyatını Fuad Köprülü gibi beş döneme ayırarak incelemiştir.³⁶ Mustafa Canpolat ise, Çağatay Dili ve Edebiyatını Eckmann gibi üç döneme ayırarak incelemektedir³⁷.

Çağatay Türkçesi metinleri Arap alfabesiyle yazılmıştır. Uygur yazısı ise daha çok Timurular sarayında resmi yazışmalar için kullanılmıştır. Semerkand, Herat ve Yezd gibi merkezlerde edebi eserler, bazen Uygur yazısı ile kopya edilmiştir. Ne Arap ne de Uygur yazısı, Türkçenin seslerinin bir çoğunu işaretlemeye yeterlidir. Bu yüzden, Çağatay Türkçesinin doğru imlasının tesbiti birçok hallerde mümkün değildir. Çağatay Türkçesi, girişte belirtildiği gibi, çok geniş bir sahada beş yüz yıldan fazla kullanılmıştır. Çağatay Türkçesinin imlası muhtemelen, yer ve zamana göre değişmiştir. Fakat bu değişiklikler çoğunlukla yazıda işaretlenmiştir. Bu tezdeki tercih edilen transkripsiyon, Çağatay Türkçesinin klasik öncesi ve klasik devirlerinde kullanılan imlaya benzerlik arz eder.

---

³⁵ Eckmann, Janos, a.g.y. s.XIII

³⁶ Eraslan, 1993,c.VIII, s.168-176.

³⁷ Canpolat Mustafa , 2002,e.VII, s. 769-776,

BÖLÜM I: YAZIM ÖZELLİKLERİ

Tez konusu olarak seçilen “Tezkire-i Hızret-i Hoca Muhammed Şerif Büzürgvâr Bu Turur” adlı metin, Arap harfleri ile yazılmıştır. Klasik dönem sonrası Çağatayca (Post-Classical Chagatay) özelliklerini taşımaktadır.

1.1. Ünlülerin Yazılışı

1.1.1. a Ünlüsünün Yazılışı

Metnimizde kelime başlarındaki a ünlüsü elif (ا), zaman zaman ise medli elif (آ) ile yazılmıştır:

Örnek: aç آچ (13a/9) aç

ada ادا (11b/1) tamam, son

aşfezlik آشفزلیک (4b/9) aşçı başı

ayağ ایاغ (14a/13) ayak

aṭlanıp اطلانیب (17b/5) yola çıkmak

āhvāl احوال (1b/7) ahval, durum

āsmān آسمان (24b/13) gök yüzü

āvāz اوآز (13b/5) ses

āzār آزار (15b/9) azarlama, incitme

Sözcük sonunda çoğunlukla he (ه) ve elif (ا) ile yazılmıştır.

Örnek: arfa آرفه (13a/12) arpa

ata اتا (10b/8) ata, baba

‘azā آزا (24b/11) yas, cenaze töreni

binā بنا (19a/11) bina, yapı

boqça بوچه (6b/8) bohça, büyük sarı

buryā بوریآ (24b/4) eski hasır

deryā دریا (13b/4) derya, deniz

dunyāda دنیادا (17a/1) dünyada

1.1.2. e Ünlüsünün Yazılışı

Sözcük başlarında e ünlüsü elif (ل) ile yazılmaktadır:

Örnek: endişe اندیشه (2a/12) merak, kaygı

esir اسير (12b/5) esir, tutsak, köle

esrār اسرار (21a/2) sırlar, aklın ermeyeceği işler

ezān اذان (3b/3) ezan

ey ای (10a/8) ey

eylegeysen ايللاكيسن (12b/6) eyleyesin, yapasın

egerçe اكرچه (14a/1) eğer

Sözcük içinde ise elif (ل), ye (ي),ve güzel he (ه) ile gösterilmiştir, bazı yerlerde hiç işaretlenmemiştir:

Örnek: ertegende ارتكانده (3a/11) ertesi gün sabah

aşfezlik آشفزليک (4b/9) aşçı başı

keçe کچه (14b/7) gece

ser-gerdān سرگردان (6b/1) sergerdan

şemsiye شمسيه (25b/1) güneş takvimi

terike طريقه (23a/6) tarika, tarikat

tenge تنگه (6b/8) metal para

dep ديب (10a/12) dep, deyip

Sözcük sonunda ise genellikle güzel he (ه) ile gösterilmiştir:

Örnek: birle برله (12a/2) beraber, birlikte

duşenbe دوشنبه (22b/11) haftanın ikinci günü; Pazartesi

endişe اندیشه (2a/12) endişe

ançe انچه (9b/6) o kadar

pādişāh پادشاه (17a/1) padişah

1.1.3. *i/i* Ünlülerinin Yazılışı

i/i ünlüleri sözcük başında kimi zaman elif (ا) ile, kimi zaman ise elif-ye (اي) ile yazılmıştır:

Örnek: ısıغ اسبغ (21b/2) ısı, sıcak
ibrik ابريق (4a/12) ibrik
ilticā التجا (12a/11) sığınma, barınma
işaret اشارت (7a/3) bişaret, bir şeyi gösterme
iskender اسكندر (11b/12) iskender
istîğfār استغفار (17a/7) tövbe etme
istîkbal استقبال (14a/12) gelecek
iş ايش (20b/4) iş
igerip ايكيريب (1b/12) eğirip
işikni ايشيكنى (3b/3) eşik, kapı

Sözcük içinde genellikle ye (ي) ile gösterilmiştir:

Örnek: bībī بى بى (6b/10) saygıdeğer kadın
binā بنا (19a/11) bina, yapı
hızmetidin خزميتدين (1b/11) hizmetinden
kaçıp قاجيب (20a/12) kaçıp
katık قتيق (15b/1) katık, yoğurt
kırğızdin قرغيزدين (19b/9) kırgızdan
üstide اوستيده (14b/10) üstünde
zinhār زينهار (23b/10) sakın, asla, katiyen

Sözcük sonunda ye (ي) ile gösterilmiştir:

Örnek: dağı دغى (2a/3) dahi, ve, yine
ğāzi غازى (13a/5) gazi
gāhī كاهى (22a/2) ara sıra, bazen
tüştü توشتى (10a/13) düştü

şerbetini شربتى نى (23a/12) şerbetini
soқты سوقتى (11b/6) soktu

1.1.4. o, ö, u, ü Ünlülerinin Yazılışı

Bu ünlüler sözcük başında elif-vav (و) ile gösterilmiştir:

Örnek: oçuk اوچوق (6b/4) açık
oқudi اوқودى (3b/3) okudu
otuz отуз (4b/8) otuz
örgetip اوركاتيب (22b/13) öğretip
örlep اورلاب (11a/12) yükselip
öy اوى (7a/4) ev
uluغ اولوغ (19a/7) ulu
ustuḥānları اوستخوانلارى (11b/11) kemikleri
uşbu اوشبو (13a/13) şu bu
üç اوچ (11b/7) üç
üçün اوچون (11a/5) için

Sözcük içinde vav (و) ile gösterilmiş, bazı yerlerde ise hiç işaretlenmemiştir:

Örnek: çaharsuğa چهارسوغه (21b/7) çaharsu'ya
ḥudā خدا (12a/13) hūda, Allah
belūri بلورى (22b/12) iyi
bolġan بولغان (11b/10) olan
oçuk اوچوق (6b/4) açık
cabduқini جابدوقىنى (7a/7) aletini
cubini جوبىنى (11b/4) çiftini
düşvār دشوار (17a/2)
dürüst درست (17a/4) dürüst
ḥūb خوب (15b/5) güzel, hoş, iyi
hüner هنر (22b/13) hüner, marifet

köñül كونكل (23b/11) gönül, kalp
mölçer مولچەر (22b/5) tahmin
töre تورە (19b/6) töre

1.2. Ünsüzlerin Yazılışı

1.2.1. *b* ve *p* Ünsüzlerinin Yazılışı

Metinde *b* ve *p* ünsüzlerinin *be* (ب), *pe* (پ) ile gösterilmiştir:

Örnek: balıqlar بلیقلار (10b/11) balıklar
baş باش (14a/13) baş
begler بکلار (16b/13) beyler
cabduği جابدوغي (6b/6) aleti
pencşenbe پنجشنبه (25b/3) haftanın beşinci günü; perşembe
pādişāh پادشاه (17a/1) padişah, kral
peydā پيدا (3a/1) peyda, meydanda, ortada
pīr پير (10a/6) yaşlı, tarikat kurucusu
atlanıp آطلانیب (17b/5) yola çıkmak

1.2.2. *d* ve *t* Ünsüzlerinin Yazılışı

Metinde *d* ve *t* ünsüzlerinin *de* (د), *te* (ت) ile gösterilmiştir:

Örnek: damaqlarığa دماغلاریغه (4b/10) damağına, burnuna
delil دلیل (7a/11) delil
dereht درخت (6a/7) ağaç
diyarğa دیارغه (3b/7) diyara
kuddus قدس (21a/2) kuddüs
kuvvet قوت (4b/10) kuvvet, güç
matemdin ماتمدين (25a/1) yastan, cenaze töreninden
tağ تاغ (14b/4) dağ
tarıhka تاریخقه (25a/5) tariha
terbiyet تربیت (19a/10) terbiye

tilāvet تلاوت (4b/4) Kur'an okuma

1.2.3. c ve ç Ünsüzlerinin Yazılışı

Metinde bu ünsüzler için cim (ج), çim (چ) kullanılmıştır:

Örnek: cubini جوبینی (11b/4) çiftini

ceñ جنک (21b/2) cenk, savaş

cism جسم (24b/7) cisim

çaharsuğa چهارسوغه (21b/7) çaharsuya (çarşıya)

çoñ چونک (10b/11) büyük

çoyun چيون (18a/11) polat, çelik

keçe كچه (14b/7) gece

boqça بوچه (6b/8) bohça, büyük sarı

1.2.4. k ve g Ünsüzlerinin Yazılışı

Metinde bu ünsüzler için kef (ك), gef (گ) kullanılmıştır:

Örnek: kündüz كوندوز (16b/11) gündüz

işik اشيك (5a/11) eşik, kapı

ikevlen اكولن (16b/10) iki kişi

leşker لشكر (17b/13) asker, ordu

eger اكر (14a/1) eğer

gāhī كاهي (22a/2) bazen, ara sıra

gird-ābdaki كردابداكي (10b/11) girdaptaki

giryān كريان (12b/10) ağlayan

igiz ايگيز (11a/12) yüksek

gedağa گداغه (17a/1) yoksula

sodagerniñ سوداگرنيك (5a/3) tüccarın

1.2.5. k Ünsüzünün Yazılışı

Metinde bu ünsüz için kaf (ق) kullanılmıştır:

Örnek: kaşabaçe قصبچه (17b/8) küçük kasaba
hānqāh خانقاه (17b/12) tekke, saray
qalġan قالغان (13b/10) kalan
helāyīq خلائق (10b/6) halk
ibriq ابريق (4a/12) ibrik
kīqkīrdīlar فچقردیلار (7a/2) çağırdılar
kelender قیلندر (9b/6) dilenci; çok gezmiş yaşamış adam

1.2.6. ġ Ünsüzünün Yazılışı

Metinde bu ünsüz için kef (ġ) kullanılmıştır:

Örnek: ġālip غالب (4b/6) yenen ,üstün gelen
ġayib غایب (13b/3) kayıp
ġāzi غازی (13a/5) gazi
ġarib ġureba غریب غربا (2b/9) garipler, yoksullar
ġazab غضب (16a/5) gazap, kızma, sinirlenme
īsīġ اسیع (21b/2) ısı, sıcak
kozġalıp قوزغالیب (11b/8) harekete geçip

1.2.7. ŋ Ünsüzünün Yazılışı

Metinde bu ünsüz için nek (ŋ) kullanılmıştır:

Örnek: çoŋ چونک (10b/11) büyük
kōŋül کونکل (23b/11) gönül
maŋıp مانکیب (12a/6) yürüp
miŋ مینک (14a/1) bin
neheŋler لار نهنگ (11b/8) timsahlar
saŋa سنکا (2b/2) sana
taŋa تانکا (17a/4) şaşılacak
ceŋ جنک (21b/2) cenk, savaş
yeŋi ینکی (11b/13) yeni

1.2.8. s ve ş Ünsüzünün Yazılışı

Metinde bu ünsüzler için (س اش) kullanılmıştır:

Örnek: sayramdin سايرام دين (2a/7) sayram'dan

sen سن (5a/2) sen

esir اسير (12b/5) esir

çaharsuğa چهارسوغه (21b/7) çarşıya, pazar merkezine

şemsiye شمسيه (25b/1) güneş takvimi

şehir شهر (18b/11) şehir

endişe اندیشه (2a/12) merak, kaygı

hoş-hal خوشحال (11b/13) mutlu, hali vakti yerinde

1.3. kim Bağlacını Yazımı

Örnek: barmukim بارموکم (13b/5) varmı ki

berdilerkim برديلارکم (15a/6) verdiler ki

dedikim ديديم (10b/5) dedi ki

kördikim کورديم (11a/3) gördü ki

oldurkim اولدورکيم (23a/12) odur ki

sordılarkim سورديلارکم (18b/1) sordular ki

1.4. ki Bağlacının Yazımı

Örnek: andağki انداگه (1b/10) öyleki

barki بارکه (15b/8) varki

boldılarki بولديلارکه (11b/13) oldularki

çektiki چکتیکه (9b/7) çektiki

herneki هرنيکه (15a/7) her neki

hattaki حتی که (23b/13) hatta

1.5. üçün Edatının Yazımı

Örnek: sizler üçün سيزلار اوچون (11a/5) sizler için

ne üçün اوچون نه (18b/5) ne için
nime üçün اوچون نیمه (16a/1) ne için
nef'i üçün نفعی اوچون (11a/6) yararı için

1.6. -dur/-dür Ek-fiilinin Yazımı

Örnek: alıpdur الیب دور (14a/10) almıştır
almapdur المابدور (14a/11) almamıştır
berdârdurmiz برداردورمیز (13b/13) hazırız
bilmeydurmen بیلمایدورمن (3a/9) bilmemişim
çıkarıpdur چیقاریب دور (14a/8) çıkarmışdır
etedurmen ایتادورمن (22b/1) yaparım
olturadur اولتورادور (3b/5) oturmuş
mindürdiler میندوردیلار (13a/8) bindirmişler

1.7. Arapça ve Farsça Sözcüklerinin Yazımı

Örnek: Kālū innā lillāh ve innā ileyhi rāci'ūn

قالو انا لله وانا اليه راجعون (24b/6) “Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz” derler³⁸.

Kullu nefsin zāiḡatulmevt

كل نفس زئقتلموت (23a/9) Her can ölümü tadacaktır³⁹.

Be-āh –ī dīde-i tīflānū-i ma'şum, be-sūzī sine-i pīrān-e mazlūm

بآه دیدۀ طفلان معصوم ، بسوزی سنۀ پیران مظلوم (10a/10)

Be-āh ber-dil-i pūr-ḡünem āverd, Ez-īn girdāb-i ġem bīrūnem āverd

بآه بردل پرخونم آورد ، ازین کرداب غم برونم آورد (10a/11)

³⁸ Bakara suresi, 2/156

<http://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf#/kuran-meal-2/bakara-suresi-2/ayet-154/diyaret-isleri-baskanligi-meali-1> (Erişim tarihi, 15.12.2016)

³⁹ Ankebût suresi, 29/57

<http://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf#/kuran-meal-2/ankebut-suresi-29/ayet-53/diyaret-isleri-baskanligi-meali-1> (Erişim tarihi, 15.12.2016)

1.9. Yanlış ve Eksik Yazım

Metinde nadiren yanlış yazılma rastlanmıştır:

Örnek: yup يوب (25a/2) yuyup يويوب

kemā hāḳ كما حقه (25a/8) Allah'ın yetkinliği, mükemmelliği

کمال حقه kemâl-i hāḳ

ġimet غيمت (20a/8) ganimat

غانيمت ġanîmet

hācet ra حاجت را (12b/7) ihtiyacı gören

حاجت راوا hācet-reva

aḥunġa اخونغه (4a/7) hocaya

اخواندغه aḥundġa

Ol yıl tarîḥka bir miñ bir yüz yetmiş irdi

اول يل تاريخه بر مينك يوز يتميش ايردى (25a/5) o yıl tarihe bin yüz yetmiş idi.

(*Ol yıl tarîḥka bir miñ bir yüz yetmiş irdi. 'Abdur-reşid Ḥān mādāmike hayāt irdi. (25a/5)*

Tarih bilgileri hakkında yanlışlık olabilir, çünkü Abdürreşid Han'nın yaşadığı dönem

(M.1508-1560/H.913-967) ile bilgiler uyuşmuyor.)

BÖLÜM II: DİL İNCELEMESİ

Bu bölümde, metnin dil özellikleri ve bazı gramer unsurları üzerinde açıklamalar yapılmıştır.

2.1. Ses Bilgisi – Ses Uyumları

Türkçede kelimelerin kökünde, kökleri ile ekler arasında uyumlar vardır. Türkçede üç türlü uyum vardır⁴⁰:

1. Ünlü (vokal) uyumu
2. Ünlü-ünsüz (vokal-konsonant) uyumu
3. Ünsüz (konsonant) uyumu

2.1.1. Ünlüler (Vokaller)

Çağatay Türkçesinde olan ve bu tezde kullanmış olduğumuz ünlüler şunlardan ibarettir: a/ā, e, í (ı~i arası ses), i/ī, o, ö, u, ü.

Ünlüler	Düz			Yuvarlak	
	Kalın	Yarı kalın	İnce	Kalın	ince
Geniş	a	-	e	o	u
Dar	ı	í	i	ö	ü

Tablo III

2.1.2. Ünlü (vokal) Uyumu

Ünlü uyumu, bir kelimedeki ünlülerin çeşitli bakımlardan birbirine uyması hadisesidir⁴¹.

Ünlü uyumu Çağatay Türkçesinin karakteristik bir özelliğidir. İki çeşit ünlü uyumu vardır:

Kalınlık-incelik uyumu ve düzlük-yuvarlaklık uyumu.

⁴⁰ Ergin Muharrem, (2009), “Türk Dil Bilgisi”, İstanbul, Bayrak Yayınevi, a.g.e. s.70

⁴¹ Ergin .m. a.g.y. s.70

2.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Bir kelimedeki ünlülerin kalınlık-incecik bakımından birbirine uygun olmasıdır⁴². Çağatay Türkçesinde kelimelerdeki kalınlık-incecik uyumu çoğunlukla sağlanmıştır; kalın ünlülü kökler, kalın ünlülü ekler alırlar ve ince ünlülü kökler, ince ünlülü ekler alırlar. Örnek:

qıl-ğay قیلغای (4a/10) yapsın

damağ+lar+i+ğa دماغلاریغه (4b/10) damaklarına, burunlarına

barmağ-ka بارماققه (9a/9) gitmeye

ayağlar+i+ğa اییاعلاریغه (9a/7) ayağına

çık-kan چیقکان (10a/1) çıkan

qıl-ğıl قیلغیل (21a/13) yap

ertegen+de ارتکانده (3a/11) yarın sabah, ertesı gün

kör-gen کورکان (8a/3) gören

kime+ge کیمهکا (9b/3) gemiye

kir-gü-dek کیرکودک (9b/3) girince

köz+ler+i+ge کوزلاریکا (12a/9) gözüne

kel-gen کلکان (19a/9) gelen

2.1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık (Dudak) Uyumu

Bir kelimedeki ünlülerin düzlük-yuvarlaklık bakımından uymasıdır⁴³. Düzlük-yuvarlaklık uyumu, bilindiği üzere kökte bulunan düz ünlülerden (a,e,i,i) sonra düz ünlülerin(a/ a,i; e/ e,i;) kökteki yuvarlak ünlülerden (o, ö, u, ü) sonra düz-geniş (a-e) ya da dar-yuvarlak (u-ü) ünlülerin gelmesine denilmektedir. Fakat Çağatay Türkçesindeki düzlük-yuvarlaklık uyumu, tam gelişmiş değildir. Bu yüzden uyum dışı haller de gözükür.

a. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Bulunduğu Kelimeler:

oqu-tur اوقوتور (1b/13) okutur

baş+lar+i+ni باشلارینی (5a/12) başlarını

oltur-ur ولتورور (5a/11) oturur

⁴² Ergin. m. a.g.y. s.70

⁴³ Ergin. m. a.g.e.s.72

kel-ip كليب (14a/9) gelip
kör-üp كوروب (2a/10) görüp
al-dí-lar الديلار (13b/9) aldılar
öl-üm اولوم (11b/9) ölüm
menzil+imiz منزلیمیز (8a/11) menzilimiz
ayağlar+í+ga اياغلاریغه (24a/7) ayaklarına
at+lík آطلیق (9b/2) atlı
oç-uk اوچوق (6b/4) açık
kıl-ip قیلیب (14a/10) kılıp

b. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumunun Bulunmadığı Kelimeler:

kün+i كونی (4b/1) günü
al-ur آلور (4b/1) alır
üç+ünci اچونجی (4b/4) üçüncü
sor-di سوردی (5a/1) sordu
tavuş+i داوشی (5a/11) sesi ses [$\langle$ ETü tawış⁴⁴ $\rangle$]
kör-di+ler كوردیلار (11b/3) gördüler
oğu-di اوغودی (3b/3) okudu
köz+iñiz+ni كوزینکیزنی (13a/7) gözünüzü
yüz+ümüz یوزومیز (17a/5) yüzümüz

2.1.3. Ünlü Türemesi

Kelimenin aslında olmayan bir ünlünün kelimedede ön, iç ve son ses olarak ortaya çıkmasıdır. Özellikle Türkçenin hece yapısına uymayan çift ünsüzlerle başlayan alıntı kelimelerde bu ses hadisesi görülür:

vakıt (*Ar; vakt*) وقت (7a/6) vakit

2.1.4. Ünsüzler (Konsonantlar)

Çağatay Türkçesinde bulunan ve bu tezde kullanmış olduğumuz ünsüzler şunlardan

⁴⁴ Gabain.A. 1988: s.297

ibarettir: b, c, ç, d, f, ğ, g, h, ħ, ĩ, k, k, l, m, n, ŋ, p, r, s, š, ş, ş, t, t, v, y, z, z, j

Ünsüzler	Seda bakımından					
	Ötümlü	Ötümsüz	Ötümsüz	Ötümlü		
Teşekkül noktası bakımından	Süreksiz			Sürekli		
Dudak	b	p	-	-	m	-
Diş-Dudak	-	-	f	v	-	-
Diş	d	t, ṭ	s, š, ş	z	n, z, ẓ	-
Damak-Diş	c	ç	ş	-	j	-
Ön Damak	g	k	-	-	-	r, l, y
Arka Damak	ğ	ķ	h, ħ	-	ŋ	-
Gırtlak	ğ	ķ	h	ħ	-	-

Tablo IV

2.1.5. Ünsüz Değişimi

Kelime başında, içinde ve sonunda herhangi bir ünsüzün nitelik bakımından değişimi demektir.

2.1.5.1. Dudak Ünsüzleri *b/p, v/f, m*

Kelime başındaki *b* çoğunlukla kendini korur: #*b*:#*b*

barmaķķa بارماققه (9a/9) varmaya [<ETü bar-]

bar بار (14a/1) var [<ETü bar]

bermeydur برمايدور (20a/3) vermiyor [<ETü ber-]

boldi بولدى (20a/13) oldu [<ETü bol-]

bölek بولك (10b/12) başka

boyidin بويدين (11a/10) boyundan

bülend بلند (11a/10) iyi, yüksek

Kelime başındaki *b*, (*n, ŋ*) gibi nazal ünsüzlerden önce geldiğinde *m*'ye dönüşebilir:

/#b+n,ŋ/>/#m+n,ŋ/

minipdur منيب دور (5b/4) bindirmştir

men من (5b/11) ben

miŋ منك (25a/5) bin (1000)

muni موني (10a/2) bunu

munçe مونچه (7a/12) bunca

munde مونده (8a/5) bunda

mundin موندین (8b/7) bundan

Kelime başındaki *b*, bazen *m*'ye dönüşür: #b>#m

Mölçer مولچر (22b/5) bolça [<Moğ; buluşma yeri]

İki ünlü arasındaki *p*, kendini korumuştur: VpV :VpV

süpürdiler سپوردیلر (4a/9) süpürdüler

ķopup فېوب (5a/5) kopup, kalkıp

ķopardi قوپاردی (11a/3) kopardı, çıkardı

Kelime başında ve içinde *p*, bazı yerlerde *f* olur: #p>#f , /p/>/f/

ful فل (6b/8) pul, para

fişman فيشمان (9a/5) pişman

feyda فيدا (8b/8) peydah

2.1.5.2. Diş Ünsüzleri *d/t*

Kelime başındaki ötümsüz, patlayıcı diş ünsüzü *t*, Eski Türkçedeki gibi kendini korumuştur: #t:#t

davuş داوش (5a/11) ses [<ETü tawıŋ⁴⁵]

tamni تامنی (18a/5) damı, duvarı

teğip تکیب (9b/10) değip

⁴⁵ Gabain.A. 1988: s.297

tegini تکینی (18b/3) dibini, altını
tilegeymen تیلاکایمن (14a/2) dilerim
tüştiler توشتیلار (17b/9) indiler
tüzük توزوک (19b/12) düz, düzgün
tün تون (23a/8) gece
tüşide توشیده (2a/13) düşünde, rüyasında
tokuz توقوز (4b/13) dokuz
turup توروب (5a/13) durup
taki تاکه (2b/5) dahi
tapşurgıl تاپشورغیل (6a/2) emanet et
törti تورتی (25b/3) dördü
turur ترور (22b/3) dur

İki ünlü arasındaki *t*, genelde değişmez: VtV: VtV

işitip ایشیتیب (10b/6) işitip, duyup
ketip کتیب (10a/2) gidip (git)

2.1.5.3. Gırtlak Ünsüzleri *g/k, ğ/ķ*

Kelime başındaki *k* ve *ķ*, kelime kökü sonundaki *g* ve *ğ* muhafaza edilir: #k,ķ: #k,ķ /
ğ,g#:ğ,g#

keçe کیچه (4a/13) gece
kime کیمه (9b/8) gemi
kelip کلیب (3a/5) gelip
kün کون (3a/8) gün
keç کچ (3a/8) geç
keņrüp کنکروب (7a/4) geniş
keyin کین (5a/7) sonra
kiripdur کیرب دور (5a/13) girmiş
köņül کونکل (23b/11) gönül

köz كوز (6a/4) göz
qalmas قالماس (23a/12) kalmaz
qaçti قاچتى (20a/5) kaçtı
qoydi قويدى (6b/9) koydu
qaytmaqlar قايتماقلار (23b/10) dönmeyin
kol قول (11a/11) kol
kul قل (22b/12) kul, köle
qorsaklari قورساقلارى (6b/5) kursağı, karnı
qorkmañ قورقمانك (13a/6) korkmayın
qopuñ قپونك (3a/5) kalkın
qonup قنوب (2a/13) konup, konaklayıp
beg+ler بكلار (16b/13) beyler
teg-ip تكيب (9b/10) değip
teg+ini تكينى (18b/5) dibini, altını

Bazen $k > h$ sızıcılaşması görülür: /k/ > /h/

oşşaydur [okşa-] اوخشايدور (2a/11) benziyor [okşa-: benze-] okşar

İşlek eklerin başındaki gırtlak ünsüzü muhafaza edilir: /ğ+a/: /ğ+a/

yolğa يولغه (6a/3) yola
qalğan قالغان (7a/7) kalan
alğanlardin الغانلاردين (21b/7) alanlardan
alğay الغاي (13b/6) alacak
ağğa آطغه (5b/3) ata

Kelime sonundaki (kelime kökü) ğ/g, k/k ler arasında ötümlüleşme ve ötümsüzleşme görülür: ğ/g, k/k# > g/ğ, k/k

ayaqlarığa اياغلارغه (9a/7) ayaklarına
uluغ اولوغ (19a/7) ulu

açlıq آچلیق (4b/9) açlık
yigit يگیت (8b/2) yiğit
okudi اقودی (3b/3) okudu

2.1.5.4. Ön Damak, Dil Ucu Titreşimli Ünsüzü *r*

Bazı kelimelerdeki r sesi, ünsüzlerden önce sık sık düşer: /r/>/Ø/

birle برله (2a/7) ile > bile بله (21b/10)
irdi ایردی (3a/4) idi > idi ایدی (20b/6)
irmes ایرماس (11a/8) değil > imes ایماس (3a/7)

2.1.5.5. Yer değiştirme (Göçüşme, krasis):

Bir kelimedede yan yana gelen iki sesin yerlerini değiştirme hadisesidir.

Şu kelimelerde yer değiştirme hadiseleri görülür:

örgetiler اورکتایلار (19a/13) öğrettiler
ağramçi اگرامچی (13b/2) halat, argamçi (YUy)

2.1.5.6. Ünsüz İkizleşmesi:

Incelediğimiz metinde aşağıda verdiğimiz bazı araştırmalarda asli ikiz ikiz ünsüzleri olarak kabul edilmektedir. Şu sayılarda ünsüz ikizleşmesi görülür:

yette يته (1b/8) yedi [Etü- yiti⁴⁶]
toğkuz توقوز (4b/13) dokuz [Etü- toğkuz⁴⁷]
ikki اکی (5b/2) iki [Etü- iki⁴⁸]

2.2. Kelime Yapımı : Yapım ve Çekim Ekleri

Çağatay Türkçesindeki ekler, doğrudan doğruya kelime köküne eklenir. Eğer kelimedede sadece bir ünlü varsa ve kelime sonundaki harf ünsüz olursa, araya bir ünlü eklenerek eklere bağlanır. (Örnek: Öl-ü+m الوم). İsim kökleri ve fiil kökleri gibi iki çeşit kök vardır.

⁴⁶ Caferoğlu. a.g.e. s.299

⁴⁷ Caferoğlu. a.g.e. s.245

⁴⁸ Caferoğlu. a.g.e. s.91

Bazen isim kökü ve fiil kökü aynılık taşırlar. (Örnek: aç اچ “aç, aç kalmak” aç- اچ “açmak”, keç کچ “geç, akşam” keç- کچ “geçmek”, kül کل “kül, yanan şeylerden kalan toz mdde” kül- کل “gülmek” vb).

İsim ya da fiil kök ve gövdelerinden yeni isim ya da fiil gövdeleri yapan eklere kelime yapım ekleri denir. Kelime yapımı, köklere ve eklere göre şu gruplara ayrılabilir:

2.2.1. Yapım ekleri

İsim ve fiil olmak üzere iki çeşit kök vardır ve yapım ekleri eklendikleri kök ve gövdelerin mânâlarında değişiklik yaparlar⁴⁹.

2.2.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

Bu ekler isim kök ve gövdelerinden başka isimler yapmak için kullanılan eklerdir⁵⁰.

isim+ kelime yapım eki= isim

/+çA/: +ça/+çe (Farsçadan)

Küçültmeyi bildirir:

kaşaba+çe قَصَبَة (22a/8) küçük kasaba

ağa+çe آغچه (5a/8) küçük ağa, ağa karısı

(+KI) +kí/+ki

Aitlik ifade eden sıfatlar yapar:

keçe+ki (vaça) كچهکی (18b/5) geceki

avval+kí (hesse) اولقی (4b/2) evvelki, önceki

/+IK/, /+IUK/ :+lík/+lik/+luğ/+lük

Meslek ismi, sıfat olarak kullanılan isim ve isimlerin bulunduğu durumlar için kullanılır:

kün+lük كونلوك (6a/6) günlük

aç+lík آچلیق (4b/9) aç kalma durumu

aşfez+lik أشفزلیک (4b/9) aşçılık

⁴⁹ Ergin. M. a.g.e. s.123

⁵⁰ Ergin. M. a.g.e. s.122

/+llK/:+llk/+llk

Eski Türkçedeki +lğ/+lig eki, Türkiye Türkçesi karşılığı +lı/+li

taş+lık تاشلىق (6a/6) taşlı

ağ+lık اطلاق (9b/2) atlı

/+Ar/:+ar/+er

Sayılarla getirilerek üleştirme sayısı oluşturur:

birer برار (15b/2) birer

/na+/

Farsça olumsuzluk ön ekidir:

nāçār ناچار (3a/4) çaresiz

2.2.1.2. İsimden Fiil Yapma Ekleri

Bu ekler isim kök ve gövdelerinden fiil yapmak için kullanılan eklerdir⁵¹.

isim - kelime yapım eki = fiil

/+A-/:+a-, +e-*

Geçişli veya geçişsiz fiil yapmak için kullanılır:

oyn+a-ş-ip اوينايشيب (oyun) (11b/8) oynaşıp, oynşarak

/+lA-/:+la-, +le-

İsmin belirttiği ile ilgili bir hareketi ifade etmek için kullanılır:

bağ+la-p باغلاب (22a/4) bağlayıp, bağlayarak

ör+le-p اورلاب (5b/5) yükselip, yükselerek

rās+la-p (rastla-) راسلاب (7a/7) hazırlayıp

/+U-/:+u-, +ü-

keñr+ü-p كىنروب (7a/4) genişleyip

/+l-/

tiri+l-gendek تىرىلكاندىك (12a/1) dirilmiş gibi

---

⁵¹ Ergin. M. a.g.e. s.122

2.2.1.3. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

Bu ekler fiil kök ve gövdelerinden fiil yapmak için kullanılan eklerdir⁵².

fiil- kelime yapım eki= fiil

/(A/U)r/: -ar-, -er-, -ur-, -ür-

Ettirgenlik fiil ekidir:

çık-ar-dı+lar چىقاردىلار (10a/3) çıkardılar

tapş-ur+ğıl تاپشورغىل (6a/2) ver, devret, teslim et

/-DUR-/: -dur-, -dür-, -tur-, -tür-

Ettirgenlik fiil ekidir:

min-dür-di+ler مىندوردىلار (13a/8) bindirdiler

kel-tür-üp كلتوروب (12a/11) getirip

/(K/G)(A/U)r-/: -ğar-, -ger-, -qar-, -ker- ve -ğur-, -qur-, -gür-, -kür-

Ettirgenlik fiil ekidir:

öt-ker-sek اوتكارساك (21b/11) geçirsek

püt-ker-di+ler پوتكاردىلار (18a/2) bitirdiler

yet-kür-di+ler يتكوردىلار (24a/5) yetirdiler, ulaştırdılar

/(I/U)ş/: -ş-, -ış-, -uş-, -üş-

İşteşlik anlamı veren fiiller yapar:

kör-üş-tuq كوروشتوق (14a/3) görüştüq

tarqa-ş-tı-lar تارقاشتىلار (7a/5) dağıldılar

-(I)l-

Edilgenlik bildiren fiilleri türetir:

qozga-l-ip قوزغالىپ (10b/11) hareketlenip

yar-ıl-ıp يىرلىپ (16b/4) yarılıp, açılıp

2.2.1.4. Fiilden İsim Yapma Ekleri

Bu ekler fiil kök ve gövdelerinden isim yapmak için kullanılan eklerdir⁵³.

fiil-kelime yapım eki= isim

⁵² Ergin. M. a.g.e. s.122-123

⁵³ Ergin. M. a.g.e. s.122-123

/-A+/: -a+, -e+

tol-a تولا (20a/11) çok

/-AK+ /: -ak+, -ek+

böl-ek بولك (10b/12) başka

yar-ağını (yar-ak+i+ni) يراغيني (23a/13) aletini

/-GAN+/: -ğan+, -kan+

az-ğan أزغان (15b/8) diken

/-I(U)m+/: -um+, -üm+

öl-üm الوم (11b/9) ölüm

/-mA+/: -ma+, -me+

çal-ma چالمه (17b/10) çamur

/-Un+/: -un+, -ün+

koym-un+laridin فيونلاريدين (13a/12) koynundan [<ETü kod:-:koy-]54

/-Uş+/: -uş+*, -üş+

Eklendiği fiilin hareket ismini yapar:

kör-ün-üş كورونوش (22a/13) görüşme, toplantı

/-IK+/: -ik+, -ik+

kat-ik قتيق (15b/1) katık, yoğurt

2.2.2. Çekim / İşletme Ekleri

Kelimelerin çekimlenerek değişik yerlerde ve görevlerde kullanılmasını sağlayan eklere çekim eki denir. Çekim ekleri birleştiği kök veya gövdenin mânâsında bir değişiklik yapmaz. Çekim ekleri kelime köklerinden ya da gövdelerinden sonra gelen eklerdir ve kelimelerde anlam değişikliği yapmaz. Bir kelimedede çekim eki yapım ekinden önce gelemez⁵⁵. İsim ve fiil çekim ekleri olmak üzere iki gruba ayrılır.

2.2.2.1. İsim Çekimi

İsim, canlı ve cansız bütün varlıkları ve kavramları karşılayan, onlara ad olan

⁵⁴ Caferoğlu, A, 2011, s.183

⁵⁵ Ergin Muharrem, 2009, s.124-126

kelimelerdir⁵⁶. Çokluk ekleri, iyelik ekleri ve hâl ekleri gibi üç çeşit çekim eki vardır⁵⁷.

Metinde kullanılan isim çekim ekleri şunlardır:

2.2.2.1.1. Çokluk Ekleri

İsim ve fiillerde, iyelik eklerinde nicelik bildiren çekim ekleridir. Türkçede Eski Türkçeden beri metinlerde +t, +z çokluk ekleri de görülmekle birlikte metinde sıklıkla kullanılan çokluk ekleri +/-lAr alomorfları biçimindedir.

Metinde yoğunlukla kullanılan çokluk ekleri, +lar/+ler den ibarettir.

yārān+lar+i یارانلاری (7a/1) yarenleri, dostları

kol+lar+i+ni قول لارینی (10a/7) kollarını

baş+lar+i+ni باشلارینی (10b/3) başlarını

müslümān+lar مسلمانلار (11a/2) müslümanlar

hālayıq+lar خلائقار (11b/2) insanlar

beg+ler بکلار (16b/13) beyler

kent+ler کنتلار (19b/3) köyler

2.2.2.1.2. İyelik Ekleri

İsmin karşıladığı nesnenin kime veya neye ait olduğunu gösteren eklerdir. İyelik ekleri teklik iyelik eki ve çokluk iyelik eki diye ikiye ayrılır.

İyelik ekleri, kelime kökü veya gövdesinin ünlü ya da ünsüzle bitişine göre farklılık gösterir.

	ünlüden sonra	ünsüzden sonra
Teklik I	/(I/U)m/: +m	+im/+ím/+um/+üm
II	/(I/U)ŋ/: +ŋ	+iŋ/+íŋ/+uŋ/+üŋ +(I)ŋ
III	/(sI/,/I/: +si/sí	+i/+í

Çokluk I /+(I/U)m(I/Uz): +miz/+mız +imiz/+ímíz/+umíz/+ümiz; +umuz/+ümüz

II /+(I/U)ŋ(I/Uz): +iŋiz/+íŋız +iŋiz/+íŋız/+uŋız/+üŋiz; +uŋuz/+üŋüz

⁵⁶ Korkmaz. a.g.e. s. 195.

⁵⁷ Eckmann. a.g.e. s. 53.

III /+sI/,/I/,/lArI/: +si/sí +i/+í
veya +larí/+leri⁵⁸

a. Teklik iyelik eki

- I köz+(ü)m+niñ كوزوم نينك (15b/7) gözümün
ana+m+dín انام دين (3b/7) anamdan
öz+(ü)m اوزوم (18a/9) kendim
- II köz+(ü)ñ+ni كوزونكنى (6a/9) gözünü
öy+(ü)ñ+deki اويونكدهكى (6a/1) evindeki
kol+(u)ñ+ni قولونكنى (6a/2) kolunu
boy+(u)ñ بويونك (12b/12) boyun
öz+(ü)ñ اوزونك (9a/1) kendin
- III köñl+i+de كونكليه (8b/2) gönlünde
baş+í+da باشيدا (10b/13) başında
çanaq+í+din چناقيدين (16b/1) çanağından
sü+y+i سويى (22b/3) suyu
işik+i+de اشيكده (4a/2) eşiginde, kapısında
yarm+i يارمى (4b/13) yarısı
hādīm+i خديمى (5a/2) hizmetçisi
ağaç+si آغاجهسى (5a/8) kadını
tavuş+i داوشى (5a/11) sesi
kenāre+si+ge كنارمسيكا (13b/7) kenarına
helq+i+ge خلقهغه (24a/4) halkına
nāle+si+ge نالهسिका (24b/13) nalesine, feryadına
köz+i+niñ كوزى نينك (16b/1) gözünün

b. Çokluk iyelik eki

- I öy+(ü)miz+ni اويوميزنى (3b/13) evimizi
bala barqa+miz بلابارقهميز (22a/9) çocuklarımız
heme+miz همهميز (13b/12) hepimiz

⁵⁸ Eckmann. a.g.c. s.54

- II āhvāl+îjiz احوالينكىز (3b/11) ahvaliniz
köl+îjiz+ni قولينكىزنى (13a/7) kolunuzu
- III köz+ler+i+ni كوزلارنى (11a/12) gözlerini
baş+lar+i+ni باشلارنى (10a/6) başlarını
köñül+ler+i كونكل لارى (7b/6) gönülleri
eşraf+lar+i اشرافلارى (16b/12) ileri gelenleri
cân+lar+i+ni جانلارنى (13b/12) canlarını
öz+ler+i اوزلارى (19a/12) kendileri

2.2.2.1.3. Hâl Ekleri

Bir ismin cümledeki diğer kelimelerle münasebetini ifade etmek için o isme hâl ekleri getirilir⁵⁹. Hâl ekleri, çokluk ve iyelik eklerinden sonra gelirler.

2.2.2.1.3.1. Yalın Hâl (Nominatif)

İsmin başka bir kelimeye bağlı olmadığını gösteren yalın hâldir. Yalın hâl eksizdir.

Metinde pek çok yalın hâlli kelime örneği vardır:

āç-u zār آچ زار (2a/3) aç ve perişan

müsāfir مسافر (3a/10) misafir

köz كوز (6a/4) göz

dereht درخت (6a/7) ağaç

āş آش (6b/8) aş, yemek

öy اوى (7a/4) ev

helk خلق (7a/8) halk

ders درس (7b/1) ders

sarāyban سرايبان (7b/11) saray sahibi

2.2.2.1.3.2. İlgi Hâli (Genitif)

İsmin kendinden sonra gelen bir başka isimle ilgisi olduğunu ifade eder. İlgi hâli eki ünlü

⁵⁹ Eckmann. a.g.c. s.56

ile biten sözcüklerde de ünsüz ile biten sözcüklerde de , /+nIn/: +nîḡ/+niḡ'dir.

- u+nîḡ اونک (16b/1) onun
biz+niḡ بیزنینک (3b/13) bizim
köz+i+niḡ کوزی نینک (16b/1) gözünün
beg+niḡ بیک نینک (3b/10) beyin
biz+niḡ بیزنینک (3b/13) bizim
sodager+niḡ سوداگر نینک (5a/3) tüccarın
büzürgvâr+nîḡ بزکواری نینک (10/4) Büzürgvârın
Semerkand+niḡ سمرقند نینک (6a/4) Semerkand'ın
tive+niḡ تیوه نینک (18a/6) devenin
ata+lar+î+nîḡ اتالاری نینک (2a/12) atalarının
mescid+niḡ مسجد نینک (3b/3) mescidin

2.2.2.1.3.3. Yapma Hâli (Akuzatif)

/+nI/: +nî/+ni

- ald+i+ni آلدینی (18a/6) önünü
yaraḡ+î+ni یراغینی (23a/13) aletini
öz+i+ni اوزینی (23a/13) kendini
ḡaber+ni ḡberni (23b/7) haberi
râst+lîḡ+ni راستلیقینی (23b/12) gerçeḡi
sîr+ni سرنی (2a/10) sırrı
beyt+i+ni بیتتی (3a/9) evini
işik+i+ni ایشیکینی (3a/13) eşiḡini, kapısını

2.2.2.1.3.4. Yönelme Hâli (Datif)

/+(G/K)A/: +ḡa/+ḡe/+ge, +ḡa/+ke

- aldî+ḡa آلدیغه (5a/1) önüne
aldî+lar+î+ḡa آلدیلاریغه (7a/10) önlerine
yaḡa+ḡa یفاغه (3a/3) kenara

ayağ+lar+ı+ğa ایباغلا ریغه (9a/7) ayaklarına
 hānkaḥ+ğa خانقاہ غه (22a/11) saraya
 yaş+ka یاشقه (23a/7) yaşa
 dunyā+ğa دنیا غه (23a/11) dünyaya
 ḥelk+i+ge خلقیغه (24a/4) halkına
 hidāyet+ler+i+ge حدایه تاریکا (24a/9) hidayetlerine
 hücre+ge حجره غه (24b/4) odaya
 tilāvet+ke تلاوتکا (24b/5) tilavete
 lā-mekān+ğa لامکانغا (24b/7) mekansız yere
 nāle+si+ge نالہسیکا (24b/13) nalesine, feryadına
 defter+i+ge دفتریکا (25a/11) defterine
 Semerkand+ge سمرقند غه (2a/7) Semerkand'a
 mezār+ı+ğa مزار یغه (2a/12) mezarına
 mescid+ke مسجدکا (3a/4) mescide
 şehir+ge شهرکا (3a/8) şehre
 mil iskender+ge اسکندرکا میل (11a/13) İskender seddine

2.2.2.1.3.5. Bulunma Hâli (Lokatif)

/+dA/: +da/+de

aldı+da آلدیدا (9b/13) önünde
 yaqası+da+ki یقاسیداکى (21b/13) kenarındaki
 iş+da ایشدا (23b/12) işte
 seccāde+de سجّادهده (24a/12) seccadede
 orn+um+da اورنومدا (24a/12) yerimde
 buryā+da بوریادا (24b/8) hasırda
 tüş+i+de توشیده (2a/13) düşünde, rüyasında
 ertegen+de ارتکانده (3a/11) ertesi sabahta
 mescid+de مسجدده (3a/13) mescidde

2.2.2.1.3.6. Ayrılma Hâli (Ablatif)

/+dIn/: +dín/+dín

- taş+í+dín تاشیدین (5a/11) dışından
hānqāh+dín خانقاهدین (23a/5) saraydan
şeri'at+dín شریعتدین (23b/10) şeriatten
orn+i+dín اورنیدین (24a/9) yerinden
Sayram+dín سیرام دین (2a/7) Sayram'dan
köz+üm+dín کوزومدین (15b/9) gözümünden
yer+dín یردین (3b/6) yerden
kitāb+i+dín کتابیدین (7a/9) kitabından
ya+dín یادین (10a/1) yaydan
baba+m+dín بابامدین (10b/8) babamdan
sa'et+dín ساعتدین (12a/10) saatten

2.2.2.1.3.7. Eşitlik Hâli (Ekuvatif)

/+çA/: +ça/+çe

- ara+si+çe اراسیچه (8b/10) arası kadar
kel-gün+çe کلگونچه (13a/13) gelene kadar
kün+ge+çe کونگیچه (13b/3) güne kadar
yet-kün+çe یتکونچه (14a/4) yetene kadar
yer+gi+çe یرگیچه (19a/3) yere kadar
ādem+çe آدمچه (18a/11) insan gibi, insan kadar

2.2.2.1.4. Soru eki mU: mu, mü

Köken dolayısıyla soru edatı olarak da kabul edilen soru eki mU, bir çekim eki olarak isimlerin soru çekimini yapar ve isimleri soru ilgisiyle fiillere bağlar; kendisinden önce gelen kelimenin kalınlık incelik uyumuna uyar⁶⁰. Metinde sadece bir tane örnek vardır.

yokmu یوقمۇ (20b/4) yokmu

⁶⁰ Berbercan, 2011, s.90

2.2.2.2. Fiil Çekimi

Çağatay Türkçesindeki fiil işletmesi veya fiil çekimi, olumlu veya olumsuz fiil tabanlarının teklik veya çokluk şahıs, şekil, zaman eklerinin belli bir sıra içinde eklenmesi ile oluşmaktadır⁶¹.

2.2.2.2.1. Haber Kipleri

Yapılmış, yapılmakta veya yapılacak eylemleri haber veren kiplerdir. Metinde kullanılan haber kipleri ve örnekler şunlardır:

2.2.2.2.1.1. Geniş Zaman

Geniş zamanın olumlu şekli için /-(A/U)r/: -ar/-er, -ur/-ür; olumsuz şekli için de /-mAs/: -mas/-mes ekleri kullanılmaktadır.

a. -ar/-er şeklini alanlar:

yat-ar يَتَار (4a/13) yatar
tap-ar تَبَار (2a/8) bulur
kir-er كِيرَار (4b/11) girer
yet-er-sin يَتَارْسِين (2a/8) yetersin
çık-ar چِيقَار (14a/9) çıkar

b. -ur/-ür şeklini alanlar:

kıl-ur قِيلُور (9b/13) kılar
tur-ur تُوْرور (15b/12) durur
oltur-ur اولتُوْرور (2a/5) oturur
al-ur آلور (4b/1) alır
ber-ür بَرور (15b/6) verir
bol-ur-men بُولورْمَن (3b/6) olurum
ey-bar-ur اِيْبَارور (5a/10) alıp varır
bar-ur بَارور (8b/3) varır

---

⁶¹ Eckmann. a.g.c. s.100

c. Olumsuz şekli için –mas/-mes ekini alırlar:

kal-mas قالماس (23a/12) kalmaz

bil-mes بيلماس (3a/4) bilmez

ye-mes يماس (4b/5) yemez

iç-mes ايچماس (4b/5) içmez

ķil-mas قيلماس (1b/11) kılmaz

kör-mes كورماس (19b/8) görmez

ir-mes ايرمس (11a/8) değil

bol-mas بولماس (14b/4) olmaz

2.2.2.2.1.2. Geçmiş Zaman

- **Görülen geçmiş zaman:** Görülen geçmiş zamanın olumlu şekli için /-DI/: dı/-/di-, -tı/-/ti-, /-Dur/: -dur/-/tur- kullanılır; olumsuz şekli ise /-d(I/U): -dı/-/di-, -du-/dü- ekinden önce /+mA/: -ma-/me- olumsuzluk eki getirilerek yapılmıştır:

a. Olumlu:

al-dı+lar آلدیلار (7a/6) aldılar

as-tı+lar أستیلار (21b/8) astılar

baķ-ti باقتی (16a/6) baktı

ber-di بردی (5a/5) verdi

buyur-dı+lar بيوردیلار (20b/1) buyurdular

çık-ti چقتی (11b/12) çıktı

ir-di ایردی (6b/7) idi

kel-di كلدی (13a/4) geldi

kör-di+ler كوردیلار (11a/13) gördüler

oltur-di اولتوردی (4a/2) oturdu

sal-dı+lar سالدیلار (17b/11) saldılar

sok-ti سوقتی (11b/6) soktu

tarkaş-tı+lar تارفاشتیلار (7a/5) dağıldılar

tur-dı+lar توردییلار (4a/4) durdular

ur-dí+lar اورديلار (18a/6) vurdular
ye-di+ler يديلار (5a/6) yediler
yiğla-ş-tí+lar يغلاشتيلار (23b/8) ağlaştılar
qal-di قالدى (1b/9) kaldı

b. Olumsuz:

kör-me-di+ler كورماديلار (12a/8) görmediler
qal-ma-di قالمدى (2b/13) kalmadı
tanu-yal-ma-dim تنويالماديم (5b/10) tanıyamadım
bol-ma-di بولمادى (10a/1) olmadı
sığ-ma-di سيغمادى (7a/2) sığmadı
unu-ma-dí اونامادى (22a/10) katılmadı, makul görmedi

- **Öğrenilen geçmiş zaman:** Öğrenilen geçmiş zaman için /-Ip/+/-Dur/: -íp/-ip- + -dur/-tur- şekli kullanılmıştır:

çık-ar-íp-dur چيقاريب دور (14a/8) çıkarmıştır
kaç-íp-dur قاچيب دور (21b/6) kaçmıştır
yık-íl-íp-dur يقيليب دور (18a/1) yıkılmıştır
ber-ip-dur دور بريب (5a/4) vermiştir
kıl-ip-dur-men دورمن قليب (12b/8) yapmışımdır
kel-ip-dur دور كليب (13b/7) gelmiştir
ket-ip-dur دور كتيب (16b/1) gitmiş
min-ip-dur دور منيب (5b/4) binmiş

2.2.2.2.1.3. Gelecek Zaman

Metinde gelecek zaman için /-(G/K)Ay/: ğay/-qay/-gey/-key-, /-Dur/: -dur/-tur eki kullanılmış, olumsuz çekimi ise -ğay/-gey- ekinden önce gelen /-mA/: -ma/-me- olumsuzluk eki ile yapılmıştır:

a. Olumlu:

al-ğay الغاى (13b/6) alacak

bol-ğay بولغای (10a/6) olacak
kıl-ğay قیلغای (12a/4) kılacak
sor-ğay-siz-ler سورغایسیز لار (24b/1) soracak
tap-ğay-men تاپغایمن (7b/3) bulayım
tur-ğay تورغای (23a/13) duracak
eyle-gey-sen سن ایلاکای (12b/6) yapasın
kel-gey-siz کلکایسیز (3b/13) gelirsiniz
tile-gey-men تیلکایمن (14a/2) dileyeyim
et-key-men اتکایمن (17b/9) yapayım
tut-kay-sen سن توتقای (2b/3) tutasın
sal-a-dur-men سالادرمن (17b/12) yapacağım
it-e-dur-men اتادورمن (22b/1) yapacağım

b. Olumsuz:

kıl-ma-ğay-sen سن قیلمغای (2b/4) yapmayasın

2.2.2.2.2. Dilek Kipleri

Fiilin olumlu veya olumsuz yöndeki gerçekleşmesini; tasarlanan istek, emir, şart ve gereklilik kavramları içinde veren kiplerdir.⁶² Metinde geçen dilek kipleri şunlardır:

2.2.2.2.2.1. Şart

Metinde şart kipinin çekimi sırasında /-sA/: sa-/-se- şart eki, iyelik eki kökenli şahıs ekleri ile birlikte kullanılmıştır. Olumsuz çekimi ise -sa-/-se- şart ekinden önce gelen /-mA/: -ma-/-me- olumsuzluk eki ile yapılmıştır:

Kök ve gövde + /-sA/+ iyelik eki

Teklik I: bar-sa-m بارسام (2b/13) varsam

tart-sa-m تارتسام (12b/12) çeksem

Teklik II: bol-sa-η بولسانک (3a/2) olsan

---

⁶² Korkmaz, a.g.e.,s.647

Teklik III: bar-sa بارسه (11a/1) varsa

bol-sa بولسه (14a/1) olsa

bozul-sa بوزولسه (16a/2) bozulsa

buyra-sa بویراسه (20b/7) buyursa

çik-sa چيکسه (15b/8) çıksa

kağ-sa قاقسه (10b/11) vursa

ber-se برسه (11a/7) verse

kel-se کلسه (23a/3) gelse

kör-se کورسه (18a/1) görse

Çokluk I : bar-sa-ğ بارساق (17b/3) varsak

bol-sa-ğ بولساق (17a/4) olsak

yan-sa-ğ (21b/10) dönsek (yan-: dön)

yu-sa-ğ یوساق (17b/4) yıkasak (yu-: yıka-)

Çokluk II: kıl-sa-ğیز قیلسانکیز (15b/10) kılsanız

iste-se-ğیز ایستاسانکیز (6a/11) isteseniz

Çokluk III: bağ-sa-lar باقسه لار (18b/6) baksalar

hahla-sa-lar خواحلاسه لار (7a/13) isteseler

kıl-sa-lar قیلسه لار (10a/5) yapsalar

kel-se-ler کلسه لار (6b/3) gelseler

2.2.2.2.2. Emir

Fiil kök ve gövdesi+ şahıs ekleri. Emir, sadece ikinci ve üçüncü şahıslarda mevcuttur.

Teklik II /-GII/: -ğil/-gil

Olumlu

Olumsuz

aç-ğil آچغیل (6a/9) aç

al-ğil الغیل (3a/11) al

bar-ğil بارغیل (2a/7) var

bol-ğil بولغیل (2a/7) ol

bol-ma-ğil بولماغیل (2a/6) olma

kıl-ğil قیلغیل (21a/13) yap

sor-ğıl سور غیل (16a/10) sor

sun-ğıl سون غیل (6a/2) sun

tapşur-ğıl تاپشور غیل (6a/2) ilet

yum-ğıl بيمغیل (6a/3) yum

Teklik III /-sUn/: -sun/-sün

qıl-sun قیلسون (14b/7) yapsın

oltur-sun اولتورسون (24a/13) otursun

Çokluk II -iñ/-uñ, -iñlar/-uñlar

bol-uñlar بولونكلار (14b/5) olun

bil-iñlar بیلینكلار (14b/5) bilin

çik-iñ چیقینك (5b/1) çıkın

qıl-iñ قیلینك (3b/11) yapın

qıl-iñlar قیلینكلار (23b/12) yapınız

yat-iñ یاتینك (3a/6) yatın

yan-iñlar یانینكلار (23b/11) dönün

Çokluk III /-sUnlAr/: -sunlar/-sünler*

al-sunlar آلسونلار (7b/2) alsınlar

bol-sunlar بولسونلار (7b/1) olsunlar

buyur-sunlar بیورسونلار (17b/11) buyursunlar

2.2.2.2.3. Emir-İstek

Sadece birinci şahıs için kullanılan istek kipi, bir hareketi yapma isteği veya teklifini ifade etmek için kullanılır⁶³. Metindeki istek kipi şekilleri şunlardır:

Teklik I: bar-ay بارای (21a/4) varayım

qıl-ay قیلای (11a/6) yapayım

korla-y کورلای (15b/12) kazayım

körset-ey کورستای (10b/6) göstereyim

Çokluk I: bol-ali بولالی (20b/7) olalım

⁶³ Eckmann.a.g.e., s.119

ķıl-ali فيلالى (17a/1) yapalım
tap-ali تاپالى (10b/8) bulalım
bir-eli برالى (16a/2) verelim
kōreş-eli كوراشالى (16b/8) görüşelim
(du`ā) ķıl-sa+lar دعا فيلسه لار (10a/5) etseler
(ħalāş) ķıl-sa-ņíz خلاص فيلسانکيز (15b/10) kurtarsanız

2.3. Sıfatlar

Sıfatlar vasıf ve belirtme isimleridir. Nesnelere çeşit çeşit vasıfları, çeşit çeşit belirtileri vardır. İşte sıfatlar bu vasıfların ve belirtilerin isimleridir. Sıfat da tek başına bir ortak isim olduğuna göre hemen hemen bütün ortak isimler sıfat olarak kullanılabilir⁶⁴.

2.3.1. Vasıflandırma Sıfatları

Vasıflandırma sıfatları nesnelere vasıflarını bildiren sıfatlardır:

aķ (tive) أاق (18a/5) ak, beyaz
belūri (ķul) بلورى (22b/12) iyi
būlend (zencir) بلند (11a/10) iyi, güzel
ķara (argumaķ) قرا (5b/4) kara, siyah
keņrū (āb āş) کنکرو (23b/6) geniş
kette (leşker) کته (17b/13) büyük
kiçik (leşker) کچیک (17b/13) küçük
kōhne (buryā) كهنه (4a/11) eski
merd (kalān) مرد (10b/8) mert
(cism-i) pāk پاک (23a/13) temiz
pūr-heybet (ķelender) پرحيبت (9b/5) heybetli
(nāmim) siyāh سياه (12b/9) siyah
taņa (ķiyamet) تانكا (17a/4) şaşıtıcı
uluĝ (eşrāf) اولوغ (19a/7) ulu

⁶⁴ Ergin. a.g.e s.244

2.3.2. Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları nesnelere belirten sıfatlardır, bu sıfatlar nesnenin bünyesinde olan bir vasıf göstermez, nesneyi şu veya bu şekilde belirtirler. Belirtme sıfatları dörde ayrılır: işaret sıfatları, sayı sıfatları, soru sıfatları, belirsizlik sıfatları⁶⁵.

2.3.2.1. İşaret sıfatları

İşaret sıfatları nesnelere yerlerine işaret etmek suretiyle belirten kelimelerdir. Bunlar aslında ve tek başlarına işaret zamirleridir⁶⁶.

- ol (zamān) اول (10a/13) o
- şol (büzürgvā) شول (12a/2) şu
- şu (yer) شو (13b/10) şu
- şubu (yer) شبو (13b/1) şu
- bu (hāl) بو (10a/13) bu
- uşbu (kārvān) اوشبو (13a/13) bu

2.3.2.2. Sayı Sıfatları

Sayı sıfatları nesnelere sayılarını bildirmek suretiyle belirten kelimelerdir. Bunlar aslında tek başlarına sayı isimleridir⁶⁷.

a. Asıl sayı sıfatları

- ellik (kişi) اليك (21b/5) elli
- ikki (meretebe) ايكي (19a/13) iki
- kırk (kūn) فرق (10b/2) kırk
- miñ (cānīm) مينك (14a/1) bin
- ottuz (yil) اونوز (4b/8) otuz
- on (kūn) اون (15a/4) on
- toğkuz (nān) توقوز (4b/13) dokuz
- toğsan beş توقسان بش (23a/7) doksan beş

⁶⁵ Ergin. a.g.e s.247

⁶⁶ Ergin. a.g.e. s.247

⁶⁷ Ergin. a.g.e. s.249

yette يته (19a/8) yedi

yigirme (kün) يكرمه (21b/2) yirmi

(yil) bir miñ bir yüz yetmiş بريوز يتميش (25a/6) bin yüz yetmiş

(ayniñ) yigirme törti يكرمه تورتي (25a/6) yirmi dördü

üç (künlük) كونلوك (6a/6) üç günlük

üç dört (nevbet) اوچ تورت نوبت (11b/7) üç dört nöbet

b. Sıra sayı sıfatları

Sıra sayı sıfatları, -inci/-üncü ekleriyle oluşturulur:

avvalkı (heşşe) اولقى (4b/2) birinci

ikkinici (heşşe) اكينجى (4b/3) ikinci

üçünci (küni) اوچونجى (25a/4) üçüncü

onunci (keçesi) اونونجى (20b/8) onuncu

c. Topluluk sayı sıfatları

+av/+ev ile yapılır:

(ular) ik+ev+len ايكلن (16b/10) iki kişi

d. Üleştirme sayı sıfatları

Konsonantla biten sayı isimlerine +ar/-er veya iki kelimesi hariç, vokalle bitenlere -şar/-şer ekleri getirilerek yapılır⁶⁸:

birer (sevgüm) برار (15b/2) birer

2.3.2.3. Soru Sıfatları

Soru sıfatları nesnelere soru halinde belirten sıfatlardır⁶⁹. Metindeki soru sıfatları şunlardır:

ne (hāl) نه (13a/11) ne

neçe (miñ yıl) نچه (14a/7) nice, kaç

qayan (barsam) قيان (2b/13) nereye

qaydın (kelipdur) قايدين (16a/10) nereden

qaysı (medrese) قايسی (7a/13) hangi

neçe zamān (ötü) نچه زمان (2a/4) nice zaman, kaç zaman

⁶⁸ Eckmann a.g.e. s.80

⁶⁹ Ergin. a.g.e. s.252

neçend künde كونده نچند (2b/11) nice günde, kaç günde

2.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları

Belirsizlik sıfatları nesnelere belirsiz olarak bildiren sıfatlardır⁷⁰.

bir (neçe) بر (10a/5) bir

birleri (eyttiler) برلاری (5b/11) birileri

her (tarafge) حر (12a/7) her

her neki حر نیکه (15a/7) her nese

herkim (tutaydep) حرکم (10b/13) her kimse

hiç (nimerse) حج (12a/8) hiç

çünan (hoş-hāl) جنان (11b/13) çok

hemme (kişi) همه (10a/2) hep

tola (kişi) تولا (20a/11) çok, fazla

bir munçe kişi بر مونچه کشتی (20a/12) bir sürü kişi

neçe miñ yıl نچه مینک ییل (14a/7) nice bin yıl, kaç bin yıl

ne miğdar mal نه مقدار مال (20a/9) nice gün, kaç gün

bir neçe pend naşihatlar بر نچه پند نصیحت لار (17a/8) bir kaç nasihat

2.4. Zamirler

Zamirler nesnelere temsil veya işaret suretiyle karşılayan kelimelerdir. Zamirler nesnelere doğrudan doğruya karşılayan , onların dildeki karşılıkları olan, onların adları durumunda bulunan kelimelerdir⁷¹.

2.4.1. Şahıs Zamirleri

Bunlar varlıkları şahıslar halinde ve temsil suretiyle karşılayan kelimelerdir. Bütün varlıklar üç şahıs altında toplanır, üç şahıs teşkil ederler⁷². Biz ve bizler, siz ve sizler arasında mana farkı yoktur; Bazen siz nezaket zamırı olarak da kullanılmıştır. Nezaket

⁷⁰ Ergin. a.g.e. s.254

⁷¹ Ergin. a.g.e s.263

⁷² Ergin. a.g.e. s.265

dilindeki ben, yani “fağır, hağır” birinci şahıs zamirine eştir⁷³.

Teklik I men من (10b/5) ben
meni منى (15b/10) beni
meniğ منىك (15b/13) benim
maña منكا (12b/1) bana
mendin مندين (24a/12) benden

Çokluk I biz بز (17b/12) biz
bizge بيزكا (17a/3) bize
bizler بيزلار (12a/2) biz
bizlerni بيزلارنى (13a/11) bizi
bizlerniğ بيزلارنىك (22a/9) bizim
bizniğ بيزنىك (15a/8) bizim

Teklik II sen سن (5a/2) sen
sendin سندن (9a/12) senden
seniğ سنىك (2a/9) senin
saña سنكا (2b/2) sana

Çokluk II sizler سيزلار (11a/5) siz
sizge سيزكا (5b/7) size
sizniğ سيزنىك (8b/9) sizin
sizlerge سيزلاركا (10b/5) size

Teklik III u (15a/10) o
ol اول (10a/13) o
aña انكا (2b/2) ona
anığ ائنىك (18a/12) onun
unığ اونىك (16b/1) onun

Çokluk III ular اولار (20b/7) onlar
ulardin اولاردين (20b/5) onlardan
ularğa اولارغه (20a/1) onlara

---

⁷³ Eckmann. a.g.e. s.82

ularnıń اولارنننك (10b/11) onların

2.4.2. İşaret Zamirleri

Bunlar işaret etmek, göstermek suretiyle nesnelere karşılayan kelimelerdir⁷⁴. Asıl işaret zamirleri bu “bu”, ol “o”dur⁷⁵ ve aşağıdaki şekillerde çekilirler:

- muni مونی (10a/2) bunu
- munıń مونننك (2a/4) bunun
- munçe مونچه (7a/12) bunca
- munde موندہ (8a/5) bunda
- mundin موندنن (8b/7) bundan
- andin اندنن (15a/2) ondan
- anda اندہ (2a/8) onda
- şunda شونده (15b/2) şunda
- şundin سوندنن (24b/1) şundan
- ol اول (10a/13) o
- şol شول (12a/2) şu
- şu شو (13b/10) şu
- şubu شبو (13b/1) şu
- şulardin شولاردنن (13b/2) şunlardan
- şunıń شونننك (15b/7) şunun
- bu بو (10a/13) bu
- bular بولار (5b/6) bunlar
- bularni بولارنى (20a/10) bunları
- bularnıń بولارنننك (14a/3) bunların
- uşbu اوشبو (13a/13) bu, işbu

2.4.3. Soru Zamirleri

Bunlar nesnelere soru şeklinde temsil eden, onların soru şeklindeki karşılıkları olan, onları

⁷⁴ Ergin. a.g.e. s.273

⁷⁵ Eckmann. a.g.e. S.82

soru halinde ifade eden, onları sormak için kullanılan zamirlerdir⁷⁶. Soru zamirlerini şu şekilde üç gruba ayırabiliriz:

a. *kim* şekli

kim كيم (24a/11) kim

kimdin كيمدين (24a/11) kimden

kimniñ كيمينىك (4a/6) kimin

b. *ne* şekli

ne نه (13a/11) ne

nime نيمه (15b/13) ne

neçe نچه (14a/7) nice, kaç

c. *ka-* kökünden teşkil edilmiş soru zamirleri:

qayan قيان (2b/13) nereye

qaydın قايدىن (16a/10) nereden

qaysı قايسى (7a/13) hangi

2.4.4. Dönüşlülük Zamirleri

Dönüşlülük zamirleri, iyelik ekleri ile öz “öz, kendi” kelimesinden oluşturulur⁷⁷:

Teklik: öz اوز (15a/3) kendisi

özüm اوزوم (18a/9) kendim

özün اوزونك (9a/1) kendin

özünge اوزونككا (2b/3) kendine

özünni اوزونكنى (18a/7) kendini

özi اوزى (12a/3) kendisi

özini اوزىنى (23a/13) kendisini

Çokluk: özleri اوزلارى (19a/12) kendiniz

özleridin اوزلارىدين (24a/10) kendinizden

özlerige اوزلارىكا (12a/11) kendinize

özlerini اوزلارىنى (11a/13) kendinizi

⁷⁶ Ergin. a.g.e s.276

⁷⁷ Eckmann. a.g.e. s.85

2.4.5. Belirsizlik Zamirleri

Bunlar nesnelere belirsiz bir şekilde temsil eden zamirlerdir⁷⁸.

- özge اوزگا (24a/13) başka
- nime نيمه (18a/4) nerse
- nimerse نمرسه (12a/8) nerse
- nimleri نمرسه لاری (4a/10) nerseleri
- her حر (12a/7) her
- herneki هر نيکه (15a/7) her nerse
- herkim هر کيم (10b/13) her kimse
- hiç هيچ (12a/8) hiç

2.5. Zarflar

Zarflar zaman, yer, hal ve miktar isimleridir⁷⁹. Zarfların başlıca fonksiyonu, fiilleri, sıfatları ve diğer zarfları vasıflandırmaktır. Yer, zaman veya hareket ifade eder:

2.5.1. Yer Zarfları

Yer gösterme ve yön ifadesi taşıyarak yönünü ifade eder.

- arkasığa ارقه سيغه (9a/2) arkasına
- keyin كين (24a/11) sonra
- taşidin تاشيدين (5a/11) dışından
- töben توبن (10b/4) aşağıya
- töfesiğe توفه سيگا (18a/12) yukarısına
- üstide اوستيده (18a/12) üstünde
- yakağa يقاغه (3a/3) kenara
- rū-be-rūleridin روبرولاريدين (8a/2) karşısından
- yanıda يانيدا (13a/10) yanında

⁷⁸ Ergin. a.g.e s.279

⁷⁹ Ergin. a.g.e. s.258

2.5.2. Zaman Zarfları

Fiilin yapılış ve gerçekleşme zamanını, anlık durumunu, süresini işaret eden her kelime zaman zarfı olabilir.

- avval اول (20b/6) önce
- avvalki اولقى (4b/2) önceki
- ertesı ایرتەسى (15b/11) ertesı
- etesige ایرتەسیکا (22b/5) ertesine
- ertegende ارتكانده (3a/11) ertesı,ertesı sabah
- imdi اىمدى (17b/3) şimdi
- keyin كىن (12a/11) sonra
- keç كچ (14b/2) geç
- keçe كچه (14b/7) gece
- keçeki كچهكى (18b/5) geceki
- keçeni كچهنى (4b/2) geceyi
- keçesi كچهسى (20b/8) gecesi
- kündüz كوندوز (16b/11) gündüz
- tün yarmı تون يارمى (23a/8) gece yarısı
- namaz şam vaqti نماز شام وقتى (7b/7) akşam namazı vakti

2.5.3. Hâl Zarfları

Fiilin nitelik yönüyle belirten, fiilin yapılışıyla ilgili olarak sorduğumuz “nasıl” sorusuna cevap veren her kelime hal zarfı olabilir.

- āheste آهسته (8b/4) yavaş
- ançe انچه (9b/6) o kadar, pek
- bile بيله (12a/6) ile
- birle برله (12a/2) ile
- bölek بولك (10b/12) başka
- derhāl درحال (18a/6) hemen
- dermehel درمحل (14b/7) ansızın

hāman حمان (10a/12) hemen

hāyli خيله (11a/10) hayli

hūb خوب (15b/5) iyi, güzel

köp كوب (11a/8) çok

tañ at+kun+çe آتقونچه (3b/1) sabaha kadar

köz yumup açkun+çe آچقونچه يموب كوز (6a/4) gözü kapatıp açıncaya kadar

2.6. Edatlar

Edatlar, cümleler, kelime gurupları ya da kelimelere arasında çeşitli ilgiler kurmak için araç vazifesi gören kelimelerdir. Bir edat beraber kullanıldığı kelime ile anlam kazanır ve cümlenin söz diziminde bir gramer unsuru olarak fonksiyon taşır. Metinde geçen edatlar çeşitlerine göre şunlardır:

2.6.1. Çekim Edatları

Son çekim edatları, kendisiyle bir kelime gurubunu teşkil edildiği kelimedenden sonra gelen ayrı kelimedir. İsimlerin yalın haliyle veya daha çok zamirlerin genitifleriyle kullanılan son çekim edatları şunlardır:

bile بيله (12a/6) ile

birle برله (12a/2) ile

üçün اوچون (11a/5) için

özge اوزكا (24a/13) başka

andağ انداغ (14a/4) öyle

şundağ شونداغ (15a/7) şöyle

munçe مونچه (13a/11) bu kadar

esnā اثنای (23a/9) sıra, zaman

cehetidin جهتيدین (18a/13) cihetinden

hekkide حقيده (12a/5) hakkında

2.6.2. Bağlama Edatları

Bağlaçlar olarak da bilinir, cümleleri, kelime guruplarını ya da kelimeleri şekil ve anlam ilgisiyle birbirine bağlayan, sıralayan edatlardır.

mādāmiki مادامیکه (25a/6)

emma اما (10b/13) ama

andağki انداگکه (1b/10) öyleki

eger اکر (14a/1) eğer

veger وکر (17a/2) ve eğer

taki تاکه (2b/5) dahi

ta تا (14b/3) dahi

ve و (10a/3) ve

ya یا (10a/4) ya

yene ینه (13a/8) yine

2.6.3. Karşılaştırma Edatları

Karşılaştırma bağlaçları olarak da bilinir. Cümleleri, kelime guruplarını ya da kelimeleri, yan yana getirmek ve karşılaştırmak üzere, şekil ve anlam ilgisiyle birbirine bağlayan edatlardır.

gāhī (*Hazret-i Büzürgvār gāhī şehri gāhī şehri seyr kılip*) کاحی (22a/2) gah,
bazen

2.6.4. Kuvvetlendirme Edatları

Cümle içinde anlamı pekiştirme, üsteleme, yoğunlaştırma fonksiyonu yüklenen edatlardır.

hem حم (10b/3) hem

çū چو (10a/9) gibi, kadar

çūnan جنان (11b/13) çok

daği دغی (2a/3) dahi, çok

herneki حرنيکه (15a/7) herneyse

ta تا (14b/3) dahi

taki تاكه (2b/5) dahi

yene ينه (13a/8) yene

2.6.5. Soru Edatları

Sorma ifadesiyle cümleleri, kelime gruplarını ya da kelimeleri soru kavramıyla ilişkilendiren edatlardır. bkz. Soru sıfatları

ne نه (13a/11) ne

neçe نهچه (14a/7) nice, kaç

ķayan قيان (2b/13) nereye

ķaydın قايدين (16a/10) nereden

ķaysı قايسى (7a/13) hangi

neçe zamān زمان نهچه (2a/4) nice zaman, kaç zaman

neçend künde كونده نهچند (2b/11) nice günde, kaç günde

ne üçün نه اوچون (18b/5) ne için

nime üçün نيمه اوچون (16a/1) ne için

2.6.6. Ünlem Edatları

Bir veya birden fazla varlığı hitaben seslenme nidasi olarak kullanılır; üzülme, sevinme, korkma, acı çekme, beğenme, merhamet etme, telaşlanma gibi insana mahsus heyecan ve duygu yoğunluklarının dışı vurumu olarak ya da kabul etme, reddetme, inkar etme, gösterme, uyarma, yasaklama gibi düşünceleri temsilen söylenen anlık sözlerdir. Metinde kullanılan ünlem edatları şunlardır:

āh آه (10a/10) ah

'aziz عزيز (18b/1) aziz

be āh به آه (10a/10) ah

ey ای (10a/8) ey

ya یا (10a/4) ya

eyyühennās ايهاالنس (14b/5) ey insanlar

2.7. Söz Varlığı

İncelemiş olduğumuz bu metinde söz varlığı bakımından Türkçe kökenli kelimeler ağırlıklı olmasına rağmen, Arapça ve Farsça kelimeler de yoğundur. Metinde geçen Türkçe ve yabancı asıllı kelime sayısı 1281'dir. Metindeki toplam kelimelerin aidiyetleri bakımından sayısal dağılımı şöyledir:: Türkçe 710, Arapça 376, Farsça 172, Arapça+Farsça 14, Arapça+Türkçe 8, Farsça+Türkçe 5, Moğolca 2. Söz varlığı incelenirken birleşik kelimeler söz varlığının dışında tutulmuştur. Şahıs ve yer adları, dizin kısmında sıralanmıştır.

2.8. Cümle Yapısı

Cümle, tam bir düşünceyi ifade etmek için düzenlenmiş bir dizi kelimelerdir⁸⁰. Cümleler basit cümle ve birleşik cümle olmak üzere ikiye ayrılır.

2.8.1. Basit Cümle

Tam bir düşünceyi ifade eden tek bir kelime gurubunu ihtiva eder. Basit cümle, bildirme (haber), soru, istek, emir ve hitap cümlelerine ayrılır⁸¹.

2.8.1.1. Bildirme Cümlesi (Haber Cümlesi)

Haber cümlesi, umumiyetler, olumlu veya olumsuz haldeki bir gerçeği bildirir⁸².

Örnek:

Hazret-i Büzürgvār hemme nersesini mü'ezzinge berdiler. (3a/11-12)

Büzürgvār ser-ü pāyini satıp bir işek aldılar. (7a/5-6)

Bir keçe kündüz hem-şöhbət boldılar. (16b/10-11)

Helāyıklar Hoca' Büzürgvār bile şöhbət tuttılar. (17a/10)

Ol künlerde Kaşgar'da 'Abdur-reşid Hānniñ oğli 'Abdul-latīf Hān töre irdi. (19b/5-6)

Üç yilda sefil teyyar boldi. (22b/10)

---

⁸⁰ Eckmann. a.g.e. S.147

⁸¹ Eckmann. a.g.e. S.147

⁸² Eckmann. a.g.e. S.156

2.8.1.2. Soru Cümlesi

Soru cümlesi, umumiyetle bir soru sorar. Bu soru, asıl soru veya evet-hayır sorusu olabilir⁸³.

Örnek:

Ey yigit, kaydın bolursiz ve ne yerdin kelursiz? (3b/5-6)

Ey Muhammed Şerif, munde nime kılip olturasız? (8a/5)

Ey 'aziz, atlari nime ikin? (18b/1)

Kırgızğa tilenurmenmu ya yokmu. (20b/3-4)

Ey müslümānlar, şu yerde bir kaçabaçe etedurmen, ne dersizler. (22b/1)

Ya Büzürgvār, özleridin keyin seccādeleride kim olturur ve kimdin istıǵfār alurmız?
(24a/10-11)

2.8.1.3. İstek Cümlesi

İstek cümlesi, bir dileği ifade eder⁸⁴.

Örnek:

Ey Molla Muhammed Şerif, meni isteseñiz Kaşkar'ğa bariñ, bu kişini isteseñiz Türkistān'ğa bariñ. (6a/11-13)

Ya Büzürgvār, bir du'ā kılsalar şāhidki du'ālariniñ bereketidin bu helāketdin helāş bolǵay irduk. (10a/4-6)

Hemme helāyık muni işitip hoş-hāl boldılar, kaşki bir 'ilāc kılip bu belādin helās tapali, dediler. (10b/6-9)

Şol Büzürgvārniñ mededi birle bizler gird-ābdin helāş taptuq, özi hem helāş bolǵay irdi hemme mal ve cānımızni fedā kılgay irduk. (12a/2-4)

Avval ervāh meşāyihlarga müteveccih bolali, ular kaydaǵki buyrasa şundaǵ kılali.
(20b/6-7)

---

⁸³ Eckmann. a.g.e s.156

⁸⁴ Eckmann. a.g.e. S.158

2.8.1.4. Emir Cümlesi

Emir cümlesi, istek, davet, teşvik, emir veya yasak ifade edebilir⁸⁵:

Örnek:

Ey Molla Muhammed Şerîf, buyan çıkıñ. (5b/1)

Ey oğlum Molla Muhammed, öyüñdeki te'ellukuñni Hudāğa tapşurğıl, koluñni sunğıl ve közüñni yumğıl. (6a/1-3)

Uşbu kârvân kelgünçe kırk kün şubu yerde saqlap olturuñ. (13a/13-13b/1)

Hazret-i Hoca Muhammed Şerîf'ke eytiñler, dermehel kelip du'â kılsun. (14b/6-7)

Ey tive, ne cânsin, özüñni zâhir kıñ. (18a/7)

Zinhâr şeri'atdin kaytmañlar, emr-i ma'rûfğa köñül koyuñlar ve nehy münkerdin yanıñlar. (23a/10-11)

Mendin keyin ornumda seccâdede Muhammed Veli Süfi oltursun. (24a/12-13)

2.8.1.5. Hitap Cümlesi

Bütün cümle tipleri, duygu ve heyecan ifade etmek için kullanılabilir⁸⁶:

Örnek:

Be-yarâb yarâb ey şâb- zinde dârân, be-âh nâle-u ümîd vâran

Be-bâlîn-i ğaribân ber ser-i râh, çü teslimi esirân der tek-i çâh

Be-âh -î dîde-i tîflânü-i ma'sum, be-süzî sine-i pîrân-e mazlûm

Be-âh ber-dil-i pür-ñünem âverd, Ez-în girdâb-i ğem bîrûnem âverd. (10a/8-11)

Eyyühen-nâs, biliñlar ve âğâh boluñlar, bu du'â Hoca Muhammed Şerîf'ke mevķü iken. (14b/5-6)

'Aceb hoş hava yer iken. (22a/7-8)

2.8.2. Birleşik Cümle

Birleşik cümle bir asil cümle ile onun manasını tamamlaya bir veya daha fazla yardımcı cümleden teşekkül eder⁸⁷.

⁸⁵ Eckmann. a.g.y s.156

⁸⁶ Eckmann. a.g.e s.159

⁸⁷ Ergin. a.g.e. S.404

2.8.2.1. Şartlı Birleşik Cümle

Bu birleşik cümle Türkçenin asli birleşik cümlesidir. başlangıçtan beri Türkçede vardır. Temeli şart kipinin şart ifadesine dayanır. Şartlı cümlede yardımcı cümle önce, asıl cümle sonra gelir⁸⁸.

Örnek:

Mübada kime gird-ābğa tüşse bir kişi cānini nişār kılip, mīl-i iskenderge çıkıp tablni kaḡsa gird-ābdaki çoḡ balıḡlar koḡḡalıp, ularnıḡ hareketidin kime gird-ābdin çıkār, bolmasa bölek 'ilāci yok. (10b/9-13)

Ey Hoca Muhammed Şerīf, men özüm Şehr-i Hurmuz'din bolurmen, bu yerde kelip menzil kılip yatıp irdim, yanımda bir kāfirni koḡdılar, boynida bir ādemçe çoyun puti bar, anıḡ üstide bir küf altun bar, şunıḡ töfesige bu tamni saldıḡız, ol cehetidin āslā yatalmaydurmen. (18a/9-13)

Büzürgvār yette yıl pīrleriniḡ merḡadleride şeyḡ bolup oturup kelgen niyāz-u nezurātini ḡānkāḡḡa şerf kılip terbiyet meridāḡḡa meşḡül boldılar ve bir mescid binā kıldılar. (19a/8-11)

Bizler hem minnet-dār tururmiz, becān-i dil ḡizmet kılurmiz, emma suyi yoḡ turur. (22b/2-3)

Her çahārşenbe keçesi kelip koḡup, tilāvet-i ḡur'ān kılip yanur irdi. Ol cehetidin ḡarīb vālāyet tafīp evliyālīḡ defterige alındılar. (25a/9-11)

2.8.2.2. Ki'li birleşik Cümle

Yabancı asıllı olan ve Türkçe için normal olmayan bu birleşik cümle Farsçadan geçmiş olan ki edatıyla ve onun Türkçesi olarak eskiden kullanılan ki,kim edatıyla yapılan birleşik cümledir. Ki'den önceki unsur fiilse ki asıl cümle ile yardımcı cümlenin tam arasında bulunur⁸⁹.

Örnek:

Rāvīler andaḡ rivāyet kılurlarkim, ol zübdetül ā'rifin ve ḡudretü'l-mesākīn bende-i latīf Hāzret-i Hoca Muhammed Şerīf Büzürgvārniḡ ahvāl ü evsāflarini andaḡ bayān silkige

⁸⁸ Ergin. a.g.e. s.405

⁸⁹ Ergin. a.g.y. s.405

keltürüpdurlarkim, yette yaşlarıda atalari vefāt bolup, Hāzret-i Hoca Büzürgvār yetīm kaldi. (1b/5-9)

Bu büzüruglarınñ birleri eyttilerkim, men Sultān Satuğ Buğra Hān Gāzi bolurmen, bu kişi Hoca Ahmed Yesevī terurdılar. (5b/11-13)

Qafile Hāzret-i Büzürgvārni körüp tamāşā kıldılarki, 'aceb pür-heybetkelender iken. (9b/4-6)

Kördilerkim, bu kentde neçe öylük cemā'e bar iken. (15a/11)

Büzürgvār 'Abdur-reşid Hāndin ruşset tilep eydilerkim, barıp pīrimni ziyāret kılip keley dep. (19a/1-2)

Qazāra bir yil haber boldiki, Qırğızlar yilda beredurğan lāzımlıqlarını bermeydur, kelgeli hem unumaydur dep. (20a/2-3)

Uluğ kiçik hemeleri 'azā ve mātem tutup, garibānelerini çāk çāk etip çūnan yığladılarkim. Bularnıñ nālesige āsmān zemīn lerzege keldi. (24b/11-13)

2.8.2.3. İç içe Birleşik Cümle

Bu, bir cümlenin başka bir cümlenin iine girmesi ile meydana gelen birleşik cümledir. Bu birleşik cümle bir cümle başka bir cümlenin bir unsuru veya cümle içinde bir isim unsuru durumunda bulunur⁹⁰.

Örnek:

Büzürgvār fātiha oqup eydi, Ey bībī, özleri kimniñ küçi bolurlar, dedi. (6b/9-11)

Esnā-i kīrā'etde şubu āyet keldi "Kullu nefsin zaiķetulmevt". (23a/9-10)

Bu āyet-i kerime keldikim 'Qālū innā lillāh ve innā ileyhi raci'ün' dep merg cānlari lā-mekānga pervāz kıldi. (24b/6-7)

---

⁹⁰ Ergin. a.g.e. s.406

BÖLÜM III: METİN

Çeviri Yazı ve Türkiye Türkçesine Aktarma

1b

- 1) *Tezkire-i Hazret-i Hoca Muhammed Şerif Büzürgvâr Bu Turur*
- 2) *Bismi 'illâh hayrül-esmâ*
- 3) *Elhamdülillâhi rabbil 'âl' emîn vel a 'ķibetü-lil müttekîn veşşalâtü*
- 4) *vesselâm 'ela Resuli Muhammed ve alâ ve eshâbihi ecmâin ammâ*
ba'd
- 5) *Rāvîler andağ rivāyet kılurlarkim, ol zübdetül â 'rifîn*
- 6) *ve kudretü 'l-mesākîn bende-i latîf Hazret-i Hoca Muhammed Şerîf*
- 7) *Büzürgvârniñ ahvâl ü evsâflarini andağ bayân silkige*
- 8) *keltürüpdurlarkim, yette yaşlarıda atalari vefât bolup,*
- 9) *Hazret-i Hoca Büzürgvâr yetim kaldı. Analari bar idi,*
- 10) *anıñ hizmetide boldı, andağki bir dem ve bir lahza vâlideleri*
- 11) *-niñ hizmetidin tekeşşür kılmas irdi. Analari mektepke*
- 12) *berdiler, çarh igerup âzâdlık penceşenbelik berip*
- 13) *okutur irdi. Vaktiki on yaşka kirip sevâdlari*

1b

- 1) Bu 'Tezkire-i Hazret-i Hoca Muhammed Şerif Büzürgvâr'dır
- 2) Bismillâhi hayrül esmâ, Allah'ın hayırlı (güzel) isimleri ile başladım.
- 3) Âlemlerin Rabbi olan Allah' a hamd olsun. İyi sonuç müttakilerindir.
Düşmanlık ancak zalimler içindir.
- 4) Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s)' e, onun bütün ehl-i beytine ve ashâbına salât ve selâm olsun⁹¹.
- 5) Rivayet kılanlar anlatırlar ki: Ariflerin zirvesi, düşkünlerin
- 6) kudreti, lütuf ve kerem sahibi Hazret-i Hoca Muhammed Şerif
- 7) Büzürgvârın hâl ve vasıflarını böyle beyan
- 8) ederler ki: Yedi yaşında babası vefat edip
- 9) Hz. Hoca Büzürgvâr yetim kaldı. Annesi var idi,
- 10) onun hizmetinde oldu. Güçlü ve tek kalan annesi için
- 11) hizmet etmekten şikayet etmez idi. Annesi onu okula
- 12) verdi, ip⁹² eğirerek perşembelik⁹³ verip
- 13) okutur idi. On yaşa girdiğinde okuma yazmada

⁹¹ <http://www.niyaziyevakfi.org.tr/dualar.asp#hatim> Hatim duası (Erişim tarihi 10.12.2016)

⁹² çikrik

⁹³ haftalık

2a

- 1) *Hüb çıķıp āķillari ber-kemāl boldi, ķazāra ana*
- 2) *-lari vefāt bolup, Hāzret-i Būzūrgvārniñ yetimlikleri*
- 3) *dađı hem ziyāde boldi, perīšān āhvāl, āç-u zār oķup*
- 4) *yürür irdiler. Munıñ arasıda neçe zamān ötüp ketti. Bir kün*
- 5) *āç-u zār yığlap olturur irdiler, bir merd kalān kirip selām*
- 6) *ķilip eydiler, Ey ferzend, perīšān bolmađıl ve yetimlikin*
- 7) *đem yemegil, Hudā birle bolđıl, bu Sayram'din Semerkand'ge bargıl,*
- 8) *işin anda küşāyiş tapar, meķseduđğa yetersin,*
- 9) *biz hem seniñ medediñde bolurmiz dep ğayıb boldi.*
- 10) *Hazret-i Hoca' Būzūrgvār bu sırni körüp maña ğayıbdin*
- 11) *ervāh-i meşāyihlarnıñ meded-kārlıķı bar oķşaydur dep*
- 12) *fıkr ve endişe ķilip, atalarinıñ mezārığa barıp*
- 13) *ķonup teveccüh ķilip yatıp idi. Nā-gāh tüşide*

2a

- 1) yetişti ve akıl bâliğ oldu, kazara annesi
- 2) de vefat edip, Hz. Būzūrgvār'ın yetimlik durumu
- 3) daha da büyüdü, hâli perişan, aç ve zar⁹⁴ okuyordu.
- 4) Aradan bir hayli zaman geçip gitti. Bir gün
- 5) açlık ve sefaletten ağlayıp oturuyordu, bir mert kişi selam
- 6) verip yanına geldi: “Ey oğul, perişan olma ve yetim olduğundan
- 7) gamlanma, Allah ile beraber ol. Bu Sayram'dan Semerkand'a git,
- 8) işin ondan sonra açılır⁹⁵, maksadına ulaşırsın,
- 9) biz de sana yardım ederiz.” deyip kayboldu.
- 10) Hz. Būzūrgvār bu sırrı görünce, bana ruhlar alemindeki
- 11) evliyaların yardımını vara benziyor, deyip
- 12) fikir ve düşüncelere dalarak atalarının mezarına gidip
- 13) ziyaret etti, (orada) uyumuştı. Aniden rüyasında

⁹⁴ yoksullukta, fakru zaruet içinde

⁹⁵ yoluna girer

2b

- 1) *atalari bişāret berip eyttikim, Ey ferzend, ol merd kalānki*
- 2) *saña her nerse dep idi, belā-yi tevakkuf aña 'āmel kılğaysen*
- 3) *mihnet ve meşakkat ve riyāzetni özünge lārahm tutkay*
- 4) *-sen, tā Semerkand'ge bargunçe 'ilm-u mücāhedeni terk kılmağaysen,*
- 5) *taki ervāh-i tayyibeler saña rāh-nümün bolurlar, biz hem meded-kārīñ*
- 6) *bolğaymiz dep ğayib boldi. Hāzret-i Büzürgvār uyku*
- 7) *-laridin bīdār bolup bu körgen tüşlerige tola hoş-hāl*
- 8) *bolup, bar yoqlarini satıp ata-analarinīñ hekıde*
- 9) *āb-āş kılip ğarib-ğurebā, miskīnlerge berip*
- 10) *du 'ā ve tekbir kılup bolğandin keyin Semerkand'ge revān*
- 11) *boldılar. Neçend künde Semerkand'ge keldiler, kün keç bolup ahl-i*
- 12) *bāzārlar dukānlarini etip yandılar, kuçede hiç kişi*
- 13) *qalmadi. Hāzret-i pīr hayrān bakıp kayan barsam*

2b

- 1) ecdatları işaret⁹⁶ verip söylediler ki: “Ey oğul, o mert yiğit
- 2) sana bir şey demişti, kaderini bekle ve ona göre hareket et.
- 3) Sıkıntı, zorluk ve dünya nimetlerinden vazgeçmeyi kendine merhamet diye bil,
- 4) sen Samerkand’a gittikten sonra ilim öğrenme mücahedeni bırakma,
- 5) güzel ruhlar sana rehberlik yapar, biz de yardımcın
- 6) oluruz.” deyip kayboldu. Hz. Büzürgvār bu gördüğü rüyasından uykusu
- 7) kaçtı, gördüğü rüyasından çok sevinerek uyandı.
- 8) Tüm varlığını satıp ana-babası için
- 9) yoksul ve miskinlere yemek verdikten sonra
- 10) dua edip tekbir aldıktan sonra Semerkand'a yola koyuldu.
- 11) Nice günde⁹⁷ Semerkand’a geldi. Gün geç olup pazar ehli
- 12) dükkanlarını kapatıp döndüler, sokakta hiç kimse
- 13) kalmadı. Hz. Pir her tarafa hayran bakıp⁹⁸, nereye varsam

---

⁹⁶ nişan, alamet

⁹⁷ günler sonra, uzun sürede

⁹⁸ şaşkın

3a

- 1) *bolur iken dep turğanıda 'asesler peydā bolup*
- 2) *feryād kıldılarkim, müsāfir ve mücāvır bolsañ özüñni*
- 3) *yağağa algıl. Hāzret-i Büzürgvārniñ bu yerde hiç āşinālari*
- 4) *yoq irdi ve hiç yerni bilmes irdi. Nā-çār bir mescidke*
- 5) *bardılar. Mü'ezin kelip, Ey burāder, kopuñ, yene bir yerge barıp*
- 6) *yatıñ, mescidniñ bisāti yitip kitedur dedi. Hāzret-i*
- 7) *Hoca Büzürgvār eyttiler, Ey burāder, men duvaz imes, özüm*
- 8) *tālib-i 'ilmdurmen, şehрге heli keldim, kün keç boldi,*
- 9) *hiç yerni bilmeydurmen, Hudāniñ beytini penāh tartıp*
- 10) *kirdim. Mü'ezin eytti, Müsāfir bolsañ nerse-keregiñni*
- 11) *maña berip ertegende algıl dedi. Hāzret-i Büzürgvār*
- 12) *hemme nersesini mü'ezzinge berdiler, mü'ezzin mescidniñ*
- 13) *işikini etip ketti. Hāzret-i Büzürgvār tenhā mescidde*

3a

- 1) olur deyip dururken gece bekçileri peydah olup
- 2) bağırdılar: “Misafir ve oturan biriysen
- 3) bir kenara çekil.” Hz. Büzürgvâr’ın burada hiçbir tanıdığı
- 4) yok idi ve hiçbir yeri bilmez idi. Çaresiz bir mescide
- 5) gitti. Müezzin gelip: “Ey kardeş, kalkın, başka yerde
- 6) yatın, mescidin eşyası kaybolur.” dedi. Hz.
- 7) Hoca Büzürgvâr dedi ki: “Ey kardeşim, ben hırsız değilim,
- 8) ilime istekli biriyim, şehre biraz önce geldim, geç oldu,
- 9) hiçbir yeri bilmiyorum, Allah’ın evine sığınmak için
- 10) girdim.” Müezzin: “Yolcu isen eşyalarını
- 11) bana verip yarın sabah al.” dedi. Hz. Büzürgvâr
- 12) bütün eşyalarını müezzine verdi, müezzin mescidin
- 13) kapısını kapatıp gitti. Hz. Büzürgvâr tek başına camide

3b

- 1) *ķondılar. Tań atķunķe Ğudā-i Te'ālāĝa nāle-i zāri řā'at*
- 2) *-u 'ibādet ķilip olturdılar. Seherde mü'ezzin kelip mescid*
- 3) *-niń iřikini aķıp ezān oķudi. Tamām-i cema'et kelip*
- 4) *namāz ötediler. Ğazreti- Büzürgvārni ķördilerki bir müsāfir yigit*
- 5) *olturadur. İmām sordiki, Ey yigit, ķaydın bolursiz*
- 6) *ve ne yerdin kelursiz? Ğazret-i pīr eyttilerkim, Sayram'din bolurmen.*
- 7) *Ata-anamdın kiķik ķaldım, ezbera-i tahşil-i 'ilm bu diyarĝa ķikīp*
- 8) *keldim, müsāfirdurmen, hiķ yerni bilmesmen ve hiķ kişini tonumasmen,*
- 9) *bu yerde kūn keķ boldi, nā-ķār mescidde ķondum dediler.*
- 10) *İmām eydikim, Ey yigit, Mirzā Uluĝ Begniń medresesige*
- 11) *barıp uluĝ aķun⁹⁹ĝa āhvālīńiz beyān ķilīń, řāyedki*
- 12) *bir hücre ta'yin ķilip berür, anda turup oķursiz, ĝāhī*
- 13) *bizniń öyümüzni sorap kelgeysiz dep teklīf-i*

---

⁹⁹ aķund

3b

- 1) kaldı. Sabaha kadar Allah'a yalvarıp yakararak ibadet
- 2) kıldı¹⁰⁰. Sabah müezzin gelip mescidin
- 3) kapısını açıp ezan okudu. Cemaatın tamamı gelip
- 4) namaz kıldılar. Hz. Büzürgvârı gördüler ki bir misafir yiĝit
- 5) oturmaktadır. İmam sordu: "Ey yiĝit, nerelisiniz
- 6) ve nereden gelirsiniz? Hz. Pir dedi ki, Sayram'dan olurum,
- 7) anne babamdan küçük (yaşta ayrı) kaldım. İlim öğrenmek için bu diyara çıkıp
- 8) geldim. Yolcuyum, hiçbir yeri bilmiyorum ve hiç kimseyi tanımiyorum.
- 9) Burada gün geç oldu, çaresiz mescidde konakladım." dedi.
- 10) İmam dedi ki: "Ey yiĝit, Mirza Uluĝ Bey'in medresesine
- 11) varıp, büyük hocaya durumunuzu beyan edin, belki sizin için
- 12) bir oda ayırabilir, orada kalıp okursunuz, bazen
- 13) bizim evimizi sorup gelirsiniz." diye

---

¹⁰⁰ etti

4a

- 1) *Semerķand kılıp tarķap kettiler. Hāzret-i Būzūrgvār anda barıp*
- 2) *aħundni işikide olturdi. Vaķt-i ders bolup irdi,*
- 3) *āħund aılanıp medresege yürüdi. Hāzret-i Būzūrgvār*
- 4) *barıp aħundğa selām kılıp turdılar. Aħund Hāzret-i*
- 5) *Būzūrgvārni körüp cevāb-i selām berip sordılarkim,*
- 6) *Ey yigit, ne işķa keldiniz ve kimniñ ferzendi bolursiz?*
- 7) *dedi. Hāzret-i Būzūrgvār āhvāllarini aħun¹⁰¹ğa bir bir tekrir*
- 8) *kıldılar. Aħund Hāzret-i Būzūrgvārğa bir hücre ta'yin kılıp*
- 9) *berdi. Hāzret-i Būzūrgvār hücreni pākize süpürdiler, emma hiç*
- 10) *nimerseleri yok irdiki, esbāb-i hücre kılğaylar. Emma*
- 11) *Hāzret-i Būzūrgvār şikestelikini istep bir köhne buryā,*
- 12) *bir fuçuk ibrik, bir fuçuk hişit taptılar, obdan yup¹⁰²*
- 13) *hücrege salıp, keçe bolsa başlarığa qoyup yatar*

---

¹⁰¹ aħund

¹⁰² yuyup

4a

- 1) Semerkand'a teklif edip dağıldılar. Hz. Būzūrgvār
- 2) hocanın kapısına varıp oturdu. Ders zamanı olmuştu,
- 3) hoca medreseye doğru yürüdü. Hz. Būzūrgvār
- 4) gidip hocaya selam verdi. Hoca Hz.
- 5) Būzūrgvārı görüp selamına cevap verip sordu ki:
- 6) “Ey yiğit, ne iş için geldiniz ve kimin oğlu olursunuz?”
- 7) dedi. Hz. Būzūrgvār durumunu hocaya tek tek anlattı,
- 8) hoca Hz. Būzūrgvâra bir oda ayırdı.
- 9) Hz. Būzūrgvâr odayı tertemiz süpürdü, yalnız
- 10) kullanacak hiçbir eşyası yok idi, ama
- 11) Hz. Būzūrgvâr gücenmeden bir eski hasır,
- 12) bir kırık ibrik, bir kırık kalas buldu, iyice yıkayıp
- 13) odasına koyup gece olsa başına koyup yatar

4b

- 1) İrdiler. Her küni çıkıp āhündin ders alur irdiler.
- 2) Keçeni üç heşşe kılıp, avvalkı heşede kitāb-i mutālā'a
- 3) kılur irdiler. İkinci heşede ta'at 'ibādet kılur irdiler.
- 4) üçüncü heşede kur'an tilāvet kılur irdiler. 'ilmniñ
- 5) zoğ şevkıde hiç nime yemes ve içmes irdiler. Eştehalari
- 6) kelip cū gālip kelse hiç nime tapalmay nefeslerige gūş-māl
- 7) berip Hudāy Te'alāğa şükür eytip, sābr-i kanā'atni özlerige
- 8) pīşe eylep müddet-i otuz yıl medresede tahşil-i 'ilm
- 9) kıldılar. Açlık nehāyti gālip kelse aşfezlik aldığa
- 10) barıp turup, būy-i ta'am damağlarığa kelse andağki kuvvet
- 11) tafip yene hücrelerige kirer irdiler. Nāgāh on dört keçe
- 12) kündüz bir loğma ta'am yemey ašlā maqdūrlari qalmadı. Bir keçe
- 13) tün yarmi bar irdi, bir kenizek bir tabağda aş bir tokkuz

4b

- 1) idi. Her gün çıkıp hocadan ders alır idi.
- 2) Geceyi üç hisse kılıp evvelki hissede kitap okur
- 3) idi, ikinci hissede ibadet kılar idi,
- 4) üçüncü hissede Kur'an tilavet eder idi. İlmin
- 5) güçlü arzusu ve zevkinden hiçbir şey yemez ve içmez idi, iştahı
- 6) galip¹⁰³ gelse hiçbir şey bulamayıp, nefesine terbiye
- 7) verip, yüce Allah'a şükredip sabır ve kanaati kendine
- 8) meslek bilip otuz yıl boyunca medresede ilim öğrendi.
- 9) Açlık çok galip gelirse aş başına
- 10) gidip, yemek kokusu damağına gelirse kuvvetlenip
- 11) yine odasına girer¹⁰⁴ idi. Birden bire on dört gece
- 12) gündüz bir lokma yemek yemeyince hiç gücü kalmadı. Bir gece
- 13) yarısı idi, bir hizmetçi bir tabakta yemek, dokuz

---

¹⁰³ karnı acıkıp

¹⁰⁴ döner

5a

- 1) *nān ekelip Büzürgvārniñ aldığa koydılar. Büzürgvār sordikim,*
- 2) *Sen kimniñ hādimi bulursen? Ol kenizek eytti, men Hoca*
- 3) *Mes'ud sodāgerniñ hādimi bolurmen, hocam seferde idi,*
- 4) *Ağaçemniñ tüşide bişāret beripdur, şolzamān*
- 5) *qopup bu muhāzirni teyyar kılip hücreni nişān berdi, kelip*
- 6) *taptım dedi. Büzürgvār tamām-i zoqlari bile yediler, kenizekke
hem*
- 7) *berdiler, du 'ā ve tekbir kılgandin keyin, kenizek barıp Büzürgvār*
- 8) *-niñ āhvāllarini ağaçesığa beyān kıldı, ağaçesi*
- 9) *tört künde, beş künde muhāzir hay leziz teyyarlap*
- 10) *eybarur irdi. Qazāra bir kün Büzürgvār kitāb-i mutāla'a*
- 11) *kılip oturur irdi, işik taşidın aıtavuşı*
- 12) *keldi. Hazret-i Büzürgvār başlarini köterip, bu vaktida*
- 13) *ne kişi bolğayki, aıtibile medresege kiripdur, dep turup*

5a

- 1) ekmek getirip Büzürgvâr'ın önüne koydu. Büzürgvâr sordu ki:
- 2) “Sen kimin hizmetçisi olursun?” O hizmetçi dedi: “Ben Hoca
- 3) Mes'ud tüccarın hizmetçisi olurum, hocam seferde idi.
- 4) Hanımının rüyasında işaret vermiş, hemen
- 5) kalkıp bu yemeği hazırlayıp odanızı gösterdi, gelip
- 6) buldum.” dedi. Büzürgvâr bütün zevki ile yemeği yedi, hizmetçiye
de
- 7) verdi. Dua ve tekbir ettikten sonra hizmetçi gidip sahibinin hanımına
Büzürgvan'ın
- 8) ahvalini beyan kıldı. Hanım da
- 9) dört günde beş günde güzel yemekleri hazırlayıp
- 10) götürür idi. Kazara bir gün kitap okuyup
- 11) oturur idi, kapı dışından bir at sesi
- 12) geldi. Hz. Büzürgvâr başını kaldırıp, bu vakitte
- 13) medreseye at ile giren kim olabilir, diye söylendi.

5b

- 1) *idi. Bir āvāz keldiki, Ey Molla Muhammed Şerîf, buyan çikîj.*
- 2) *Ĥazret-i Büzürgvâr saçrap çikîp kördilerki, ikki*
- 3) *büzürgvâr turadur, birleri qara qaşka argumaq atğa*
- 4) *minipdur, birleri qara argumaqqa minipdur, pişâne*
- 5) *-leridin nūr-u ilāhi örlep turadur. Ĥoca Büzürgvâr*
- 6) *selām kıldilar, bular selāmlariğa 'ilik alıp sordilarkim,*
- 7) *Ey Molla Muhammed Şerîf, harman açman, rāhmet sizge,*
- 8) *ne miqdār mihnet ve meşakqatlar tartıjız. Ĥoca Büzürgvâr*
- 9) *eytilerki, Ey Büzürgvârlarım, feqir hiç qaysılarını*
- 10) *tanuyalmadım, qaydın kelürler, özleri kim bolurlar.*
- 11) *Bu büzürlarniñ birleri eytilerkim, men Sulţān Satuq*
- 12) *Buğra Ĥān Ġāzi bolurmen, bu kişi Ĥoca Ahmed Yesevî*
- 13) *terurdılar. Ĥazret-i Sulţān Satuq Buğra Ĥān Ġāzi*

5b

- 1) bir ses geldi ki: “Ey Molla Muhammed Şerîf, buraya çıkın.”
- 2) Hz. Büzürgvâr (yerinden) sıçrayıp çıkıp iki
- 3) asilin durduğunu gördü ki, biri alnında beyaz nişan olan siyah ata
- 4) binmiş, diğeri siyah ata binmiş. Alınlarından
- 5) Allah’ın verdiği nur dökülüp durur. Hoca Büzürgvâr
- 6) selam kıldı, onlar selamını kabul edip sordular:
- 7) “Ey Molla Muhammed Şerîf, yorulmayın, aç kalmayın, Allah’ın rahmeti size olsun,
- 8) çok sıkıntı ve zahmet çektiniz.” Hoca Büzürgvâr
- 9) dedi ki: “Ey asillerim, ben hiçbirinizi
- 10) tanımadım, nereden geliyorsunuz, sizler kim olursunuz?
- 11) Bu asilden biri dedi ki: “Ben Sultan Satuk
- 12) Buğra Han Gazi olurum, bu kişi Hoca Ahmed Yesevi’
- 13) dir.” Hz. Sultan Satuk Buğra Han Gazi

6a

- 1) *eyttilerki, Ey oğlum Molla Muhammed, öyünđeki te'elluğunı*
- 2) *Ĥudāğa tapşurgıl, koluñni sunğil ve közüñni*
- 3) *yumğil, dep arkalariğa mingeştürüp yolğa*
- 4) *revān boldılar. Köz yumup açkunçe Semerkand'nin*
- 5) *Serencām degen sehrāsi bar irdi, Semerkand'din*
- 6) *üç künlük yırağ irdi, deşt-i bayābān, taşlık*
- 7) *bir künlük yerde hiç dereht ve havlu 'imaret yok irdi.*
- 8) *Ol yerge yetip irdi, bular eydi, Ey Ĥoca Muhammed Şerif,*
- 9) *közüñni açğil ve yerge tüşgil. Ĥazret-i Sulţān*
- 10) *Satuk Buğra Ĥān Ġāzi koyunlaridin bir nān ve bir hamail*
- 11) *alıp berip eydilerkim, Ey Molla Muhammed Şerif, meni isteseñiz*
- 12) *Kaşğar'ğa bariñ, bu kişini isteseñiz Türkistān'ğa*
- 13) *bariñ dep her ikevlen gayib boldi. Ĥazret-i*

6a

- 1) dedi ki: “Ey oğlum Molla Muhammed, evindeki eşyalarını
- 2) Allah'a emanet et, elini uzat ve gözünü
- 3) kapat.” diye arkasına bindirerek yola
- 4) çıktı. Gözünü kapatıp açana kadar Semerkand'ın
- 5) Serencan diye köyü var idi, Semerkand'dan
- 6) üç günlük uzak idi. Çöl, taşlı,
- 7) bir günlük yerde hiçbir ağaç ve hiçbir ev yapı yok idi.
- 8) Oraya geldi, onlar dedi: “Ey Hoca Muhammed Şerif,
- 9) gözünü aç ve yere in.” Hz. Sultan Satuk
- 10) Buğra Han Gazi koynundan bir ekmek ve bir hamail
- 11) alıp verip dedi ki: “Ey Molla Muhammed Şerif, beni isterseniz
- 12) Kaşğar'a varın, bu kişiyi isterseniz Türkistan'a
- 13) varın.” deyip her ikisi de kayboldu. Hz.

6b

- 1) *Ḥoca Büzürgvâr hayrân ve ser-gerdân neçe kün menzil*
- 2) *ve merâhillerini tel kılip Semerkand'ge kelip şehre*
- 3) *kirip hücrege kelseler, ol küni hücredin çıkqanda*
- 4) *işikleriniñ bir kabuği oçuk kalıp irdi.*
- 5) *Şundağ turur, Büzürgvârniñ korsakları*
- 6) *aç, sefer cabduği kılğali hayrân bolup turup*
- 7) *irdi. Yene şol sodagerniñ hatuni bir tabakda*
- 8) *âş bir boqça ser-ü pây, beş yüz tenge ful alıp*
- 9) *kelip aldılarıda koydi. Büzürgvâr fâtiha oqup*
- 10) *eydi, Ey bîbî, özleri kimniñ küçi bolurlar,*
- 11) *dedi. Bîbî eydi, Ḥoca Mes'ud hatuni*
- 12) *bolurmen, dedi. Büzürgvâr rahmet okudılar, bîbî*
- 13) *Fâtiha alıp öyige yandı. Büzürgvâr bu muhâzirni*

6b

- 1) Hoca Büzürgvâr hayran¹⁰⁵ ve perişan birkaç gün menzillerde
- 2) konaklayıp Semerkand'a gelip şehre
- 3) girip evine geldiğinde, o gün evden çıktığında
- 4) kapının bir kanadı açık kalmış idi,
- 5) öylece duruyordu. Büzürgvârın karnı
- 6) aç, sefer hazırlığı için hayran¹⁰⁶ durur
- 7) idi. Yine o tüccarın hatunu bir tabakta
- 8) yemek, bir bohça kiyafet, beş yüz tane metal parayı getirip
- 9) önüne koydu. Büzürgvâr fatiha okuyup
- 10) söyledi: “Ey saygıdeğer kadın, siz kimin gücüsünüz?”
- 11) dedi. Kadın : “Hoca Mes'ud'un hatunu
- 12) olurum.” dedi. Büzürgvâr rahmet okudu, kadın
- 13) Fatiha alıp evine döndü. Büzürgvâr bu yemeği

---

¹⁰⁵ şaşkın

¹⁰⁶ şaşkın

7a

- 1) *yārānlari bile tenāvül kılali dep medresedeki yārānlarni*
- 2) *kıçkırdılar. Hücreleri teŋ irdi, t̄alibler sıgmadı,*
- 3) *ol vaqt H̄azret-i Büzürgvār tamni işaret kıldılar;*
- 4) *öy keŋrüp yārānlar hemme sıgdılar. āb-i ta'ām yep*
- 5) *bolgandin keyin yārānlar tarkaştılar. Büzürgvār*
- 6) *ser-ü pāyini satıp bir işek aldılar. 'Attarlık*
- 7) *cabduķini rāslap kalğan nüzreni medresedeki*
- 8) *yārānlarğa teķsim kılip berdiler. Hemme helķ Büzürgvārınŋ*
- 9) *kerāmetlerini bildiler, her kitābidin ve nev'i mes'ele*
- 10) *ve her kısim bāhiş ve münāzara aldılarıĝa tüşse Büzürgvār*
- 11) *her birige neçe cevāb neçe delil berdiler. Yārānlar eyttiler,*
- 12) *Ey Büzürgvār, kayan barurlar, munçe 'ālim bolĝanda*
- 13) *ķaysi medreseni hāhlasalar olturup*

7a

- 1) yarenleri¹⁰⁷ ile beraber paylaşayım diye medresedeki yarenlerini
- 2) çağırđı. Evi dar idi, talebeler sıgmadı,
- 3) o vakit Büzürgvār duvarı işaret etti,
- 4) ev genişleyip yarenlerin hepsi sıgdılar. Yemekleri yedikten
- 5) sonra yarenler daĝıldılar. Büzürgvār
- 6) varını yoğunu satıp bir eşek aldı. Kıymetli
- 7) eşyalarını hazırlayıp kalan eşyaları medresedeki
- 8) yarenlerine paylaştırıp verdi. Herkes Büzürgvārın
- 9) kerametlerini bildi. Her kitabından, yeni mesele
- 10) ve her çeşit konu ve tartışma karşılarına çıksa Büzürgvār
- 11) her birine nice cevap, nice delil verdi. Yarenler dediler:
- 12) “Ey Büzürgvār, nereye gidiyorsunuz? Bu kadar alim olduğunuzda
- 13) hangi medreseyi isterseniz, oturup

---

¹⁰⁷ dostları

7b

- 1) *ders eytmakka meşgûl bolsunlar, yârânlar özleridin*
- 2) *nef'i alsunlar. Büzürgvâr eyttilerki, Maña hâva-i sefer tüşüpdur;*
- 3) *çalğan meşsedumni seferde tapğaymen dep hayr-bād*
- 4) *ķilip yolğa revān boldılar. Bir cayğa kelip fikr endişe*
- 5) *ķıldılar; avval ķaysi büzürgvârni istep barsam bolur*
- 6) *ikin, dep turup irdi, köñülleri Kaşğar tarafıge*
- 7) *meylān ķiladur. Namāz şam vaķti bar irdi, Kaşğar tarafıge*
- 8) *revān boldılar. Şehr be şehr aylanıp Kaşğar'ğa keldiler.*
- 9) *Kün keç boldi, bir sarāyda ķonup ertesı sarāybāndin*
- 10) *Sulţān Satuk Buğra Hān Ğāzi'niñ merķadlerini*
- 11) *sordılar, sarāybān Meşhed'ni nişān berdi, Büzürgvār*
- 12) *Meşhed'ke bardılar, bir bayniñkide ķondılar, ertesı*
- 13) *baydin sordi, bay bir taşlık yerni ķörsetti. Hāzret-i*

7b

- 1) ders vermeye meşgul olun, yarenler sizden
- 2) faydalansın.” Büzürgvâr dedi ki: “Bana sefere çıkmak uygun düşmüş,
- 3) kalan maksadımı¹⁰⁸ seferde bulurum.” diye hayır
- 4) dileyip yola çıktı. Bir yere gelip endişeli fikir
- 5) kıldı¹⁰⁹. Evvel hangi Büzürgvârı istep varsam diye
- 6) durdu. Gönlü Kaşğar tarafına
- 7) akıp duruyor¹¹⁰. Akşam namazı vakti idi, Kaşğar tarafına
- 8) yola çıktı. Şehir şehir dolaşıp Kaşğar'a geldi.
- 9) Gün geç oldu. Bir sarayda konup, ertesı gün saray sahibinden
- 10) Sultan Satuk Buğra Han Gazi'nin mezarını
- 11) sordu. Saray sahibi Meşhed tarafını gösterdi. Büzürgvâr
- 12) Meşhed'e vardı. Bir zengin kişinin evine konuk oldu, ertesı gün
- 13) o adamdan sordu. Adam bir taşlı yeri gösterdi. Hz.

---

¹⁰⁸ isteğimi

¹⁰⁹ düşündü

¹¹⁰ istiyordu

8a

- 1) *Büzürgvâr üç kün ol yerde müteveccih bolup oturdılar.*
- 2) *Üçüncü keçesi rû-be-rüleridin Sultân Satuk Buğra Hân*
- 3) *Ġâzi peydâ bolup keldiler. Büzürgvâr kördilerkim Semerkand'de körgen*
- 4) *Büzürgvâr iken. Hâzret-i Sultân Satuk Buğra Hân Ġâzi*
- 5) *sordikim, Ey Muhammed Şerîf, munde nime kılip olturasız? Hâzreti*
- 6) *pîr eyttilerkim, Ey Büzürgvâr 'âlim Hâzretleri, maña bişâret berip*
- 7) *âhvâlîmni sorap kettiler, mübarek kedademlerini istep keldim,*
- 8) *cemâl-i pür nûrlarığa müştakdurmen. Hâzret-i Sultân Satuk*
- 9) *Buğra Hân Ġâzi eyttikim, Ey Molla Muhammed Şerîf, rahmet sizge, bizniñ*
- 10) *ümîdimiz hem şundağ irdi, hûb keldiñiz, ey Molla Muhammed Şerîf,*
- 11) *bizniñ menzilimiz şu yerde dep ğayib boldi. İrse Hâzret-i*
- 12) *pîr neçe vaqtlarġiçe sodagerçilik ve 'attârlık kıldılar, keçe bolsa*
- 13) *kelip Hâzret-i Sultânñiñ merkadleride tañ atkunçe*

8a

- 1) Büzürgvâr üç gün o yerde saygıyla bekledi.
- 2) Üçüncü gecesini karşısından Sultan Satuk Buğra Han
- 3) Gazi peydah olup geldi¹¹¹. Büzürgvâr gördü ki, Semerkand'da gördüğü
- 4) Büzürgvâr. Hz. Sultan Satuk Buğra Han Gazi
- 5) şöyle sordu: "Ey Muhammed Şerif, burda ne iş yapıp oturuyorsunuz?" Hz.
- 6) Pir dedi ki: "Ey büyük bilgin, bana bir işaret verip
- 7) ahvalımı sordunuz, mübarek uğrunuzuu, duanızı istemeye geldim.
- 8) Nur gibi parlayan cemalınız için can atıyorum. Hz. Sultan Satuk
- 9) Buğra Han Gazi dedi ki: "Ey Molla Muhammed Şerif, size rahmetler olsun.
- 10) Bizim umudumuz da şöyle idi, hoş geldiniz. Ey Molla Muhammed Şerif,
- 11) bizim menzilimiz şurada." deyip kayboldu. Hz.
- 12) Pir bir süre ticaret ve aktarlık yaptı.
- 13) Gece olunca Hz. Sultanın mezarına gelip sabaha kadar

---

¹¹¹ Ortaya çıktı

8b

- 1) *Ḥazret-i Sultān bile soḥbet olturur irdiler.*
- 2) *Ertesi baynīnkide kelur irdi, bay köñlide eyttikim, bu yigit*
- 3) *keçe bolsa çıkıp ketedur, kayan barur ve ne iş kılur ikin*
- 4) *dep Ḥazret-i pīr arḳalaridin āḥeste āḥeste marap yürdi.*
- 5) *Kördikim, Ḥazret-i Sultānniñ merḳadleriğe bardı. Bay hem*
- 6) *Ḥazret-i pīrniñ arḳalarıda marap olturdi. Ḥazret-i pīr*
- 7) *mundin bīḥaber teveccühde olturur irdi. Nā-gāḥ Ḥazret-i Sultān*
- 8) *Satuk Buğra Ḥān Ğāzi feydā bolup kelip ğazab bile*
- 9) *eyttilerkim, Ey Muhammed Şerīf, sizniñ bizniñ aramızda meğrip*
ve meşriḳ
- 10) *arasiçe yıraḳlıḳ tüşti, ta barıp tavāf kılmuğunçe didār-i müyesser*
- 11) *bolmas. Ḥoca Büzürgvār bu maḳūleni işitip ḥurūş nāle-u zāri pūr*
- 12) *kılıp eydilerkim, Ey pādişāh-i 'ālem, mendin nime sehven ḥeṭālīḳ*
ötti
- 13) *ikin, dep ilticā keldiler. Ḥazret-i Sultān eyttilerkim, Ey*

8b

- 1) Hz. Sultan ile sohbet eder idi.
- 2) Sonra zengin adamın evine gelir idi. Adam içinden dedi ki: “Bu yiğit
- 3) gece olunca çıkıp gidiyor, nereye gider ve ne iş yapar acaba ?”
- 4) Hz. Pir’in arkasından yavaş yavaş gizlice yürüdü.
- 5) Gördü ki Hz. Sultan’ın mezarına vardı. Zengin adam
- 6) Hz. Pir’in arkasında saklanıp oturdu. Hz. Pir
- 7) bundan habersiz mezara yönelmiş oturur idi. Ansızın Hz. Sultan
- 8) Satuk Buğra Han peydah olup gelip gazab ile
- 9) dedi ki: “Ey Muhammed Şerif, senin bizim aramızda batı ile doğu
- 10) arası kadar uzaklık düştü. Ta gidip tavaf¹¹² kılmayınca kadar yüz
- 11) yüze görüşmek müyesser
- 12) olmaz.” Hoca Büzürgvār bu söyleneni işitip nale ve zar
- 13) kılıp¹¹³ dedi ki: “Ey alemlerin padişahı, bende ne yanlışlık
- 13) oldu?” diye yalvardı. Hz. Sultan dedi ki: “Ey

---

¹¹² kabeyi

¹¹³ çok üzülüp

9a

- 1) *Muhammed Şerîf, özüñ bile bir gammazni alıp keldiñ. Hoca Büzürgvâr*
- 2) *arkasığa bakşalar öy igesi bay büküp otururpdur.*
- 3) *Hazret-i Büzürgvâr derğazab bolup eyttilerkim, Ey mekkâr,*
- 4) *özünge hem kıldıñ, maña hem kıldıñ, dediler. Bay bu esrârdin*
- 5) *bîhaber oturup irdi, fişmân bolup hicaletdin 'özü*
- 6) *tekeşşür koyup yığlap dedikim, Ey Büzürgvâr, bilmepdurmen,*
- 7) *hañā kılıpdurmen, dep Büzürgvârni ayağlarığa yıkıldılar. Hoca*
- 8) *Büzürgvâr eydilerkim, imdi hiç faydası yokdur, bu sırni zinhâr*
- 9) *kişiğe fâş kılmağaysen, fekirge Mekke barmaqqa ruşset boldi,*
- 10) *dep ol bayniñkide kelip, bayni Hazret-i Sulñân*
- 11) *-niñ mezârığa cārübkeşlikke ta'yin kılıp eyttilerki, Ey bay,*
- 12) *sendin bu günāh ta Hazret-i Sulñanniñ mezârığa hizmet*
- 13) *kılmığunçe mahv bolmas, dep Hindustān yolığa revāne*

9a

- 1) Muhammed şerif, kendin ile bir fitneciye alıp getirdin.” Hoca Büzürgvâr
- 2) arkasına baksa ki ev sahibi (olan) zengin sinmiş¹¹⁴ oturmaktadır.
- 3) Hz. Büzürgvâr çok kızarak dedi ki: “Ey hileci,
- 4) kendine de yaptın, bana da yaptın¹¹⁵.” Zengin adam bu işlerden
- 5) habersiz oturuyordu. Pişman olup utancından özür
- 6) dileyip ağlayarak dedi ki: “Ey Büzürgvâr, bilmemişim,
- 7) hata yapmışım.” diye Büzürgvâr’ın ayaklarına kapandı. Hoca
- 8) Büzürgvâr dedi ki: “Şimdi hiç faydası yok, bu sırrı sakın
- 9) kimseye söylemeyesin. Bana kadere gitmek¹¹⁶ için emir verildi.”
- 10) diye adamın evine gelip, onu Hz. Sultan’ın
- 11) mezarına temizlikçilik için tayin edip¹¹⁷ dedi ki: “Ey zengin,
- 12) senin bu günahın Hz. Sultan’ın mezarına hizmet
- 13) kılmayınca yok olmaz.” diye Hindistan yoluna düştü.

---

¹¹⁴ bükülüp

¹¹⁵ kötülük yaptın

¹¹⁶ Kabeye gitmek

¹¹⁷ görevlendirip

9b

- 1) *boldi. Menzil ve merāhilleri tayy kılıp neçend künde Bender*
- 2) *Sūretke keldiler. Kördilerkim, miñ beş yüz atlık kişi ez pay*
- 3) *kimege kirgüdek bolup turupdur. Hoca Büzürgvār yetip keldiler,*
- 4) *kafilege selām kıldılar ve bular bile kelip kimege olturdılar. Kafile*
- 5) *Hazret-i Büzürgvārni körüp tamāşā kıldılarki, 'aceb pür-heybet*
- 6) *kelender iken. Hazret-i Büzürgvār ançe mihnet ve riyāzetler*
- 7) *çektiki, keçe bolsa namāz ve zıkr-i tesbīh bile, kündüz bolsa rūze*
ve tilāvet-i
- 8) *kur'ān bile, bir nefesni hem zıkr-i Āllāh'din hali ötkermes irdi,*
kime ehli
- 9) *nevr-u niyāzlarını Hazret-i Büzürgvārga berür irdi. Nā-gāh bir*
kün
- 10) *Borān-i 'ezim çıktı ve kimeler bir birige tegip kafiledin gark çıktı,*
- 11) *ve boran kimeni alıp yürüdi. Kafile cān vehmidin nāle-u zāri*
- 12) *-lar kılıp, her kaysıları nevr-u niyāz ekeliş, Hazret-i Büzürgvār*
- 13) *aldıda koyup ilticā kılr irdi, emma hiç kişiniñ müstecāb*

9b

- 1) menzilleri ve merhaleleri geçip hayli zaman sonra Bender
- 2) Suret'e geldi. Gördü ki bin beş yüz atlı kişi
- 3) gemiye binmek için hazır olmuş. Hoca Büzürgvār geldi ve
- 4) kafileye selam kıldı¹¹⁸ ve onlar ile beraber gemiye bindi. Kafile
- 5) Hz. Büzürgvār'ı görünce, ne kadar heybetli
- 6) adammış diye bakıp seyrettiler. Hz. Büzürgvār mihnet ve müşküller¹¹⁹
- 7) çekti ki, gece olsa namaz ve zikir tesbih ile, gündüz olsa oruç tutmak ve
Kur'an
- 8) okumak ile, bir nefesini bile Allah'ı zikretmeden geçirmez idi.
Gemidekiler
- 9) adaklarını Hz. Büzürgvār'a verir idi. Bir gün
- 10) aniden güçlü fırtına çıktı ve gemiler birbirine vurulup kafileden ayrılıp
çıktı
- 11) ve fırtına gemiyi alıp yürüdü. Kafile can korkusundan feryat
- 12) kılıp¹²⁰, hepsi adaklar getirip Hz. Büzürgvār'ın
- 13) önüne koyup sığınıyor idi, ama hiç kimsenin dileği kabul

¹¹⁸ verdi

¹¹⁹ sıkıntı ve zorluklar

¹²⁰ çekip

10a

- 1) *bolmadi. Nā-gāh havā açıldı, kördilerkim kime gūyā yadın çıkkan*
- 2) *oğdek tiz ketip baradur, muni körüp hemme feryād-u fiğānini*
- 3) *felekke çıkardılar ve bir birleridin behillik tileştiler. Āhır*
- 4) *hemeleri Büzürgvārniñ ayağlarığa yikilip yalbardilarkim: “Ya Büzürgvār,*
- 5) *bir du’ā kılsalar şāhidki du’ālariniñ bereketidin*
- 6) *bu helāketdin halāş bolğay irduk. Ĥazret-i pīr başlarini*
- 7) *açıp kıollarini köterip, yiglap bu münācātni okudılar.*
- 8) *Be-yarāb yarāb ey şāb- zinde dārān, be-āh nāle-u ümīd vāran*
- 9) *Be-bālīn-i ġaribān ber ser-i rāh, çū teslimi esirān der tek-i çāh*
- 10) *Be-āh –i dīde-i tīflānū-i ma’şum, be-süzī sine-i pīrān-e mazlūm*
- 11) *Be-āh ber-dil-i pūr-ħūnem āverd, Ez-īn girdāb-i ġem bīrūnem āverd.*
- 12) *dep du’āni tamām kılişlari ħaman kime barıp gird-ābğa*
- 13) *tüşti. Ol zamān müslümānlar bu hālni körüp*

10a

- 1) olmadı. Aniden hava açıldı, gördülerki gemi sanki yaydan çıkmış
- 2) ok gibi hızlı gitmektedir. Bunu görünce herkes feryat figanını
- 3) göğe çıkardı ve birbirlerinden helallik dileştiler. Sonunda
- 4) herkes Büzürgvâr’ın ayaklarına yıkılıp yalvardılar ki: “Ya
- 5) Büzürgvâr, bir dua kılsanız, güzel dualarınızın bereketinden
- 6) bu helaketten kurtulsaydık.” Hz. Pir başını
- 7) kaldırıp, ellerini açıp, ağlayarak bu duayı okudu.
- 8) “Ya Rabbim, ya Rab, ey güçlü delikanlı, nale¹²¹ ve umutlar veren
- 9) Yolda kalmış garibanların hakkı için, kuyunun dibindeki esirlerin teslimi hakkı için
- 10) Masum çocukların gözündeki ahı için, mazlum yaşlıların göğsündeki yanık için,
- 11) Kanla dolu gönlüme ah getirip, beni bu sıkıntı girdabından çek çıkar.”
- 12) diye duasını bitirdiği an gemi girdaba
- 13) düştü. O vakit Müslümanlar bu hali¹²² görüp

¹²¹ feryat, üzüntü

¹²² durumu

10b

- 1) *hurūş nāle-u zāri kīlip bīhuş boldılar. Müddet-i*
- 2) *kırk kün ötti, kafileniñ nāle-u zārisiğa gūyā 'arasāt-i*
- 3) *kīyāmet boldi. Hoca Büzürgvār hem mütehayyir bolup, başlarini*
- 4) *töben salıp namāzğa meşgūl boldılar. Ol sa 'et*
- 5) *bir qari köhne sal kişi bar irdi, dedikim, men sizlerge*
- 6) *bir meşlehet körsetey. Hemme helāyik muni işitip*
- 7) *hoş-hāl boldılar, kaşki bir 'ilāc kīlip bu belādin*
- 8) *halās tapali, dediler. Ol pīr merd eyttikim, men ata babamdın*
- 9) *işitip irdimki, mübada kime gird-ābğa tüşse bir kişi*
- 10) *cānini nişār kīlip, mīl-i iskenderge çıkıp tablni*
- 11) *kağsa gird-ābdaki çoñ balıklar kozğalip, ular*
- 12) *–niñ hereketidin kime gird-ābdin çıkar, bolmasa bölek 'ilāci*
- 13) *yok, emma mīl-i iskenderning başıda bir zencīr bar, herkim*

10b

- 1) çok nale ve zar¹²³ kılıp kendinden geçtiler. Aradan
- 2) kırk gün geçti. Kafilenin nale ve zarı sanki mahşer
- 3) kıyamet günü gibi oldu. Hoca Büzürgvār hem mütehayyir¹²⁴ olup başını
- 4) eğip namaza meşgul oldu. O vakit
- 5) gemide yaşlı bir adam var idi, dedi ki: “Ben size
- 6) bir yol göstereyim.” Bütün insanlar bunu duyunca
- 7) mutlu oldular. “Keşke bir çaresini bulup biz bu beladan
- 8) kurtulsak” dediler. O mert adam dedi ki: “Ben ata babamdan
- 9) işitmişim ki, mübada gemi girdaba düşerse bir kişi
- 10) canımı feda edip İskender Seddine çıkıp davulu
- 11) vurursa girdaptaki büyük balıklar hareket edip, onların
- 12) hareketinden gemi girdaptan çıkar. Olmazsa başka çare
- 13) yok. Ama İskender Seddinin başında bir zincir var, her kim

---

¹²³ feryat çekmek

¹²⁴ şaşırılmış

11a

- 1) *tutaydep kime lebigе barsa, deryāğa tüşüp helāk bolur,*
- 2) *dedi. Müslümānlar muni aňlap feryād-u fiğānlar*
- 3) *çopardi. Hāzret-i Büzürgvār kördikim, kimedeki müslümānlar*
- 4) *-niň āhvāli teň bolupdur. Büzürgvār orunlaridin*
- 5) *çopup eydilerkim, Ey müslümānlar, cānımnı sizler üçün*
- 6) *fedā kılay, 'āmniň nef'i üçün zarar-i hās cāyızdur.*
- 7) *Şāyedki Hudāvende tebārek ve te'alā hālāşlık berse 'aceb*
- 8) *irmes, köp kişiniň ölgenidin bir kişi ölgeni*
- 9) *behr ekdur, dep du'āğa қol köterip kime libige kelip*
- 10) *zencirni kördilerkim, ādem boyidin hāili bülend turadur,*
- 11) *közlerini yumup, yā-pirim dep қol uzatıp*
- 12) *sekrep igiz örlep zencirni tutup, gözlerini*
- 13) *açtılar, özlerini mīl-i iskenderge kördiler. Hudāvende*

11a

- 1) tutmak için gemi kenarına gelirse denize düşüp helak olur.”
- 2) dedi. Müslümanlar bunu duyunca feryat ve figan
- 3) çıkardılar¹²⁵. Hz. Büzürgvâr gördü ki, gemideki Müslümanların
- 4) ahvali çok kötü olmuş. Büzürgvâr yerinden
- 5) kalkıp dedi ki: “Ey Müslümanlar, canımı sizler için
- 6) feda kılayım. Halkın yararı için zarar görmek caizdir.
- 7) Yüce Allah’ımız belki kurtarır,
- 8) çok kişinin öldüğünden bir kişinin ölmesi
- 9) daha iyidir.” dedi. Du’aya elini kaldırıp gemi kenarına gelip
- 10) zinciri gördü ki, (zincir) adam boyunda uzun duruyor.
- 11) Gözlerini kapatıp: “Ya Allah!” diye el uzatıp
- 12) atlayarak zinciri tutup gözlerini
- 13) açtı, kendini İskender Sedinde gördü. Yüce Allah

---

¹²⁵ ettiler

11b

- 1) *te'alāğa hemd-u şana eytip iki rek'at namaz-i şükrāne ada*
- 2) *ķıldılar. Helāyıklar Hāzret-i pīrni mīl-i iskender üstide*
- 3) *kördiler. Hāzret-i Büzürgvārga rahmet oķup tahsīn-u*
- 4) *āferin ķıldılar. Hāzret-i Büzürgvār qollarığa tabl cubini*
- 5) *alıp, Hāzret-i Hoca kā'inatğa durud bi-nihāyet eytip tablni*
- 6) *sokti. Ol vaķt kimedekiler zelzelege keldiler. Hāzret-i*
- 7) *pīr tablni üç tört nevbet sokup idiler gird-ābdaki*
- 8) *neheñler qozğalıp ve oynaşıp çıķtılar, ularnıñ*
- 9) *hereketidin kime gird-ābdin çıķıp yürdiler, helāyık ölüm*
- 10) *vehmidin helāş boldılar. Neçe yıl bolğan gird-ābğa*
- 11) *tüşken helāyıklarnıñ ustuhānlari hem kenārge*
- 12) *çıķtı. Hāzret-i Büzürgvār mīl-i iskender üstide tenhā*
- 13) *ķaldı. Helāyık çūnan hoş-hāl boldılarki, güyā yeñi*

11b

- 1) Teala'ya hamd ü sena edip iki rekat şükür namazı
- 2) kıldı. İnsanlar Hz. Pir'i İskender Seddi üstünde
- 3) gördü. Hz. Büzürgvâr'ı rahmetler okuyup, takdirle
- 4) alkışladılar. Hz. Büzürgvâr eline bir çift davulu
- 5) alıp Allah'a sonsuz dualar okuyup davulu
- 6) vurdu. O vakit gemidekiler sarsıldı. Hz.
- 7) Pir davulu üç dört kez vurunca girdaptaki
- 8) timsahlar kıpırdaşıp ve oynaşıp çıktılar. Onların
- 9) hareketinden gemi girdaptan çıkıp yürüdü. İnsanlar ölüm
- 10) korkusundan kurtuldu. Nice¹²⁶ yıllar olmuş girdaba
- 11) düşmüş insanların kemikleri de kenara
- 12) çıktı. Hz. Büzürgvâr İskender Seddi üstünde yalnız
- 13) kaldı. İnsanlar çok sevindiler ki, sanki yeni

---

¹²⁶ uzun

12a

- 1) *ölüp tirilgendek Haq Subhâne ve Te'alâğa süküür-ü sanâlar*
- 2) *eytip dedilerkim, şol Büzürgvârniñ mededi birle bizler*
- 3) *gird-âbdin helâş taptuq, özi hem helâş bolğay irdi*
- 4) *hemme mal ve cānımızni fedā kılğay irduk, dep zār zār yığlaşıp,*
- 5) *Hazret-i pīrniñ hekıde nezr-u şedâkat kılıp, du'â ve taleb*
- 6) *bile mañıp kettiler. Hoca' Büzürgvâr mīl-i iskender üstide üç*
- 7) *kün turup kaldılar. Her tarafge baqtılar, sudin özge nerse*
- 8) *körmediler, hātirlarığa ölümdin özge hiç nimerse yetmey nā-çār*
- 9) *qazâ-i ilâhiğa ten berip, közlerige yaş alıp, âh derd-u nāk*
- 10) *çekip, âsmānğa bakıp bī-hūd bolup yikıldılar. Bir sa'âtdin*
- 11) *keyin özlerige kelip dergāh-i ilâhiğa ilticā keltürüp*
- 12) *bu münacātni okudılar.....*
- 13) *Maqşūd sensin ey Hudā, ma'būd sensin ey Hudā*

12a

- 1) *ölüp dirilmiş gibi Allah'a şükredip*
- 2) *dediler ki: "Şu Büzürgvâr'ın yardımını ile biz*
- 3) *girdaptan kurtulduk. Kendisi de kurtulsa idi,*
- 4) *Bütün mal ve canımızı feda kılsaydık." diye zar zar¹²⁷ ağlaşıp*
- 5) *Hz. Pir için adak ve sadaka kılıp dualar*
- 6) *ile yola çıktılar. Hoca Büzürgvâr İskender Seddi üstünde üç*
- 7) *gün kaldı. Her tarafa baktı, sudan başka hiçbir şey*
- 8) *görmedi. Aklına ölümden başka hiçbir şey gelmeden çaresiz*
- 9) *ilahi hükmü kabul etti. Gözleri yaşarıp, ateş gibi ahlar*
- 10) *çekip, gökyüzüne bakıp kendinden geçip yıkıldı. Bir saatten*
- 11) *sonra kendine gelip Allah'a sığınıp*
- 12) *bu münacaatı okudu:*
- 13) *"Niyetim sensin ey Allah İbadetim sensin ey Allah*

---

¹²⁷ çok

12b

- 1) *Mehbūd sensin ey Hudā*   *sensin maña feryād- res*
- 2) *Sensin ilāhim ey Hudā*   *sensin güvāhim ey Hudā*
- 3) *Sensin penāhim ey Hudā*   *sensin maña feryād-res*
- 4) *'Āsi kuluñdurmen feķir*   *cāfi kuluñdurmen haķir*
- 5) *Nefes ilkide boldum esir*   *sensin maña feryād-res*
- 6) *Ey rāziķ hay kādīm*   *'afv eylegeysen ey kerim*
- 7) *Hācet ra¹²⁸ ķil ey rahim*   *sensin maña feryād- res*
- 8) *Bī-hadd ķilipdurmen günāh*   *herdem ķilip feryād-i āh*
- 9) *Mahşer küni nāmim siyāh*   *sensin maña feryād-res*
- 10) *Giryān bolupmen ey Hudā*   *biryān bolupmen ey Hudā*
- 11) *Hayrān bolupmen ey Hudā*   *sensin maña feryād-res*
- 12) *Boyuñ tapıp vakt-i sefer*   *tartsam koyuñda āhlar*
- 13) *Yürdüim yoluñda der-beder*   *sensin maña feryād-res*

12b

- 1) Secdem sensin ey Allah   Sensin benim imdadıma yetişen
- 2)   Sensin ilahım ey Allah   Sensin şahidim ey Allah
- 3)   Sensin sığıncım ey Allah   Sensin benim imdadıma yetişen
- 4)   İsyankar kulunum ey Allah   Değersiz cefa eden kulunum
- 5)   Nefes için oldum esir   Sensin benim imdadıma yetişen
- 6)   Ey rızık veren ey kadim   Affet beni ey cömert
- 7)   İhtiyacımı gör ey Allah   Sensin benim imdadıma yetişen
- 8)   Sayısız günah işledim   Her zaman kıldım feryad ve ah
- 9)   Mahşer günü adım siyah   Sensin benim imdadıma yetişen
- 10)   Gözyaşı oldum ey Allah   Kebap oldum ey Allah
- 11)   Şaşırdım ben ey Allah   Sensin benim imdadıma yetişen
- 12)   Seni buldum vakti sefer   Koynunda ahlar çeksem
- 13)   Yürüdüm yolunda serseri   Sensin benim imdadıma yetişen

---

¹²⁸ hācet-reva

13a

- 1) *Abdāl miskīn bīkarar*   *ğem-gin bolup hayrān-u zār*
- 2) *Firākatde yiglap zār zār*   *sensin maņa feryād-res.*
- 3) *dep du'āni tamām kılışlar ħaman arķalaridin at*
- 4) *tavuşı keldi. Ħoca Büzürgvār kördilerkim, Ħazret-i Sultān*
- 5) *Satuķ Buğra Ħān Ğāzi suniņ yüzidin gird örletip*
- 6) *keledur. Ħazret-i Sultān eyttiler, Ey Ħoca Muhammed Şerif,*
ķorkmaņ,
- 7) *ķoliņizni maņa beriņ, kōziņizni yumuņ, dep Ħoca Büzürgvār*
- 8) *-niņ kollaridin tutup atğa mindürdiler. Yene bir firşatdin*
- 9) *keyin avaz keldikim, kōzüni aç, kōzlerini açtılar, özlerini*
- 10) *deryaniņ ol yanıda kördiler. Ħazret-i Sultān eyttiler, Ey*
- 11) *Muhammed Şerif, ħarmaņ, ne hāliņiz bar, bizlerni dep munçe*
mihnet
- 12) *ve meşakķatlar tartiņiz, dep koyunlaridin bir arfa nāni alıp*
- 13) *berdiler ve eydilerkim, Uşbu kārvan kelgünçe kırķ kün*

13a

- 1) Derviş miskin kararsız   Gamlı olup hayran ve zar
- 2) Hüzünden ağlayıp zar zar   Sensin benim imdadıma yetişen.”
- 3) diye duasını bitirmesinin hemen arkasından at
- 4) sesi geldi. Hz. Büzürgvâr gördü ki, Hz.Sultan Satuk
- 5) Buğra Han su yüzünden gırdap çıkartarak
- 6) geldi. Hz. Sultan dedi:“ Ey Hoca Muhammed Şerif, korkmayın,
- 7) elinizi bana verin, gözünüzü kapatın.” diye Hoca Büzürgvâr’ın
- 8) ellerinden tutup ata bindirdi. Yine bir fırsattan
- 9) sonra ses geldi: “Gözünü aç!” Gözlerini açtı, kendini
- 10) denizin diğer tarafında gördü. Hz. Sultan dedi: “Ey
- 11) Muhammed Şerif, yorulmayın, durumunuz nasıl? Biz için bu kadar
mihnet
- 12) ve meşakķatler çektiniz.” diye koynundan bir arpa ekmeği alıp
- 13) verdi ve dedi ki:“Şu kervan gelene kadar kırk gün

13b

- 1) *şubu yerde saklap oturuj. Bu tağnîñ itekide*
- 2) *bir aymak halk bar, şulardın agramçı yigip koyuj dep*
- 3) *ğayib boldılar. Hâzret-i Büzürgvâr kırk küngiçe her tarafdin*
- 4) *agramçı tilep, deryâ lebide saklap olturdılar. Kırk kün*
- 5) *bolup irdi, deryâdin âvâz keldikim, Hiç bir bende'-i Hudâ barmukim*
- 6) *bizlerni tartıp algay. Hâzret-i Büzürgvâr muni işitip*
- 7) *yügürüp kelip kördikim, kime deryâ kenâresige kelipdur.*
- 8) *Hoca' Büzürgvâr muni körüp, agramçılari ulap saldılar,*
- 9) *kime bile tamâm helâyıknı tartıp aldılar. Helâyıklar kördilerkim,*
- 10) *ol küni mîl-i iskenderge çıkıp, şu yerde kalğan büzürg*
- 11) *şudur. Hemme hayrân kalıp Büzürgvârniñ ayağlarığa yikilip*
- 12) *mal cânlarini nişâr kıldılar ve eydiler, Ya Büzürgvâr, hememiz*
- 13) *Hâzretlerige bende' fermân-ber-dârdurmiz. Hoca' Büzürgvâr dedilerkim,*

13b

- 1) *şu yerde bekleyip oturun. Bu dağın eteğinde*
- 2) *bir kabile halk var, onlardan halat toplayın!” diye*
- 3) *kayboldu. Hz. Büzürgvâr kırk güne kadar her yandan*
- 4) *halat isteyip, deniz kıyısında bekleyip oturdu. Kırk gün*
- 5) *oldu, denizden ses geldi ki:“Allah’ın kulu olan kimse var mı?*
- 6) *Bizi çekip alsın.” Hz. Büzürgvâr bunu işitip*
- 7) *koşarak gelip gördü ki, gemi deniz kenarına gelmiş.*
- 8) *Hoca Büzürgvâr bunu görüp halatları bir birine bağlayıp ¹²⁹bıraktı.*
- 9) *Gemi ile tüm insanları çekip aldı. İnsanlar gördüler ki,*
- 10) *o gün İskender Seddine çıkıp şu yerde kalan Büzürg*
- 11) *dur. Herkes hayran¹³⁰ kalıp Büzürgvâr’ın ayağına kapanarak*
- 12) *mal ve canlarını hediye etti ve (şöyle) dediler: “Ya Büzürgvâr, hepimiz*
- 13) *size kuluz ve emrinize uyarız. Hoca Büzürgvâr dedi ki:*

---

¹²⁹ aşağıya

¹³⁰ şaşkın

14a

- 1) *Ey bende' Hudālar, bir cānīm bar, egerçe miñ cānīm bolsa hem sizler*
- 2) *üçün fedā kılgaymen, ecrimni Hudādin tilegeymen, Elhemdulillāh sizler*
- 3) *bile selāmet körüştuğ, dep bularnıñ hiç nersesini*
- 4) *almay Mekke-i Mukerreme'ge kārīvān boldılarki, yetkünçe andağ şöhret*
- 5) *taptılarki, Tātār-zemīndin bir Büzürgvār kelipdur, gird-ābğa*
- 6) *tüşken kimeni şol Büzürgvār mīl-i iskenderge çıkip, kime*
- 7) *birle neçe miñ yıl kalğan halknıñ ustuhānlarini gird-ābdin*
- 8) *çıkarıpdur, özi mīl-i iskender üstide tenhā kalıp, kime*
- 9) *deryādin çıkar mehelde hemeniñ aldıda kelip kimedeki helāyıkni tartıp*
- 10) *alıpdur, ehli kārīvān hemme mal āhvālını nisār kılip iken hiç*
- 11) *birini almapdur, dep anlap aldılarığa fevc fevc helāyıklar*
- 12) *kelip istikbal kılip yanur irdi. Ol küni Şerif-i Mekke Koh-i*
- 13) *'Arafat'da du'ā kıldilar. Hacılar baş yalañ ayağ yalañ*

14a

- 1) “Ey Allah’ın kulları, bir canım var, eğer bin canım olsa da sizin
- 2) için feda ederim, emeğimin karşılığını Allah’tan dilerim. Elhemdulillah siz
- 3) ile sağ salim görüştük.” diye onların hiçbir eşyasını
- 4) almadan Mekke-i mükerrerme’ye yola çıktı. Yeteri kadar¹³¹ şöhret
- 5) kazandı. “Tatar diyarından bir Büzürgvār gelmiş. O Büzürgvār girdaba
- 6) düşen gemiyi İskender Seddine çıkıp, gemi
- 7) ile binlerce yıl kalmış (olan) halkın kemiklerini girdaptan
- 8) çıkarmış. Kendisi İskender Seddi üstünde yalnız kalmış. Gemi
- 9) denizden çıkacağı zaman herkesin önünden gelip gemideki insanları çekip
- 10) çıkarmış. Kervan ehli bütün mal ve ahvalını¹³² hediye kılınca hiç
- 11) birini almamış.” diye duyup, önüne sıra sıra insanlar
- 12) gelip istikbal kılıp döner idi. O gün Mekke şerifi
- 13) Arafat’ta dua etti. Hacılar başı ayağı çıplak

¹³¹ çok

¹³² varlıklarını

14b

- 1) *ihram bile Āmin dep turdılar. Şerîf-i Mekke ol miqdâr du'â kıldılarkim,*
- 2) *kün keç boldi, du'â müstecâb bolmadi. Hâtîfidin âvâz keldikim,*
- 3) *Ey Şerîf, bu du'â Hoca Muhammed Şerîf'ge mevķûfdur, ta ol kelip*
- 4) *du'â kılmıģunçe müstecâb bolmas.Şerîf-i Mekke tağ başıda turup*
- 5) *neda kıldikim, Eyyühen-nâs, biliñlar ve âgâh boluñlar, bu du'â Hoca Muhammed*
- 6) *Şerîf'ke mevķû iken. Hâzret-i Hoca Muhammed Şerîf'ke eytiñler,*
- 7) *dermehel kelip du'â kılsun, dedi. Keçe ötti, tañlasi huccâc Hoca*
- 8) *Muhammed Şerîf'ni başlarıda köterip Koh-i 'Arafât'ğa alıp çıktılar.*
- 9) *Şerîf-i Mekke tivedin tüşti. Hoca' Büzürgvâr ihram bile tive*
- 10) *üstide yığlap turdılar. Şerîf-i Mekke başlık hemme helâyik*
- 11) *nâle-u zâri kılip, Āmin dep turģanıda, Hoca Büzürgvâr*
- 12) *hem haberdâr bolup turdılar. Şolzamân âvâz keldiki, du'â*
- 13) *müstecâb boldi dep. Hoca Büzürgvâr du'âni tamâm*

14b

- 1) bürgü ile Amin diye durdu. Mekke şerifi o kadar dua çok kıldı ki
- 2) gün geç oldu, dua kabul olmadı. Gayptan ses geldi ki:
- 3) “Ey Şerif, bu dua Hoca Muhammed Şerif’e vakfedilmiştir, ta o gelip
- 4) dua kılmayınca dua kabul olmaz. Mekkeli Şerif dağ başında durup
- 5) seslendi ki: “Ey insanlar, biliniz ve dikkat ediniz. Bu dua Hoca Muhammed
- 6) Şerif’e buyrulmuş. Hz. Muhammed Şerif’e söyleyin,
- 7) hemen gelip dua kılsın.” dedi. Gece geçti, sabah hacılar Hoca
- 8) Muhammed Şerif’i başlarında götürüp Arafat’a alıp çıktılar.
- 9) Mekkeli Şerif deveden indi. Hoca Büzürgvâr bürgü ile deve
- 10) üstünde ağlayıp durdu. Mekke şerifi başında bütün insanlar
- 11) nale ve zar kılıp “Amin!” diye durduğunda Hoca Büzürgvâr
- 12) haberdar olup durdu. O vakit (şöyle) ses geldi ki: “Dua
- 13) kabul oldu.”. Hoca Büzürgvâr duasını bitirip

15a

- 1) *kılıp tüşti. Heme ' hacılar kelip Büzürgvârni mübarek-bâdlik*
- 2) *kıldılar, andin yanıp Mekke'ni tavâf kıldılar. Hacılar hem herkaysi*
- 3) *öz vaatanlarığa yandılar. Bir munçe halk Büzürgvâr bile cenâb-i Hazret-i*
- 4) *Şellallâh 'aleyhi ve sellem'niñ ravza-i müteberriklerige yürdiler. On künde*
- 5) *Medine-i Munevvere'ge yettiler. Ziyâret-i kebre' Şellallâh 'aleyhi ve sellem*
- 6) *Kıldılar. Ân Hazret Hazret-i Hoca Muhammed Şerîf'ge bişâret berdilerkim,*
- 7) *Ey Hoca Muhammed Şerîf, herneki pîriñiz eytadur şundağ kılğaysız,*
- 8) *bizniñ rızalıklarımız Hudânîñ rızalığıdur, dep ruşset*
- 9) *berdiler. Hoca Büzürgvâr kafile bile hayr-bâd kılaşip Bender Şüret*
- 10) *Hindistân'ğa kelip u yerdin Küncüt bile devge çıktılar.*
- 11) *Kördilerkim, bu kentde neçe öylük cemâ'e bar iken. Kün namâz*
- 12) *pişin bolupdur, tahâret alıp namâz ötediler. Bu kent*
- 13) *halkı Hocani körüp pür-siş kıldılar. Herkaysilari*

15a

- 1) *indi. Bütün hacılar gelip Büzürgvâr'ı tebrik*
- 2) *ettiler. Ondan sonra dönüp Mekkeyi tavaf kıldılar. Hacıların hepsi*
- 3) *kendi memleketlerine döndü. Birçok halk Büzürgvâr ile Cenab-ı Hz.*
- 4) *(s.a.v)¹³³ in mübarek cennet bahçesine yürüdüler. On günde*
- 5) *Medine-i Münevvere'ye geldiler. Hz. (s.a.v) mübarek kabrini*
- 6) *ziyaret ettiler. O ulu Hazret, Hz. Hoca Muhammed Şerif'e işaret verdi ki:*
- 7) *“Ey Hoca Muhammed Şerif, üstadınız ne söylerse onu öyle yaparsınız.*
- 8) *Bizim rızamız Allah'ın rızasıdır.” diye izin*
- 9) *verdiler. Hoca Büzürgvâr kafile ile hayırlaşıp hemen Hindistan'ın Bender Suret*
- 10) *denilen yerine gelip o yerden Küncüt ile koşmaya çıktılar.*
- 11) *Gördü ki, bu mahellede birkaç aile cemaet varmış. Gün öğle namazı*
- 12) *vakti oldu. Abdest alıp namaz kıldılar. Bu mahalle*
- 13) *halkı Hoca'yı görünce çok soru sordu. Her biri*

¹³³ Hz. Peygamber Sallallahü Aleyhi vesellem Efendimiz

15b

- 1) *beḳadrihāl muhāzir nān ve ḳatīḳ alıp keldiler. Herḳaysini*
- 2) *birer ūevgūm ḳilip ḫelāyīḳḳa berdiler. Keçe ūunda ḳondi, vaḳt-i*
- 3) *ūeher ervāh-i ṫayyibege müteveccih boldılar. Rū-be-rūlaridin bir*
'aziz
- 4) *çıkıp kelip, Hoca' Büzürgvārğa selām ḳilip eyttiler, Ey*
- 5) *Muhammed ūerīf, Hūb keldiñiz, üç yıl bolupdur, munde yatıp*
- 6) *irdim, ḫemme 'ālimğa fetvā berür irdim, ḳazāra bir fetvāni ḡalat*
- 7) *ḳilipdurmen, ūunīñ mükāfatıḡa közümnīñ çenaḳidin*
- 8) *bir tüp azḡan ünüpdur, ḫer barki ūimāl çıḳsa azḡan*
- 9) *tebrese cānīm āzār tapadur, ne bolḡayḳi ūol azḡanni közümdin*
- 10) *yulup alıp meni ḫalāū ḳilsañiz, dep ḡayib*
- 11) *boldılar. Ertesi Hoca' Büzürgvār kentdin üç tört*
- 12) *ādem bile bel ketmen alıp bu yerni korlaydep turur*
- 13) *irdi, yer igesi mazlūm kelip meniñ yerimni nime*

15b

- 1) yemek, ekmek ve yoğurt alıp geldi. Her biri
- 2) ayran yapıp ahaliye verdiler. Gece orada kondu¹³⁴. Seher vakti
- 3) güzel ruhlara dua kıldı. Karşısından bir aziz
- 4) çıkıp gelerek Hoca Büzürgvâr'a selam kılıp¹³⁵ (şöyle) dedi: “Ey
- 5) Muhammed Şerif, hoş geldiniz. Üç yıl oldu, burada yatıyor
- 6) idim. Bütün bilginlere fetva verir idim, kazara bir fetvayı yanlış
- 7) vermişim. Onun karşılığında gözümün çanağında
- 8) bir tane diken çıktı. Her sefer rüzgar çıkıp diken
- 9) kıpırdasa canım acır. Ne olur şu dikenizi gözümünden
- 10) koparıp¹³⁶ beni kurtarsanız.” diyerek kayb
- 11) oldu. Ertesi gün Hoca Büzürgvâr mahalleden üç dört
- 12) adam ile bir tane kürek alıp “Bu yeri kazalım.” diye
- 13) söyledi. Yer sahibi mazlum gelip: “Benim yerimi ne

---

¹³⁴ kaldı

¹³⁵ verip

¹³⁶ çıkarıp alarak

16a

- 1) *üçün korlaysizler, dep feryād kıldı, Büzürgvâr eydilerki, Ey*
- 2) *kempîr, yerin bozulsa tâvânini bereli dediler. Ol zamānda 'Abdu*
- 3) *Reşid Hân şikârğa çıkıp irdi, bu mazlûm barıp*
- 4) *dād hevahlık kıldı. 'Abdur-reşid Hân bir yasavulni buyuredi,*
- 5) *ol kelip Hoca' Büzürgvârğa ta'addî kıldı. Büzürgvâr gâzab*
- 6) *bile baktı. Ol vaqt yasavulni atalıp örüp kôli*
- 7) *sindi. Yasavul kelip hânğa eytti, hân yene bir yasavulni*
- 8) *buyuredi, ol yasavul yirağdin atıdin tüşüp kelip*
- 9) *ta'zîm ve ikrām bile turup dedikim, 'Abdur-reşid Hân du'ā*
eybardı,
- 10) *barıp sorgıl, kaydın kelipdur, bu mazlûmnin yerini*
- 11) *ne üçün korlaydur. Hoca' Büzürgvâr dedikim, Mekke'din keldim,*
- 12) *bu yerde kondum, kâdîm zamānda bir 'aziz kelip bu yerde yatıp*
- 13) *iken, ahl-i alimge fetvâ berür iken, bi-nâgâh bir fetvâda gâlať*

16a

- 1) için kazıyorsunuz?” diye feryat kıldı¹³⁷. Büzürgvâr: “Ey
- 2) adam, yerin bozulursa zararını verelim.” dedi. O zaman Abdür
- 3) reşid Han ava çıkmış idi. Bu mazlum gidip
- 4) şikayet etti. Abdürreşid Han bir çavuşa emretti.
- 5) O gelip Hoca Büzürgvâr'a saldırdı. Büzürgvâr gazab
- 6) ile baktı. O vakit çavuşun attan yıkılıp¹³⁸ kolu
- 7) kırıldı, çavuş gelip Han'a söyledi. Han başka bir çavuşu
- 8) emretti. O çavuş uzaktan atından inip gelip
- 9) saygı ile eğilerek dedi ki: “Abdürreşid Han dua¹³⁹ gönderdi,
- 10) gidip sor, nerden gelmiştir, bu mazlumun yerini
- 11) `ne için kazıyor?” Hoca Büzürgvâr dedi ki: “Mekke'den geldim,
- 12) burada kondum¹⁴⁰. Kadim zamanda bir aziz gelip burada yatar
- 13) ve alem halkına fetva verir imiş. Arada bir fetvada yanılmış.

¹³⁷ etti

¹³⁸ düşüp

¹³⁹ selam

¹⁴⁰ kaldım

16b

- 1) *ketipdur, şunîñ sebebîdin unîñ közîniñ çanağıdin*
- 2) *bir azğan ünüpdur, her barkî şimāl çıksa azğan*
- 3) *tebrese ol Büzürgvârga āzār yetedur, u vec-hîdin korlaydurmen,*
- 4) *dep turğan hemen lehed yarılıp azğan zâhir boldi.*
- 5) *Hemme helâyîk kördiler, Büzürgvâr tüşüp azğanni yildizi*
- 6) *birle qomarîp aldılar. Bu yasavul kelîp vaq'ani Hânğa*
- 7) *'erz kıldi. 'Abdur-reşîd Hân kelîp Büzürgvârga selām*
- 8) *kıldı ve 'özl tekeşşür koydılar. Hoca' Büzürgvâr köreşeli*
- 9) *dep kol uzatî, 'Abdur-reşîd Hân ta'zîm bile uçalarîni*
- 10) *tutti, ikevlen bir birlerîdin pür-sîş hal kıldılar. Bir keçe*
- 11) *kündüz hem-şöhbet boldılar. 'Abdur-reşîd Hân Büzürgvârîniñ*
- 12) *āhvâllarîni bildiler, tamām vüzerā ekābir eşraflarî bile*
- 13) *meşlehet kılip eydiler, Ey begler, uşbu Büzürgvârga*

16b

- 1) Şu sebepten onun gözünün çanağından
- 2) bir diken çıkmış. Her ne zaman rüzgar çıkıp diken
- 3) kıpırdarsa o Büzürgvârın canı yanıyor, o sebepten kazıyorum.”
- 4) diye durduğu an mezar yarılıp diken görüldü.
- 5) Herkes gördü, Büzürgvâr inip diken kökünden
- 6) kopartıp aldı. Bu çavuş gelip vakayı Han'a
- 7) söyledi. Abdürreşîd Han gelip Büzürgvâr'a selam
- 8) kıldı ve özür diledi. Hoca Büzürgvâr görüşmek¹⁴¹
- 9) için elini uzattı. Abdürreşîd Han eğilerek onun üstünü¹⁴²
- 10) tuttu. İki birbirlerinden hal hatır sordular. Bir gece
- 11) gündüz sohbet ettiler. Abdürreşîd Han Büzürgvâr'ın
- 12) ahvalini bildi¹⁴³. Tüm vezirler, ileri gelenler ile
- 13) danışıp dedi: “ Ey beyler, şu Büzürgvâr'a

---

¹⁴¹ tokalaşmak

¹⁴² eteğini

¹⁴³ öğrendi

17a

- 1) *kol berip irādet kılali, dünyāda pādişāh ve gedāğa pir-i dīn*
- 2) *lāzīm ve ger ne 'arāşāt-i kıyāmetde āhvāl-i düşvār bolğusidur.*
- 3) *Bu keder Büzürgvār bizge yene bir mevcūd bolmaқи meheldur, hememiz*
- 4) *dürüst i 'tikād bile mürīd bolsaқ taņa kıyāmet küni*
- 5) *Ḥazret-i Muhammed Muştafa Şellallāh 'aleyhi ve sellām aldılarıda yüzümüz*
- 6) *bülend bolup, 'ālem livā' ü hamdnıñ tegide sāyedar bolurmiz,*
- 7) *dep bi-kibār boyunlarığa agramçı salıp tevbe ve istiğfār*
- 8) *kılıp kol berdiler. Ḥoca' Büzürgvār bir neçe pend naşihatlar*
- 9) *kılıp pīr mürīdnıñ arasındaki lāzīm amāde işlerni*
- 10) *te'lim berdiler. Ḥelāyıklar Ḥoca' Büzürgvār bile şohbet tuttılar.*
- 11) *Bir neçe kündin keyin Büzürgvār ḥānqāh-i rāst kılmaqçı*
- 12) *boldi, üstādlarni alıp kelip şürü' kıldılar.*
- 13) *Bir neçe kündin keyin ḥānqāh-i rāst boldılar. Şeyh*

17a

- 1) el verip irade kılalım. Dünyada padişah ve yoksula hem dinin ustadı
- 2) lazım ve ne mahşer ne de kıyamet meydanında zor durumda olur.
- 3) Bu kaderde Büzürgvâr bize bidaha gelmesi zordur. Hepimiz
- 4) samimiyet ile mürit olursak şaşkırtıcı kıyamet günü
- 5) Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v) nın karşısında yüzümüz
- 6) açık olup Livaü'l Hamd sancağının altında gölgeleniriz.”
- 7) diye boynuna teslim bağı salıp tövbe ve istiğfar¹⁴⁴
- 8) kılıp¹⁴⁵ el verdi. Hoca Büzürgvâr birkaç nasihat
- 9) kılıp üstad ile mürit arasındaki gerekli işler
- 10) hakkında talimat verdi. Halk Hoca Büzürgvâr ile sohbet ettiler.
- 11) Birkaç gün sonra Büzürgvâr saray inşa etmek
- 12) istedi. Ustaları getirip işe başladılar.
- 13) Birkaç gün sonra saray¹⁴⁶ inşa edildi. Şeyh

---

¹⁴⁴ bağışlama dilekleri

¹⁴⁵ yapıp

¹⁴⁶ tekke, zaviye

17b

- 1) *ve cārübkeş peri-ḥānlar ta 'yin kılıp beş tağarlık*
- 2) *yer alıp vakıf kıldılar. 'Abdur-reşid Ḥān Ḥoca' Büzürgvârni*
- 3) *şehrge teklif kıldılar ve eydilekim, imdi şehrge barsak*
- 4) *şehrānîḡ gerd-ü ġubārini yusaq. Ḥoca' Büzürgvâr , Ḥüb*
- 5) *bolğaydep atlanıp Ḥān bile şehrge kelgünçe Kargelik*
- 6) *mevzi 'ge yettiler. Kördilerkim, her kent arasığa bir deşt*
- 7) *tüşüpdur. Ḥoca Büzürgvâr eyttilerkim, 'aceb yer iken, bir*
- 8) *kaşabaçe etsek bolur idi, hayli vaqt taḡ bir ḥānkāh*
- 9) *etkeymen, dep kelip tüştiler. Büzürgvâr bile neçend hafız*
- 10) *ve şofılar bar idi, çalma palçık alıp berdiler, tört tam*
- 11) *saldılar. Ḥān sordikim, her ne bolsa bizge buyursunlar*
- 12) *biz etsek dedi. Büzürgvâr dedikim, bir ḥānkāh saladurmen.*
- 13) *'Abdur-reşid Ḥān, başlıġın, hemme kette ve kiçik leşker*

17b

- 1) ve büyücü temizlikçileri tayin kılıp¹⁴⁷
- 2) haber verdiler. Abdürreşid Han Hoca Büzürgvâr'ı
- 3) şehre davet etti ve dedi ki: “Şimdi şehre gitsek,
- 4) kırların toz toprağını yıkasak.” Hoca Büzürgvâr: “Güzel olur.”
- 5) diye hazırlanıp Han ile şehre gelene kadar Kargelik'e
- 6) kadar geldiler. Gördüler ki, her mahalle arası bir çöl
- 7) olmuş. Hoca Büzürgvâr dedi ki: “Garip bir yer imiş. Bir
- 8) küçük kasaba yapsak olur idi. Hemen şaşırıncı bir saray
- 9) yapayım.” diye indi. Büzürgvâr ile birkaç hafız
- 10) ve sûfiler var idi. Çamur alıp verdiler, dört dam¹⁴⁸
- 11) yaptılar. Han sordu ki: “Her ne olursa olsun bize buyursanız,
- 12) biz yapsak.” dedi. Büzürgvâr dedi ki: “Bir saray yapacağım.”
- 13) Abdürreşid Han başlı bütün büyük küçük askerler

---

¹⁴⁷ görevlendirip, ayarlayıp

¹⁴⁸ duvar

18a

- 1) *bir bolup hānqāhni teyyār kıldılar. Ertesi körse yikılıptur.*
- 2) *Ol küni yene pütkerdiler, 'alā- hāzel-kıyās beş nevbet*
- 3) *ettiler yikıldılar. Beşinci küni Hāzret-i Büzürgvār men bir teveccüh*
- 4) *kılay, vaq'a nime ikin, dep keçe teveccüh kıldılar. Kördilerkim,*
- 5) *bir aq tive feydā boldi, keyafeti bile tamni öredi. Büzürgvār*
- 6) *derhāl barıp tiveniñ aldini tosüp, bañ urdılarkim,*
- 7) *Ey tive, ne cānsin, özüñni zāhir kıl. Ol tive derhāl*
- 8) *eşlige kelip ādem bolup, Hāzret-i Büzürgvārğa selām*
- 9) *kılip eydilerkim, Ey Hoca Muhammed Şerif, men özüm Şehr-i Hurmuz*
- 10) *'din bolurmen, bu yerde kelip menzil kılip yatıp irdim,*
- 11) *yanımda bir kāfirni koydılar, boynida bir ādemçe çoyun puti bar,*
- 12) *anıñ üstide bir küf altun bar, şunıñ töfesige*
- 13) *bu tamni saldıñız, ol cehetidin āslā yatalmaydurmen.*

18a

- 1) beraber sarayı hazır kıldılar. Ertesi gün baksalar yıkılmış.
- 2) O gün yine bitirdiler. Yaklaşık beş nöbet¹⁴⁹
- 3) yaptılar, yıkıldı. Beşinci günü Hz. Büzürgvâr: “Ben bir teveccüh
- 4) kılalım¹⁵⁰, olay nedir?” diye gece oturdu. Gördü ki,
- 5) bir beyaz deve çıktı, kıyafeti ile damı¹⁵¹ yıktı. Büzürgvâr
- 6) gidip devenin önüne varıp güçlü bir şekilde vurdu ki:
- 7) “Ey deve, ne cansın? Kendini göster.” O deve hemen
- 8) aslına¹⁵² gelip adam olup Hz. Büzürgvâr’a selam
- 9) kılıp dedi ki: “Ey Hoca Muhammed Şerif, ben Hürmüz
- 10) şehrinden olurum. Bu yere gelip yerleşmiş idim.
- 11) Yanıma bir kafiri koydular¹⁵³, boynunda bir çelik put var,
- 12) onun üstünde bir kova altın var. Onun üstüne
- 13) siz bu damı yaptınız. O sebepten asla yatamıyorum.

¹⁴⁹ sefer, defa, kez

¹⁵⁰ yakınlık göstereyim

¹⁵¹ duvarı

¹⁵² kendine

¹⁵³ defnettiler

18b

- 1) *Büzürgvâr sordilarkim, Ey 'aziz, atlari nime ikin?*
- 2) *Bu 'aziz, atim Molla Şāh Mahmud Hurmuzi dep gayib*
- 3) *boldılar. Büzürgvâr ertesi tamnîñ tegini korlañlar*
- 4) *dep körsetti. 'Abdur-reşid Hân sordı, Bu tamnîñ*
- 5) *teginı ne üçün korlaydur? Büzürgvâr keçeki vaq'ani*
- 6) *beyān kıldı. Tamni korlap baqsalar kāfirniñ ustuhāni*
- 7) *bile bir büt yanıda bir küf altun çıktı. Bozdurup*
- 8) *bir çoñ daş kazan ettürüp hānkāhğa vaqıf*
- 9) *kıldılar, şeyh cārübkeş ta'yin kılıp koydılar,*
- 10) *andın 'Abdur-reşid Hân Büzürgvârğa üç kün*
- 11) *meclis berdiler, sohbet-i 'azm boldi. Qalğan şehr*
- 12) *eñli Büzürgvārniñ ta'riflerini añlap nezr-u niyāz alıp*
- 13) *kelip Büzürgvârğa mürîd boldılar. Büzürgvâr 'Abdur-reşid*

18b

- 1) Büzürgvâr sordu ki: “Ey aziz¹⁵⁴, adınız ne?”
- 2) Bu aziz: “Adım Molla Şah Muhammed Hürmüzi.” diye kayb
- 3) oldu. Büzürgvâr ertesi gün damın¹⁵⁵ altını kazın d
- 4) iye gösterdi. Abdürreşid Han sordu: “Bu duvarın
- 5) altını niye kazıyorlar?” Büzürgvâr geceki olayı
- 6) anlattı. Duvarı kazıp baksalar, bir kafirin kemikleri
- 7) ile bir put yanında bir kova altın çıktı. Bozdurup
- 8) büyük bir altın kazan yaptırıp saraya haber
- 9) verdiler. Temizlikçi tayin edildi.
- 10) Ondan sonra Abdürreşid Han Büzürgvâr’a üç gün
- 11) şenlik düzenledi, sohbetler oldu. Kalan şehir
- 12) halkı Büzürgvârın adını duyup adaklar alıp
- 13) gelerek Büzürgvâr’a mürit oldular . Büzürgvâr Abdürreşid

---

¹⁵⁴ saygıdeğer

¹⁵⁵ duvarın

19a

- 1) *Hāndin ruḥşet tilep eydilerkim, barıp pīrimni*
- 2) *ziyāret kīlip keley dep, 'Abdur-reşid Hān bile hemme*
- 3) *begler bile çikīp bir künlük yergeçe uzatıp yandılar.*
- 4) *Büzürgvār ikki konup Meşhed'ke barıp, Hāzret-i Sultānni*
- 5) *ziyāret ettiler. Ol vaqt Kaşgar'nin ekābir eşrāflari*
- 6) *'Abdur-reşid Hānnin mürīd bolganlarini işitip*
- 7) *uluğ kiçik hemeleri kelip Hāzret-i Büzürgvārga mürīd*
- 8) *boldılar. Büzürgvār yette yıl pīrlerinin merkadleride*
- 9) *şeyh bolup oturup kelgen niyāz-u nezurātini*
- 10) *hānqāhga şerf kīlip terbiyet meridānga meşgūl*
- 11) *boldılar ve bir mescid binā kıldılar, yer vakīf kīlip şeyh-i*
- 12) *cārūbkeş ta'yin kīlip, özleri bir tarafta ders*
- 13) *örgettiler. 'Abdur-reşid Hān hem yilda ikki üç meretebe*

19a

- 1) Han'dan izin isteyip dedi ki: “Gidip üstadımı
- 2) ziyaret edip gelsem.” Abdürreşid Han ile bütün
- 3) beyler çıkıp bir günlük yere kadar yolcu edip döndüler.
- 4) Büzürgvâr iki gün konaklayıp Meşhed'e varıp Hz. Sultan¹⁵⁶'ı
- 5) ziyaret etti. O vakit Kaşgar'da önde gelenlerden abi kardeş,
- 6) Abdüreşid Han'ın mürit olduğunu duyunca
- 7) büyük küçük hepsi gelip Hz. Büzürgvâr'a mürit
- 8) oldular. Büzürgvâr yedi sene üstadının mezarında
- 9) şeyh olup, gelen adakları
- 10) saraya serfedip insanları terbiye etmekle meşgul
- 11) oldu ve bir cami yaptırdı. Yer ayırıp şeyh
- 12) temizlikçi tayin kılıp, kendisi bir tarafta ders
- 13) öğretti. Abdürreşid Han da yılda üç kez

---

¹⁵⁶ Hz. Sultan Satuk Buğra Han

19b

- 1) *kelip H azret-i p irni ve H azret-i Sult anni ziy aret k ilip*
- 2) *turd ilar. Hoca Muhammed  erif B uz rgv arni  ker ametleridin*
- 3) *Me hed'ni  etrafid n su  ik p ne ende kentler*
- 4) * b ad boldi. 'Abdur-re id H an bu  b ad bol an kentlerini hem*
- 5) *H azret-i Sult n a vak f k ild lar. Ol k nlerde Ka gar'da*
- 6) *'Abdur-re id H anni  o li 'Abdul-lat f H an t re irdi.*
- 7) *Ol zam nda hemme K rg zlar Karatekin'de irdi.  ehrni *
- 8) *karasini k rme  irdi. Ulu  asil begler bar irdi,*
- 9) *K rg z'd n kaz lık k lip zek t '  ur  atarlık*
- 10) *nerselerni alur idi. K rg z'ni  k i yetme  irdi.*
- 11) *Ol k nlerde 'Abdur-re id H an ba lık cemi' beglerni *
- 12) *niyeti t z k idi,  slam kuvvetlik idi. K rg zlar*
- 13) *her ne l zimli larini ve nezr-u niy zlarini al p kelip ber r idi.*

19b

- 1) *gelip Hz. Pir'i ve Hz. Sultan'ı ziyaret*
- 2) *etti. Hoca Muhammed  erif B uz rgv ar'ın kerametlerinden*
- 3) *Me hed'in  evresinden su  ık p bir ok k yler*
- 4) *mamur oldu. Abd rre id Han mamur olan k yleri de*
- 5) *Hz. Sultan'a haber verdi. O g nlerde Ka gar'da*
- 6) *Abud rre id Han'ın o lu Abdulat f Han han idi.*
- 7) *O zamanda b t n K rg zlar Karatekin'de idi.  ehrni *
- 8) *karasını bile g remez idi. B y k asil beyler var idi.*
- 9) *K rg zlara kadılık k l p zekat,   ur gibi*
- 10) * eyleri alır idi. K rg z'ın g c  yetmez idi¹⁵⁷.*
- 11) *O g nlerde Abd rre id Han ba lı b t n beylerin*
- 12) *niyeti d r st,  slam kuvvetli¹⁵⁸ idi. K rg zlar*
- 13) *her ne gerekirse ve adaklarını al p gelip verir idi.*

---

¹⁵⁷ g c s z idi

¹⁵⁸ g c l 

20a

- 1) *Her yerde mescid ve medrese bar bolsa ularğa haber berür idi.*
- 2) *Qazara bir yıl haber boldiki, Qırğızlar yılda beredurğan lāzım*
- 3) *-liqlarini bermeydur, kelgeli hem unumaydur dep. 'Abdu-*
- 4) *-latif Hān ol künde bir neçe begler bile şikārga çıktı,*
- 5) *şikār kıla kıla Qırğızların cayığa yetti, Qırğızlar kaçtı.*
- 6) *'Abdul-latif Hān tamām leşker birle kelip Qırğızların bala*
- 7) *-barqalarını esir kılıp aldılar. Her kişi ne miqdār mal*
- 8) *ve ğimet¹⁵⁹ aldılar. 'Abdul-latif Hān bir uluğ Qırğıznın kızını*
- 9) *aldılar. Şol menzilde hemeleri neçende kün 'ayş-u 'işret*
- 10) *kıldılar. Nāgāh Qırğızlar keçe bularnı ğāfil tapıp*
- 11) *tola kişini şehīd kıldılar, 'Abdul-latif Hān hem şehīd*
- 12) *boldılar. Bir munçe kişi kaçıp barıp Kaşgar'ğa keldiler,*
- 13) *andin Yârkend'ke keldiler, 'Abdur-reşid Hānga haber boldi, hān*

---

¹⁵⁹ ğanîmet

20a

- 1) her yerde mescit¹⁶⁰, medrese var olsa onlara haber verir idi.
- 2) Kazara bir yıl haberi olmadı ki, Kırgızlar yılda verdiği
- 3) vergileri vermiyor, gelmeyi de istemiyorlar. Abdulatîf
- 4) Han o günde birkaç beyler ile ava çıktı.
- 5) Av kıla kıla Kırgızların yerine kadar geldi, Kırgızlar kaçtı.
- 6) Abdulatîf Han tüm askerleri ile gelip Kırgızların çoluk
- 7) çocuklarını esir aldı. Her kişi bir miktar mal
- 8) ve ganimat aldı. Abdulatîf Han bir büyük Kırgızın kızını
- 9) aldı .O yerde hepsi birkaç gün eğlence
- 10) kıldılar. Gece aniden Kırgızlar bunların dikkatsizliğinden
- 11) çok kişiyi şehit etti. Abdulatîf Han da şehit
- 12) oldu. Birkaç kişi kaçıp Kaşgar'a geldi,
- 13) sonra Yârkend'e geldiler. Abdürreşid Han'a haber verdi. Han

---

¹⁶⁰ cami

20b

- 1) *perīşān-i āhvāl bolup leşker buyurdılar, özleri*
- 2) *Meşhed'ke barıp Hāzret-i Büzürgvārga 'erz ve takşir koyup*
- 3) *āhvāllarini beyān kıldılar, meşlehet kıldilarkim, Kırgızga*
- 4) *tilenurmenmu ya yokmu. Büzürgvār eydilerkim, bu iş evliyā'ullāhlar*
- 5) *-niñ mededi birle bolur, ta ulardin ruşset bolmağunçe men*
- 6) *ruşset berelmeydurmen. Avval ervāh meşāyihlarğa müteveccih*
- 7) *bolali, ular kaydağki buyrasa şundağ kılali, dediler. 'Aşurā*
- 8) *ayınıñ onunci keçesi 'Abdur-reşid Hān, Hāzret-i Büzürgvār*
- 9) *bile Hāzret-i Yūsuf Qadir hān Gāzi mezārlarğa kirdiler.*
- 10) *Kördilerkim, Hāzret-i Hızır 'Aleyhis-selām ve Hāzret-i Bilāl ve Hāzret-i*
- 11) *Veys-i Karani ve Hāzret-i Şeyh Hasan-i Basri ve Hāzret-i Sulţān*
- 12) *Satuk Buğra Hān Gāzi ve Hāzret-i Seid Arslan Hān*
- 13) *ve Hāzret-i Cüneid-i Bāgdādi ve Hāzret-i Şeyh Necmeddin Kübri*

20b

- 1) hali perişan olup asker gönderdi. Kendisi
- 2) Meşhed'e varıp Hz. Büzürgvâr'a şikayet edip
- 3) durumu beyan kıldı. Konuştular ki, Kırgızlara
- 4) dilenir miyim ya yokmu¹⁶¹? Büzürgvâr dedi ki: "Bu iş azizlerin
- 5) yardımı ile olur. Ta onlardan izin olmayınca ben
- 6) izin veremem. Evvel ruhlara dua
- 7) edelim. Onlar nasıl buyrursa öyle yapalım." dediler. Aşure
- 8) ayının onuncu gecesini Abbürreşid Han Hz. Büzürgvâr
- 9) ile Hz. Yusuf Kadir Han Gazi'nin mezarına girdiler.
- 10) Gördüler ki: Hz. Hızır (a.v)¹⁶² ve Hz. Bilal ve Hz.
- 11) Veysi Karani ve Hz. Şeyh Hasan-i Behri ve Hz. Sultan
- 12) Satuk Buğra Han Gazi ve Hz. Seid Arslan Han
- 13) ve Hz. Cüneid-i Bağdadi ve Hz. Şeyh Necmeddin Kübri

---

¹⁶¹ dilenmez miyim

¹⁶² Hz. Hızır aleyhisselam

21a

- 1) ve *Hazret-i Emir Kebir Mir-seid 'Ali Hemedāni ve Hazret-i Şeyh 'Ulūm-i*
- 2) *Bestāmi, Kıddusa-llāh te'alā esrār hem bu veliler zāhir boldılar,*
- 3) *ve hemeleri 'Abdur-reşid Hānga ruḥsat berdiler, ve Hazret-i*
- 4) *Hızır 'Aleyhis-selām eyttilerki, Men bille baray. Hazret-i Sulṭān*
- 5) *Satuk Buğra Hān Gāzi eyttiler, Bizniñ aramızda Yūsūf*
- 6) *Qadirhān Gāzi yardur ve yene hemmeleri barmakçı boldılar*
- 7) *ve yene ittifāk bile Hazret-i Şeyh 'Ulūm-i Bestāmi'ni eybarmakçı*
- 8) *boldılar. Andin çıkıp cemi' ervāh meşāyihlar Hazret-i*
- 9) *Sulṭān Arslan Hān pādişāhimniñ mezāriğa*
- 10) *bardılar. Ular hem özlerini zāhir kılip, bir kıliç 'Abdur-reşid*
- 11) *Hānga berdiler ve yene uçalarını üç meretebe silap*
- 12) *koydılar, barıp Kırgızların başını kesip yer*
- 13) *bile yeksān kılgıl, dep fātiha berdiler. 'Abdur-reşid*

21a

- 1) ve Hz. Emir-i Kebir Mirseyid Ali Hemedanî ve İlimler şeyhi Hazret-i (Beyazid-i)
- 2) Bestamî, Allah'ın sevgili velileri zâhir oldular¹⁶³
- 3) ve hepsi Abdürreşid Han'a izin verdi ve Hz.
- 4) Hızır (a.v) dedi ki: "Ben beraber geleyim." Hz. Sultan
- 5) Satuk Buğra Han Gazi dedi ki: "Bizim aramızda Yusuf
- 6) Kadir Han Gazi en uygundur." ve yine de hepsi varmak istediler.
- 7) Yine ittifak¹⁶⁴ ile Hz. Şeyh Ulum Bestami'nin gitmesini
- 8) makul gördüler. Sonra tüm güzel ruhlar çıkıp Hz.
- 9) Sultan Arslan Han padişahının mezarına
- 10) vardılar. O da kendini gösterip, Abdürreşid
- 11) Han'a bir kılıç verdi ve üstünü başını üç sefer sıvazladı.
- 12) "Varıp Kırgızların kafasını kesip yer
- 13) ile bir et." diye Fatiha okudular. Abdürreşid

---

¹⁶³ ortaya çıktılar

¹⁶⁴ anlaşma

21b

- 1) *Hān tamām leşkerleri bile aţlanıp yürdiler. Kırgızlarnı*
- 2) *Ísıǵ Kölde taptılar. Yigirme kün ceñ boldı, Hāzret-i*
- 3) *Büzürgvār yigirme küngiçe ervāh meşāyihlarga müteveccih boldılar.*
- 4) *Āhirul emir bu pīran meşāyihlarnıñ mededi birle Kırgızlarnı ketli*
- 5) *- 'ām kıldılar. Yigirme kişini tirik tutup aldılar, ellik kişi*
- 6) *kaçıpdur. 'Abdur-reşid Hān feth-i nuşret tapıp, şehрге*
- 7) *yanıp keldiler. Esir alǵanlardın on Kırgızni çahārsuǵa*
- 8) *astılar. 'Abdur-reşid Hān Yârkend'ke yanmaççı boldı, Hāzret-i*
- 9) *Büzürgvār qaşlarıǵa kirip eydiler, Ya Büzürgvār, imdi*
- 10) *bile yansak, qaǵan 'ömürümüzni Hāzretleriniñ hizmetleride*
- 11) *ötkersek, Yârkend helkiǵe hem fāyiż yetkürseler, dep Büzürgvârni*
- 12) *Yârkend'ke alıp keldiler. 'Abdur-reşid Hān ordaǵa tüşti,*
- 13) *Büzürgvār Mişar yaqasıdaki menzilleriǵe tüşti. 'Abdur-reşid*

21b

- 1) Han tüm askerleri ile ata binip yola çıktılar. Kırgızları
- 2) Isıǵ gölde buldular. Yirmi gün cenk oldu. Hz.
- 3) Büzürgvâr yirmi güne kadar güzel ruhlara dua etti.
- 4) Sonunda bu şeyhlerin yardımı ile Kırgızları
- 5) yendiler. Yirmi kişiyi diri esir aldılar, elli kişi
- 6) kaçtı. Abdürreşid Han savaşı kazandıktan sonra şehre
- 7) geri döndü. Esir alınanlardan on Kırgızı çarşıya
- 8) astılar. Abdürreşid Han Yârkend'e dönmek istedi. Hz.
- 9) Büzürgvâr'ın yanına girip dediler ki: “Ya Büzürgvâr, şimdi
- 10) birlikte dönsek. Kalan ömrümüzü sizin hizmetinizde
- 11) geçirek. Yârkend halkına hem yarar gösterseniz.” diye Büzürgvâr'ı
- 12) Yârkend'e alıp geldi. Abdürreşid Han saraya geldi,
- 13) Büzürgvâr Misar yakınındaki konaǵına geldi. Abdürreşid

22a

- 1) *Hān her kün beş vaqt namāzni Büzürgvār bile adā kıldılar.*
- 2) *Hazret-i Büzürgvār gāhī şehri gāhī şehri seyr kılip*
- 3) *her yerde ğarib bolğan Büzürgvār bolsa ve 'azirleridin*
- 4) *bolsa tapıp, müteveccih bolup tuğ 'alem bağlap*
- 5) *mezārātlar kılip, şeyh cārübkeş koyup öter irdiler.*
- 6) *'Alā- hāzel-kiyās seyr kıla kıla dāverge keldiler. Mezārğa*
- 7) *fātiha okudılar, etrafni tamām kördilerki, 'aceb hoş*
- 8) *hava yer iken, Büzürgvār eydilerki, Şu yerde bir kaşabaçe etsek.*
- 9) *Kent helki, bizlerniñ bala barqamiz kumār-baz bolup buzulup*
- 10) *kitedur, dep unumadi. Büzürgvār eydilerki, tilegeniñni*
- 11) *tapqaysen, dep atlanıp hānkhāgha kelip kördikim*
- 12) *neçende öylük helk kelip oturupdur. Nezr-u niyāz alıp*
- 13) *kelip Büzürgvārğa körünüş kıldılar, Hazret-i Büzürgvār*

22a

- 1) Han her gün beş vakit namazını Büzürgvâr ile eda kıldı¹⁶⁵.
- 2) Hz.Büzürgvâr bazen şehri, bazen kırları gezip,
- 3) her yerden gurbette olan ulular
- 4) olursa bulup, dua okuyup, tuğ bağlayıp
- 5) ziyaret edip, temizlikçi tayin edip geçer idi.
- 6) Geze geze Sultan'a¹⁶⁶ geldi. Mezara
- 7) Fatiha okudu. Etrafa bakınca çok hoş
- 8) havalı yer imiş. Büzürgvâr dedi ki: “Şu yerde küçük bir kasaba yapsak.”
- 9) Köy halkı: “Bizim çocuklarımız kumarbaz olup bozulur.”
- 10) diye istemediler. Büzürgvâr dediler ki: “İstediğinizi
- 11) bulursunuz.” diye yola çıkıp saray¹⁶⁷a gelip gördü ki,
- 12) birkaç aile halkı gelip oturuyor. Adakların getirip
- 13) Büzürgvâr'a verdiler. Hz. Büzürgvâr

¹⁶⁵ etti

¹⁶⁶ Sultan Satuk Buğra Han

¹⁶⁷ tekke, zaviye

22b

- 1) *eyttilerkim, Ey müslümānlar, şu yerde bir kaşabaçe etedurmen, ne dersizler.*
- 2) *Helāyik eyttiler, Bizler hem minnet-dār tururmiz, becān-i dil hizmet*
- 3) *ķilurmiz, emma suyi yoķ turur. Büzürgvār dedilerkim, 'Ināyet*
- 4) *ilāhi bolsa su hem kelur, dep yerni ihāta ķilip*
- 5) *körsetti. Kent helķi mōlķer alıp kettiler. Ertesige sefilge*
- 6) *mukayyed boldılar. Büzürgvār aτlanıp su başıģa bardılar,*
- 7) *du 'ā ve tekbir ķilip 'asālari bile yerni çizip keldiler,*
- 8) *'asānıñ çiziki birle bir ķirlık su yetip keldi, bāzār*
- 9) *-nıñ içi bile ötkezip koydi. Bu sudin ne miķdār*
- 10) *kentler ābād boldi. Üç yilda sefil teyyar boldi. Her taraftın*
- 11) *kāsibler ve deħķānlar kelip olturdılar. Duşenbe küni*
- 12) *bāzār ķildılar. Hāzret-i Büzürgvār neçende belüri ķul alıp*
- 13) *herķaysini bir hünerge şāgird berdiler, hüner örgetip āzād*

22b

- 1) dedi ki: “Ey Müslümanlar, şu yerde bir küçük kasaba yapacağım, ne dersiniz?”
- 2) Halk dedi ki: “Bizler hem minnettar oluruz, canımız ve kalbimiz ile hizmet
- 3) kılarız¹⁶⁸, ama suyu yok.” Büzürgvār dedi ki: “Allah inayet
- 4) ederse su da gelir.” diye yeri kuşatıp
- 5) gösterdi. Köy halkı tahminini alıp gittiler. Ertesi gün sedde
- 6) mukayyet oldular. Büzürgvār hazırlanıp su başına vardı.
- 7) Dua ve tekbir kılıp asası ile yeri çizip geldi.
- 8) Asanın çizdiği ile bir arık su geldi. Pazarın
- 9) içinden (su) geçirdi. Bu sudan çok
- 10) köyler mamur oldu. Üç senede sed hazır oldu. Her taraftan
- 11) meslek sahipleri ve çiftçiler gelip yerleştiler. Pazartesi gününü
- 12) pazar kıldılar. Hz. Büzürgvār birkaç iyi kul alıp
- 13) her birini bir ustaya çırak olarak verdi. Hüner öğrendikten sonra
özgür

---

¹⁶⁸ ederiz

23a

- 1) *kılıp, hānqāh cārūbkeş kıldılar. 'Abdur-reşid Hān*
- 2) *Büzürgvārniñ bu kılğan kār barlarini aňlap nihāyeti*
- 3) *hoş-hāl boldılar. Büzürgvār her vaqtıki nezr-u niyāz kelse*
- 4) *fākır fuqrā, t̄alibul 'ilm müstehāklarni yığıp öleştürüp*
- 5) *berür irdiler. Hānqāhdin hiç vaqt āb āş kem*
- 6) *bolmas irdi. Hazret-i Büzürgvār uşbu t̄erike birle 'ömürlerini*
- 7) *Yârkend'de ötkezip toksan beş yaşka yettiler.*
- 8) *Bir keçe tün yarmi bar irdi, Büzürgvār kur'an okup*
- 9) *oltur irdi. Ešnā-i kîrā'etde şubu āyet keldi. Kullu*
- 10) *nefsin zāiketulmevt. Okuşlari haman ğayibdin āvāz*
- 11) *keldikim, Ey Molla Muhammed Şerif, her zî-cānî ki bu dünyāğa*
kelipdur,
- 12) *ölüm şerbetini tatımay kalmas, 'ākıl oldurkim,*
- 13) *özini pāk kılıp ölüm yarağını kılıp turğay*

23a

- 1) kılıp saray¹⁶⁹ hizmetçisi kıldı. Abdürreşid Han
- 2) Büzürgvâr'ın bu faydalı işlerini duyunca çok
- 3) sevindi. Büzürgvâr ne zaman adak gelirse
- 4) fakir fukara, ilme istekli olup hak edenleri toplayıp, paylaştırap
- 5) verir idi. Saraydan hiçbir zaman yemek eksik
- 6) olmaz idi. Hz. Büzürgvâr bu yol ile ömrünü
- 7) Yârkend'de geçirip doksan beş yaşına geldi.
- 8) Bir gece, gece yarısı olmuş idi. Büzürgvâr Kur'an okuyup
- 9) oturuyor idi, kıraat vaktinde şu bu ayet geldi: "Kullu
- 10) nefsin zâ'ketulmevt¹⁷⁰." Okumasıyla aynı anda gizli yerden bir ses
- 11) geldi ki: "Ey Molla Muhammed Şerif, her can bu dünyaya gelir,
- 12) ölüm şerbetini tadar. Akıllı kişi,
- 13) kendini temiz tutup ölüm hazırlığını kılıp yapmalı."

¹⁶⁹ tekke, zaviye, pir makamı

¹⁷⁰ "Her can ölümü tadacaktır." Ankebût suresi, 29/57

<http://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf#/kuran-meal-2/ankebut-suresi-29/ayet-53/diyaret-isleri-baskanligi-meali-1> (Erişim tarihi, 15.12.2016)

23b

- 1) *Hazret-i Büzürgvâr bu müjde'del sözni işitip âh-i serd*
- 2) *ezdil-i pür-derd tarttılar, anğiče vaqt-i namâz boldi, tahâret*
- 3) *ķilip hânķāhğa çıķtılar. Cemā'et tola kelipdur. Namâz*
- 4) *ötep fāriğ bolup, tilāvet-i kur'ân ķıldılar. Büzürgvâr*
- 5) *eydilerkim, Ey yārānlar, bilinler ve āgāh bolunlar, bizniñ*
- 6) *nevbet seferimiz yaķin bolupdur, dep keņrū āb*
- 7) *āş ķilip berdiler. Bu haberni cemi' helāyik işitip*
- 8) *zār zār yiglaştılar. 'Abdur-reşid Hân hem tabi'leri birle āb*
- 9) *āş berip bolğandin keyin, Büzürgvâr naşthatke til*
- 10) *açıp eydilerkim, Zinhār şeri'atdin kaytmañlar, emr-i ma'rūfğa*
- 11) *köñül koyunlar ve nehy münkerdin yanınlar, bir biriñlargä*
- 12) *rahim şefkat ķilınlar, hemme işda rāstlikni pāşe*
- 13) *ķilınlar, şalavāt-i hamsede sehvelet ķılmañlar, hattāki*

23b

- 1) Hz. Büzürgvâr bu müjdeli sözü işitip güçlü ve etkiliyici bir ah
- 2) çekti. O zamana kadar namaz vakti oldu. Abdest
- 3) alıp saray¹⁷¹a çıktı. Cemaat doldular. Namazı
- 4) bitirdikten sonra Kur'an tilavet kıldı. Büzürgvâr
- 5) dedi ki: "Ey yaranlar, biliniz ve dikkat ediniz. Bizim
- 6) sefer nöbetimiz yakın gelmiş." diye uzun dua
- 7) okudu. Bu haberi insanlar duyunca
- 8) zar zar¹⁷² ağladılar. Abdürreşid Han da boynunu eğip dua
- 9) kıldıktan sonra Büzürgvâr öğüte başlayıp
- 10) dedi ki: "Sakın Allah'ın yolundan dönmeyin. Halkın işlerine
- 11) gönüllü olun ve yasaklanan işlerden dönün. Birbirinize
- 12) şefkat gösterin. Tüm işlerde adaleti yar
- 13) kılın¹⁷³. Beş namazda hata yapmayın, hatta

---

¹⁷¹ tekke, zaviye

¹⁷² çok

¹⁷³ davranım

24a

- 1) *bu işler sebeb-i necāt-i ahiruy bolğusudur. Hudāy-i te'alā hem*
- 2) *rāzi bolğay, canāb-i Hazret-i Şellallāh 'aleyhi's selām*
- 3) *hoşnūd bolğay, men hem rāzi bolğaymen, dep*
- 4) *tamām-i şehre ve şehir helkiğe pend naşihat kılıp be-hill*
- 5) *-lik kıldılar. Helāyıklar nāle-i feryādlerini feleke yetkürdiler;*
- 6) *gūyāki kıyāmet keyum boldi. Helāyik özlerini kebüter*
- 7) *meşellik Büzürgvārniñ ayağalarığa atıp tevbe ve tekeşşür*
- 8) *kılıp istiğfār eyttiler. Büzürgvār hemeleriniñ tevfiķ*
- 9) *ve hidāyetlerige du'ā kıldılar. 'Abdur-reşid Hān ornidin*
- 10) *qopup du'ā ve ta'zīmlar kılıp sordılarkim, Ya Büzürgvār, özleri*
- 11) *-din keyin seccādeleride kim oturur ve kimdin istiğfār alurmız?*
- 12) *Hazret-i Büzürgvār buyrudılarkim, Mendin keyin ornumda seccādede*
- 13) *Muhammed Veli Sūfi oltursun, tevbe ve istiğfār ve özge müşkül*

24a

- 1) bu işler ahiretten geçmeniz için kurtuluş olur. Allah Teala
- 2) razı olsun. Cenab-i Hz. (s.a.v)
- 3) sevinsin, ben de razı olayım.” diye
- 4) tüm köy ve şehir halkına nasihat kılıp helallik
- 5) dileştiler. Halk feryatve figanlarını göğe yükselttiler.
- 6) Sanki kıyamet koptu. İnsanlar kendilerini güvercin
- 7) gibi Büzürgvâr'ın ayaklarına atıp Allah'ın günahlarını bağışlaması için tövbe ve
- 8) istiğfar ettiler. Büzürgvâr hepsinin iyilik
- 9) ve doğru yolda yürümesi için dua kıldı¹⁷⁴. Abdürreşid Han yerinden
- 10) kalkıp saygılarıyla dua kılıp sordu ki: “Ya Büzürgvâr, sizden
- 11) sonra seccadenizde kim oturur ve kimden istiğfar¹⁷⁵ alırız?”
- 12) Hz. Büzürgvâr buyurdu ki: “Benden sonra yerimde seccadede
- 13) Muhammed Veli Sūfi otursun. Tövbe etmeniz ve istiğfar ve başka müşkül-

¹⁷⁴ etti

¹⁷⁵ doğru yolu göstermesi için bilgiler

24b

- 1) *-leriñler bolsa şundin sorğaysızler ve ol du 'ā kılsun,*
- 2) *men hem du 'ā kılay, dep ahiret cāmelerini rāst*
- 3) *kıldılar. Ehl -ü 'ayāllari ve mürīd muhlişleri ve tamām hādimleri*
- 4) *bile be-hillik kılaşip, kopup hücrege kirip buryā saldılar,*
- 5) *ve aldılarıda muşhafni koyup tilāvetke meşğul boldılar.*
- 6) *Bu āyet-i kerime keldikim 'Kālū innā lillāh ve innā ileyhi rāci 'ün'*
- 7) *dep merğ cānlari lā-mekānga pervāz kıldi. Cisim-i pāklari*
- 8) *buryāda, yüzleri Kur 'ān koyğan rahilde tüşüp*
- 9) *qaldılar. Hazret-i Muhammed Sūfi birle 'Abdur-reşid Hān*
- 10) *kirip keldiler. Hoca Büzürgvārni bu āhvālda körüp*
- 11) *helāyıklarğa a 'lām berdiler. Uluğ kiçik hemeleri 'azā*
- 12) *ve mātem tutup, garibānelerini çāk çāk etip çūnan*
- 13) *yıgladılarkim. Bularniñ nālesige āsmān zemīn lerzege*

24b

- 1) leriniz olursa ondan sorun ve o sizin için dua kılsın.
- 2) Ben de dua kılayım.” diye son konuşmasını
- 3) bitirdi. Kadınları, yanındakiler ve tüm halis müritleri ve hizmetçileri
- 4) ile helallik dileşip, kalkıp odasına varıp, eski hasırını açtı
- 5) ve önüne Kur'anı koyup tilavete meşgul oldu.
- 6) Bu: “Kālū innā lillāhi ve innā ileyhi rāci 'ün¹⁷⁶.”
- 7) diye ayet geldi ki, ruhu mekansız yere uçup gitti. Pak ve temiz vücudu
- 8) hasırda, yüzü Kur'an koyduğu rahleye düşüp
- 9) kaldı. Hz. Muhammed Veli Sūfi ile Abdürreşid Han
- 10) girdiler. Hoca Büzürgvār'ı bu halde görüp
- 11) başkalarına haber verdiler. Büyük küçük hepsi yas
- 12) tutup yüzlerine vurup çok a
- 13) gıştılar. Bunların nalesine¹⁷⁷ gök ve yer titredi.

¹⁷⁶ “Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz” derler. Bakara suresi, 2/156
<http://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf#/kuran-meal-2/bakara-suresi-2/ayet-154/diyaret-isleri-baskanligi-meali-1> (Erişim tarihi, 15.12.2016)

¹⁷⁷ feryadına

25a

- 1) *keldi. Helāyıklar hemme bī-huş boldılar. Matemdin fariğ bolup*
- 2) *Büzürgvārniñ cesedlerini yup¹⁷⁸, cāme'-i ahiretke yörgep*
- 3) *namāzlarini ötep, Mişar yeķasıdaki menzilleride*
- 4) *defn kıldılar. Üçünci küni āb āşlarini berip, Muhammed*
- 5) *Veli Sūfi 'ğa itā'at kıldılar. Ol yıl tariħka bir miñ*
- 6) *bir yüz yetmiş irdi¹⁷⁹. 'Abdur-reşid Hān mādāmike hayāt*
- 7) *irdi. Her küni kelip Büzürgvārniñ merķadleriğe du'ā*
- 8) *tekbir kılıp, mürīdlik şartını kemā hāķ¹⁸⁰ ada kıldı. Her*
- 9) *çahārşenbe keçesi kelip konup, tilāvet-i kur'ān*
- 10) *kılıp yanur irdi. Ol cehetidin karīb vālāyet tafip*
- 11) *evliyālik defterige alındılar. İlāhi tevfiķ-i refiķ 'atā*
- 12) *kılıp pīr-i kāmil naşip ravzi kılğaysen, Āmin.*
- 13) *temet tamām.*

¹⁷⁸ yuyup

¹⁷⁹ Tarih bilgileri hakkında yanlışlık olabilir.

¹⁸⁰ kemāl-i hāķ

25a

- 1) halkın hepsi kendinden geçtiler. Yastan sonra
- 2) Büzürgvâr'ın cesedini yıkayıp ahiret elbisesini giydirip
- 3) namazını kıldılar. Misar yakınındaki yerde
- 4) defnettiler. Üçüncü günü yemek verildikten sonra Muhammet
- 5) Veli Sûfiye itaat ettiler. O yıl tariha bir bin
- 6) yüz yetmiş (1070) idi. Abdürreşid Han hayatta
- 7) idi. Her gün gelip Büzürgvâr'ın mezarında dua
- 8) ve tekbir kılıp mürit olma şartını tamamıyla eda kıldı. Her
- 9) Çarşabma gecesı gelip konaklayıp, Kur'an tilavet
- 10) kılıp döner idi. O yüzden Allah'ın hizmetinde aziz bulunup
- 11) veliler defterine alındı. Ey Allah'ım, iyi yol arkadaşı
- 12) ver, eksiksiz olmayı nasip et. Amin.
- 13) Demet tamam (bitti).

25b

- 1) *Tarihka, milâdiye 1915, tarihka hicriye şemsiye 1293,*
- 2) *tarihka hicriye kameriye 1333, mâh-i cemâziyel-evvelniñ 24*
- 3) *yigirme törti, hemelniñ 18- on sekizi, penceşenbe küni*
- 4) *Tezkire' Büzürgvârni, Molla 'Abdulqâdir Yârkendi pütüp*
- 5) *tamâm kılğan.*

25b

- 1) Tarihe, milâdi 1915, tarihe Hicriye güneş takvimi 1293,
- 2) tarihe Hicriye ay takvimi 1333, Cemaziye'l-evvel'in 24
- 3) (yırmmı dördü), Hemel'in 18 (on sekizi), Perşembe günü
- 4) Tezkire-i Büzürgvâr'ı Molla Abdülkadir Yârkendi yazıp
- 5) bitirdi¹⁸¹.

---

¹⁸¹ çoğalttı

BÖLÜM IV: DİZİN

3.1 Şahıs Adları

1. **Ḥazret-i Ḥoca Molla Muhammed Şerîf**

Muhammed Şerîf Sayram'da doğmuş, Semerkand'da eğitim görmüş, Ahmed Yesevî ve Satuk Buğrâ Hân'ın rûhâniyetinden feyz almış, hacdan sonra Doğu Türkistan'ın Kâşgar ve Yârkend gibi şehirlerinde halkı irşâd ile meşgul olmuş bir sufidir. 1543'te Yârkend'e geldiği söylenir. Dönemin idarecisi Abdürreşîd Han [H.939-967/1533-1560] da kendisine mürîd olmuştur. Muhammed Şerîf H. 963'te [1556] veya H. 973'te [1566] vefat etmiş olup kabri Yârkend'dedir.

2. **Ḥazret-i Sulţân Satuk Buğra Ḥân Ğazi**

Karahanlılar'ın ilk müslüman hakanı (942-955).

İA, yıl: 2009, cilt: 36, sayfa: 181-182 (Ömer Soner Hunkan)

Hicrî 309 (Milâdi 922) yılında doğmuştur. Satuk altı yaşına gelince, babası, Tengri Kadir Buğra Han Buhara'ya karşı yaptığı bir seferde vefat eder¹⁸². Dul kalan annesi, Satuk ile birlikte amcası ve babasının yerine ardıl olan Harun Buğra Han'ın himayesine girerler. Karahanlıların 920-958 yılları arasındaki hükümdarı, 932 yılında İslam'ı kabul ederek, tarihteki ilk Müslüman Türk Hakanı olmuş, Türk topluluğunun toplu halde İslam'a geçmesine yol açmıştır.

3. **Sulţân 'Abdur-reşid Ḥân (1508-1560)**

Yârkend Hanlığı'nı 1533'den 1544'e kadar yöneten bir handır. Said Han'ın yerine geçen oğlu Reşidi Han babasının bu parlak önemini devam ettirememiştir. Bu devrin en büyük rahatsızlığı ülkenin Uyguristan olarak bilinen doğu şehirleri ile Altışehir olarak bilinen Hotan, Yarkent, Yengihisar, Kaşgar, Aksu, ve Uçturfan gibi batı şehirleri arasındaki arasında sürdürülen üstün olma mücadelenin büyüyerek düşmanlığa dönüşmesidir.

¹⁸² <http://dsr.nii.ac.jp/toyobunko/VIII-1-B-17/V-1/images/PDF/0187.pdf> (Erişim tarihi) 03.04.2016

Bu durumdan istifade eden ve Moğolistan'da egemenliği ellerine geçirerek hem Çin istikametinde hem de Doğu Türkistan yönünde ilerlemek isteyen Kalmuklar (Jungarlar) sık sık Doğu Türkistan'ın doğu Őehirlerine akınlar yapmaya baŐlamıŐlardır.

4. **Sultān 'Abdul-latif Hān**

Sultan Abdürreşid Hān'ın oğlu

5. **Hāzret-i Ysf Kadir Hān Gāzi**

İslam'ı benimseyen ilk Türk hükümdarı olan Satuk Buğra Han'ın çocuğudur. 1026'da Karahanlı Devleti'nin tahtına oturan Karahanlı hükümdar Yusuf Kadir Han, İslam'ı benimseyen ilk Türk hükümdarı olan Saltuk Buğra Han'ın çocuğu olarak Karahanlı Devleti'nde kut sahibi oldu. Yönetim erkine sahip olduğu ilk prenslik yıllarında, Doğu Türkistan bölgelerini İslamlaŐtırmak için uđraŐtı. Hoten'e akınlar düzenleyen Yusuf Kadir Han, Hicri 404'te (Milādi 1013-1014) burada İslami bir yönetim kurdu. Tam olarak ne zaman doğduğu bilinmemekle birlikte, 1032'de Kaşgar'da ölmüŐtür.

6. **Hāzret-i Hızır 'Aleyhis selām**

Türk ve Ortadoğu mitolojisinde sayđı gören kişi olarak kabul edilir. İsmi Tevrat, Zebur ve İncil'de farklı isimlerle anılır. Bu yüzden kutsal kitabı olan bütün dinlerde bir nebi yahut mumin olduğu düŐünülür. Őitli versiyonlarda o, İbrahim, İranlı mitolojik kral Feridun, Makedonyalı Büyük İskender veya Türk mitolojisinde olduğu gibi (hıdrellez) İlyas ile birlikte anılır. Ortak noktaları; ölmüş balığın dirilmesi, iki deniz veya nehrin birleştiği yer, gizli bilgiler (hikmet), lmszlik sırrına ulaşmış karakterlerden oluşur.

Hızır ismi Arapça kökenli olup “yeŐil (adam)” anlamına gelir. Kendisine Hızır denilmesinin sebebi, bir hadis rivayetinde, onun kuru bir yere oturması ve

onun ardından o yerin hemen yeşillenivermesi olarak anlatılır. Hikâyelerin¹⁸³ değişik kültürlerde az fark ile tekrarlanmasından da görülebileceği gibi Hızır, tıpkı Lokman gibi, onunla ilgisi olan birçok özellik atfedilmiş bir karakterdir.

7. **Ḥazret-i Bilal- Bilâl-i Habeşî**

Ebû Abdillâh (Ebû Abdilkerim veya Ebû Amr) Bilâl b. Rebâh
Hz. Peygamber'in ilk müezzini olan sahâbî¹⁸⁴.

8. **Ḥazret-i Veys-i Karani:**

Ebû Amr Üveys b. Âmir b. Cez' b. Mâlik el-Karanî (Üveys-i Karnî) (d. 594?, Karen, Yemen - ö. 657), Yemenli bir Müslüman ve mistik. Muhammed peygamber döneminde yaşamasına rağmen onu hiç görmemiştir. İbn Battuta Veysel Karani'nin Siffin Savaşı'nda Ali'nin safında savaşırken öldürüldüğünü söyler. Veysel'in kabri Suriye'nin Rakka ilindedir¹⁸⁵.

23 Haziran 2014 tarihinde türbesi IŞİD tarafından bombalanarak yıkılmıştır. Adına bir diğer türbe ise Siirt'in Baykan ilçesinde inşa edilmiştir.

9. **Ḥazret-i Şeyh Hasan-i Basri (642–728)**

Fars anne ve babadan doğan, meşhur olmuş Sünnî Müslüman vaiz, ilahiyatçı ve İslâm âlimi. Ümmü Seleme'nin evinde yetiştirilen Hasan-ı Basri, Bedir Savaşı'nda muharebe eden yetmiş Sahabi dahil, Peygamber Muhammed'in birçok Sahabesi ile tanışmıştır.

10. **Ḥazret-i Ahmed Yesevi**

(1093, Sayram - 1166, Türkistan)

Türk mutasavvıf ve şair¹⁸⁶. Orta Asya Türkleri'nin dinî-tasavvufî hayatında

¹⁸³ İmam Muhammed bin Muhammed bin Süleyman er-Rudani, Büyük Hadis Külliyyatı, Cem'ul-fevaid min Cami'il-usul ve Mecma'iz-zevaid, c.5., s.18

¹⁸⁴ İA, yıl: 1992, cilt: 6, s.152-153

¹⁸⁵ İA, yıl: 2013, cilt: 43, s. 74-75

¹⁸⁶ Islam in the Soviet Union: From the Second World War to Perestroika s.368-374

geniş tesirler icra eden ve “pîr-i Türkistan” diye anılan mutasavvıf-şair, Yeseviyye tarikatının kurucusu. Tarihte bilinen ilk büyük Türk mutasavvıfı ünvanını taşır. Tam adı: Ahmed bin İbrâhim bin İlyâs Yesevî idi. Yesevîlik adı verilen tasavvufî akımının mimârı olan "Hazret-i Türkistan" nâmıyla da meşhur "Hâce Ahmed Yesevî" mürşîdi Hoca Yûsuf el-Hemedânî gibi Hanefî¹⁸⁷ bir âlimdir. Ortaya koyduğu öğretiyönetimleriyle Sünnî-Nakşibendî ile Alevî-Bektâşî Tarikâtı'nı da bir hayli derinden etkilemiş olan bir şahsiyettir¹⁸⁸.

11. **Hazret-i Seid Arslan Hân**

Yârkend Hanlığı'nı Eylül 1514'den Temmuz 1533'e kadar yöneten bir handır. Said 1490 yılı içinde doğmuş ve ilk Moghul Hanı Toğluk Timur'un torunu ve Ahmet Alca Han'ın oğludur. Moğullar İslam dinini benimsemiş ve Türkleştirilmiş olan Moğollara verilen isimdir. Said Han devletini güçlendirmek amacıyla birtakım düzeltme girişimlerinde bulunur. Tanrı Dağları'nın güneyinde Kaşgar'dan Kumul'a kadar bölgede ve Aksu gibi verimli topraklara köken ve dilleri aynı olan Türk boyları göç girişiminde bulunur. Hazineden halka mülk dağıtır. En önemlisi halkın iktisadi durumunu düzeltmek için on yıl kadar süre bir zaman içinde, halk vergiden özgür tutulur. Aksu'nun kuzey doğusu ile Bay'ın batısındaki Arbat (Aravan) denilen yerde, 1516 yılında Said Han abisi Mansur Han ile görüşür ve aralarında Altı Şehir¹⁹⁰'deki bu hanlığı beraber yönetmek için bir antlaşma yapılır, bu görüşmede tarihçi Mirza Muhammet Haydar Duğlat'da bulunur. Sultan Said Han, Büyük Tibet (Ursang)'e Budistlerine karşı İslam dini uğruna savaş yolculuğuna çıktığı zaman, astım hastalığından, Tibetin Lhasa şehrinde 2 Temmuz 1533 günü 48 yaşında ölür.

Sultan Said Han'ın (Sáid Alí Arslán Khán) türbesi Kaşgar şehrinde bulunur.

¹⁸⁷ TDV, İslâm Ansiklopedisi, Cilt 3, sahife 161, İstanbul, 1989.

¹⁸⁸ İA, yıl: 1989, cilt: 2, s. 159-161

¹⁹⁰ Altishahr; güney Sincan'da Hotan, Yarkent, Yengihisar, Kaşgar, Aksu, ve Uçturfan'dan oluşan altı şehirler.

12. **Hazret-i Seyh Cüneyd-i Bağdadi**

Ebü'l-Kasım Cüneyd b. Muhammed el-Hazzâz el-Kavâirî

İlk devir sûfilîğinin en güçlü temsilcilerinden olan meşhur sûfî¹⁹¹.

13. **Hazret-i Seyh Necmeddîn Kübr-i**

Ebü'l-Cennâb Necmüddîn-i Kübrâ Ahmed b. Ömer el-Hîvekî el-Hârizmî

Kübreviyye tarikatının kurucusu¹⁹².

14. **Hazret-i 'Emir Kebir Mir-seid 'Ali Hamadani-** (1314–1384) Önemli bir İranlı Fars şair, sofî ve Şafîî Müslüman bilgin. Hamadani H.714.yılı Recep ayının 12si (Miladi1314), Pazartesi günü doğmuş ve 786 H. / 1384 yılında öldü ve Khatlan'a defnedildi. Onun Keşmir'de İslam'ın yayılmasında çok etkisi oldu ve Keşmir va şairdisinin kültürü üzerinde büyük bir etkisi olmuştur. O "Şâh Hamadhân" ve Amir-i Kabir olarak biliniyor. O maneviyat ve Sufizm üzerine birkaç eser yazmıştır¹⁹³.

3.2. Yer Adları

1. **Semerķand**

Özbekistan'da tarihî bir şehir¹⁹⁴.

2. **Kaşğar**

Doğu Türkistan'da tarihî bir şehir.

Tarım havzasının en önemli şehri olan Kâşğar (Çince Kaşi; İslâm kaynaklarında Kâşğar, Kâcgar, Kâşhar),

3. **Sayram** 1) Divanü Lügati't Türk'te yer adı olarak geçmektedir. 'Sayram:

¹⁹¹ İA, yıl: 1993, cilt: 8, s.119-121

¹⁹² İA, yıl: 2006, cilt: 32, s. 498-500

¹⁹³ https://en.wikipedia.org/wiki/Mir_Sayyid_Ali_Hamadani (Erişim tarihi) 27.05.2016

¹⁹⁴ İA, yıl: 2009, cilt: 36, s. 481-484

İsbicab denen 'beyza' şehrinin adı. Bu şehre Sayram dahi denir¹⁹⁵. 2) Ahmet Yesevi'nin de memleketi olan Sayram, pek eski bir Türk şehridir. Şu anda Şımkent eyaletinin merkezi olan Şımkent şehri sınırları içinde kalan Siri Derya (Seyhun) havzasında Kazakistan'nın güney doğusunda Sayram Su nehri kıyısında ve aynı isimdeki Sayram Su dağlarının yamacında yerleşik olan ülkenin en eski bir tarihi şehridir. Kazakistan'da ilk Cami burada yapılmıştır.

4. **Ƙargelik-** Ƙagelik Nahiyisi, Çin Halk Cumhuriyeti'nde Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nin batısında, Kaşgarda bir ilçedir.

5. **Şehri Hurmuz-** Hürmüz

Basra körfezinin girişinde yer alan ve Hürmüz Boğazı'na adını veren İran'a ait ada. Uman denizini Basra körfezine bağlayan Hürmüz Boğazı'nın kuzeyinde, İran kıyılarının 6 km. açığında ve liman şehri Benderabbas'ın 16 km. güneydoğusunda bulunan 37 km² yüzölçümüne sahip küçük ve kayalık bir adadır.

XIV. yüzyılın başlarına kadar kaynaklarda adı geçen Hürmüz burası değil, Hürmüz Boğazı'nın doğu sahillerinde Minâb nehrinin denize döküldüğü yerdeki koyun ağzında bulunan Hürmüz Limanı'dır¹⁹⁶.

6. **Mehşed** (1) Doğu Türkistan'da tarihî bir yerdir, Kaşgar şehrine çok yakın olan Altın Artuş'un önemli bir yeridir.

Sultan Satuk Buğra Han 955 (H.344) senesinde Kaşgar civarındaki Altın Artuş'ta vefat edip Meşhed diyen yere defnedildi¹⁹⁷.

Mehşed (2)¹⁹⁸

İran'da Horasan eyaletinin merkezi olan şehir.

¹⁹⁵ ATALAY, 2006, s.176

¹⁹⁶ İA, yıl: 1998, cilt: 18, s. 497-498 (Mustafa L. Bilge)

¹⁹⁷ BERBERCAN, s.258- 438.

¹⁹⁸ İA, yıl: 2004, cilt: 29, s. 363-365 (Mustafa Öz)

Keşefrûd (Âbimeşhed) vadisinde deniz seviyesinden 970 m. yükseklikte kurulmuştur. İslâm öncesine ait 25 km. uzaklıktaki eski Tûs'un yerini almış ve kaynaklarda onunla karıştırılmıştır. Aslında Tûs aynı ismi taşıyan şehrin de içinde yer aldığı bölgenin adıdır. Bu durum, sonraki İslâm coğrafyacıları arasında Tûs bölgesinde Tâberân ve Nûkân adlı iki şehrin bulunduğu düşüncesinin yerleşmesine yol açmıştır. Komşu olduğu düşünülen bu yerler daha sonra Tûs'un iki mahallesi olarak değerlendirilmiş (Zekeriyâ b. Muhammed el-Kazvînî, s. 275), aynı telakki Avrupalı müelliflerin eserlerinde de tekrarlanmıştır. Tâberân ve Nûkân'ı iki ayrı şehir gibi gösteren eski Arap coğrafyacılarına göre Tâberân Tûs'un yerinde bulunduğu şehirdir. Kendi içindeki Senâbâz (Senâbâd) köyü ile karıştırılan Nûkân ise Hârûnürreşîd ve İmâmiyye'nin sekizinci imamı Ali er-Rızâ'nın türbelerinden yaklaşık 1,5-2 km. mesafede ve bugünkü Meşhed'in kuzeydoğusunda yer almaktaydı.

7. **Yârkend:** Doğu Türkistan'nın Kaşgar'dan sonra ikinci büyük şehridir. Yarkent, birbirine çok uzak mahallelerden kurulmuş bir vaha şehridir. Taklamakan Çölü'nün batı ucundadır. Tarım Nehri'nin bir kolu olan Yarkent Nehri şehirden geçer. 2000 yıldan fazla bir tarihi geçmişi olan Yarkent, eski çağlarda Yarkent, Qusha ve Yerqiang gibi krallıklara ev sahipliği yapmıştır. 502 - 550 yılları arasında Hunlar, 552 - 648 yılları arasında Göktürkler, 648 - 649 yılları arasında Tang Hanedanı zamanında Çinliler, tekrar 659 yılından itibaren 744 yılına kadar Göktürkler, 790 ve 791 - tahminen 842 yılları arasında Tibetler ve 1006 yılından itibaren Karahanlılar 1032 - 1210 yılları arasında Doğu Karahanlılar, Doğu Karahanlıları Karahitaylar yıktıktan sonra Karahitaylar, daha sonra; önce 1227 - 1370 yılları arasında Çağatay Hanlığı daha sonra 1370 - 1514 yılları arasında Doğu Çağatay Hanlığı bu bölgede egemenlik sürmüştür.
8. **Yârkend Hanlığı:** (mamlakati Saidiya veya Seidiye Hanlığı) de denilen

Doğu Türkistan'da 1514 ile 1680 yılları arasında Altışehir (Altışahr) olarak bilinen Hotan, Yarkent, Yengihisar, Kaşgar, Aksu, ve Uçturfan gibi şehirleri içine alan bölgede egemenlik sürmüş bir hanlıktır.

9. **Mişâr**- Doğu Türkistan'daki bir yer adı.

10. **Karatekin**- Doğu Türkistan'daki bir yer adı.

11. **İsiğ Köl**- Issık Göl veya Isık Göl, Kırgızistan'ın kuzey doğusunda, Kazakistan sınırına yakın bir bölgede, kuzeyinde Küngöy Ala dağları ve güneyinde Teskey Ala dağları arasındaki tektonik çukurda yerleşmiş, ortalama deniz seviyesinden 1606 m. yükseklikte konumlanır.

12. **Hindistân**

Güney Asya'da ülke¹⁹⁹.

Farsça "Hint ülkesi" anlamına gelen Hindistan (Hindûsitân) ismi, Eskiçağ'da Kuzey Hindistan'da oturan Ârîler'in yerleştiği alanı ifade eder. Eski Farsça'da Hindû kelimesi, Ârîler'in kenarında oturduğu büyük nehrin Sanskritçe'deki "nehir, ırmak" anlamını taşıyan adı Sindhû'dan (Gr. Indos > Lat. Indus) gelmektedir. Grekçe ve Latince ile çeşitli Batı dillerinde görülen sindon (sık dokunmuş ince pamuklu kumaş, muslin) kelimesi de "Hint kumaşı, Doğu menşeli kumaş" anlamındadır (Piggot, s. 155). Pers İmparatorluğu'nun İndus nehrine kıyısı olan en doğudaki topraklarına da Hinduş Satraplığı deniliyordu. İlk Arap coğrafyacıları, muhtemelen Persler'e uyararak Hindistan'ı Hind ve Sind adlarıyla ikiye ayırmışlardı. Bugün Hindistan'a bu ülkenin dillerinde eskiden Sanskritçe'de de olduğu gibi Bhârat Varşa denilmektedir.

---

¹⁹⁹ İA, yıl: 1998, cilt: 18, s. 73-75

13. Mekke-i Mukerreme

Kâbe'nin bulunduğu ve hac ile umre ibadetinin ifa edildiği kutsal şehir²⁰⁰.

Arap yarımadasının kuzeyinde Batnimekke (Bekke) adı verilen bir vadi üzerinde kurulmuştur. Merkezinde Kâbe'nin yer aldığı bu vadinin ortasındaki çukur alana “Bathâü Mekke” (sel yatağındaki kumluk) denir. Bu alanın doğusunda eteğinde Safâ ile bunun hizasında Merve tepelerinin bulunduğu Ebûkubey's, batısında Kuaykiân, güneybatısında Sevr, kuzeydoğusunda Nur (Hira) ve Sebîr dağları yer alır. Hac ibadetinin yerine getirildiği mekânlardan Arafat, Müzdelife ve Mina Mekke'nin doğusundadır. Şehrin Kızıldeniz ile bağlantısı Câhiliye döneminde Şuaybe Limanı, İslâm'dan sonra Cidde Limanı vasıtasıyla sağlanmıştır. Kur'an'da “ekin bitmeyen bir vadi” olarak nitelenen (İbrâhîm 14/37) Mekke çevresi, çöl karakterli bir araziye ve bunun üzerinde görülen, dikenli bodur ağaç ve çalılıklardan meydana gelen cılız ve seyrek doğal bitki örtüsüne sahiptir.

14. Kohi 'Arafat

Mekke'nin doğusunda, haccın en önemli rüknü olan vakfenin yapıldığı yer²⁰¹. Arafat Mekke'nin 21 km. doğusunda, Tâif dağ yolu üzerinde ova görünüşünde düz bir alandır. Doğu, kuzey ve güneyindeki dağlar bu ovayı bir yay gibi kuşatmış, bunlardan Arafat'a bitişik olanlar Arafat'tan sayılmıştır. En uç noktaları arasında doğudan batıya 6.5 km., kuzeyden güneye de 11-12 km. uzunlukta olan bu sahanın tamamı 13.68 km²'dir ve kuzey kesiminde halk arasında Arafat dağı olarak bilinen ve eskiden İlâl veya Elâl diye adlandırılan granit taşlarından oluşmuş Cebel-i Rahme bulunmaktadır. Aslında Arafat dağı bu değil, Arafat sahasını kuşatan dağdır (İbrâhim Rifat Paşa, I, 335).

²⁰⁰ İA, yıl: 2003, cilt: 28, s. 555-563 (Nebi Bozkurt - Mustafa Sabri Küçükbaşcı)

²⁰¹ İA, yıl: 1991, cilt: 3, s. 261-263 (Abdullah Boks)

15. **Bender Sūret** - Hindistan'ın ortabatı kesimindeki Gucerat eyaletinin güneydoğusunda kent. Kambay Körfezi'nin ve Tapti ırmağının ağzının yakınlarında yer alır.

3.3 Genel Dizin

(Eserde geçen kelimelerler, geçen yer ve geçme sayısı verilmiştir.)

-a-, -ā-, -ʿa-	[=1]
a	āgāh
a.+ḡa 2b/2	a. 14b/5, 23b/5
a.+nīḡ 18a/12, 1b/10	[=2]
[=3]	āh
āb	a. 10a/10, 10a/11, 10a/8, 12a/9,
a. 23a/5, 23b/6, 23b/8, 25a/4, 2b/9	12b/8
a.+i 7a/4	a.+i 23b/1
[=6]	a.+lar 12b/12
ābād	[=7]
a. 19b/4, 19b/4, 22b/10	āḡir
[=3]	a. 10a/3
āç	[=1]
a.+u 2a/3, 2a/5	āḡir
[=2]	a.+ul 21b/4
ādem	[=1]
a. 11a/10, 15b/12, 18a/8	āḡun
a.+çe 18a/11	a.+din 4b/1
[=4]	[=1]
āferin	āḡund
a. 11b/4	a. 4a/3
	[=1]

āḥeste

a. 8b/4, 8b/4

[=2]

āhvāl

a. 1b/7, 20b/1, 2a/3

a.+da 24b/10

a.+i 17a/2, 11a/4

a.+ījiz 3b/11

a.+imni 8a/7

a.+ini 14a/10

a.+larini 16b/12, 20b/3, 4a/7, 5a/8

[=13]

ākīl

a.+lari 2a/1

[=1]

āllāh

a. 21a/2

a.+din 9b/8

[=2]

āmin

a. 14b/1, 14b/11, 25a/12

[=3]

ān

a. 15a/6

[=1]

āṣ

a. 23a/5, 23b/7, 23b/9, 2b/9, 6b/8

a.+larini 25a/4

[=6]

āṣinā

a.+lari 3a/3

[=1]

āslā

a. 18a/13

[=1]

āsmān

a. 24b/13

a.+ga 12a/10

[=2]

āvāz

a. 13b/5, 14b/12, 14b/2, 23a/10,

5b/1

[=5]

āverd

a. 10a/11, 10a/11

[=2]

āyet

a. 23a/9

a.+i 24b/6

[=2]

āzād

a. 22b/13

[=1]

āzār

a. 15b/9, 16b/3

[=2]

abdāl

a. 13a/1

[=1]	aħir
aç	a.+uy 24a/1
a. 13a/9, 6b/6	[=1]
a.+kũnçe 6a/4	aħiret
[=3]	a. 24b/2
aç-	[=1]
a.-ğil 6a/9	aħun
a.-íp 10a/7, 23b/10, 3b/3	a.+ğa 3b/11, 4a/7
a.-mañ 5b/7	[=2]
a.-tılar 11a/13, 13a/9	aħund
[=7]	a. 4a/4, 4a/8
açıl-	a.+ğa 4a/4
a.-di 10a/1	a.+ni 4a/2
[=1]	[=4]
açlık	ahiret
a. 4b/9	a.+ke 25a/2
[=1]	[=1]
ada	ahl
a. 11b/1, 22a/1, 25a/8	a.+i 2b/11, 16a/13
[=3]	[=2]
ağa	ahmed
a.+çemniñ 5a/4	a. 5b/12
a.+çesi 5a/8	[=1]
a.+çesiğe 5a/8	aķ
[=3]	a. 18a/5
ağramçi	[=1]
a. 13b/2, 13b/4, 17a/7	al-
a.+lari 13b/8	a.-dılar 13b/9, 16b/6, 20a/7, 20a/8,
[=4]	20a/9, 21b/5, 7a/6

a.-ğanlardin 21b/7	alı-
a.-ğay 13b/6	a.-p 17a/12
a.-ğil 3a/11, 3a/3	[=1]
a.-ındılar 25a/11	altun
a.-íp 11b/5, 12a/9, 13a/12, 14b/8, 15a/12, 15b/1, 15b/10, 15b/12, 16a/6, 17b/10, 17b/2, 18b/12, 19b/13, 21b/12, 22a/12, 22b/12, 22b/5, 5b/6, 6a/11, 6b/13, 6b/8, 9a/1, 9b/11	a. 18a/12, 18b/7 [=2]
a.-ípdur 14a/10	al'emin
a.-mapdur 14a/11	a. 1b/3
a.-may 14a/4	[=1]
a.-sunlar 7b/2	am
a.-ur 19b/10, 4b/1	a.+da 17a/9
a.-urmíz 24a/11	[=1]
[=42]	an
ala	a.+da 2a/8, 3b/12, 4a/1
a. 1b/4	a.+dağ 14a/4, 1b/5, 1b/7
[=1]	a.+dağki 1b/10, 4b/10
ald	a.+din 15a/2, 18b/10, 20a/13, 21a/8
a.+ıda 14a/9, 9b/13	[=13]
a.+ıga 4b/9, 5a/1	añ
a.+ılarıda 17a/5, 24b/5, 6b/9	a.+ğiče 23b/2
a.+ılarıga 14a/11, 7a/10	[=1]
a.+ini 18a/6	añla-
[=10]	a.-p 11a/2, 14a/11, 18b/12, 23a/2
āleyhi	[=4]
a. 15a/4	ana
[=1]	a. 11b/1
	a.+lar 12a/1
	a.+lari 1b/11, 1b/9, 2a/1
	a.+larınıñ 2b/8

a.+mdín 3b/7	a. 4b/13
[=7]	[=1]
ançe	aşfez
a. 9b/6	a.+lik 4b/9
[=1]	[=1]
ara	aşlā
a.+mízda 21a/5, 8b/9	a. 4b/12
a.+sída 2a/4	[=1]
a.+sídaki 17a/9	as-
a.+sígá 17b/6	a.-tílar 21b/8
a.+siçe 8b/10	[=1]
[=6]	asil
arfa	a. 19b/8
a. 13a/12	[=1]
[=1]	at
argumak	a.+im 18b/2
a. 5b/3	a.+lari 18b/1
a.+ka 5b/4	[=2]
[=2]	aṭ
arqa	a. 13a/3, 16a/6, 5a/11, 5a/13
a.+larída 8b/6	a.+ga 13a/8, 5b/3
a.+laríga 6a/3	a.+idin 16a/8
a.+laridin 13a/3, 8b/4	a.+líq 9b/2
a.+sígá 9a/2	[=8]
[=5]	aṭlan-
arslan	a.-íp 17b/5, 22a/11, 22b/6, 4a/3,
a. 20b/12, 21a/9	21b/1
[=2]	[=5]
aş	at-

a.-íp 24a/7	a.+larığa 10a/4, 13b/11, 9a/7,24a/7
a.-künçe 3b/1	[=5]
[=2]	aylan-
ata	a.-íp 7b/8
a. 10b/8, 2b/8, 3b/7	[=1]
a.+ları 1b/8, 2b/1	aymaq
a.+larıniń 2a/12	a. 13b/2
[=6]	[=1]
atkünçe	azad
a. 8a/13	a.+lık 1b/12
[=1]	[=1]
avaz	azğan
a. 13a/9	a. 15b/8, 15b/8, 16b/2, 16b/2, 16b/4
[=1]	a.+ni 15b/9, 16b/5
avval	[=7]
a. 20b/6, 7b/5	‘āqıl
a.+kí 4b/2	a. 23a/12
[=3]	[=1]
a‘lem	‘ālem
a. 24b/11	a. 17a/6, 8b/12
[=1]	a.+ge 16a/13
a‘rifin	[=3]
a. 1b/5	‘ālim
[=1]	a. 7a/12, 8a/6
ay	a.+ğa 15b/6
a.+iniń 20b/8	[=3]
[=1]	‘ām
ayağ	a.+niń 11a/6
a. 14a/13	[=1]

‘āmel	a. 12b/6
a. 2b/2	[=1]
[=1]	‘alā ḥāzel kıyās
‘āşurā	a. 18a/2, 22a/6
a. 20b/7	[=2]
[=1]	‘alem
‘āsi	a. 22a/4
a. 12b/4	[=1]
[=1]	‘aleyhi
‘abdullatīf	a. 15a/5, 20b/10, 21a/4, 17a/5, 24a/2
l. 19b/6, 1b/6, 20a/11, 20a/4, 20a/6,	[=5]
20a/8	‘ali
[=6]	a. 21a/1
‘abdurreşid	[=1]
r. 16a/3, 16a/4, 16a/9, 16b/11,	‘arafāt
16b/7, 16b/9, 17b/13, 17b/2, 18b/10,	a.+ğa 14b/8
18b/13, 18b/4, 19a/13, 19a/2, 19a/6,	a.+da 14a/13
19b/11, 19b/4, 19b/6, 20a/13, 20b/8,	[=2]
21a/10, 21a/13, 21a/3, 21b/12, 21b/13,	‘araşāt
21b/6, 21b/8, 23a/1, 23b/8, 24a/9, 24b/9,	a. 17a/2, 10b/2
25a/6	[=2]
[=31]	‘asā
‘abdul kādīr	a.+nīñ 22b/8
a. 25b/4	a.+lari 22b/7
[=1]	[=2]
‘aceb	‘ases
a. 11a/7, 17b/7, 22a/7, 9b/5	a.+ler 3a/1
[=4]	[=1]
‘afv	‘aţār

a.+lık 8a/12, 7a/6	[=1]
[=2]	bāhi
ʿatā	b. 7a/10
a. 25a/11	[=1]
[=1]	bālīn
ʿayāl	b.+i 10a/9
a.+lari 24b/3	[=1]
[=1]	bāzār
ʿayşu	b. 22b/12
a. 20a/9	b.+lar 2b/12
[=1]	b.+nıñ 22b/8
ʿazm	[=3]
a. 18b/11	baba
[=1]	b.+mdın 10b/8
ʿazā	[=1]
a. 24b/11	bağla-
[=1]	b.-p 22a/4
ʿaziz	[=1]
a. 18b/1, 18b/2, 15b/3, 16a/12	bağ-
a.+leridin 22a/3	b.-ıp 12a/10, 2b/13
[=5]	b.-salar 18b/6, 9a/2
-b-	b.-ti 16a/6
bād	b.-tılar 12a/7
b. 7b/3	[=6]
b.+lık 15a/1	bala
[=2]	b. 20a/6, 22a/9
bāgdādi	[=2]
B. 20b/13	balıq
	b.+lar 10b/11

[=1]	b.-sam 2b/13, 7b/5
bañ	b.-ur 8b/3
b. 18a/6	b.-urlar 7a/12
[=1]	[=36]
bar	barğa
b. 10b/13, 10b/5, 13a/11, 13b/2, 14a/1, 15a/11, 17b/10, 18a/11, 18a/12, 19b/8, 1b/9, 20a/1, 23a/8, 2a/11, 2b/8, 4b/13, 6a/5, 7b/7	b.+larini 20a/7
b.+ki 15b/8, 16b/2	b.+míz 22a/9
b.+larini 23a/2	[=2]
b.+mukim 13b/5	baş
[=22]	b. 14a/13
bar-	b.+ída 10b/13, 14b/4
b.-adur 10a/2	b.+ígá 22b/6
b.-ay 21a/4	b.+ini 21a/12
b.-di 8b/5	b.+larda 14b/8
b.-dılar 21a/10, 22b/6, 3a/5, 7b/12	b.+larıgá 4a/13
b.-ğil 2a/7	b.+larini 10a/6, 10b/3, 5a/12
b.-ğunçe 2b/4	b.+lígín 17b/13
b.-íp 10a/12, 16a/10, 16a/3, 18a/6, 19a/1, 19a/4, 20a/12, 20b/2, 21a/12, 2a/12, 3a/5, 3b/11, 4a/1, 4a/4, 4b/10, 5a/7, 8b/10	b.+lîk 14b/10, 19b/11
b.-iñ 6a/12, 6a/13	[=13]
b.-mağçi 21a/6	ba'd
b.-mağğa 9a/9	b. 1b/4
b.-sa 11a/1	[=1]
b.-sağ 17b/3	bay
	b. 7b/13, 8b/2, 8b/5, 9a/11, 9a/2, 9a/4
	b.+din 7b/13
	b.+ni 9a/10
	b.+nínkide 7b/12, 8b/2, 9a/10
	[=11]

bayābān	b. 22b/12
b. 6a/6	[=1]
[=1]	
be	bende
b. 10a/10, 10a/10, 10a/11, 10a/8,	b.+i 1b/6
10a/8, 10a/9, 7b/8	[=1]
[=7]	bender
becāndil	b. 15a/9, 9b/1
b. 22b/2	[=2]
[=1]	bende'
beg	b. 13b/13, 14a/1
b.+ler 16b/13, 19a/3, 19b/8, 20a/4	b.+i 13b/5
b.+lerniņ 19b/11	[=3]
b.+niņ 3b/10	ber
[=6]	b. 10a/9, 2a/1
behil	[=2]
b.+lik 10a/3, 24a/4, 24b/4	ber-
[=3]	b.-di 4a/9, 5a/5, 7b/11
behri	b.-diler 13a/13, 15a/9, 15b/2,
b. 20b/11	17a/10, 17a/8, 17b/10, 18b/11, 1b/12,
[=1]	21a/11, 21a/13, 21a/3, 22b/13, 23b/7,
beḡadrihal	24b/11, 3a/12, 5a/7, 7a/11, 7a/8
b. 15b/1	b.-dilerkim 15a/6
[=1]	b.-edurġan 20a/2
belā	b.-eli 16a/2
B.+din 10b/7	b.-elmeydurmen 20b/6
b.+yi 2b/2	b.-iņ 13a/7
[=2]	b.-ip 12a/9, 17a/1, 1b/12, 23b/9,
belüri	25a/4, 2b/1, 2b/9, 3a/11, 4a/5, 4b/7,
	6a/11, 8a/6

b.-ipdur 5a/4	bestāmi
b.-meydur 20a/3	b. 21a/2
b.-se 11a/7	b. +ni 21a/7
b.-ür 16a/13, 19b/13, 20a/1, 23a/5, 3b/12, 9b/9, 15b/6	[=2]
[=48]	beyān
berdār	b. 18b/6, 20b/3, 3b/11, 5a/8, 1b/7
b.+durmiz 13b/13	[=5]
[=1]	beyt
berdem	b.+ini 3a/9
b. 1b/10	[=1]
[=1]	bī
berdil	b.+dār 2b/7
b.+i 10a/11	b.+haber 8b/7, 9a/5
[=1]	b.+hadd 12b/8
bereket	b.+hod 12a/10
b.+idin 10a/5	b.+huş 10b/1, 25a/1
[=1]	b.+karar 13a/1
berheķ	b.+nāgāh 16a/13
b.+dur 11a/9	b.+nihāyet 11b/5
[=1]	[=9]
berlehiz	bībī
b. 1b/10	b. 6b/10, 6b/11, 6b/12
[=1]	[=3]
beş	bīrūne
b. 17b/1, 18a/2, 22a/1, 23a/7, 5a/9, 6b/8, 9b/2	b.+m 10a/11
b.+inci 18a/3	[=1]
[=8]	[=1]
	bigbār
	b. 17a/7

[=1]	10b/6, 10b/7, 10b/9, 11a/8, 12a/10,
bil-	13a/12, 13a/8, 13b/2, 13b/5, 14a/1,
b. 15b/12	14a/5, 15a/3, 15b/3, 15b/6, 15b/8,
b.-diler 16b/12, 7a/9	16a/12, 16a/13, 16a/4, 16a/7, 16b/10,
b.-iņlar 14b/5	16b/10, 16b/2, 17a/11, 17a/13, 17a/3,
b.-iņler 23b/5	17a/8, 17b/12, 17b/6, 17b/7, 17b/8,
b.-mepdurmen 9a/6	18a/1, 18a/11, 18a/11, 18a/12, 18a/3,
b.-mes 3a/4	18a/5, 18b/7, 18b/7, 18b/8, 19a/11,
b.-mesmen 3b/8	19a/12, 19a/3, 19a/5, 20a/12, 20a/2,
b.-meydurmen 3a/9	20a/4, 20a/8, 21a/10, 22a/8, 22b/1,
[=9]	22b/13, 22b/8, 23a/8, 23b/11, 25a/5,
bilāl	25a/6, 2a/4, 2a/5, 3a/4, 3a/5, 3b/12, 3b/4,
b. 20b/10	4a/11, 4a/12, 4a/12, 4a/7, 4a/7, 4a/8,
[=1]	4b/12, 4b/12, 4b/13, 4b/13, 4b/13, 5a/10,
bile	5b/1, 6a/10, 6a/10, 6a/7, 6b/4, 6b/7,
b. 12a/6, 13b/9, 14a/3, 14b/1, 14b/9,	6b/8, 7a/6, 7b/12, 7b/13, 7b/4, 7b/9,
15a/10, 15a/3, 15a/9, 15b/12, 16a/6,	9a/1, 9b/10, 9b/8, 9b/9
16a/9, 16b/12, 16b/9, 17a/10, 17a/4,	b.+er 15b/2
17b/5, 17b/9, 18a/5, 18b/7, 19a/2, 19a/3,	b.+ige 7a/11, 9b/10
20a/4, 20b/9, 21a/13, 21a/7, 21b/1,	b.+iņlargā 23b/11
21b/10, 22a/1, 22b/7, 22b/9, 24b/4,	b.+ini 14a/11
5a/13, 5a/6, 7a/1, 8b/1, 8b/8, 9a/1, 9b/4,	b.+leri 5b/11, 5b/3, 5b/4
9b/7, 9b/8, 21a/4	b.+leridin 10a/3, 16b/10
[=40]	[=104]
binā	birle
b. 19a/11	b. 12a/2, 14a/7, 16b/6, 20a/6, 20b/5,
[=1]	21b/4, 22b/8, 23a/6, 23b/8, 24b/9, 2a/7
bir	[=11]
b. 10a/3, 10a/5, 10b/13, 10b/5,	biryān

b. 12b/10	17a/12, 18a/5, 18b/11, 19b/4, 1b/10,
[=1]	20a/13, 21b/2, 21b/8, 22b/10, 22b/10,
bişāret	23b/2, 24a/6, 2a/1, 2a/3, 2a/9, 2b/6, 3a/8,
b. 15a/6, 2b/1, 5a/4, 8a/6	3b/9, 6a/13, 7b/9, 8a/11, 9a/9, 9b/1
[=4]	b.-dīlar 10b/1, 10b/4, 10b/7, 11b/10,
bisāṭ	13b/3, 15b/11, 15b/3, 16b/11, 17a/13,
b.+i 3a/6	18b/13, 18b/3, 19a/11, 19a/8, 20a/12,
[=1]	21a/2, 21a/6, 21a/8, 21b/3, 22b/6, 23a/3,
bismillāh	24b/5, 25a/1, 2b/11, 6a/4, 7b/4, 7b/8
b. 1b/2	b.-dīlarki 11b/13, 14a/4
[=1]	b.-diki 20a/2
biz	b.-dum 12b/5
b. 17b/12, 2a/9, 2b/5	b.-ġanda 7a/12
b.+ge 17a/3, 17b/11	b.-ġandin 23b/9, 2b/10, 7a/5
b.+ler 12a/2, 22b/2	b.-ġanlarini 19a/6
b.+lerni 13a/11, 13b/6	b.-ġay 10a/6, 12a/3, 17b/5, 24a/2,
b.+lerniḡ 22a/9	24a/3
b.+niḡ 15a/8, 21a/5, 23b/5, 3b/13,	b.-ġayki 15b/9, 5a/13
8a/11, 8a/9, 8b/9	b.-ġaymen 24a/3
[=17]	b.-ġaymiz 2b/6
bölek	b.-ġil 2a/7
b. 10b/12	b.-ġusidur 17a/2, 24a/1
[=1]	b.-madi 10a/1, 14b/2
boqça	b.-maġil 2a/6
b. 6b/8	b.-maġunçe 20b/5
[=1]	b.-maḡi 17a/3
bol-	b.-mas 14b/4, 23a/6, 8b/11, 9a/13
b.-ali 20b/7	b.-masa 10b/12
b.-di 10b/3, 14b/13, 14b/2, 16b/4,	b.-sa 14a/1, 17b/11, 20a/1, 22a/3,

22a/4, 22b/4, 24b/1, 4a/13, 8a/12, 8b/3, 9b/7, 9b/7	b.+idin 11a/10
b.-sağ 17a/4	b.+uñ 12b/12
b.-sağ 3a/10, 3a/2	[=2]
b.-sunlar 7b/1	boyn
b.-uñlar 14b/5, 23b/5	b.+ida 18a/11
b.-up 10b/3, 12a/10, 13a/1, 13b/5, 14b/12, 17a/6, 18a/1, 18a/8, 19a/9, 1b/8, 20b/1, 22a/4, 22a/9, 23b/4, 25a/1, 2a/2, 2b/11, 2b/7, 2b/8, 3a/1, 4a/2, 6b/6, 8a/1, 8a/3, 8b/8, 9a/3, 9a/5, 9b/3	[=1]
b.-updur 11a/4, 15a/12, 15b/5, 23b/6	boyun
b.-upmen 12b/10, 12b/10, 12b/11	b.+larığa 17a/7
b.-ur 11a/1, 17b/8, 20b/5, 3a/1, 7b/5	[=1]
b.-urlar 2b/5, 5b/10, 6b/10	boz-
b.-urmen 18a/10, 3b/6, 5a/3, 5b/12, 6b/12	b.-durup 18b/7
b.-urmiz 17a/6, 2a/9	b.-ulsa 16a/2
b.-ursiz 3b/5, 4a/6	[=2]
[=155]	bu
bolğan	b. 10a/13, 10a/6, 10a/7, 10b/7, 12a/12, 13b/1, 14b/3, 14b/5, 15a/11, 15a/12, 15b/12, 16a/10, 16a/12, 16a/12, 16a/3, 16b/6, 17a/3, 18a/10, 18a/13, 18b/2, 18b/4, 19b/4, 1b/1, 20b/4, 21a/2, 21b/4, 22b/9, 23a/11, 23a/2, 23b/1, 23b/7, 24a/1, 24b/10, 24b/6, 2a/10, 2a/7, 2b/7, 3a/3, 3b/7, 3b/9, 5a/12, 5a/5, 5b/11, 5b/12, 6a/12, 6b/13, 8b/11, 8b/2, 9a/12, 9a/4, 9a/8
b. 11b/10, 19b/4, 22a/3	b.+lar 5b/6, 6a/8, 9b/4
[=3]	b.+larni 20a/10
borān	b.+larnıñ 14a/3, 24b/13
b. 9b/11	b.+yan 5b/1
b.+i 9b/10	[=58]
[=2]	
boy	

būy	24a/10, 24a/12, 24a/8, 2a/10, 2b/6,
b. 4b/10	3a/11, 3a/13, 3a/7, 4a/1, 4a/11, 4a/3,
[=1]	4a/7, 4a/9, 5a/1, 5a/10, 5a/12, 5a/6, 5b/2,
bük-	5b/3, 5b/5, 5b/8, 6b/1, 6b/12, 6b/13,
b.-üp 9a/2	6b/9, 7a/10, 7a/12, 7a/3, 7a/5, 7b/11,
[=1]	7b/2, 8a/1, 8a/3, 8a/4, 8a/6, 8b/11, 9a/1,
bülend	9a/3, 9a/6, 9a/8, 9b/12, 9b/3, 9b/6
b. 11a/10, 17a/6	b.+ğa 11b/3, 15b/4, 16a/5, 16b/13,
[=2]	16b/3, 16b/7, 18a/8, 18b/10, 18b/13,
büt	19a/7, 20b/2, 22a/13, 4a/8, 9b/9
b. 18b/7	b.+larım 5b/9
[=1]	b.+ni 15a/1, 17b/2, 21b/11, 24b/10,
büzürg	25b/4, 3b/4, 4a/5, 7b/5, 9a/7, 9b/5
b. 13b/10	b.+niñ 10a/4, 12a/2, 13a/7, 13b/11,
[=1]	16b/11, 18b/12, 19b/2, 1b/7, 23a/2,
büzürgvār	24a/7, 25a/2, 25a/7, 2a/2, 3a/3, 5a/1,
b. 10a/4, 10b/3, 11a/3, 11a/4,	5a/7, 6b/5, 7a/8, 5b/11
11b/12, 11b/4, 12a/6, 13a/4, 13b/12,	[=152]
13b/13, 13b/3, 13b/6, 13b/8, 14a/5,	buğra
14a/6, 14b/11, 14b/13, 14b/9, 15a/3,	b. 13a/5, 20b/12, 21a/5, 5b/12,
15a/9, 15b/11, 16a/1, 16a/11, 16a/5,	5b/13, 6a/10, 7b/10, 8a/2, 8a/4, 8a/9,
16b/5, 16b/8, 17a/10, 17a/11, 17a/3,	8b/8
17a/8, 17b/12, 17b/4, 17b/7, 17b/9,	[=11]
18a/3, 18a/5, 18b/1, 18b/13, 18b/3,	bul-
18b/5, 19a/4, 19a/8, 1b/1, 1b/9, 20b/4,	b.-ursen 5a/2
20b/8, 21b/13, 21b/3, 21b/9, 21b/9,	[=1]
22a/1, 22a/10, 22a/13, 22a/2, 22a/3,	burader
22a/8, 22b/12, 22b/3, 22b/6, 23a/3,	b. 3a/5, 3a/7
23a/6, 23a/8, 23b/1, 23b/4, 23b/9,	[=2]

buryā	c.+ím 14a/1, 14a/1, 15b/9
b. 24b/4, 4a/11	c.+ímízni 12a/4
b.+da 24b/8	c.+ímni 11a/5
[=3]	c.+íni 10b/10
buyr-	c.+lari 24b/7
b.-asa 20b/7	c.+larini 13b/12
b.-udílarkim 24a/12	c.+sin 18a/7
[=2]	[=10]
buyur-	cārübkeş
b.-dílar 20b/1	c. 17b/1, 18b/9, 19a/12, 22a/5,
b.-edi 16a/4, 16a/8	23a/1
b.-sunlar 17b/11	c.+likke 9a/11
[=4]	[=6]
buzul-	cāyız
b.-up 22a/9	c.+dur 11a/6
[=1]	[=1]
-c-	cabduğ
cāfi	c.+i 6b/6
c. 12b/4	[=1]
[=1]	cabduķ
cāme	c.+ini 7a/7
c.+lerini 24b/2	[=1]
[=1]	cay
cāme´	c.+ğa 7b/4
c.+i 25a/2	c.+íğa 20a/5
[=1]	[=2]
cān	cehet
c. 9b/11	c.+idin 18a/13, 25a/10
	[=2]

cemāl	c.+i 24b/7
c.+i 8a/8	[=1]
[=1]	cū
cemā'e	c. 4b/6
c. 15a/11, 3b/3	[=1]
[=2]	cüneid-i
cemā'et	c. 20b/13
c. 23b/3	[=1]
[=1]	cub
cemāzīyelevvel	c.+ini 11b/4
c.+nıñ 25b/2	[=1]
[=1]	-ç-
cemi'	çāh
c. 19b/11, 21a/8, 23b/7	ç. 10a/9
[=3]	[=1]
ceñ	çāk
c. 21b/2	ç. 24b/12, 24b/12
[=1]	[=2]
cenāb	çahārşenbe
c.+i 15a/3, 24a/2	ç. 25a/9
[=2]	[=1]
cesed	çāhārsu
c.+lerini 25a/2	ç.+ğa 21b/7
[=1]	[=1]
cevāb	çalma
c. 7a/11	ç. 17b/10
c.+i 4a/5	[=1]
[=2]	çanak
cisim	

ç.+idin 16b/1, 15b/7	[=1]
[=2]	çoŋ
çarh	ç. 10b/11, 18b/8
ç. 1b/12	[=2]
[=1]	çoyun
çek-	ç. 18a/11
ç.-ip 12a/10	[=1]
ç.-tiki 9b/7	çū
[=2]	ç. 10a/9
çik-	[=1]
ç.-ar 10b/12, 14a/9	çūnan
ç.-ardılar 10a/3	ç. 11b/13, 24b/12
ç.-arípdur 14a/8	[=2]
ç.-ip 10b/10, 11b/9, 13b/10,	
14a/6,15b/4, 16a/3, 19a/3, 19b/3, 21a/8,	-d-
2a/1, 3b/7, 4b/1, 5b/2, 8b/3	dād
ç.-in 5b/1	d. 16a/4
ç.-kan 10a/1	[=1]
ç.-kanda 6b/3	dārān
ç.-sa 15b/8, 16b/2	d. 10a/8
ç.-ti 11b/12, 9b/10, 9b/10, 18b/7,	[=1]
20a/4	dāver
ç.-tılar 11b/8, 14b/8, 23b/3,15a/10	d.+ġe 22a/6
[=32]	[=1]
çiz-	daġi
ç.-ip 22b/7	d. 2a/3
[=1]	[=1]
çizik	damag
ç.-i 22b/8	d.+larıġa 4b/10

[=1]	d.+ige 25a/11
daş	[=1]
d. 18b/8	dehḳān
[=1]	d.+lar 22b/11
de-	[=1]
d.-di 11a/2, 14b/7, 17b/12, 3a/11, 3a/6, 4a/7, 5a/6, 6b/11, 6b/12	delil
d.-dikim 10b/5, 16a/11, 16a/9, 17b/12, 9a/6	d. 7a/11
d.-diler 10b/8, 16a/2, 20b/7, 3b/9, 9a/4	[=1]
d.-dilerkim 12a/2, 13b/13, 22b/3	der
d.-gen 6a/5	d. 10a/9
d.-rsizler 22b/1	d.+beder 12b/13
d.-p 10a/12, 11a/11, 11a/9, 12a/4, 13a/12, 13a/3, 13a/7, 13b/2, 14a/11, 14a/3, 14b/1, 14b/11, 14b/13, 15a/8, 15b/10, 16a/1, 16b/4, 16b/9, 17a/7, 17b/5, 17b/9, 18a/4, 18b/2, 18b/4, 19a/2, 20a/3, 21a/13, 21b/11, 22a/10, 22a/11, 22b/4, 23b/6, 24a/3, 24b/2, 24b/7, 2a/11, 2a/9, 2b/2, 2b/6, 3a/1, 3b/13, 5a/13, 6a/13, 6a/3, 7a/1, 7b/3, 7b/6, 8a/11, 8b/13, 8b/4, 9a/10, 9a/13, 9a/7, 13a/11	d.+u 12a/9
[=78]	[=3]
defn	dereḥt
d. 25a/4	d. 6a/7
[=1]	[=1]
defter	dergāzab
	d. 9a/3
	[=1]
	dergāh
	d.+i 12a/11
	[=1]
	derhāl
	d. 18a/6, 18a/7
	[=2]
	dermehel
	d. 14b/7
	[=1]
	ders

d. 19a/12, 4a/2, 4b/1, 7b/1	[=1]
[=4]	dukān
deryā	d.+larini 2b/12
d. 13b/4, 13b/7	[=1]
d.+din 13b/5, 14a/9	dunyā
d.+ğa 11a/1	d.+da 17a/1
d.+nıñ 13a/10	d.+ğa 23a/11
[=6]	[=2]
deşt	durud
d. 17b/6	d. 11b/5
d.+i 6a/6	[=1]
[=2]	duşenbe
dev	d. 22b/11
d.+ğe 15a/10	[=1]
[=1]	duvaz
dīde	d. 3a/7
d.+i 10a/10	[=1]
[=1]	du'ā
didār	d. 10a/5, 12a/5, 14a/13, 14b/1,
d.+i 8b/10	14b/12, 14b/2, 14b/3, 14b/4, 14b/5,
[=1]	14b/7, 16a/9, 22b/7, 24a/10, 24a/9,
diyar	24b/1, 24b/2, 25a/7, 2b/10
d.+ğa 3b/7	d. +ğa 11a/9
[=1]	d.+lariniñ 10a/5
dürüst	d.+ni 13a/3, 14b/13, 10a/12
d. 17a/4	d.+yu 5a/7
[=1]	[=24]
düşvār	
d. 17a/2	-e-‘e-

ecmai'ne	e.+niņ 17a/6
e. 1b/4	[=1]
[=1]	elhemdulillāh
ecr	e. 14a/2
e.+imni 14a/2	e.+i 1b/3
[=1]	[=1]
eger	ellik
e. 14a/1	e. 21b/5
[=1]	[=1]
eħl	em
e.+i 18b/12, 9b/8	e.+ni 23b/10
[=2]	[=1]
ehl	emir
e. 24b/3	e. 21a/1, 21b/4
e.+i 14a/10	[=2]
[=1]	emma
eka	e. 10b/13, 22b/3, 4a/10, 4a/9, 9b/13
e. 19a/5	[=5]
[=1]	enā
ekābir	e.+i 23a/9
e. 16b/12	[=1]
[=1]	endiše
ekel-	e. 2a/12, 7b/4
e.-ip 5a/1, 9b/12	[=2]
[=2]	erte
eleyhi	e.+si 15b/11, 18a/1, 18b/3, 7b/12,
e. 24b/6	7b/9, 8b/2
[=1]	e.+sige 22b/5
elhemdu	[=7]

ertegen	e.+ni 22a/7
e.+de 3a/11	[=2]
[=1]	et-
ervāh	e.-edurmen 22b/1
e. 20b/6, 21a/8, 21b/3, 2a/11, 2b/5	e.-ip 24b/12, 3a/13, 2b/12
e.+i 15b/3	e.-keymen 17b/9
[=6]	e.-sek 17b/12, 17b/8, 22a/8
eşrāf	e.-tiler 18a/3, 19a/5
e.+lari 19a/5, 16b/12	e.-türüp 18b/8
[=2]	[=11]
eşteha	evliyā
e.+lari 4b/5	e.+lîk 25a/11
[=1]	[=1]
eşli	evliyā'ullah
e.+ge 18a/8	e.+larnîğ 20b/4
[=1]	[=1]
esbāb	evsāf
e.+i 4a/10	e.+larini 1b/7
[=1]	[=1]
esir	ey
e. 12b/5, 20a/7, 21b/7	e. 10a/8, 11a/5, 12a/13, 12a/13,
e. +ān 10a/9	12b/1, 12b/10, 12b/10, 12b/11, 12b/2,
[=4]	12b/2, 12b/3, 12b/6, 12b/6, 12b/7,
esrār	13a/10, 13a/6, 14a/1, 14b/3, 15a/7,
e. 21a/2	15b/4, 16a/1, 16b/13, 18a/7, 18a/9,
e.+din 9a/4	18b/1, 22b/1, 23a/11, 23b/5, 2a/6, 2b/1,
[=2]	3a/5, 3a/7, 3b/10, 3b/5, 4a/6, 5b/1, 5b/7,
eṭraf	5b/9, 6a/1, 6a/11, 6a/8, 6b/10, 7a/12,
e.+idin 19b/3	8a/10, 8a/5, 8a/6, 8a/9, 8b/12, 8b/13,

8b/9, 9a/11, 9a/3, 9a/6 [=53]	e.-tilerki 5b/9, 6a/1, 7b/2, 21a/4, 9a/11
eybar- e.-di 16a/9 e.-makçı 21a/7 e.-ur 5a/10 [=3]	e.-tilerkim 17b/7, 22b/1, 5b/11, 8a/6, 8b/13, 8b/9, 9a/3 [=34] eyyühennās e. 14b/5 [=1]
eyd- e.-i 6a/8, 6b/10, 6b/11 e.-ikim 3b/10 e.-iler 13b/12, 16b/13, 21b/9, 2a/6 e.-ilerki 16a/1, 22a/10, 22a/8 e.-ilerkim 11a/5, 13a/13, 18a/9, 19a/1, 20b/4, 23b/10, 23b/5, 6a/11, 8b/12, 9a/8, 17b/3 [=22]	ezān e. 3b/3 [=1] ezbera e.+i 3b/7 [=1] ezdil e.+i 23b/2 [=1]
eyle- e.-geysen 12b/6 e.-p 4b/8 [=2]	ezīn e. 10a/11 [=1]
eyt- e.-adur 15a/7 e.-iñler 14b/6 e.-ip 11b/5, 12a/2, 4b/7, 11b/1 e.-makka 7b/1 e.-ti 5a/2, 16a/7, 3a/10 e.-tikim 2b/1, 10b/8, 8b/2, 8a/9 e.-tiler 13a/10, 13a/6, 15b/4, 22b/2, 24a/8, 3a/7, 7a/11, 21a/5	‘ela e. 1b/4 [=1] ‘erz e. 20b/2, 16b/7 [=2] ‘ezim e. 9b/10 [=1]

-f-

fākir

f. 23a/4, 12b/4, 5b/9, 9a/9

[=4]

fāriğ

f. 23b/4, 25a/1

[=2]

fāş

f. 9a/9

[=1]

fātiha

f. 21a/13, 22a/7, 6b/13, 6b/9

[=4]

fāyız

f. 21b/11

[=1]

fayda

f.+si 9a/8

[=1]

fedā

f. 11a/6, 12a/4, 14a/2

[=3]

felek

f.+ke 10a/3, 24a/5

[=2]

fermān

f. 13b/13

[=1]

feryād

f. 12b/1, 12b/7, 16a/1, 3a/2

f.+i 12b/8

f.+larini 24a/5

f.+res 12b/11, 12b/13, 12b/3, 12b/5,

12b/9, 13a/2

f.+u 10a/2, 11a/2

[=14]

ferzend

f. 2a/6, 2b/1, 4a/6

[=3]

feth

f.+i 21b/6

[=1]

fetvā

f. 15b/6, 16a/13

f.+da 16a/13

f.+ni 15b/6

[=4]

fevc

f. 14a/11, 14a/11

[=2]

feydā

f. 18a/5, 8b/8

[=2]

fiğān

f.+ini 10a/2

f.+lar 11a/2

[=2]

fikr	ğalat
f. 2a/12, 7b/4	ğ. 15b/6
[=2]	[=1]
firākat	ğalat
f.+de 13a/2	ğ. 16a/13
[=1]	[=1]
fırşat	ğam
f.+din 13a/8	ğ.+ga 9a/9
[=1]	[=1]
fişmān	ğammaz
f. 9a/5	ğ.+ni 9a/1
[=1]	[=1]
fuçuk	ğarib
f. 4a/12, 4a/12	ğ. 22a/3, 2b/9
[=2]	ğ. +bān 10a/9
fukrā	[=3]
f. 23a/4	ğark
[=1]	ğ. 9b/10
ful	[=1]
f. 6b/8	ğayib
[=1]	ğ. 13b/3, 15b/10, 18b/2, 2a/9, 2b/6,
-ğ-	6a/13, 8a/11
ğāfil	ğ.+din 23a/10, 2a/10
ğ. 20a/10	[=9]
[=1]	ğazāb
ğālip	ğ. 16a/5, 8b/8
ğ. 4b/6, 4b/9	[=2]
[=2]	ğāzi
	ğ. 13a/5, 20b/12, 20b/9, 21a/5,

21a/6, 5b/12, 5b/13, 6a/10, 8a/3, 8a/4, 8a/9, 8b/8	g.+ü 17b/4 [=1]
ğ.+niņ 7b/10 [=13]	gird-āb g.+daki 10b/11, 11b/7
ğem ğ. 10a/11, 2a/7	g.+din 10b/12, 11b/9, 12a/3, 14a/7
ğ. + gin 13a/1 [=3]	g.+ğa 10a/12, 10b/9, 11b/10, 14a/5 g.+i 10a/11 [=11]
ğimet ğ. 20a/8 [=1]	girdāverle g. 13a/5 [=1]
ğubār ğ.+ini 17b/4 [=1]	giryān g. 12b/10 [=1]
ğureba ğ. 2b/9 [=1]	gūšmāl g. 4b/6 [=1]
-g-	günāh g. 12b/8
gāhī g. 22a/2, 22a/2, 3b/12 [=3]	g.+ta 9a/12 [=2]
garibāne g.+lerini 24b/12 [=1]	güvāh g.+im 12b/2 [=1]
gedā g.+ğa 17a/1 [=1]	gūyā g. 10a/1, 10b/2, 11b/13 g.+ki 24a/6 [=4]
gerd	

-h -

hādīm

h.+i 5a/2, 5a/3

h.+leri 24b/3

[=3]

hān

h. 13a/5, 16a/3, 16a/4, 16a/7, 16a/9,
16b/11, 16b/7, 16b/9, 17b/11, 17b/13,
17b/2, 17b/5, 18b/10, 18b/4, 19a/13,
19a/2, 19b/11, 19b/4, 19b/6, 20a/11,
20a/13, 20a/4, 20a/6, 20a/8, 20b/12,
20b/12, 20b/8, 20b/9, 21a/5, 21a/9,
21b/1, 21b/12, 21b/6, 21b/8, 22a/1,
23a/1, 23b/8, 24a/9, 24b/9, 25a/6, 5b/12,
5b/13, 6a/10, 7b/10, 8a/2, 8a/4, 8a/9,
8b/8

h.+din 19a/1

h.+ğa 16a/7, 16b/6, 20a/13, 21a/11,
21a/3

h.+nıñ 19a/6, 19b/6

[=55]

hānqāh

h. 17b/12, 17b/8, 23a/1

h.+din 23a/5

h.+ğa 18b/8, 19a/10, 22a/11, 23b/3

h.+i 17a/11, 17a/13

h.+ni 18a/1

[=11]

hās

h. 11a/6

[=1]

hātır

h.+larığa 12a/8

[=1]

haber

h. 20a/1, 20a/13, 20a/2

h. +dār 14b/12

h.+ni 23b/7

[=5]

hahla-

h.-salar 7a/13

[=1]

hayli

h. 11a/10

[=1]

halāş

h. 10a/6, 15b/10, 10b/8, 12a/3,
12a/3

h.+lİK 11a/7

[=6]

hāli

h. 9b/8

[=1]

halk

h. 13b/2, 15a/3, 22a/12, 7a/8

h.+i 15a/13, 22a/9, 22b/5

h.+nıñ 14a/7

h.+iğe 21b/11, 24a/4

[=10]	[=1]
hāmse	heyrela
h.+de 23b/13	h. 1b/2
[=1]	[=1]
haṭā	hízír
h. 9a/7	h. 20b/10, 21a/4
[=1]	[=2]
hatun	hízmet
h.+i 6b/11, 6b/7	h.+idin 1b/11
[=2]	[=1]
hayr	hicalet
h. 7b/3	h.+din 9a/5
h.+bād 15a/9	[=1]
[=2]	hişit
helāyík	h. 4a/12
h. 10b/6, 11b/13, 11b/9, 14b/10,	[=1]
16b/5, 22b/2, 23b/7, 24a/6	hizmet
h.+ka 15b/2	h. 22b/2, 9a/12
h.+lar 11b/2, 13b/9, 14a/11, 17a/10,	h.+ide 1b/10
24a/5, 25a/1	h.+leride 21b/10
h.+largā 24b/11	[=4]
h.+larnıñ 11b/11	hoca
h.+ni 13b/9, 14a/9	h. 10b/3, 11b/5, 13a/4, 13a/6, 13a/7,
[=19]	14b/11, 14b/13, 14b/3, 14b/5, 14b/6,
heṭā	14b/7, 15a/6, 15a/7, 15a/9, 17b/7, 18a/9,
h.+lîk 8b/12	19b/2, 1b/1, 1b/6, 1b/9, 24b/10, 3a/7,
[=1]	5a/2, 5b/12, 5b/5, 5b/8, 6a/8, 6b/1,
hevaḥ	6b/11, 8b/11, 9a/1, 9a/7, 9b/3
h.+lîk 16a/4	h.+m 5a/3

h.+ni 15a/13	h. 11a/13, 11a/7
[=35]	[=2]
hoca'	hudāy
h. 12a/6, 13b/13, 13b/8, 14b/9,	h. 4b/7,24a/1
15b/11, 15b/4, 16a/11, 16a/5, 16b/8,	[=2]
17a/10, 17a/8, 17b/2, 17b/4, 2a/10	hurūş
[=14]	h. 10b/1, 8b/11
hoş	[=2]
h. 11b/13, 22a/7	
h.+hāl 23a/3, 2b/7, 10b/7	-h-h-
h.+nūd 24a/3	hātif
[=6]	h.+idin 14b/2
hüb	[=1]
h. 15b/5, 17b/4, 2a/1, 8a/10	haci
[=4]	h.+lar 14a/13, 15a/1, 15a/2
hūne	[=3]
h.+m 10a/11	haman
[=1]	h. 10a/12, 13a/3, 23a/10,16b/4
hudā	[=4]
h. 12a/13, 12a/13, 12b/1, 12b/10,	har-
12b/10, 12b/11, 12b/2, 12b/2, 12b/3,	h.-mañ 13a/11
13b/5, 2a/7	[=1]
h.+din 14a/2	havā
h.+ğa 6a/2	h. 10a/1, 22a/8
h.+i 3b/1	[=2]
h.+lar 14a/1	helāk
h.+nín 15a/8, 3a/9	h. 11a/1
[=17]	[=1]
hudāvende	helāket

h.+din 10a/6 [=1]	22a/1, 22b/10, 23a/11, 23a/3, 25a/7, 25a/8, 9b/12
hem h. 10b/3, 11b/11, 12a/3, 14a/1, 14b/12, 15a/2, 19a/13, 19b/4, 20a/11, 20a/3, 21a/2, 21b/11, 22b/4, 23b/8, 24b/2, 9a/4, 9a/4	h.+neki 15a/7 [=17]
h.+şöhbət 16b/11 [=18]	herdem h. 12b/8 [=1]
hemdāni h. 21a/1 [=1]	herkaysi h. 15a/2 h.+ni 15b/1, 22b/13 h.+lari 15a/13 [=4]
hemme h. 10a/2, 10b/6, 12a/4, 13b/11, 14a/10, 14b/10, 15b/6, 23b/12, 25a/1, 17b/13, 19a/2, h. 16b/5, 19b/7, 3a/12, 7a/4, 7a/8	herkim h. 10b/13 [=1]
h.+leri 10a/4, 19a/7, 20a/9, 21a/3, 21a/6, 24b/11	hiç h. 12a/8, 13b/5, 14a/10, 14a/3, 23a/5, 9a/8, 9b/13 [=7]
h.+leriniñ 24a/8 h.+miz 13b/12, 17a/3 h.+niñ 14a/9 [=26]	hüner h.+ge 22b/13 [=1]
hemme' h. 15a/1 [=1]	hācet h. 12b/7 [=1]
her h. 12a/7, 13b/3, 15b/8, 16b/2, 17b/11, 17b/6, 19b/13, 20a/1, 20a/7,	hāk h. 25a/8 [=1]
	hāl

h. 11b/13	h. 6a/7
h.+ıñız 13a/11	[=1]
h.+ni 10a/13	hay
[=3]	h. 5a/9
hāva	[=1]
h.+i 7b/2	hayāt
[=1]	h. 25a/6
hafız	[=1]
h. 17b/9	hayli
[=1]	h. 17b/8
haķır	[=1]
h. 12b/4	hayrān
[=1]	h. 12b/11, 13b/11, 2b/13, 6b/1, 6b/6
hal	h.+u 13a/1
h. 16b/10	[=6]
[=1]	Ḥazret
hamail	h. 15a/6
h. 6a/10	h.+i 10a/6, 11a/3, 11b/12, 11b/2,
[=1]	11b/3, 11b/4, 11b/5, 11b/6, 12a/5,
har-	13a/10, 13a/4, 13a/6, 13b/3, 13b/6,
h.-mañ 5b/7	14b/6, 15a/3, 17a/5, 18a/3, 18a/8, 19a/4,
[=1]	19a/7, 19b/1, 19b/1, 19b/5, 1b/1, 1b/6,
hasan	1b/9, 20b/10, 20b/10, 20b/10, 20b/11,
h.+i 20b/11	20b/11, 20b/12, 20b/13, 20b/13, 20b/2,
[=1]	20b/8, 20b/9, 21a/1, 21a/1, 21a/3, 21a/4,
hatta	21a/7, 21a/8, 21b/2, 21b/8, 22a/13,
h.+ki 23b/13	22a/2, 22b/12, 23a/6, 23b/1, 24a/12,
[=1]	24b/9, 2a/2, 2b/13, 3a/11, 3a/13, 3a/3,
havlu	3a/6, 3b/4, 3b/6, 4a/1, 4a/11, 4a/3, 4a/4,

4a/7, 4a/8, 4a/9, 5a/12, 5b/13, 5b/2,	[=1]
6a/13, 6a/9, 7a/3, 7b/13, 8a/11, 8a/13,	her
8a/4, 8a/5, 8a/8, 8b/1, 8b/13, 8b/4, 8b/5,	h. 22a/3, 2b/2, 4b/1, 6a/13, 7a/10,
8b/6, 8b/6, 8b/7, 9a/10, 9a/12, 9a/3,	7a/11, 7a/9
9b/12, 9b/5, 9b/6, 9b/9, 2b/6, 15a/6,	[=7]
24a/2, 2a/10	hereket
h.+leri 8a/6	h.+idin 10b/12, 11b/9
h.+lerige 13b/13	[=2]
h.+lerinin 21b/10	heşşe
[=102]	h. 4b/2
heķ	h.+de 4b/2, 4b/3, 4b/4
h. 12a/1	[=4]
h.+ide 12a/5, 2b/8	hey
[=3]	h. 12b/6
helās	[=1]
h. 11b/10	heybet
[=1]	h. 9b/5
heli	[=1]
h. 3a/8	hiç
[=1]	h. 2b/12, 3a/3, 3a/4, 3a/9, 3b/8,
hem	3b/8, 4a/9, 4b/5, 4b/6, 5b/9, 6a/7
h. 21a/10, 22b/2, 24a/1, 24a/3, 2a/3,	[=11]
2a/9, 2b/5, 5a/6, 8a/10, 8b/5, 9b/8	hicriye
[=11]	h. 25b/1, 25b/2
hemd	[=2]
h.+u 11b/1	hidāyet
[=1]	h.+lerige 24a/9
hemel	[=1]
h.+niņ 25b/3	hindistān

h.+ğa 15a/10	i. 21b/2
[=1]	[=1]
hindustān	i- ²⁰²
h. 9a/13	i.-di 17b/8, 19b/10, 19b/12, 19b/12,
[=1]	19b/13, 1b/9, 20a/1, 2a/13, 2b/2, 5b/1,
hücre	17b/10, 5a/3
h. 3b/12, 4a/10, 4a/8	i.-diler 11b/7
h.+din 6b/3	i.-mes 3a/7
h.+ğe 24b/4, 4a/13, 6b/3	i.-ken 14a/10, 14b/6, 15a/11,
h.+leri 7a/2	16a/13, 16a/13, 17b/7, 22a/8, 3a/1, 8a/4,
h.+lerige 4b/11	9b/6, 18a/4, 18b/1, 7b/6, 8b/13, 8b/3
h.+ni 4a/9, 5a/5	[=28]
[=11]	ibrik
hüner	i. 4a/12
h. 22b/13	[=1]
[=1]	iç
huccāc	i.+i 22b/9
h. 14b/7	[=1]
[=1]	iç-
hurmuz	i.-mes 4b/5
h.+din 18a/9	[=1]
h.+i 18b/2	ige
[=2]	i.+si 15b/13, 9a/2
	[=2]
-ī-ī-i-‘i-	iger-
īmā	i.-up 1b/12
i. 1b/4	[=1]
[=1]	igiz
ísíg	

---

²⁰² ir-

i. 11a/12	imām
[=1]	i. 3b/10, 3b/5
ihāṭa	[=2]
i. 22b/4	imdi
[=1]	i. 17b/3, 21b/9, 9a/8
ihram	[=3]
i. 14b/1, 14b/9	innā
[=2]	n. 24b/6, 24b/6
ikevlen	[=2]
i. 16b/10, 6a/13	ir-
[=2]	i.-di 10b/5, 12a/3, 13b/5, 14a/12,
ikki	15b/13, 16a/3, 19b/10, 19b/6, 19b/7,
i. 19a/13, 19a/4, 5b/2, 11b/1	19b/8, 1b/11, 1b/13, 23a/6, 23a/8, 23a/9,
i.+nci 4b/3	25a/10, 25a/6, 25a/7, 3a/4, 3a/4, 4a/2,
[=6]	4b/13, 5a/10, 5a/11, 6a/5, 6a/6, 6a/7,
ikrām	6a/8, 6b/4, 6b/7, 7a/2, 7b/6, 7b/7, 8a/10,
i. 16a/9	8b/2, 8b/7, 9a/5, 9b/13, 9b/8, 9b/9,
[=1]	19b/8
ilāh	i.-diki 4a/10
i.+i 22b/4, 25a/11, 5b/5	i.-diler 22a/5, 23a/5, 2a/4, 2a/5,
i.+iḡa 12a/11, 12a/9	4b/1, 4b/1, 4b/11, 4b/3, 4b/3, 4b/4, 4b/5,
i.+im 12b/2	8b/1
[=6]	i.-dim 15b/6, 15b/6, 18a/10
ilik	i.-dimki 10b/9
i.+ide 12b/5	i.-duk 10a/6, 12a/4
[=1]	i.-mes 11a/8
ilticā	i.-se 8a/11
i. 12a/11, 8b/13, 9b/13	[=62]
[=3]	irādet

i. 17a/1	i.+ning 10b/13
[=1]	[=9]
iş	islām
i. 20b/4, 8b/3	i. 19b/12
i.+da 23b/12	[=1]
i.+iņ 2a/8	iste-
i.+қа 4a/6	i.-p 4a/11, 7b/5, 8a/7
i.+ler 24a/1	i.-seņiz 6a/11, 6a/12
i.+lerni 17a/9	[=5]
[=7]	istıǵfār
işaret	i. 17a/7, 24a/11, 24a/13, 24a/8
i. 7a/3	[=4]
[=1]	istıǵbal
işek	i. 14a/12
i. 7a/6	[=1]
[=1]	iṭāʿat
işik	i. 25a/5
i. 5a/11	[=1]
i.+ide 4a/2	itek
i.+ini 3a/13, 3b/3	i.+ide 13b/1
i.+leriniņ 6b/4	[=1]
[=5]	ittifāk
işit-	i. 21a/7
i.-ip 10b/6, 10b/9, 13b/6, 19a/6,	[=1]
23b/1, 23b/7, 8b/11	iʿtikād
[=7]	i. 17a/4
iskender	[=1]
i. 11b/12, 11b/2, 12a/6, 14a/8	ʿibādet
i.+ge 10b/10, 11a/13, 13b/10, 14a/6	i. 4b/3, 3b/2

[=2]	kaç-
‘ilāc	ķ.-íp 20a/12
i. 10b/7	ķ.-ípdur 21b/6
i.+i 10b/12	ķ.-ti 20a/5
[=2]	[=3]
‘ilik	ķadir
i. 5b/6	ķ. 20b/9
[=1]	[=1]
‘ilm	ķadirhān
i. 23a/4, 3b/7, 4b/8	ķ. 21a/6
i.+durmen 3a/8	[=1]
i.+niņ 4b/4	ķafile
i.+u 2b/4	ķ. 15a/9, 9b/11, 9b/4
[=6]	ķ.+din 9b/10
‘imaret	ķ.+ge 9b/4
i. 6a/7	ķ.+niņ 10b/2
[=1]	[=6]
‘işret	ķaķ-
i. 20a/9	ķ.-sa 10b/11
[=1]	[=1]
‘ināyet	ķal-
i. 22b/3	ķ.-di 11b/13, 1b/9
[=1]	ķ.-dılar 12a/7, 24b/9
	ķ.-dım 3b/7
	ķ.-ġan 13b/10, 14a/7, 18b/11,
	21b/10, 7a/7, 7b/3
-ķ-	ķ.-íp 13b/11, 14a/8, 6b/4
ķādīm	ķ.-madi 2b/13, 4b/12
ķ. 12b/6, 16a/12	ķ.-mas 23a/12
[=2]	

[=11]	[=1]
qalqan	qarib
q. 13b/10, 14a/7, 18b/11, 21b/10, 7a/7, 7b/3	q. 25a/10
[=6]	[=1]
qalu	qas
q. 24b/6	q.+lariga 21b/9
[=1]	[=1]
qameriye	qasgar
q. 25b/2	q.+da 19b/5
[=1]	[=1]
qana'at	qaska
q.+ni 4b/7	q. 5b/3
[=1]	[=1]
qara	qasaba
q. 5b/3, 5b/4	q.+qe 17b/8, 22a/8, 22b/1
q.+sini 19b/8	[=3]
[=3]	qatar
qarani	q.+lik 19b/9
q. 20b/11	[=1]
[=1]	qatik
qaratekin	q. 15b/1
q.+de 19b/7	[=1]
[=1]	qayan
qargelik	q. 2b/13, 7a/12, 8b/3
q. 17b/5	[=3]
[=1]	qaydag
qari	q.+ki 20b/7
q. 10b/5	[=1]
	qaydin

ķ. 16a/10, 5b/10, 3b/5	ķ. 17a/3
[=3]	[=1]
ķaysı	ķelender
ķ. 7a/13, 7b/5	ķ. 9b/6
ķ.+lari 9b/12	[=1]
ķ.+larini 5b/9	ķetli'am
[=4]	ķ. 21b/4
ķayt-	[=1]
ķ.-mañlar 23b/10	ķeyum
[=1]	ķ. 24a/6
ķazā	[=1]
ķ.+i 12a/9	ķiçķir-
[=1]	ķ.-dılar 7a/2
ķazāra	[=1]
ķ. 15b/6, 20a/2, 2a/1, 5a/10	ķil-
[=4]	ķ. 12b/7, 18a/7
ķazī	ķ.-a 20a/5, 20a/5, 22a/6, 22a/6
ķ.+liķ 19b/9	ķ.-adur 7b/7
[=1]	ķ.-ali 17a/1, 20b/7, 7a/1
ķazan	ķ.-aşıp 15a/9, 24b/4
ķ. 18b/8	ķ.-ay 18a/4, 24b/2, 11a/6
[=1]	ķ.-di 16a/1, 16a/4, 16a/5, 16b/7,
ķebre'	16b/8, 18b/6, 25a/8, 5a/8, 24b/7
ķ. 15a/5	ķ.-dılar 13b/12, 15a/13, 15a/2,
[=1]	15a/6, 16b/10, 17a/12, 17b/2, 17b/3,
ķedem	18a/1, 18a/4, 18b/9, 19b/5, 20a/10,
ķ.+lerini 8a/7	20a/11, 20b/3, 21b/5, 22a/1, 22a/13,
[=1]	22b/12, 23a/1, 23b/4, 24a/5, 24a/9,
ķeder	24b/3, 25a/4, 25a/5, 4a/8, 4b/9, 7a/3,

7b/5, 8a/12, 9b/4	5a/5, 6b/2, 7a/8, 7b/4, 8a/5, 8b/12, 9a/11,
k.-dílarki 9b/5	9b/1, 9b/12, 19b/1
k.-dílarkim 14b/1, 20b/3, 3a/2	k.-ipdurmen 12b/8, 15b/7, 9a/7
k.-dikim 14b/5	k.-işlari 10a/12
k.-dilar 11b/2, 11b/4, 14a/13, 15a/2,	k.-mağaysen 2b/4, 9a/9
19a/11, 5b/6	k.-mağçi 17a/11
k.-diñ 9a/4, 9a/4	k.-mañlar 23b/13
k.-ğali 6b/6	k.-mas 1b/11
k.-ğan 23a/2, 25b/5	k.-muğunçe 14b/4, 8b/10, 9a/13
k.-ğandin 5a/7	k.-salar 10a/5
k.-ğay 12a/4	k.-sañız 15b/10
k.-ğaylar 4a/10	k.-sun 14b/7, 24b/1
k.-ğaymen 14a/2	k.-ur 4b/3, 4b/3, 4b/4, 8b/3, 9b/13
k.-ğaysen 25a/12, 2b/2	k.-urlarkim 1b/5
k.-ğaysiz 15a/7	k.-urmiz 22b/3
k.-ğil 21a/13	[=169]
k.-iñ 3b/11	kılıç
k.-iñlar 23b/12, 23b/13	k. 21a/10
k.-işlar 13a/3	[=1]
k.-ip 10b/1, 10b/10, 10b/7, 12a/5,	kır
12b/8, 14a/10, 14a/12, 14b/11, 15a/1,	k.+lık 22b/8
15b/2, 15b/4, 16b/13, 17a/8, 17a/9,	[=1]
17b/1, 18a/10, 18a/9, 18b/9, 19a/10,	kırā`et
19a/11, 19a/12, 19a/2, 19b/9, 20a/7,	k. +de 23a/9
21a/10, 22a/2, 22a/5, 22b/4, 22b/7,	[=1]
23a/1, 23a/13, 23a/13, 23b/3, 23b/7,	kırğız
24a/10, 24a/4, 24a/8, 25a/10, 25a/12,	k.+din 19b/9
25a/8, 2a/12, 2a/13, 2a/6, 2b/10, 2b/9,	k.+ğa 20b/3
3b/12, 3b/2, 4a/1, 4a/4, 4a/8, 4b/2, 5a/11,	k.+lar 19b/12, 19b/7, 20a/10, 20a/2,

20a/5	qomar-
q.+larni 21b/1, 21b/4	q.-ip 16b/6
q.+larniŋ 20a/5, 20a/6, 21a/12	[=1]
q.+ni 21b/7	qon-
q.+niŋ 19b/10, 20a/8	q.-di 15b/2
[=15]	q.-dilar 3b/1, 7b/12
qirk	q.-dum 16a/12, 3b/9
q. 10b/2, 13a/13, 13b/3, 13b/4	q.-up 19a/4, 25a/9, 2a/13, 7b/9
[=4]	[=9]
qisim	qop-
q. 7a/10	q.-ardi 11a/3
[=1]	q.-uŋ 3a/5
qiyamet	q.-up 11a/5, 24a/10, 24b/4, 5a/5
q. 10b/3, 17a/4, 24a/6	[=6]
q.+de 17a/2	qorq-
[=4]	q.-maŋ 13a/6
qiz	[=1]
q.+ini 20a/8	qorsaq
[=1]	q.+lari 6b/5
qol	[=1]
q. 11a/11, 11a/9, 16b/9, 17a/1,	qoy-
17a/8	q.-di 22b/9, 6b/9
q.+i 16a/6	q.-dilar 16b/8, 18a/11, 18b/9,
q.+iŋizni 13a/7	21a/12, 5a/1
q.+lariga 11b/4	q.-gan 24b/8
q.+laridin 13a/8	q.-uŋ 13b/2
q.+larini 10a/7	q.-uŋlar 23b/11
q.+uŋni 6a/2	q.-up 20b/2, 22a/5, 24b/5, 9a/6,
[=11]	9b/13

[=15]	-k-
qoyun	kāfir
q.+laridin 13a/12, 6a/10	k.+ni 18a/11
[=2]	k.+niñ 18b/6
qozğal-	[=2]
q.-íp 11b/8, 10b/11	kāinat
[=2]	k.+ğa 11b/5
quddus	[=1]
q. 21a/2	kār
[=1]	k. 23a/2
qudretül	[=1]
q. 1b/6	kārvān
[=1]	k. 13a/13, 14a/10, 14a/4
qul	[=3]
q. 22b/12	kāsib
q.+uñdurmen 12b/4, 12b/4	k.+ler 22b/11
[=3]	[=1]
qumār	kabuğ
q.+baz 22a/9	k.+i 6b/4
[=1]	[=1]
qur'ān	kalān
q. 23a/8, 23b/4, 24b/8, 25a/9, 9b/8,	k. 2a/5
4b/4	k.+ki 2b/1
[=6]	[=2]
quvvet	kaşğar
q. 4b/10	k. 7b/6, 7b/7
q.+lik 19b/12	k.+ğa 20a/12, 7b/8
[=2]	k.+niñ 19a/5
	[=5]

kaşkar	k.-diler 11b/6, 15b/1, 20a/12,
k.+ğa 6a/12	20a/13, 21b/12, 21b/7, 22a/6, 22b/7,
[=1]	24b/10, 2b/11, 7b/8, 8a/3, 8b/13, 9b/2,
kaşki	9b/3
k. 10b/7	k.-dim 16a/11, 3a/8, 3b/8, 8a/7
[=1]	k.-diñ 9a/1
kebir	k.-diñiz 15b/5, 4a/6, 8a/10
k. 21a/1	k.-edur 13a/6
[=1]	k.-ey 19a/2
kebüter	k.-geli 20a/3
k. 24a/6	k.-gen 19a/9
[=1]	k.-geysiz 3b/13
keç	k.-günçe 13a/13, 17b/5
k. 14b/2, 2b/11, 3a/8, 3b/9, 7b/9	k.-ip 11a/9, 13b/7, 14a/12, 14a/9,
[=5]	14b/3, 14b/7, 15a/1, 15a/10, 15b/13,
keçe	15b/4, 16a/12, 16a/5, 16a/7, 16a/8,
k. 14b/7, 15b/2, 16b/10, 18a/4,	16b/6, 16b/7, 17a/12, 17b/9, 18a/10,
20a/10, 23a/8, 4a/13, 4b/11, 4b/12,	18a/8, 18b/13, 19a/7, 19b/1, 19b/13,
8a/12, 8b/3, 9b/7	20a/6, 22a/11, 22a/12, 22a/13, 22b/11,
k.+ki 18b/5	25a/7, 25a/9, 3a/5, 3b/3, 4b/6, 5a/5,
k.+ni 4b/2	6b/9, 7b/4, 8a/13, 8b/8, 9a/10, 9b/4,
k.+si 20b/8, 25a/9, 8a/2	12a/11, 3b/2, 6b/2
[=17]	k.-ipdur 13b/7, 14a/5, 16a/10,
kel-	23a/11, 23b/3
k.-di 13a/4, 22b/8, 23a/9, 25a/1,	k.-se 23a/3, 4b/10, 4b/6, 4b/9
5a/12	k.-seler 6b/3
k.-diki 14b/12, 5b/1	k.-türüp 12a/11
k.-dikim 13a/9, 13b/5, 14b/2,	k.-üpdurlarkim 1b/8
23a/11, 24b/6	k.-ur 22b/4, 8b/2

k.-urlar 5b/10	kenār
k.-ursiz 3b/6	k.+esige 13b/7
[=102]	k.+ge 11b/11
kem	[=2]
k. 23a/5	kenizek
[=1]	k. 4b/13, 5a/2, 5a/7
kemā	k.+ke 5a/6
k. 25a/8	[=4]
[=1]	kent
kemāl	k. 15a/12, 17b/6, 22a/9, 22b/5
k. 2a/1	k.+de 15a/11
[=1]	k.+din 15b/11
kime	k.+ler 19b/3, 22b/10
k. 10a/1, 10a/12, 10b/12, 10b/9,	k.+lerni 19b/4
11a/1, 11a/9, 11b/9, 13b/7, 13b/9, 14a/6,	[=9]
14a/8, 9b/8	kerāmet
k.+deki 11a/3, 14a/9	k.+leridin 19b/2
k.+dekiler 11b/6	k.+lerini 7a/9
k.+ge 9b/3, 9b/4	[=2]
k.+ler 9b/10	kereg
k.+ni 14a/6, 9b/11	k.+iḡni 3a/10
[=20]	[=1]
kempīr	kerim
k. 16a/2	k. 12b/6
[=1]	k.+e 24b/6
keḡrū-	[=2]
k. 23b/6	kes-
k.-p 7a/4	k.-ip 21a/12
[=2]	[=1]

ket-

k.-edur 8b/3, 22a/10, 3a/6
k.-i 2a/4
k.-ip 10a/2
k.-ipdur 16b/1
k.-ti 3a/13
k.-tiler 12a/6, 22b/5, 4a/1, 8a/7
[=11]

ketmen

k. 15b/12
[=1]

kette

k. 17b/13
[=1]

keyafet

k.+i 18a/5
[=1]

keyin

k. 12a/11, 13a/9, 17a/11, 17a/13,
23b/9, 24a/11, 24a/12, 2b/10, 5a/7, 7a/5
[=10]

kiçik

k. 17b/13, 19a/7, 24b/11, 3b/7
[=4]

kim

k. 24a/11, 5b/10
k.+din 24a/11
k.+niñ 4a/6, 5a/2, 6b/10
[=6]

kir-

k.-diler 20b/9
k.-dim 3a/10
k.-er 4b/11
k.-güdek 9b/3
k.-ip 1b/13, 21b/9, 24b/10, 24b/4,
2a/5, 6b/3
k.-ipdur 5a/13
[=11]

kişi

k. 10b/5, 10b/9, 11a/8, 20a/12,
20a/7, 21b/5, 2b/12, 5a/13, 5b/12, 9b/2
k.+ge 9a/9
k.+ni 20a/11, 21b/5, 3b/8, 6a/12
k.+niñ 11a/8, 9b/13
[=17]

kitāb

k.+i 4b/2, 5a/10
k.+idin 7a/9
[=3]

köhne

k. 4a/11
k.+sal 10b/5
[=2]

köl

k.+de 21b/2
[=1]

köñl

k.+ide 8b/2

[=1]	k.-i 7b/13
könül	k.-ti 18b/4, 22b/5
k. 23b/11	[=4]
k.+leri 7b/6	körünüş
[=2]	k. 22a/13
köp	[=1]
k. 11a/8	köter-
[=1]	k.-ip 10a/7, 11a/9, 14b/8, 5a/12
kör-	[=4]
k.-dikim 11a/3, 13b/7, 22a/11, 8b/5	köz
k.-diler 11a/13, 11b/3, 13a/10,	k. 6a/4
16b/5	k.+iñizni 13a/7
k.-dilerki 22a/7, 3b/4, 5b/2	k.+iniñ 16b/1
k.-dilerkim 10a/1, 11a/10, 13a/4,	k.+lerige 12a/9
13b/9, 15a/11, 17b/6, 18a/4, 20b/10,	k.+lerini 11a/11, 11a/12, 13a/9
8a/3, 9b/2	k.+ümdin 15b/9
k.-eşeli 16b/8	k.+ümniñ 15b/7
k.-mediler 12a/8	k.+üñni 13a/9, 6a/2, 6a/9
k.-mes 19b/8	[=12]
k.-se 18a/1	kohi
k.-üp 10a/13, 10a/2, 13b/8, 15a/13,	k. 14a/12, 14b/8
24b/10, 2a/10, 4a/5, 9b/5	[=2]
k.-üştuq 14a/3	korla-
[=34]	k.-ñlar 18b/3
körgen	k.-p 18b/6
k. 2b/7, 8a/3	k.-ydep 15b/12
[=2]	k.-ydur 16a/11, 18b/5
körset-	k.-ydurmen 16b/3
k.-ey 10b/6	k.-ysizler 16a/1

[=7]	k.+lük 19a/3, 6a/6, 6a/7
koy	[=46]
k.+uğda 12b/12	küncüt
[=1]	k. 15a/10
kübri	[=1]
k. 20b/13	kündüz
[=1]	k. 16b/11, 4b/12, 9b/7
küç	[=3]
k.+i 19b/10, 6b/10	küşāyiş
[=2]	k. 2a/8
küf	[=1]
k. 18a/12, 18b/7	kuçe
[=2]	k.+de 2b/12
küllü	[=1]
k. 23a/9	
[=1]	-I-
kün	lā-mekān
k. 10b/2, 12a/7, 13a/13, 13b/4,	l.+ğa 24b/7
14b/2, 15a/11, 18b/10, 20a/9, 21b/2,	[=1]
22a/1, 2a/4, 2b/11, 3a/8, 3b/9, 5a/10,	lārahm
6b/1, 7b/9, 8a/1, 9b/9	l. 2b/3
k.+de 15a/4, 20a/4, 2b/11, 5a/9,	[=1]
5a/9, 9b/1	lāzīm
k.+din 17a/11, 17a/13	l. 17a/2, 17a/9
k.+ğiçe 13b/3, 21b/3	l.+lîklarını 19b/13, 20a/2
k.+i 12b/9, 13b/10, 14a/12, 17a/4,	[=4]
18a/2, 18a/3, 22b/11, 25a/4, 25a/7,	leb
25b/3, 4b/1, 6b/3	l.+ide 13b/4
k.+lerde 19b/11, 19b/5	l.+ige 11a/1, 11a/9

[=3]	m.+i 25b/2
lehed	[=1]
l. 16b/4	mātem
[=1]	m. 24b/12
lerze	[=1]
l.+ge 24b/13	mahmud
[=1]	m. 18b/2
leşker	[=1]
l. 17b/13, 20a/6, 20b/1	mahşer
l.+leri 21b/1	m. 12b/9
[=4]	[=1]
leziz	mahv
l. 5a/9	m. 9a/13
[=1]	[=1]
lillāh	maḵdūr
l. 24b/6	m.+lari 4b/12
[=1]	[=1]
livā'	maḵşūd
l. 17a/6	m. 12a/13
[=1]	[=1]
loḵma	maḵūle
l. 4b/12	m.+ni 8b/11
[=1]	[=1]
-m-	mal
mādāmiki	m. 12a/4, 13b/12, 14a/10, 20a/7
m. 25a/6	[=4]
[=1]	maḵ ²⁰³
māh	m.+a 12b/1, 12b/11, 12b/13, 12b/3,
	<hr/>
	²⁰³ men

12b/5, 12b/7, 12b/9, 13a/2, 13a/7, 2a/10, 3a/11, 7b/2, 8a/6, 9a/4 [=14]	m.+i 12a/2, 20b/5, 21b/4 m.+iñde 2a/9 [=4]
mañ- m.-íp 12a/6 [=1]	mededkār m.+iñ 2b/5 m.+líki 2a/11 [=2]
mara- m.-p 8b/4, 8b/6 [=2]	medine' munevvere m.+ge 15a/5 [=1]
matem m.+din 25a/1 [=1]	medrese m. 20a/1 m.+de 4b/8 m.+deki 7a/1, 7a/7 m.+ge 4a/3, 5a/13 m.+ni 7a/13 m.+sige 3b/10 [=8]
ma'būd m. 12a/13 [=1]	
ma'rūf m.+ga 23b/10 [=1]	
ma'şum m. 10a/10 [=1]	meğrip m. 8b/9 [=1]
mazlūm m. 10a/10, 15b/13, 16a/3 m.+nıñ 16a/10 [=4]	mehbūd m. 12b/1 [=1]
meclis m. 18b/11 [=1]	mehel m.+de 14a/9 m.+dur 17a/3 [=2]
meded	meķsed

m.+umni 7b/3	m.+lerige 21b/13
m.+uŋga 2a/8	m.+u 6b/1
[=2]	[=7]
mekkār	merāhil
m. 9a/3	m.+leri 9b/1
[=1]	m.+lerini 6b/2
mekke	[=2]
m. 14a/12, 14b/1, 14b/10, 14b/4,	merd
14b/9	m. 10b/8, 2a/5, 2b/1
m.+din 16a/11	[=3]
m.+i 14a/4	meretebe
m.+ni 15a/2	m. 19a/13, 21a/11
[=8]	[=2]
mektep	merġ
m.+ke 1b/11	m. 24b/7
[=1]	[=1]
men	meridān
m. 10b/5, 10b/8, 18a/3, 18a/9,	m.+ġa 19a/10
20b/5, 21a/4, 24a/3, 24b/2, 3a/7, 5a/2,	[=1]
5b/11	merġad
m.+din 24a/12, 8b/12	m.+leride 19a/8, 8a/13
m.+i 15b/10, 6a/11	m.+lerige 25a/7, 8b/5
m.+iŋ 15b/13	m.+lerini 7b/10
[=16]	[=5]
menzil	meŝāyiġ
m. 18a/10, 9b/1	m.+lar 21a/8
m.+de 20a/9	m.+largā 20b/6, 21b/3
m.+imiz 8a/11	m.+larniġ 21b/4, 2a/11
m.+leride 25a/3	[=5]

meşakkat	[=1]		
m. 2b/3		mes'ele	
m.+lar 13a/12, 5b/8		m. 7a/9	
[=3]		[=1]	
meşgūl		mes'ud	
m. 10b/4, 19a/10, 24b/5, 7b/1		m. 5a/3, 6b/11	
[=4]		[=2]	
meşhed		mevcūd	
m.+ke 19a/4, 20b/2, 7b/12		m. 17a/3	
m.+ni 7b/11		[=1]	
m.+niñ 19b/3		mevķūf	
[=5]		m. 14b/6	
meşrīķ		m.+dur 14b/3	
m. 8b/9		[=2]	
[=1]		mevzi'	
meşlehet		m.+ge 17b/6	
m. 10b/6, 16b/13, 20b/3		[=1]	
[=3]		meylān	
mesākīn		m. 7b/7	
m. 1b/6		[=1]	
[=1]		mezār	
mescid		m.+ġa 22a/6	
m. 19a/11, 20a/1		m.+íġa 21a/9, 2a/12, 9a/11, 9a/12	
m.+de 3a/13, 3b/9		m.+laríġa 20b/9	
m.+ke 3a/4		[=6]	
m.+niñ 3a/12, 3a/6, 3b/2		mezārāt	
[=8]		m.+lar 22a/5	
meşel		[=1]	
m.+lik 24a/7		mīl	

m.+i	10b/10, 10b/13, 11a/13,	[=1]
11b/12, 11b/2, 12a/6, 13b/10, 14a/6,	mişar	
14a/8	m. 21b/13, 25a/3	
[=9]	[=2]	
mihnet	miskīn	
m. 13a/11, 2b/3, 5b/8, 9b/6	m. 13a/1	
[=4]	m.+lerge 2b/9	
miqdār	[=2]	
m. 14b/1, 20a/7, 22b/9, 5b/8	mölçer	
[=4]	m. 22b/5	
milādiye	[=1]	
m. 25b/1	molla	
[=1]	m. 18b/2, 23a/11, 25b/4, 5b/1, 5b/7,	
miñ	6a/1, 6a/11, 8a/10, 8a/9	
m. 14a/1, 14a/7, 25a/5, 9b/2	[=9]	
[=4]	mu ²⁰⁴	
min-	m.+ni 10a/2, 10b/6, 11a/2, 13b/6,	
m.-dürdiler 13a/8	13b/8	
m.-geştürüp 6a/3	m.+nıñ 2a/4	
m.-ipdur 5b/4,5b/4	[=6]	
[=4]	mübada	
minnet	m. 10b/9	
m.+dār 22b/2	[=1]	
[=1]	mübarek	
mirseid	m. 15a/1, 8a/7	
m. 21a/1	[=2]	
[=1]	mücāhedeni	
mirzā	m. 2b/4	
m. 3b/10		

---

²⁰⁴ bu

[=1]	m.+leriŋler 24a/13
mücāvīr	[=1]
m. 3a/2	müştak
[=1]	m.+durmen 8a/8
müddet	[=1]
m.+i 10b/1, 4b/8	müsāfir
[=2]	m. 3a/10, 3a/2, 3b/4
müjdeʿdel	m.+durmen 3b/8
m. 23b/1	[=4]
[=1]	müslümān
mükāfat	m.+lar 10a/13, 11a/2, 11a/5, 22b/1
m.+iġa 15b/7	m.+larnıŋ 11a/3
[=1]	[=5]
münācāt	müstecāb
m.+ni 10a/7, 12a/12	m. 14b/13, 14b/2, 14b/4, 9b/13
[=2]	[=4]
münāzara	müstehak
m. 7a/10	m.+larni 23a/4
[=1]	[=1]
münker	müteberrik
m.+din 23b/11	m.+lerige 15a/4
[=1]	[=1]
mürīd	mütehayyir
m. 17a/4, 18b/13, 19a/6, 19a/7,	m. 10b/3
24b/3	[=1]
m.+līk 25a/8	müteveccih
m.+niŋ 17a/9	m. 15b/3, 20b/6, 21b/3, 22a/4, 8a/1
[=7]	[=5]
müškül	müʿezin

m. 3a/10, 3a/12, 3a/5, 3b/2	munde
m.+ge 3a/12	m. 15b/5, 8a/5
[=5]	[=2]
müyesser	mundin
m. 8b/10	m. 8b/7
[=1]	[=1]
muḥliş	muşhaf
m.+leri 24b/3	m.+ni 24b/5
[=1]	[=1]
muhâzîr	muştafa
m. 15b/1, 5a/9	m. 17a/5
m.+ni 5a/5, 6b/13	[=1]
[=4]	mutâla`a
muhammed	m. 4b/2, 5a/10
m. 13a/11, 13a/6, 14b/3, 14b/5,	[=2]
14b/6, 14b/8, 15a/6, 15a/7, 15b/5, 17a/5,	muttekin
18a/9, 19b/2, 1b/1, 1b/4, 1b/6, 23a/11,	m. 1b/3
24a/13, 24b/9, 25a/4, 5b/1, 5b/7, 6a/1,	[=1]
6a/11, 6a/8, 8a/10, 8a/5, 8a/9, 8b/9, 9a/1	
[=29]	-n-
muḳayyed	nā-çâr
m. 22b/6	n. 12a/8, 3a/4, 3b/9
[=1]	[=3]
mukerreme	nā-gâh
m.+ge 14a/4	n. 10a/1, 20a/10, 2a/13, 4b/11, 8b/7,
[=1]	9b/9
munçe	[=6]
m. 13a/11, 15a/3, 20a/12, 7a/12	nâk
[=4]	n. 12a/9

[=1]	ne
nāle	n. 13a/11, 15b/9, 16a/11, 17a/2,
n.+i 24a/5, 3b/1	17b/11, 18a/7, 18b/5, 19b/13, 20a/7,
n.+sige 24b/13	22b/1, 22b/9, 3b/6, 4a/6, 5a/13, 5b/8,
n.+u 10a/8, 10b/1, 10b/2, 14b/11,	8b/3
8b/11, 9b/11	[=16]
[=9]	neçe
nām	n. 11b/10, 14a/7, 15a/11, 17a/11,
n.+im 12b/9	17a/13, 17a/8, 20a/4, 2a/4, 6b/1, 7a/11,
[=1]	7a/11, 8a/12
nān	[=12]
n. 15b/1, 5a/1, 6a/10	neçend
n.+i 13a/12	n. 17b/9, 2b/11, 9b/1
[=4]	n.+e 19b/3, 20a/9, 22a/12, 22b/12
namāz	[=7]
n. 15a/11, 15a/12, 23b/2, 23b/3,	necāt
3b/4, 7b/7, 9b/7	n. 24a/1
n. +ğa 10b/4	[=1]
n.+larini 25a/3	necmeddin
n.+ni 22a/1, 11b/1	n. 20b/13
[=11]	[=1]
naşihat	neda
n. 24a/4	n. 14b/5
n.+ke 23b/9	[=1]
n.+lar 17a/8	nefes
[=3]	n. 12b/5
naşip	n.+lerige 4b/6
n. 25a/12	n.+ni 9b/8
[=1]	[=3]

nefis	[=7]		
n. 23a/10		nezurāt	
[=1]		n.+ini 19a/9	
nef'i	[=1]		
n. 11a/6, 7b/2		nişār	
[=2]		n. 10b/10, 13b/12, 14a/10	
nehāyti	[=3]		
n. 4b/9		nihāyeti	
[=1]		n. 23a/2	
neheḡ	[=1]		
n.+ler 11b/8		nime	
[=1]		n. 15b/13, 18a/4, 18b/1, 4b/5, 4b/6,	
nehy		8a/5, 8b/12	
n. 23b/11		[=7]	
[=1]		nimerse	
nerse		n. 12a/8	
n. 12a/7, 2b/2, 3a/10		n.+leri 4a/10	
n.+lerni 19b/10		[=2]	
n.+sini 14a/3, 3a/12		nişān	
[=6]		n. 5a/5, 7b/11	
nevbet	[=2]		
n. 11b/7, 18a/2, 23b/6		niyāz	
[=3]		n. 18b/12, 22a/12, 23a/3, 9b/12	
nev'i		n.+larini 19b/13, 9b/9	
n. 7a/9		n.+u 19a/9	
[=1]		[=7]	
nezr		niyet	
n.+u 12a/5, 18b/12, 19b/13, 22a/12,		n.+i 19b/12	
23a/3, 9b/12, 9b/9		[=1]	

nūr	o.-di 3b/3
n.+larığa 8a/8	o.-dılar 12a/12, 22a/7, 6b/12,10a/7
n.+u 5b/5	o.-tur 1b/13
[=2]	o.-p 11b/3, 23a/8, 2a/3, 6b/9
nüzre	o.-rsiz 3b/12
n.+ni 7a/7	o.-şlari 23a/10
[=1]	[=12]
nuşret	ol
n. 21b/6	o. 10a/13, 10b/4, 10b/8, 11b/6,
[=1]	13a/10, 13b/10, 14a/12, 14b/1, 14b/3,
	16a/2, 16a/5, 16a/6, 16a/8, 16b/3,
	18a/13, 18a/2, 18a/7, 19a/5, 19b/11,
	19b/5, 19b/7, 1b/5, 20a/4, 24b/1, 25a/10,
	25a/5, 2b/1, 5a/2, 6a/8, 6b/3, 7a/3, 8a/1,
	9a/10
	o.-durkim 23a/12
	[=34]
-o-	oltur-
obdan	o. 23a/9
o. 4a/12	o.-adur 3b/5
[=1]	o.-asız 8a/5
oçuk	o.-di 4a/2, 8b/6
o. 6b/4	o.-dılar 13b/4, 22b/11, 3b/2, 9b/4
[=1]	o.-uñ 13b/1
oğl	o.-up 19a/9, 7a/13, 9a/5
o.+i 19b/6	o.-updur 22a/12, 9a/2
o.+um 6a/1	o.-ur 24a/11, 2a/5, 5a/11, 8b/1, 8b/7
[=2]	o.-sun 24a/13
oğşa-	[=21]
o.-ydu 2a/11	
[=1]	
oğ	
o.+dek 10a/2	
[=1]	
oğu-	

on	ö.-geni 11a/8
o. 15a/4, 1b/13, 21b/7, 25b/3, 4b/11	ö.-genidin 11a/8
o.+unci 20b/8	ö.-üp 12a/1
[=6]	[=3]
orda	öleştür-
o.+ğa 21b/12	ö.-üp 23a/4
[=1]	[=1]
orn	öl-
o.+idin 24a/9	ö. -üm 11b/9, 23a/12, 23a/13
o.+umda 24a/12	Ö.-ümdin 12a/8
[=2]	[=4]
orun	ör-
o.+laridin 11a/4	ö.-edi 18a/5
[=1]	ö.-lep 5b/5
otur-	[=2]
o.-dılar 8a/1	örget-
[=1]	ö.-ip 22b/13
otuz	ö.-tiler 19a/13
o. 4b/8	[=2]
[=1]	örle-
oy-	ö.-p 11a/12
o.-up 4a/13	[=1]
[=1]	örü-
oyna-	ö.-p 16a/6
o.-şip 11b/8	[=1]
[=1]	öt-
-ö-'ö-	ö.-er 22a/5
öl-	ö.-kermes 9b/8
	ö.-kersek 21b/11

ö.-kezip 22b/9, 23a/7	[=26]
ö.-ti 14b/7, 8b/12, 10b/2	‘ömür
ö.-üp 2a/4	ö.+lerini 23a/6
[=9]	ö.+ümüzni 21b/10
öte-	[=2]
ö.-diler 15a/12, 3b/4	‘öşür
ö.-p 25a/3, 23b/4	ö. 19b/9
[=3]	[=1]
öy	‘özr
ö. 7a/4, 9a/2	ö. 16b/8, 9a/5
ö.+ige 6b/13	[=2]
ö.+lük 15a/11, 22a/12	
ö.+ümüzni 3b/13	-p-
ö.+üğdeki 6a/1	pādişāh
[=7]	p. 17a/1
öz	p.+i 8b/12
ö. 15a/3	p.+imniğ 21a/9
ö.+ge 24a/13, 12a/7, 12a/8	[=3]
ö.+i 12a/3, 14a/8	pāk
ö.+ini 23a/13	p. 23a/13
ö.+leri 19a/12, 20b/1, 5b/10, 6b/10	p.+lari 24b/7
ö.+leridin 24a/10, 7b/1	[=2]
ö.+lerige 12a/11, 4b/7	pākīze
ö.+lerini 11a/13, 13a/9, 21a/10,	p. 4a/9
24a/6	[=1]
ö.+üm 18a/9, 3a/7	pāy
ö.+üğ 9a/1	p. 6b/8
ö.+üğge 2b/3, 9a/4	p.+ini 7a/6
ö.+üğni 18a/7, 3a/2	[=2]

palçık	3b/6, 8a/12, 8a/6, 8b/4, 8b/6
p. 17b/10	p.+an 21b/4
[=1]	p.+im 11a/11
penāh	p.+imni 19a/1
p. 3a/9	p.+kāmil 25a/12
p.+im 12b/3	p.+leriniḡ 19a/8
[=2]	p.+ni 11b/2, 19b/1
penceşenbe	p.+niḡ 12a/5, 8b/6
p. 25b/3	p.+iḡiz 15a/7
p.+lik 1b/12	[=20]
[=2]	pīrāne
pend	p. 10a/10
p. 17a/8, 24a/4	[=1]
[=2]	pīşe
perīşān	p. 23b/12, 4b/8
p. 2a/3, 2a/6	[=2]
p.+i 20b/1	pişāne
[=3]	p.+leridin 5b/4
perihān	[=1]
p.+lar 17b/1	pişin
[=1]	p. 15a/12
pervāz	[=1]
p. 24b/7	pūr
[=1]	p. 10a/11, 8a/8, 8b/11, 9b/5
peydā	p.+derd 23b/2
p. 3a/1, 8a/3	p.+dīn 17a/1
[=2]	[=7]
pīr	pürsiş
p. 10a/6, 10b/8, 11b/7, 17a/9, 2b/13,	p. 15a/13, 16b/10

[=2]	rāst
püt-	r. 17a/11, 17a/13, 24b/2
p.-üp 25b/4	r.+lîḳni 23b/12
p.-kerdiler 18a/2	[=4]
[=2]	rāvī
put	r.+lar 1b/5
p.+i 18a/11	[=1]
[=1]	rāzi
	r. 24a/2, 24a/3
	[=2]
-r-	rāziḳ
ra ²⁰⁵	r. 12b/6
r. 12b/7	[=1]
[=1]	rabbil
rāb	r. 1b/3
r. 10a/8, 10a/8	[=1]
[=1]	race'ün
rāh	r. 24b/6
r. 10a/9	[=1]
[=1]	rahīl
rāhmet	r.+de 24b/8
r. 5b/7	[=1]
[=1]	rahim
rāhnümūn	r. 12b/7, 23b/12
r. 2b/5	[=2]
[=1]	rahmet
rāsla-	r. 11b/3, 6b/12, 8a/9
r.-p 7a/7	[=3]
[=1]	ravza

---

²⁰⁵ reva

r.+i 15a/4	[=3]
[=1]	rū-be-rū
ravzi	r.+laridin 15b/3
r. 25a/12	r.+leridin 8a/2
[=1]	[=2]
refiķ	rūze
r. 25a/11	r. 9b/7
[=1]	[=1]
rek'at	ruḥṣet
r. 11b/1	r. 15a/8, 19a/1, 20b/5, 20b/6, 21a/3
[=1]	[=5]
res	ruḥṣet
r. 12b/1, 12b/7	r. 9a/9
[=2]	[=1]
resule	
r. 1b/4	- ṣ-ś-s-
[=1]	ṣalavāt
revān	ṣ.+i 23b/13
r. 2b/10, 6a/4, 7b/4, 7b/8	[=1]
r. +e 9a/13	ṣedāķat
[=5]	ṣ. 12a/5
rīzā	[=1]
r.+līķidur 15a/8	ṣeher
r.+līķimīz 15a/8	ṣ. 15b/3
[=2]	[=1]
riyāzet	ṣehrā
r. 1b/5	s. 24a/4
r.+ler 9b/6	s.+ni 22a/2
r.+ni 2b/3	s.+nīŋ 17b/4

s.+si 6a/5	s.-p 13b/1, 13b/4
[=4]	[=2]
şellallāh	sal-
s. 15a/5, 24a/2, 17a/5	s.-adurmen 17b/12
s.-i 15a/4	s.-dılar 13b/8, 17b/11, 24b/4
[=4]	s.-dîñíz 18a/13
şerf	s.-íp 10b/4, 17a/7, 4a/13
s. 19a/10	[=8]
[=1]	sañ ²⁰⁶
şohbet	s.+a 2b/2, 2b/5
s. 17a/10	[=2]
s.+i 18b/11	sarāy
[=2]	s.+ban 7b/11
şūret	s.+bandin 7b/9
s. 15a/9	s.+da 7b/9
[=1]	[=3]
sābr	sat-
s.+i 4b/7	s.-íp 2b/8, 7a/6
[=1]	[=2]
sāye	satuk
s.+dar 17a/6	s. 13a/5, 20b/12, 21a/5, 5b/11,
[=1]	5b/13, 6a/10, 7b/10, 8a/2, 8a/4, 8a/8,
saçra-	8b/8
s.-p 5b/2	[=11]
[=1]	sa'et
sahbihi	s. 10b/4
s. 1b/4	s.+din 12a/10
[=1]	[=2]
saqla-	

---

²⁰⁶ sen

sayram	seid
s.+din 2a/7	s. 20b/12
[=1]	[=1]
sebeb	sekkiz
s.+i 24a/1	s.+i 25b/3
s.+idin 16b/1	[=1]
[=2]	sekre-
seccāde	s.-p 11a/12
s.+de 24a/12	[=1]
s.+leride 24a/11	selām
[=2]	s. 15b/4, 16b/7, 17a/5, 18a/8, 24a/2,
sefer	2a/5, 4a/4, 4a/5, 9b/4, 5b/6
s. 12b/12, 6b/6, 7b/2	s.+larığa 5b/6
s.+de 7b/3, 5a/3	[=11]
s.+imiz 23b/6	selāmet
[=6]	s. 14a/3
sefil	[=1]
s. 22b/10	semā
s.+ge 22b/5	s.-i 1b/2
[=2]	[=1]
seher	semerķand
s.+de 3b/2	s. 4a/1
[=1]	s.+de 8a/3
sehvelet	s.+dın 6a/5
s. 23b/13	s.+ge 2a/7, 2b/10, 2b/11, 2b/4, 6b/2
[=1]	s.+nıñ 6a/4
sehven	[=9]
s. 8b/12	sen
[=1]	s. 5a/2

s.+din 9a/12	síla-
s.+iñ 2a/9	s.-p 21a/11
s.+sin 12a/13, 12a/13, 12b/1, 12b/1, 12b/13, 12b/2, 12b/2, 12b/3, 12b/3, 12b/5, 12b/7, 12b/9, 13a/2, 12b/11	[=1]
[=17]	sír
ser	s.+ni 2a/10, 9a/8
s.+i 10a/9	[=2]
s.+ü 7a/6, 6b/8	silki
[=3]	s.+ge 1b/7
serd	[=1]
s. 23b/1	sin
[=1]	s.+di 16a/7
serencām	[=1]
s. 6a/5	siyāh
[=1]	s. 12b/9
sergerdān	[=1]
s. 6b/1	siz
[=1]	s.+ge 5b/7, 8a/9
sevād	s.+ler 11a/5, 14a/2, 14a/1
s.+lari 1b/13	s.+lerge 10b/5
[=1]	s.+niñ 8b/9
seyr	[=7]
s. 22a/2, 22a/6	söz
[=2]	s.+ni 23b/1
síg-	[=1]
s.-dılar 7a/4	sodāger
s.-madi 7a/2	s.+çilik 8a/12
[=2]	s.+niñ 5a/3, 6b/7
	[=3]
	sofi

s. 24a/13, 24b/9	s.+ke 9b/2
s.+ğa 25a/5	[=1]
s.+lar 17b/10	sūz
[=4]	s.+ī 10a/10
soħbet	[=1]
s. 8b/1	sükür
[=1]	s.+ü 12a/1
soķ-	[=1]
s.-ti 11b/6	süpür-
s.-up 11b/7	s.-diler 4a/9
[=2]	[=1]
sor-	subhāne
s.-ap 3b/13, 8a/7	s. 12a/1
s.-di 18b/4, 7b/13	[=1]
s.-dīlar 7b/11	sultān
s.-dīlarkim 18b/1, 24a/10, 4a/5,	s. 13a/10, 13a/4, 13a/6, 20b/11,
5b/6	21a/4, 21a/9, 5b/11, 5b/13, 6a/9, 7b/10,
s.-diki 3b/5	8a/2, 8a/4, 8a/8, 8b/1, 8b/13, 8b/7
s.-dikim 17b/11, 5a/1, 8a/5	s.+ğa 19b/5
s.-ğaysizler 24b/1	s.+ni 19a/4, 19b/1
s.-ğīl 16a/10	s.+nīñ 8a/13, 8b/5, 9a/10
[=15]	s.+niñ 9a/12
su	[=23]
s. 19b/3, 22b/4, 22b/6, 22b/8	sun-
s.+din 12a/7, 22b/9	s.-ğīl 6a/2
s.+nīñ 13a/5	[=1]
s.+yi 22b/3	
[=8]	-ş-
sūret	şāb

ş.+i 10a/8	ş.+niñ 19b/7
[=1]	[=13]
şāgird	şemsiye
ş. 22b/13	ş. 25b/1
[=1]	[=1]
şāh	şerbet
ş. 18b/2	ş.+ini 23a/12
[=1]	[=1]
şāhid	şerif
ş.+ki 10a/5	ş. 13a/11, 13a/6, 14a/12, 14b/1,
[=1]	14b/10, 14b/3, 14b/4, 14b/9, 15a/7,
şāyed	15b/5, 18a/9, 19b/2, 1b/1, 1b/6, 23a/11,
ş.+ki 11a/7, 3b/11	5b/1, 5b/7, 6a/11, 6a/8, 8a/10, 8a/5, 8a/9,
[=2]	8b/9, 9a/1
şam	ş.+ge 14b/3, 15a/6
ş. 7b/7	ş.+ke 14b/6, 14b/6
[=1]	ş.+ni 14b/8
şefkat	[=29]
ş. 23b/12	şeri'at
[=1]	ş.+din 23b/10
şehid	[=1]
ş. 20a/11, 20a/11	şert
[=2]	ş.+ini 25a/8
şehir	[=1]
ş. 18b/11, 24a/4, 7b/8, 7b/8	şevgūm
ş.+ge 17b/3, 17b/3, 17b/5, 21b/6,	ş. 15b/2
3a/8, 6b/2	[=1]
ş.+i 18a/9	şevk
ş.+ni 22a/2	ş.+ide 4b/5

[=1]	[=11]
şeyh	şükrâne
ş. 17a/13, 18b/9, 19a/9, 20b/11, 20b/13, 21a/1, 21a/7, 22a/5	ş. 11b/1
ş.+i 19a/11	[=1]
[=9]	şükür
şikâr	ş. 4b/7
ş. 20a/5	[=1]
ş.+ğa 16a/3, 20a/4	şürü'
[=3]	ş. 17a/12
şikeste	[=1]
ş.+likini 4a/11	şunda
[=1]	ş. 15b/2
şimâl	[=1]
ş. 15b/8, 16b/2	şundağ
[=2]	ş. 15a/7, 20b/7, 6b/5, 8a/10
şöhret	[=4]
ş. 14a/4	şundin
[=1]	ş. 24b/1
şol	[=1]
ş. 12a/2, 14a/6, 15b/9, 20a/9, 6b/7	- ṭ - t -
ş.+zamân 14b/12, 5a/4	tâlib
[=7]	t.+i 3a/8
şu	t.+ler 7a/2
ş. 13b/10, 22a/8, 22b/1, 8a/11	t. +ul 23a/4
ş.+bu 13b/1, 23a/9	[=3]
ş.+dur 13b/11	ṭabaḳ
ş.+lardin 13b/2	t.+da 4b/13, 6b/7
ş.+nîḡ 15b/7, 16b/1, 18a/12	[=2]

ta ^h bl	t. 6b/2
t. 11b/4	[=1]
t.+ni 10b/10, 11b/5, 11b/7	te ^h ri ^h ke
[=4]	t. 23a/6
ta ^h ha ^h ret	[=1]
t. 15a/12	ti ^h fla ^h nu
[=1]	t.+i 10a/10
ta ^h leb	[=1]
t. 12a/5	ta ²⁰⁷
[=1]	t. 14b/3, 20b/5, 2b/4, 8b/10
ta ^h raf	[=4]
t. 15a/2, 8b/10	ta ^h ta ^h r
t.+da 19a/12	t. 14a/5
t.+din 13b/3, 22b/10	[=1]
t.+ge 12a/7	ta ^h va ^h n
t.+ige 7b/6, 7b/7	t.+ini 16a/2
[=8]	[=1]
ta ^h 'a ^h m	ta ^h bi ^h
t. 4b/10, 4b/12, 7a/4	t.+leri 23b/8
[=3]	[=1]
ta ^h 'at	ta ^h f-
t. 4b/3	t.-ip 25a/10
t.+u 3b/1	t.-ip 4b/11
[=2]	[=2]
ta ^h yibe	ta ^h g
t.+ge 15b/3	t. 14b/4
t.+ler 2b/5	t.+ni ^h 13b/1
[=2]	[=2]
te ^h l	

---

²⁰⁷ dahi

tağar	tamāšā
t.+lîk 17b/1	t. 9b/5
[=1]	[=1]
tahāret	tañ
t. 23b/2	t. 17b/8, 3b/1, 8a/13
[=1]	[=3]
tahşîl	taña
t.+i 3b/7, 4b/8	t. 17a/4
[=2]	[=1]
tahsîn	tañla
t.+u 11b/3	t.+si 14b/7
[=1]	[=1]
tağşîr	tanu-
t. 20b/2	t.-yalmadım 5b/10
[=1]	[=1]
taki	tap-
t. 2b/5	t.-adur 15b/9
[=1]	t.-ali 10b/8
tam	t.-almay 4b/6
t. 17b/10	t.-ar 2a/8
t.+ni 18a/13, 18a/5, 18b/6, 7a/3	t.-ğaymen 7b/3
t.+nîñ 18b/3, 18b/4	t.-îp 12b/12, 20a/10, 21b/6, 22a/4
[=7]	t.-kaysen 22a/11
tamām	t.-tîlar 21b/2, 4a/12
t. 10a/12, 13a/3, 13b/9, 14b/13,	t.-tîlarki 14a/5
16b/12, 20a/6, 21b/1, 22a/7, 24b/3,	t.-tîm 5a/6
25a/13, 25b/5	t.-tuğ 12a/3
t.+i 24a/4, 3b/3, 5a/6	[=15]
[=14]	tapşur-

t.-ğıl 6a/2	[=1]
[=1]	ta'rif
tarîh	t.+lerini 18b/12
t.+ka 25a/5, 25b/1, 25b/1, 25b/2	[=1]
[=4]	ta'yin
tarka-	t. 17b/1, 18b/9, 19a/12, 3b/12, 4a/8,
t.-p 4a/1	9a/11
t.-ştılar 7a/5	[=6]
[=2]	ta'zīm
tart-	t. 16a/9, 16b/9
t.-îñiz 13a/12, 5b/8	t.+lar 24a/10
t.-ip 13b/6, 13b/9, 14a/9, 3a/9	[=3]
t.-itlar 23b/2	tayy
t.-sam 12b/12	t. 9b/1
[=8]	[=1]
taş	tebārek
t.+lık 6a/6, 7b/13	t. 11a/7
[=2]	[=1]
taş	tebre-
t.+idın 5a/11	t.-se 15b/9, 16b/3
[=1]	[=2]
tat-	teg
t.-imay 23a/12	t.+ide 17a/6
[=1]	t.+ini 18b/3, 18b/5
tavuş	[=3]
t.+i 13a/4, 5a/11	teg-
[=2]	t.-ip 9b/10
ta'addī	[=1]
t. 16a/5	tek

t.+i 10a/9	[=1]
[=1]	tenge
tekeşşür	t. 6b/8
t. 16b/8, 1b/11, 24a/7, 9a/6	[=1]
[=4]	tenhā
tekrir	t. 11b/12, 3a/13, 14a/8
t. 4a/7	[=3]
[=1]	terbiyet
teksim	t. 19a/10
t. 7a/8	[=1]
[=1]	terk
tekbir	t. 2b/4
t. 22b/7, 25a/8, 2b/10, 5a/7	[=1]
[=4]	terur-
teklīf	t.-dīlar 5b/13
t. 17b/3	[=1]
t.+i 3b/13	tesbīh
[=2]	t. 9b/7
temet	[=1]
t. 25a/13	teslimi
[=1]	t. 10a/9
ten	[=1]
t. 12a/9	tevaḳḳuf
[=1]	t. 2b/2
teḥ	[=1]
t. 11a/4, 7a/2	tevbe
[=2]	t. 17a/7, 24a/13, 24a/7
tenāvül	[=3]
t. 7a/1	teveccüh

t. 18a/3, 18a/4, 2a/13	t.+ke 24b/5
t.+de 8b/7	[=5]
[=4]	tile-
tevfîk	t.-geniñni 22a/10
t. 24a/8, 25a/11	t.-geymen 14a/2
[=2]	t.-nurmenmu 20b/4
te'alā	t.-p 13b/4, 19a/1
t. 11a/7, 21a/2, 24a/1	t.-ştiler 10a/3
t.+ğa 11b/1, 12a/1, 3b/1, 4b/7	[=6]
[=7]	tirik
te'elluq	t. 21b/5
t.+uñni 6a/1	[=1]
[=1]	tiril-
te'lim	t.-gendek 12a/1
t. 17a/10	[=1]
[=1]	tive
teyyar	t. 14b/9, 18a/5, 18a/7, 18a/7
t. 18a/1, 22b/10, 5a/5	t.+din 14b/9
t.-lap 5a/9	t.+niñ 18a/6
[=4]	[=6]
tezkire'	tiz
t. 1b/1, 25b/4	t. 10a/2
[=2]	[=1]
til	töben
t. 23b/9	t. 10b/4
[=1]	[=1]
tilävet	töfe
t. 4b/4	t.+sige 18a/12
t.+i 23b/4, 25a/9, 9b/7	[=1]

töre	t. 19b/6 [=1]	türkistān	t.+ğa 6a/12 [=1]
tört	t. 11b/7, 15b/11, 17b/10, 4b/11, 5a/9 t.+i 25b/3 [=6]	tüş	t.+ide 2a/13, 5a/4 t.+lerige 2b/7 [=3]
toḳkuz	t. 4b/13 [=1]	tüş-	t.-gil 6a/9 t.-ken 11b/11, 14a/6 t.-se 10b/9, 7a/10 t.-ti 10a/13, 14b/9, 15a/1, 21b/12, 21b/13, 8b/10 t.-tiler 17b/9 t.-üp 11a/1, 16a/8, 16b/5, 24b/8 t.-üpdur 17b/7, 7b/2 [=18]
toḳsan	t. 23a/7 [=1]	tüzük	t. 19b/12 [=1]
tola	t. 20a/11, 23b/3, 2b/7 [=3]	tuğ	t. 22a/4 [=1]
tonu-	t.-masmen 3b/8 [=1]	tür-	t. 1b/1 t.-adur 11a/10, 5b/3, 5b/5 t.-dılar 14b/1, 14b/10, 14b/12, 19b/2, 4a/4 t.-ğan 16b/4
tos-	t.-up 18a/6 [=1]		
tün	t. 23a/8, 4b/13 [=2]		
tüp	t. 15b/8 [=1]		

t.-ğanıda 14b/11, 3a/1	u.-p 13b/8
t.-ğay 23a/13	[=1]
t.-up 12a/7, 14b/4, 16a/9, 3b/12, 4b/10, 5a/13, 6b/6, 7b/6	uluğ u. 19a/7, 19b/8, 20a/8, 24b/11, 3b/10, 3b/11
t.-updur 9b/3	[=6]
t.-ur 15b/12, 22b/3, 6b/5	unu-
t.+urmiz 22b/2	u.-madi 22a/10
[=26]	u.-maydur 20a/3
tut-	[=2]
t.-aydep 11a/1	ur-
t.-kaysen 2b/3	u.-dılarkim 18a/6
t.-ti 16b/10	[=1]
t.-tılar 17a/10	uşbu
t.-up 13a/8, 21b/5, 24b/12, 11a/12	u. 13a/13, 16b/13, 23a/6
[=8]	[=3]
-u-‘u-	ustuḥān
u	u.+i 18b/6
u. 15a/10, 16b/3	u.+lari 11b/11
u.+lar 20b/7, 21a/10	u.+larini 14a/7
u.+lardin 20b/5	[=3]
u.+larğa 20a/1	uyğu
u.+larnıñ 10b/11, 11b/8	u.+laridin 2b/6
u.+nıñ 16b/1	[=1]
[=9]	uzat-
uça	u.-i 16b/9
u.+larini 16b/9, 21a/11	u.-íp 11a/11, 19a/3
[=2]	[=3]
ula-	‘ulum

u. 21a/1, 21a/7 [=2]	ü.+de 14b/10 [=1]
-ü-	üz-
üç	ü.-üp 9b/2 [=1]
ü. 11b/7, 12a/6, 15b/11, 15b/5, 18b/10, 19a/13, 21a/11, 22b/10, 4b/2, 6a/6, 8a/1	-v-
ü.+üncü 25a/4, 4b/4, 8a/2 [=14]	välāyet v. 25a/10 [=1]
üçün	välide
ü. 11a/5, 11a/6, 14a/2, 16a/1, 16a/11, 18b/5 [=6]	v.+leriniñ 1b/10 [=1]
ümīd	vāran v. 10a/8 [=1]
ü. 10a/8 ü.+imiz 8a/10 [=2]	vaķıf v. 17b/2, 18b/8, 19a/11, 19b/5 [=4]
ün-	vaķt v. 11b/6, 16a/6, 17b/8, 19a/5, 22a/1, 23a/5, 7a/3
ü.-üpdür 15b/8, 16b/2 [=2]	v.+i 12b/12, 15b/2, 23b/2, 4a/2, 7b/7
üst	v.+ida 5a/12
ü.+ide 11b/12, 11b/2, 12a/6, 14a/8, 18a/12 [=5]	v.+ki 1b/13, 23a/3
üstād	v.+largiçe 8a/12 [=16]
ü.+larnı 17a/12 [=1]	vaķ'a
üsti	

v. 18a/4	v. 1b/8, 2a/2
v.+ni 16b/6, 18b/5	[=2]
[=3]	veger
vaṭān	v. 17a/2
v.+larīga 15a/3	[=1]
[=1]	vehm
ve	v.+idin 11b/10, 9b/11
v. 10a/3, 11a/7, 11b/8, 12a/1, 12a/4,	[=2]
12a/5, 13a/12, 13a/13, 13b/12, 14b/5,	vela'ḳibetül
15b/1, 16a/9, 16b/8, 17a/1, 17a/7, 17b/1,	v. 1b/3
17b/10, 17b/13, 17b/3, 19a/11, 19b/1,	[=1]
19b/13, 1b/10, 1b/4, 1b/4, 1b/6, 1b/7,	veli
20a/1, 20a/8, 20b/10, 20b/10, 20b/11,	v. 24a/13, 25a/5
20b/11, 20b/12, 20b/13, 20b/13, 20b/2,	v.+ler 21a/2
21a/1, 21a/1, 21a/11, 21a/3, 21a/3,	[=3]
21a/6, 21a/7, 22a/3, 22b/11, 22b/7,	veşşelat
23b/11, 23b/5, 24a/10, 24a/11, 24a/13,	v. 1b/3
24a/13, 24a/4, 24a/7, 24a/9, 24b/1,	[=1]
24b/12, 24b/3, 24b/3, 24b/5, 24b/6,	selām
2a/12, 2a/6, 2b/10, 2b/3, 2b/3, 3a/2,	v. 15a/5, 1b/4, 20b/10, 21a/4
3a/4, 3b/6, 3b/8, 4a/6, 4b/5, 5b/8, 6a/10,	v.+niñ 15a/4
6a/2, 6a/7, 6a/9, 6b/1, 7a/10, 7a/10, 7a/9,	[=5]
8a/12, 8b/3, 8b/9, 9b/1, 9b/10, 9b/11,	veysi
9b/4, 9b/6, 9b/7, 9b/7	v. 20b/11
[=92]	[=1]
vechi	vüzerā
v.+din 16b/3	v. 16b/12
[=1]	[=1]
vefāt	

-y-	[=2]
ya	yalbar-
y. 10a/4, 13b/12, 20b/4, 21b/9, 24a/10, 11a/11	y.-dílarkim 10a/4
[=6]	[=1]
ya	yan
y.+dín 10a/1	y.+ída 13a/10, 18b/7
[=1]	y.+ímda 18a/11
yārān	[=3]
y.+lar 23b/5, 7a/11, 7a/4, 7a/5, 7b/1	yan-
y.+largā 7a/8	y.-di 6b/13
y.+lari 7a/1	y.-dílar 15a/3, 19a/3, 2b/12
y.+larni 7a/1	y.-ínlar 23b/11
[=8]	y.-íp 15a/2, 21b/7
yārkend	y.-mağçi 21b/8
y. 21b/11	y.-sağ 21b/10
y.+de 23a/7	y.-ur 14a/12, 25a/10
y. +i 25b/4	[=11]
y.+ke 20a/13, 21b/12, 21b/8	yar
[=6]	y.+dur 21a/6
yağa	[=1]
y.+ğa 3a/3	yarağ
y.+sídaki 21b/13	y.+íni 23a/13
[=2]	[=1]
yağın	yaríl-
y. 23b/6	y.-íp 16b/4
[=1]	[=1]
yalañ	yarm
y. 14a/13, 14a/13	y.+i 23a/8, 4b/13
	[=2]

yaş	y. 11b/13
y. 12a/9	[=1]
y.+ka 1b/13, 23a/7	yene
y.+larıda 1b/8	y. 13a/8, 16a/7, 17a/3, 18a/2,
[=4]	21a/11, 21a/6, 21a/7, 3a/5, 4b/11, 6b/7
yasāvul	[=10]
y. 16a/7, 16a/8, 16b/6	yer
y.+ni 16a/4, 16a/6y, 16a/7	y. 15b/13, 17b/2, 17b/7, 19a/11,
[=6]	21a/12, 22a/8
yat-	y.+de 13b/1, 13b/10, 16a/12,
y.-almaydurmen 18a/13	16a/12, 18a/10, 20a/1, 22a/3, 22a/8,
y.-ar 4a/13	22b/1, 3a/3, 3b/9, 6a/7, 8a/1, 8a/11
y.-iñ 3a/6	y.+din 15a/10, 3b/6
y.-ip 15b/5, 16a/12, 18a/10, 2a/13	y.+ğiçe 19a/3
[=7]	y.+ge 3a/5, 6a/8, 6a/9
ye-	y.+imni 15b/13
y.-diler 5a/6	y.+iñ 16a/2
y.-megil 2a/7	y.+ini 16a/10
y.-mes 4b/5	y.+ni 15b/12, 22b/4, 22b/7, 3a/4,
y.-mey 4b/12	3a/9, 3b/8, 7b/13
y.-p 7a/4	[=36]
[=5]	yesevī
yeqa	y. 5b/12
y.+sídaki 25a/3	[=1]
[=1]	yet-
yeksan	y.-edur 16b/3
y. 21a/13	y.-ersin 2a/8
[=1]	y.-ip 13a/5, 22b/8, 6a/8, 9b/3
yeñi	y.-künçe 14a/4

y.-kürseler 21b/11	y.+lık 8b/10
y.-mes 19b/10	[=3]
y.-mey 12a/8	yig-
y.-ti 20a/5	y.-ip 13b/2, 23a/4
y.-tiler 15a/5, 17b/6, 23a/7	[=2]
[=14]	yigirme
yetim	y. 21b/2, 21b/3, 21b/5, 25b/3
y. 1b/9	[=4]
y.+likindin 2a/6	yigit
y.+likleri 2a/2	y. 3b/10, 3b/4, 3b/5, 4a/6, 8b/2
[=3]	[=5]
yetkür-	yikil-
y.-diler 24a/5	y.-dilar 12a/10, 18a/3, 9a/7
[=1]	y.-ip 10a/4, 13b/11
yetmiş	y.-iptur 18a/1
y. 25a/6	[=6]
[=1]	yil
yette	y. 11b/10, 14a/7, 15b/5, 19a/8,
y. 19a/8, 1b/8	20a/2, 25a/5, 4b/8
[=2]	y.+da 19a/13, 20a/2, 22b/10
yigla-	[=10]
y.-dilarkim 24b/13	yildiz
y.-p 2a/5, 14b/10, 13a/2, 9a/6, 10a/7	y.+i 16b/5
y.-şip 12a/4	[=1]
y.-ştılar 23b/8	yit-
[=8]	y.-ip 3a/6
yırak	[=1]
y. 6a/6	yörge-
y.+din 16a/8	y.-p 25a/2

[=1]	[=6]
yok	yu-
y. 10b/13, 22b/3, 3a/4, 4a/10, 6a/7	y.-p 25a/2, 4a/12
y.+dur 9a/8	y.-sağ 17b/4
y.+larini 2b/8	[=3]
y.+mu 20b/4	yul-
[=8]	y.-up 15b/10
yol	[=1]
y.+ğa 6a/3, 7b/4	yum-
y.+ığa 9a/13	y.-gıl 6a/3
y.+uñda 12b/13	y.-uñ 13a/7
[=4]	y.-up 11a/11, 6a/4
yūsūf	[=4]
y. 20b/9, 21a/5	
[=2]	-z-z-
yügür-	zāhır
y.-üp 13b/7	z. 18a/7, 16b/4, 21a/10, 21a/2
[=1]	[=4]
yür-	zarar
y.-di 4a/3, 8b/4, 9b/11	z.+i 11a/6
y.-diler 11b/9, 15a/4, 21b/1	[=1]
y.-düm 12b/13	zār
y.-ür 2a/4	z. 12a/4, 12a/4, 13a/1, 13a/2, 13a/2,
[=8]	23b/8, 23b/8, 2a/3, 2a/5
yüz	z.+i 10b/1, 14b/11, 3b/1, 8b/11
y. 25a/6, 6b/8, 9b/2	z.+lar 9b/11
y.+idin 13a/5	z.+siğa 10b/2
y.+leri 24b/8	[=15]
y.+ümüz 17a/5	zaiķetulmevt

z. 23a/10	[=2]
[=1]	zinde
zamān	z.+i 10a/8
z. 10a/13, 2a/4	[=1]
z.+da 16a/12, 16a/2, 19b/7	zinhār
[=5]	z. 23b/10, 9a/8
zekāt	[=2]
z. 19b/9	ziyāde
[=1]	z. 2a/3
zelzele	[=1]
z.+ge 11b/6	ziyāret
[=1]	z. 19a/2, 19a/5, 19b/1
zemīn	z.+i 15a/5
z. 24b/13	[=4]
z.+din 14a/5	zoḡ
[=1]	z. 4b/5
zencīr	z.+lari 5a/6
z. 10b/13	[=2]
z.+ni 11a/10, 11a/12	zūbdeṭül
[=3]	z. 1b/5
zīcānī	[=1]
z. 23a/11	Toplam kelime: 4920
[=1]	Geçerli kelime: 4920
zıkr	Alt madde: 2103
z.+i 9b/7, 9b/8	Madde başlığı: 1281

BÖLÜM V: SÖZLÜK

-A-Ā-

āb (F)	su
āb āş (F+T)	yemek; yiyecek
āb āş ber-	yemek vermek, yemek daratmak
āb-āş kıl-	yemek yapmak
āb ta'am (F+A)	yemek; yiyecek
ābād- (F)	bayındır, mamur.
ābād bol-	bayındırlaşmak, bayındır hale getirmek, ihya etmek
ābād et-	bayındırlaştırmak
ābād kıl-	bayındırlaştırmak
abdāl (A)	derviş, abdal, kalender
'aceb (A)	acaba, hayret, gariplik, şaşılacak şey
aç	aç, aç olan kimse
aç-	açmak, aralamak, çözmek
açlık	açlık, aç olma hali
aç-u zār (T+F)	aç ve zar, açlıktan ağlayan, açlıktan inleyen, açlıktan sızlayan
ada	tamam, son, nihayet
ada kıl-	tamam kılmak, yerine getirmek, görevini yapmak
ādem (A)	adam, insan,
ādem boyi (ö)	adam boyu kadar uzunlukta
ādemçe (A+T)	adem kadar, adem gibi
aferin (F)	aferin, alkış
aferin oğu-	beğenmek, takdir etmek
'afv (A)	af, bağışlama
'afv eyle-	affetmek, bağışlamak,

ağaçe	ağa hatunu, bey karısı
āgāh (F)	haberli, bilgili, dikkatli
āgāh bol-	bilgilenmek, haberdar olmak, dikkatli olmak
ağramçi	ip, urgan, halat (argamçi şeklide vardır)
āh (F)	ah, eyvah, yazık,
āh der-u nāk	büyük ateş gibi ah
āh-i serd	şiddetli ah
āh-u zār-	ahlama ve inleme
āheste (F)	yavaş
ahl (A)	halk
ahl-i bāzār	pazar ehli, halk
ahl-i fenā (A+F)	dervişler, sofiler
ahl-i hüner (A+F)	sanatçı
āhīr (A)	son, sonraki
ahiret (A)	öbür dünya, ahiret
ahiret cāme	ahiret elbisesi
āhīrül emr (A)	en sonunda, nihayet
ahund (F)	efendi, hoca, müdderis ve okumuşlara verilen ünvan
aķ	beyaz, ak
‘āķīl (A)	akıl; akıllı, akıllı kimse
‘āķīl (A)	her nesnenin eşrefi olgunu
‘āķīl bol-	olgunlaşmak
al-	almak, satın almak, fethetmek, istemek, evlenmek
al (1)	kırmızı, koyu pembe renk
āl (1)(A)	aile, soy, sülale, çocuklar
al (2)	ön, başlangıç, karşı, huzur
āl (2) (A)	hile
‘alā- hāzel-ķīyās (A)	bu kıyas üzerine, buna kıyasla
aldi	ön, huzur

'ālem (A)	alem, dünya
'alem (A)	bayrak, sancak, işaret
ā'lem (A)	en bilgin, en alim, çok bilen
'aleyhi's selām (A)	selam onun üzerinde olsun manasında söylenen saygı sözü
'ālim (A)	alim, bilgin
'ālimü'l ğayb-	görüleni görülmeyeni bilen Tanrı
altun	altın
ām (A)	halk, ahali
'ām (A)	sene, yıl
'ām(m) (A)	umumi, genel, bütün
'āmel (A)	iş, amel, fiil
'āmel kıl-	hareket etmek, davranmak, iş görmek
ana (1)	anne, valide
ana(2)	işte burda anlamında bir kelime
ança	onun gibi, o kadar, o şekilde, öyle
anda	orada, orda
andağ	o şekilde, öyle, oradaki
anıñ	onun
aña	ona
añğıçe	o zamana kadar
añla-	anlamak, idrak etmek, kavramak, hatıra getirmek
ara	ara, arsında, orta
aradet kıl-	dertleşmek
a'rāf (ö.a)	Cennet ile Cehennem arasında bir yer
'arafāt(A)(y.a)	hacıların Kurban Bayramı'nın arife günü toplandıkları Mekke'nin doğusundaki tepe
'arasāt (A)	mahşer günü
'arsat-i kıyamet	mahşer günü, kıyamet günü
arfa	buğdaygillerden bir bitki, arpa

arfa nan	arpa ekmeği
arđumak	Türkmen cinsi saf kan Arap atı; kuvvetli cins
‘arif (A)	bilgili, bilgi sahibi
arđa (1)	arka, sırt
arka (2)	destek, yardım
arka (3)	soy, nesil
‘asā (A)	asa, sopa, değnek
āsāyiş (F)	rahat, huzur
‘ases (A)	gece bekçisi
‘āsi (A)	asi, isyankar
asil (A)	terbiyeli, sağlam; akşam
aşlā (A)	asla, kesinlikle, hiçbir zaman
āsmān (F)	gökyüzü
aş	aş, yemek, taam, gıda
aşfezlik	aşçı başı
āşinā (F)	bildik, tanıdık
‘āşurā (A)	Muharrem ayının onuncu künü
at (1)	ad, isim,
aṭ(2)	at
at-	atmak, fırlatmak
ata-	adlandırmak, ad vermek, ad koymak
ata	baba, ata, ced, ihtiyar, muhterem
‘aṭā (A)	ihsan, bağış
ata ana	baba anne, anne baba, ata ana
atalari	ecdadı, ced, ata
‘atārlık	güzel koku satıcılığı
aṭla-	ziplayıp geçmek
aṭlan-	yola çıkmak, sefere çıkmak
āvāz (A)	ses, seda

āverd (F)	savaş, harp, muhârebe, cenk
avval (A)	ilk, birinci; ski, ilk, önce, evvel, önceki, evvelki; başlangıç
ayağ	ayak; kadeh
‘ayāl (A)	çoluk çocuk; hanım, eş
āyāt (A+ç)	ayetler
āyet (A)	ayet, işaret, belirti, delil; Kur’an’ın herhangi bir cümlesi
aymak	oymak, kabile
‘ayş (A)	yaşama, yeme, içme
‘ayş-u ‘işret	yiyip içmek, eğlence
‘āyyar (A)	zeki, kurnaz, hilekar, dolandırıcı
‘azā (A)	yas, cenaze töreni, başsağlığı ziyareti
āzād (A)	kurtuluş, hür
āzād kıl-	serbest bırakmak, kurtarmak, hür kılmak
azadlık (F+T)	bağımsızlık, serbestlik, hürlük
āzār (F)	incitme, tekdir
āzār tap-	azarlamak, canı acımak, canı incinmek
azğan	bir tür dikenli bitki
‘aziz (A)	değerli, muterem
‘azm (A)	niyet, kast

-B-

ba’d (A)	sonra
bağla-	bağlamak, tutmak
bāhś (A)	konusulan şey, söz konusu olan şey, konu
bağ-	bakmak, dikkatle bakılmak
bala	yavru, çocuk
bala barqa	çoluk çocuk
balık	balık

bāṅ	ses, seda; çok
bāṅ ur-	sesli vurmak
bar	var, mevcut
bar-	varmak, gitmek; evlenmek, gelin gitmek, birinin hizmetine gitmek
bar yoḳlari	var yokları, bütün varlığı, serveti
bārgāh (F)	padişah otağı, izinle gidilen yer
baş (1)	baş, kafa, kelle, tepe
baş (2)	ön, uç, birinci
baş (3)	amir, yönetici, lider
başlıḳ	başta olmak, reis, amir, başlı
bay	zengin, varlıklı
bāzār (F)	pazar, çarşı
becāndil	gönüllü; sebepsiz; tüm gönlü ile
beg	bey, büyük, amir
behr (F)	hisse, pay; kısmet; ümidin
be-hill (F+A)	haklı, meşru
behillik tileş-	bir birinin hakkını dilemek
belā (A)	gam, keder, sıkıntı, bela; sevgili
belā-yi tevaḳḳuf	belada durma, kaderi bekleme
belü (F)	iyi, kıymetli olan
belüri ḳul-	iyi olan kul
bende (F)	kul, köle, esir
ber-	vermek
ber (1)	toprak, kara
ber (2)	göğüs, meyve, yemiş
ber (3)	alan, getiren
ber (4)	üzere, üzerinde
ber-bāt (F)	perişan, harap

ber- seri (F)	sonunda, en sonunda
berāber (F)	birlikte, beraber
berdem	kuvvetli, güçlü
berekāt (A+ç)	bereketler, bolluklar
bereket (A)	bereket
berlehiz (F+A)	son an, son zaman
beş	beş, beş sayısı, 5
beş yüz	beş yüz, 500
beyābān (F)	kır, çöl
beyān (A)	anlatma, açıklama, bildirme
beyān kıl-	anlatmak, açıklamak, bildirmek
beyt (A)	ev, mesken
bi karar (F+A)	kararsız
bībī (F)	Eski Türk devletlerinin bir kısmında yüksek rütbeli kadınların isimlerinin başında unvan olarak kullanılan bir kelime, hala, saygıdeğer kadın
bidār (F)	uyanık, uyumayan, uykusuz
bidār bol-	uyanık olmak, uyumamak
bigbar	büyük, bey
bihaber (F+A)	habersiz
bihod (F)	kendinden geçmiş, çılgın, kendinden geçmek
bihuş (F)	şaşkın, sersem, deli, kendinden geçmek
bil-	bilmek, keşfetmek
bil ketmen	tarım aracı
bile	ile, birlikte
binā (A)	bina, yapı
bina kıl-	yapmak, inşa etmek, kurmak
bināgāh	zamansız, aniden
binihāyet (F+A)	sürekli, sonsuz, tükenmez

bir	bir, bir defa
bir-	vermek, iletmek, bildirmek, ulaştırmak, duyurmak; evlendirmek; bırakmak
birle	ile, birlikte
biryān	ateşte kızartma, kebab
biryān kıl-	kızartmak, kebab yapmak
bisāf(A)	santraç tahtası, kilim, yaygı; eşya
bismi'llāh(A)	Allah'ın adıyla
biřāret	belirti, göstergi
biřāret ber-	belirti vermek, göstermek
bi-vaqt (F+A)	zamansız, vakitsiz
biz (ç)	biz
bizge	bize
bizni	bizi
bizniñ	bizim
boqça	bohça, büyük sarı; düğün için kurulan çadır, yataklık, yatak örtüsü (<i>boğca, boğcama</i> şekilleri de vardır.)
bol (1)	bereket, çok, kesir, çok bol
bol- (1)	olmak, meydana gelmek
bol (2)	bu, şu, işaret harfi
bol-(2)	bulmak
bol-(3)	bölmek, paylaştırmak
bolğay	olsun
bolsa	olsa, mümkün olmak
boran	güçlü fırtına, bora
boy (1)	boy
boy (2)	beden, vücut
boy (3)	omak, boy, kabile
boz-	bozmak, yıkmak, tahrip etmek, dağıtmaq, feshetmek

böl-	bölmek, parçalamak
bölek	başka; nasip, pay; bölük, bir alay
burader	birader, arkadaş,
buryā (F)	eski hasır
būy (F)	koku, huy, umut
būy-i ʔaʔam-	taam kokusu, yemek kokusu
buyan	bu taraf
buyruḡ	buyruk, emir
buyur-	buyurmak, emretmek, istemek, sipariş etmek
buyure-	buyurmak, emretmek
büzürg (F)	asil, soylu, büyük
Büzürgvār (F)	büyük, ulu, saygıdeğer
bülend (F)	yüksek, yüce
bük-	bükmek, eğmek
büküp otur-	eğilip oturmak, büküp oturmak
büyük	ulu; kebir, yaşlı; koca, kocaman

-C-

cabduḡ	hazırlık, gerekli eşya
cāfi (A)	cefa eden
cāme (F)	elbise, çamaşır
cāmiʔ (A)	cami
cāmiʔ (A)	toplayan, bir araya getiren
cān (F)	can, ruh, hayat, sevgili
cān bir-	ölmek, vefat etmek
cān fidā	canını veren
cān vehimi	korkmak, canı korku içinde kalmak
cān-i huşhal	canı sevinmek, gönlü hoş olmak

cān-i miskin	zavallı gönül
cānān (F)	sevgili
cārūbkeş (F)	temizlikçi, süpüren, süpürge yapan, cami veya mezar hizmetçisi
cāy (F)	yer, mekan
cāyiz (A)	olabilir, olur, uygun, cevaz verilen
cehālet (A)	cahillik, bilmezlik
cehetidin	sebebden, dolayısıyla
cemā'at (A)	cemaat, topluluk, insan topluluğu
cemāl (A)	yüz güzelliği, yüz
cemāl-i pür nūr	yüzü güzellikten nur gibi parlayan
cemāzīyelevvel (A)	Hicri takviminde Nisan ayı
cemi' (A)	bütün, hep, herkes
ceñ (A)	cenk, savaş, vuruşma
cesed (A)	ölü vücut
cevāb (A)	cevap
cevāp bir-	cevap vermek
cism (A)	beden, cisim, vücut
cism-i pāk	pak ve temiz vücut
cöb (M)	uygun, layık, yerinde
cū' (A)	açlık
-Ç-	
çāhārsu (F)	Dükkânların bulunduğu alışveriş yeri (çār + sū:çarşı)
çāk (F)	yarık, yırtık, parça
çāk et-	yarmak, yırtmak, parçalamak
çāk çāk (F)	paramparça
çāk çāk et-	paramparça etmek

çalma	kadeh, kase; çamur
çāhārşenbe	çarşamba (asıl perşembe anlamında, ama kullanımda çarşamba şeklinde kullanılmak yaygındır), haftanın dördüncü günü
çanağ	çukur kap, çanak
çarğ	kadınların iplik eğirdiği bir alet, çıkırık
çık- (1)	çıkma, ortaya çıkmak
çık- (2)	sınırı aşmak
çiz-	çizmek, hat çekmek
çoğ	büyük, kocaman
çoyun	polat, çelik
çūn (F)	gibi, çünkü, nitekim
çūnan	çok

-D-

dād (F)	adalet
dād hevahlık (F+T)	şikayetçilik
dād hevahlık kıl-	adaleti yerine getirmesini talep etmek, adaleti istemek, şikayetçi olmak
dağ (F)	yara, yanık yarası, iç sıkıntısı,
daği (F)	dahi, ve, yine
daği hem	daha da, yine hem
damağ	damak
dārān (ö.a)	Harkil peygambere halkını dine davet etmesi emredilen şehir
dāş (F)	çanak, çömlek ve kireç ocağı
dāş kazan	çanak, çömlek yapılan kazan
daş	taş
da'va (F)	iddia, şikayet

davuş	ses, seda
dāver (F)	adil hükümdar, efendi
der-beder (F)	yaşayışı ve davranışı düzensiz kimse; serseri, kapı kapı dolaşan
defn (A)	gömmek, defnetmek
defn kıl-	gömmek, defnetmek
defter (A)	defter
dehķān (F)	köy ağası, köy muhtarı; çiftçi
delil (A)	yol gösteren, klavuz, delil, belge
dereht	ağaç
dergāzeb(F+A)	gazaplanmak, çok kızma, öfkelenme
derhāl (F+A)	hemen, derhal
dermehel	zamansız, aniden
ders (A)	ders, talim; öğüt, akıl
ders al-	ders almak, talim almak
deryā (F)	deniz
deryā kenaresi	deniz kıyısı
deşt (F)	çöl, bozkır
deşt-i bayābān	çöl, kır
didār (F)	yüz, çehre, görme, görüşme
didār-i müyesser	görüşmek, görüşmek nasip olmak
dide' (F)	göz
diĝen	diyen, adında
diyar (A)	diyar, yurt, memleket, vatan
du'ā (A)	dua
du'ā-yi mustecāb	cevap verilen, kabul edilen dua
du'ā-yu tekbir kıl-	dua ve tekbir etmek
dukān (F)	dükkan
dukān et-	dükkan kurmak

dunyā (A)	dünya
duvaz	hırsız
dürüst (F)	dürüst, sağ, salim, doğru
dürüst i'tikād	dürüst inanç, doğru inanç
-E-, -'E-	
ecir	emek, zahmet
ehl (A)	sahip, malik, maharetli, usta
ehli 'alem	alemlerin sahibi
ehvāl	ahval, durum
ehvāl-i düşvār (T+F)	zor durum
ekel- (alıp kel-)	getirmek
eksük	eksik
emānet (A)	emanet, güvenilen
emel (A)	ümit, arzu, istek,amaç
emma	ama,fakat,lâkin
emr (A)	emir, buyruk, ferman
endişe (F)	merak, kaygı
endişe kıl-	merak etmek, kaygılanmak
ertegen	sabah, ertesi gün sabah
ervāh (A+ç)	ruhlar, canlar, hayatın cevherleri
ervāh meşāyih	ruhlar, canlar
ervāh t̄āyyibe	güzel ruhlar, hoş canlar
'erz	arz, istek; şikayet
'erz kıl-	arz etmek, istemek; şikayet etmek
esbāb (A+ç)	sebebler, vasıtalar (tekl:sebeb)
esbāb-i hücre	hücre malzemeleri, oda malzemeleri
esir (A)	esir, tutsak, köle

esir kı́l-	tutsak olarak almak, esir etmek
esirān (ç)	esirler
ešnā (A)	ara, aralık, vakit
ešnā-i kı́rā'et	kıraat vakti
eşrāf (A+ç)	ileri gelenler
esrār (A+ç)	sırlar, aklın ermeyeceği işler
ešrār-i lāmākān	mekansızın, Allah'ın sırları
eşik	eşik, kapı
eşrāf (A+ç)	ileri gelenler,
eşteha	iştihā
eštahāleri kel-	iştihāası açılmak, acıkmak
et-	etmek, yapmak, eylemek
evliyā (A+ç)	evliya, veliler
evliyā'ullah (A)	ermiş, aziz
evsāf (A+ç)	özellikler, vasıflar
evvel (A)	önce, eski, evvel
evvelkı́	önceki
ey	ey, seslenme edatı
eybar- (alıp bar)	alıp varmak, götürmek
eyyühennās	ey insanlar
eyle-	eylemek, yapmak
ezān (A)	ezan
ezān oķu-	ezan okumak
ezber (F)	zihinde tutma, ezber
ezbera-i tahşil-u 'ilm	ilim öğrenmek ve zihinde tutmak
ezdil (F)	dili ezen, etkileyen
ezdil-i pür-derd (F)	dili ezen dertli, çok etkileyici

-F-

fāķir (A)	fakir, yoksulluk, zavallı, bıçare ; ben
fāķir fuķrā	fakir halk, yoksul kişi
fāriĝ (A)	rahat, boş vermiş, vazgeçmiş, çekilmiş; işini bitirmiş
fāriĝ bol-	müsterih olmak
fānī (A)	ölümlü, geçici
fāř (F)	açık açığa, meydana çıkmış, yayılmış, açığa vurma
faş ķıl-	açıklamak, ilan etmek
fātiha (A)	Fatiha süresi, Kuran'ı Kerimin birinci süresi
fayda	fayda, iyilik
fāyiz (A)	bolluk, çokluk
fāyiz yetķür-	bolluk getirmek, faydası dokunmak
fedā (A)	fedâ etme, adama, gözden çıkarma
fedā ķıl-	fedâ etmek, adamak, gözden çıkarmak
felek (A)	gök, dünya; tarih
ferāset (A)	anlayışlık, çabuk anlama
fermān (F)	ferman, buyruk
fermān-ber-dār (F)	fermana uyan, emre uyan, hüküm altına giren, itaat eden
fermān-rev (F)	buyruĝu kabul edilen
feryād (F)	feryad, baĝırma
feryād ķıl-	baĝırmak, feryad etmek
feryād-u fiĝān	feryad ve fiĝan
feryad-u fiĝān ķopar-	feryad ve fiĝan çıkarmak
feryād-i res	feryad döken, feryad saçan, feryad edenin imdadına yetişen
ferzend (F)	çocuk, oĝul
feth (A)	açma, açılma, fetih, zafer
feth-i nuşret	fethetmek, başarı kazanmak

fetvā (A)	fetva, Şeri karar
fetvā ber-	fetva vermek
fevc (A)	çokluk
feydā	ortaya çıkmak, dünyaya gelmek
feydā bol-	ortaya çıkmak, dünyaya gelmek
fikir (A)	fikir, düşünme
fikir endişe	endişeli düşünme
firākat (A)	ayrılık, ayrılma; hüzün, kader
fırşat (F)	fırsat, Őans
fiŐmān (F)	pişman, üzülmeye
fiŐmān bol-	pişman olmak, üzülmek
fuçuŐ	kırık, kırılmış, kenarları yok

-G-Ġ-

ġaddār (A)	hain, merhametsiz
ġāfil (A)	gaflette olan, dikkatsiz
ġafil kıl-	gaflette bulundurmak, gaflette yakalamak
ġāhī (F)	ara sıra, bazen
ġalat (A)	yanlış kelime ve söz; yanılma
ġālib (A)	yenen ,üstün gelen
ġālip kel-	kazanmak
ġam (A)	üzüntü, kader, tasa, kaygı, sıkıntı
ġam-gin	üzüntülü, kaderli, gamlı, tasalı
ġam ye-	üzüntülenmek, endiŐelenmek, tasalanmak
ġammaz (A)	fitneci, münafık
ġanīmet (A)	kazanç, beklenmeyen kazanç; düşmandan alınan kazanç, ganimet
ġarb (A)	batı, gün batısı

ġarib (A)	garip, gurbette bulunan, şaşılacak
ġaribāne (A+F)	garip gibi
ġarip-ġureba (F)	garipler, yoksullar, zavallılar
ġarķ (A)	batma, boġulma, boġma
ġarķ bol-	batmak, boġulmak
ġayib (A)	kayıp, gizli, belirsiz, görünmeyen
ġayib bol-	kaybolmak, yok olmak
ġazab (A)	dargınlık, kızgınlık
ġazab iyle-	hiddetlenmek, öfkelenmek
gedā (F)	dilenci, yoksul
gedā-yi zaif	zayıf, zavallı, yoksul
gerd (F)	toz, toprak, kader, tasa
gerd-ü ġubār	toz toprak
gird-āb (F)	girdap, anaför, çevrinti
gird-āb-i belā	bela girdabi
giryān (F)	aġlayan, aġlayıcı; gözyaşı
ġuş-mal (F)	kulak bükme, terbiye, nasihat
ġüyā (F)	sanki, ġüya
ġünāh (F)	ġünah
ġüvāh (F)	şahit, tanık, delil

-H-Ĥ-Ĥ-

ĥaber (A)	haber
ĥaber bir-	haber vermek
ĥaber-dār (A+F)	haberli, bilen
hācet (A)	ihtiyaç, gereklilik
hācet-reva (A+F)	ihtiyacı gören, gideren
ĥāci (A)	hacı, hacca giden

had(d) (A)	sınır, nihayet; derece; uç; ölçü, derece
ḥādīm (A)	hizmet eden, hizmetçi
hafız (A)	hıfzeden, koruyan; saklayan, ezberleyen; hafız
ḥahla-	istemek, beğemek, seçmek, uygun bulmak
ḥaili	bayağı, çok; biraz
haḳide	ilgili, alaka
haḳir (A)	değersiz, hor gözle bakılan
hāl (A) (1)	çözme, açma
ḥāl (A) (2)	hal, oluş, duruş, durum, vaziyet
ḥalāş (A)	kurtuluş, kurtarma, kutlama
ḥalāş bol-	kurtarmak, kurtuluşa ermek
ḥalāşlık (A+T)	kurtuluş, kurtulma
ḥālī (A)	ıssız, تنها, boş
ḥāl-i perīşān	perişan durum
ḥalk (A)	halk, ahali
hamd (A)	teşekkür, şükür, rahmet
hamd-u şana	teşekkür etmek, şükretmek
ḥān (F)	hakan, hükümdar
ḥānḳāh (F)	tekke, saray
ḥānḳāh-i rāst	saray bina etmek, saray inşa etmek
har-	yorulmak, gücü kalmamak, halsız düşmek, hasta olmak
hareket (A)	davranış, iş, tutum
ḥaṭā (A)	hata, kusur, yanlış
ḥatā ḳil-	yanlış yapmak, kusur işlemek
ḥātif (A)	göz kamaştıran; sesi işitilen fakat kendisi görülmeyen; gaipten gelen ses; gaipten seslenir gibi haber veren melek
ḥāṭır (A)	zihin, fikir, gönül
ḥatun	kadın, zevce; kıyamet, ahiret kardeşi
havā (A)	hava

havā-i sefer	sefere çıkmak, gezmek, seyahet etmek, yola çıkmak
havlu	avlu, müstakil ev
havlu 'imaret	bayındır hale getirilen yapı, bina
hay (A)	diri, canlı
hay leziz	tatlı, hoş
hayāt (A)	hayat, canlılık
ḥayrān (A)	şaşmış, şaşa kalmış, esir, müptela
ḥayr-bād (A+F)	hayırlı olsun ; ayrılık, yolculuk
ḥazret (A)	İlâhî veya kevnî herhangi bir hakikat ve bunun âlemdeki tecellileri anlamında bir tasavvuf terimi; saygı için büyüklere verilen ünvan
ḥelāk (A)	mahvolma, harcama, çok yorulma
ḥelāk bol-	mahvolmak, harcanmak
ḥelāket (A)	mahvolma, yok olma
ḥelāyık (A+ç)	mahluklar, yaratıklar, insanlar
heli	hayli, biraz önce
hem (F)	hem, kuvvetlendirme edatı
hemme (F)	hep, cümle
ḥem-şohbet (F+A)	biriyle konuşan, arkadaş
her (F)	hep, bütün
ḥerdem (F)	her zaman
ḥerḳaysi (F)	her kim
heşşe	hisse, pay
heşşe kıl-	hisseye ayırmak, paylaşmak
heybet (A)	korku, ve hürmet hissi uyandıran görünüş, dış görünüşteki azamet
hicalet	utanma, utanç
hicriye (A)	tarih (takvim) başı olarak hicreti alan
hiç (F)	hiç, önemsiz, yok denecek kadar az

hidāyet (A)	doğru yolu gösterme
hiřār (A)	hisar, etraflı korunaklı kale
hiřše (A)	pay, hisse, nasip
hişit	tuğla
hişır (.a)	Hızır Peygamber
hişmet (F)	hişmet, iş, iş görme, vazife
hoca (.a)	zel ad; hoca, efendi sahip; ğretmen
hoş (F)	hoş, güzel, temiz
hoş hava (F)	güzel hava
hoş-hāl (F+A)	mutlu, hali vakti yerinde
hoş-hāl bol-	mutlu olmak, iyi durumda olunmak
hoşnd (F)	razı memnun, hoşnut
hoşnd bol-	razı olmak, memnun olmak
hb (F)	güzel, hoş, iyi
huccāc (A+ç)	hacılar
hudā (F)(.a)	Allah
hudāvendı (F) (.a)	Tanrı, Allah
hudāy te'alā	yüce tanrı, yüce Allah
hurş (F)	coşma, çağıldı, gürültü, şamata, telaş
hurş nāle-u zāri	nale ve zar kılmak
humail	muska
hücre (A)	göz, odacık, yatma yeri
hücre-i eyvān	oturma odası
hmay (F)	devlet kuşu, kutluluk
hüner (F)	hüner, marifet
-ı-ı-	
'ibadet (A)	ibadet

‘ibadet kıl-	ibadet etmek
ibrik (A)	ibrik
ige	sahip
igiz	yüksek
ihāṭa (A)	çevirme, kuşma
ihāṭa kıl-	etrafını sarmak, çevirmek, kuşaltmak
ihram (A)	hacıların örtündükleri dikişsiz bürgü
ikki	iki, iki sayısı 2
ikrām (A)	ağırlama, saygı gösterme
ikevlen	iki kişi, ikisi birlikte
‘ilāc (A)	ilaç, çare
ilāh (A)	Allah, tanrı
ilāhī (A)	Allah’a mensup, ey Allah’ım , bu ne hal
‘ilk	birinci, önceki
‘ilk al-	kabul etmek
‘ilm (A)	ilim, bilgi
ilticā (A)	sığınma, barınma
ilticā kıl-	sığınmak, barınmak
īmā (A)	işaretleme, anlatma, dolaylı anlatım
imām (A)	imam, hoca
‘imāret (A)	bayındırlık, şehir
imdi	şimdi, halen
‘ināyet (A)	iyilik, bağış, yardım
‘ināyet ilāhi	iyilik ilahi, iyilik sahibi
ir- (1)	ermek, imek, olmak
ir (2)	yetişmek, uluşmak, kafi gelmek, vasil olmak
irādet (A)	irade, dilek, gönül isteği
İsīğ Köl (y.a)	Issık Göl veya Isık Göl, Türkistan’da Tanrı dağlarının orta kısmında ve bugünkü Kırgızistan’ın kuzey doğusunda, Kazakistan

sınırına yakın bir bölgede, kuzeyinde Küngöy Ala dağları ve güneyinde Teskey Ala dağları arasındaki tektonik çukurda yerleşmiş, ortalama deniz seviyesinden 1606 m. yükseklikte konumlanır.

İslām (A)	İslam, İslamiyet
iste-	istemek, talep etmek, arzulamak
istîgfār (A)	tövbe etme, Allah'tan günahlarını bağışlamasını dileme
istîkbāl (A)(1)	gelecek, gelecek zaman
istîkbāl (A)(2)	gelen birini karşılama
istîkbāl kıl-	karşılama, karşılamaya çıkmak
istiklāl (A)	tek başına olma, bağımsızlık, hürlük
iş	iş; davranış, hareket, tavır
işāret (A)	bir şeyi gösterme
işāret kıl-	göstermek, belirtmek
işek	eşek
işik	kapı, eşik
işik et-	kapıyı kapatmak
işit-	işitmek, duymak
itā'at (A)	itaat, boyun eğme, söz dinleme
itā'at kıl-	itaat etmek, boyun eğmek, söz dinlemek
ittifāḳ (A)	birleşme, uyuşma; sözleşme

-K-Ḳ-

kā'inat	dünya, cihan; Allah
kabuḳ	kabuk
işikniḳ kabuḳu-	kapının kapağı, kapı
ḳaç-	kaçmak, uzaklaşmak, firar etmek

ḳadīm (A)	eski, çok eski
ḳafile (A)	kafile, birlikte yolculuk eden topluluk
kāfir (A)	küfre giren, Allah'a inanmayan, iyilik bilmeyen; kara
ḳaḳ-	çakmak, vurmak, kakmak
ḳal-	kalmak, durmak, sürmek, yaşamak, var olmak
ḳalğan	kalan
ḳamer (A)	ay
ḳameriye (A)	ay takvimi
ḳanā'at (A)	kısmete razı olma, yetinme, kanaat
kār (F)	fayda, yarar, iş, kazanç
kār bar	faydası olan
ḳara	siyah, kara, esmer
ḳarġelik (y.a)	Doğu Türkistan'da bi yer adı
ḳarīb (A)	yakın, yakın olan; Allah'ın hizmetinde olan
ḳarīb vālāyet taf-	Allah'ın hizmetinde azizlik bulmak
kārvān (A)	kervan
ḳaṣabaçe (A+T)	küçük kasaba
kāsib (A)	kazanan, kazanç sahibi
ḳaṣġar(y.a)	Doğu Türkistan'da tarihî bir şehir. Tarım havzasının en önemli şehri olan Kâṣġar (Çince Kaşı; İslâm kaynaklarında Kâṣġar, Kâcġar, Kâṣhar, Kaṣġar),
ḳaṣḳa	alnında beyaz nişan olan at
ḳatarlık	gibi, vesaire
ḳatık	katı, sert, acımasız; yoğurt
ḳayan	taraf, yan, nere
ḳaydaġ	ne cins, ne tarz
ḳaydin	nerden, nereden
ḳaysi	hangi, o ki
ḳayt-	dönmek, dönüp gitmek, çekilmek

ķayta	tekrar, yeniden, yeni baştan
ķazā (A)	olacağı 6nceden Allah tarafından takdir olunan şeylerin geręekleřmesi, kaza, h6k6m
ķazā-i ilāhi	ilahi h6k6m
ķazan	tava
ķazāra	kazara, aniden , ne yazıkki
ķazī (A)	kadı
ķeb6ter (F)	g6vercin
ķeę	geç
ķeę-	geçmek
ķeęe	gece
ķeęe k6nd6z	gece g6nd6z
ķedem	adım
ķeder (A)	kader
ķedim	6nce, kadim
ķedim zaman	zamanlar 6nce
ķel-	gelmek
ķelender	dilenci; ęok gezmiş yaşamış adam
ķelg6nęe	geldikten sonra
ķelt6r-	getirmek, getirtmek
ķem (F)	az, eksik; fena, k6t6, bozuk
ķemāl (A)	olgunluk, yetkinlik
ķemāl-i hāķ	Allah'ın yetkinliği, m6kemmelliği
ķime	gemi
ķempīr (F)	zayıf, yaşlı adam
ķenār (F)	kenar, kıyı, ęevre
ķenizek (F)	cariye, halayık, k6ę6k cariye, hizmetęi
ķent	şehir; mahalle, k6y
ķeņr6	geniş

kerāmet (A)	kerem, bağış, keramet, velilerin gösterdikleri olağanüstü hal
kerim (A)	çok kerem sahibi, cömert; ulu, büyük
kette	büyük, ulu
keyafet	giyecek, elbise, kıyafet
keyin	sonra, arka, peş
kiçik	küçük, zayıf
kiçik al-	küçük olmak, zayıf kalmak
içir-	aırmak, baırmak, haykırma
il-	kılmak, etmek, yapmak
iliç	kılıç
kir-	girmek; bakmak, dahil olmak, aldırmaq, tohum aldırmaq
iriz(.a)	Kıpçak taihesinden Trk boyları, Kırgız Trkleri
ır	kırk, kırk sayısı, 40
ırlı	kşeli
ısım (A)	blme, daıtma, nasip
ış	kış mevsimi
işi-	eilmek, bklmek
işi	işi, insan
kitāb (A)	kitap, Kur'an
kitāb-i mutāla'a	kitap okuma işi
kitab-i mutāla'a il-	kitap okumak
iyāmet (A)	iyamet
iyāmet eyum	iyamet olmak, her şey bitmek
ız	kız, kız çocuk
ol	kol, el
ol ber-	kol vermek, el vermek
oluni sun-	elini uzatmak
on-	konmak, konaklamak

kop-	kopmak, ayağa kalkmak
korq-	korkmak
korla-	kazmak, toprağı açmak, oymak
qorsağ	korsak, karın
qoyun	koyun, göğüs, kucak
qozğal-	harekete gelmek, karışmak, coşmak, ayaklanmak
köhne (F)	eski, köhne, eskimiş, zamanı geçmiş
könül	gönül
könül qoy-	gücenmek
kör-	görmek
körünüş	görüŖme, mecliş
körünüş qıl-	grüşme yapmak
körüş-	görüŖmek, karşılaşmak, karşılıklı konuşmak
köz	göz, görme organı; nefesli çalgılarda delik
köz yum-	gözünü kapatmak
köz yumup açqunçe	gözü kapatıp açana kadar, çok hızlı
ku	kaza benzer bir kuş
kuçe (F)	cadde, sokak, Pazar, çarşı
qumār (A)	kumar
qumārbāz (A)	kumar oynayan, kumarıcı
quvvet (A)	kuvvet, zor, güç
quvvet taf-	kuvvetli olmak, kuvvet sahibi olmak
quvvetlik (A+T)	kuvvetli, güçlü
küç	güç, kuvvet, zor
küçi yet-	gücü yetmek
küf	küp, kova
kün	güneş; gün; gündüz
kün keç bol-	gün geç olmak
küncüt	susam, simsim

künlük	günlük, yiyecek
küşāyiş (F)	Açıklık, ferahlık
küşāyiş tap-	açıklık bulmak, ferah olmak

-L-

lā-mekān (A)	mekansız, Allah
lārahm (A)	korumasız, esirgemesiz, merhamet
lārahm tut-	korumasız tutmak
lāzīmlīk (A+T)	lazımlı, gerekli şey
leb (F)	dudak; kenar
leheb (A)	alev
lehed	yer, toprak
lerz (F)	titrek, titreyen
lerzege kel-	titremek
leşker (F)	asker, ordu
loğma	lokma

-M-

ma'bud (A)	kendisine ibadet olunan; Allah
mādām	madem; çünkü
māh (F)	ay, ay gibi
mahşer (A)	mahşer, kıyamet yeri
mahv (A)	yok etme
mahv bol-	yok olmak, yok olunmak
mağdūr(A) (1)	elden gelen, yapabilen
mağdūr (A) (2)	güç, kuvvet

mağdurlari kal-	gücü kalmak, kuvveti olmak
maḡsad (A)	istenen, kast olunan, maksat, amaç
maḡsaduna yet-	amacına ulaşmak
maḡşūd (A)	istek, kasıd, hedef, niyet
māl (A)	mal, mülk, varlık, servet
maḡ-	salınarak yürümek, edalı bir şekilde gezmek
mara-	saklandığı yerden gözetlemek, gizli takip etmek
marap otur-	saklanarak gözetlemek
marap yür-	saklandığı yerden gözetleyip yürümek
ma'rūf (A)	bilinen, belli, meşhur, ünlü
mātem (A)	yas, kader
mātem tut-	yas tutmak
mazlūm (A)	zulüm görmüş, sakin, sessiz
meclis (A)	topluluk, meclis
meclis ber-	meclis vermek, eğlence meclisi düzenlemek
meded (A)	medet, yardım, himmet
medediñde bol-	yardımda olmak, yardımcı olmak
meded-kār (A+F)	yardımcı, yardım edici
meded-kār bol-	yardım etmek, yardımcı olmak
medrese (A)	medrese, dini okul, okul
meḡrip (A)	batı
mehel (A)	vade, belli bir vakit
meḡkār (A)	hileci, düzenci, çok hile yapan dolandırıcı, düzenbaz
mekke (ö.a)	Hicaz'da Hz. Muhammed'in (s.a.v) doğduğu ve Kabe'nin bulunduğu şehir
meḡsed (A)	amaç, maksat, nişan
mekteb (A)	okul, yazı yazılacak yer
men	ben
menzil (A)	menzil, yerleşecek yer, konak yeri,

merāhil (A+ç)	konaklar, menziller
merd (F)	adam, insan, yiğit, mert
merd kelan	mert yiğit
mehbūd (A)	korkudan şaşırılmış
meretebe	nöbet, sefer
merg (F)	ölüm, ölü
merķad (A)	yatacak, uyuyacak yer; mezar, kabir
me'rūf bol-	bilinmek, belli olunmak
mescid (A)	mescit, namaz kılınacak yer, küçük cami
meşel (A)	benzer, eş, örnek, dokunaklı söz, hikaye
meşlehet	danışma, konuşma, yol gösterme
meşlehet kıl-	danışma, konuşma
meşakķat (A)	zahmet, sıkıntı
meşakķat tart-	zahmet çekmek, sıkıntı çekmek
meşāyih (A+ç)	şeyhler
meşgūl (A)	meşgul, bir işle uğraşan, dalgın
meşgūl bol-	meşgul olmak, uğraştırmak
meşhed (y.a)	İran'ın Razavi Horasan Eyaleti'nin yönetim merkezi ve ülkenin ikinci büyük şehridir. Aynı zamanda, eyaletin aynı isimli Meşhed şehristanı'nın yönetim merkezidir.
meşrīķ	doğru
mevcūd (A)	var olan, bulunan
mevķūf (A)	vakfedilmiş
mevzi' (A)	bir şey konulacak yer, yer, mahal, kısım
meylān (A)	meyl, eğilme; akma, gönül akışı
meylān kıl-	meyletmek, akmak
mezār (A)	ziyaret yeri, mezar
mezārġa bar-	mezara varmak, mezara gitmek
mezārāt (A+ç)	ziyaretler

mezārāt kıł-	ziyaret kılmak, ziyaret etmek
mihnet (A)	sıkıntı, mihnet
miḳdār (A)	kadar, derece; parça, kısım
mīl (A)	mil, çelik kalem, yollardaki mesafeyi ölçüme için dikilen nişan
mīl-i iskender (ö.a)	İskender seddi
milādiye	miladi
min-	binmek
mingeštūr-	bindürmek
minnet (A)	minnet, gönül borcu
minnet-dār (A+F)	minnettar, birinden gördüğü iyiliğe karşı mahcup ve muteşekkir kalan
miñ	bin, bin sayısı 1000
miñ beş yüz	bin beş yüz
mirzā (F)	beyzade, asalet ünvanı
miskīn (A)	miskin, zavallı
mollā (A)	kadı; büyük bilgin, hoca
mölçer (M)	tahmin
muhāzir (A)	yemek, taam
muḥliş (A)(1)	muhtaç, ihtiyacı olan
muḥliş (A)(2)	saf, katkısız, dostluğu gönülden olan
muḳayyed (A)	bağlı, kayıtlı, bağlanmış
muḳayyed bol-	kaydedilmek, bağlanılmak
munça	bunca
muşhaf (A)	sahife haline getirilmiş şey, kitap, Kur'an
mutāla'a (A)	okumak, tetkik
mübada	mübada, eğer
mübarek (A)	mübarek, hayırlı, uğurlu, kutlu
mübarek-bād	tebrikleme, tebrik etme

mübarek-bādlık kıl-	tebrikleşmek, tebrik etmek
mücāhede (A)	uğraşma, savaşıma; nefsi yenmeye çalışma
mücāvir (A)	komşu, mabet veya tekke yakınlarına çekilip oturan
müddet (A)	zaman, vakit, süre
mü'ezzin (A)	ezan okuyan, müezzin
müjde (F)	müjde
müjde'del söz	müjde gibi söz
mükāfāt (A)	beraberlik, karşılık verme, bir iyiliğe karşı yapılan iyilik
münācāt (A)	Allah'a dua etme, Allah'a dua konulu şiir
münāzara (A)	tartışma, karşılıklı konuşma
münker (A)	reddedilen
mürīd (A)	irade eden, buyuran; bir şeyhe bağlı olan kimse, mürit
müsāfir (A)	misafir, yolcu
müslümān (F)	müslüman
müstecāb (A)	kabul olunmuş (dileği)
müstecāb bol-	kabul olunmak
müstehak (A)	layık olmuş, hak etmiş
müşkil (A)	güç, zor
müştaķ (A)	özleyen, can atan
mütehayir (A)	şaşmış, hayrette kalan, şaşırmış
müteveccih (A)	bir tarafa dönen, bir tarafa yönelen; bir tarafa gitmeye kalkan

-N-

nā-çār (F)	çaresiz
nā-gāh (F)	ansızın, birdenbire
nāle (F)	inleme, inilti
nāle-i ümīd vāran	umutlu inleyiciler
nāle-i zāri	inleyici feryad

namāz (F)	namaz
namāz öte-	namaz kılmak
namāz pişin	ikinci namazı
namāz şam vaḳti	akşam namazı vakti
nān (F)	ekmek
naşihat (A)	öğüt
necāt (A)	kurtarmak, kurtuluş
neçe	nice, nasıl
neçend	nice
nedā	ses, ahenk, seda
nedā kıl-	seslenmek
nef (A)	yarar, fayda, kar
nef al-	yararlanmak, fayda almak, karlanmak
nefes (A)	nefes, soluk; an
neheḳ (F)	timsah
nehy (A)	yasak etme
nerse	nesne, şey
nerse keregi	eşyaları, nerseleri
nev (A)	çeşitli, tür, cins
nev mes'ele	çeşitli mesele, türlü sorun
nevbet (A)(1)	nöbet, sıra, defa, kez
nevbet (F)(2)	çalınan resmi bir anlamı olan davul
neZR (A)	adak, adama
neZR-u niyāz	dua ile yapılan adak
neZR-u şedākat kıl-	adak ve sadaka kılmak
nihāyet (A)	son, son derece
nimerse	nesne, şey, eşya
nişār (A)	saçma, serpme
nişār kıl-	saçmak, serpmek

nişān (F)	iz, belirti, hedef, ferman, tuğra
nişān ber-	göstermek, işaretlemek
niyāz (F)	dua, yalvarma
niyāz-u nezurāt	adak yaparak dua etmek
niyet (A)	niyet, meram
nūr (A)	nur, parlaklık, ışık
nūr-u ilāhi	Allah'ın nuru
nüzre	nerse, eşya
nüzür (A+ç)	korkutmalar

-O-

obdan	iyi, iyice
oçuk	açık
oğul	evlat, oğul
oḥşa	gibi, benzer
oḳ	ok
oḳu-	okumak, kıraat etmek; çağırarak, seslenmek,
oḳut-	okutmak, okuma işini yatırmak
ol-	olmak
ol	o, işaret sıfatı; o, işaret zamiri
ol yan	o yan, o taraf
oltur-	oturmak, bir yere yerleşmek, ikamet etmek
on	on, on sayısı 10
orun	yer, mekan
otuz	otuz sayısı 30
oynaş-	dostluk etmek; oyun oynamak; aşk olmak

-Ö-

öleştür-	paylaştırmak, bölmek
ölüm	ölüm
ölüm vehimi	ölüm korkusu
ölüm yarağı	ölüm hazırlığı
‘ömür (A)	ömür
ör-	örmek, dokumak, örgü örmek
ör-	yükselmek, çıkmak, yukarı çıkmak
örget-	öğretmek, bildirmek, alıştırmak
örle-	yokuşlamak, yokuşa çıkmak
öt-	feragat edip vazgeçmek, geçmek, affetmek, gitmek, tesir etmek, ayrılmak, aşınmak
ötker-	geçirmek
ötüp ket-	geçip gitmek, geçmek, gitmek
öy	ev, bina, yapı
öy igesi	ev sahibi
öylük	evi olan; evli, evlenmiş
öz	kendi, öz
özge	başka, ayrı, diğer, farklı
özü	kendisi, kendisine mahsus, kendisine has
‘özr (A)	özür, kusur, eksiklik
‘özr tekeşşür koy-	kırgınlık için özür dilemek

-P-

pādişāh (F)	padişah
pādişāh-i ‘ālem	alemlerin padişahı

pāk (F)	pak, temiz, saf, halis
pākīze (F)	temiz, lekesiz, halis
pāk-rūh (F+A)	içi temiz, iyi yürekli
pāy (F)	ayak
penāh (F)	sığınma, sığınılacak yer
penāh tart-	sığınmak, sığınmayı talep etmek
pencşembe	haftanın 5- günü, perşembe (asıl anlamı cuma)
pencşembelik	perşembelik; haftalık
pend (F)	öğüt, nasihat,
pend naşihat et-	öğüt vermek, nasihat etmek
peri-ḥan (F)	büyücü, perileri davet eden
perīşān (F)	dağınık, perişan
perīşān bol-	dağılmak, perişan olmak
perīşān-i āhvāl	perişan ahval, hali perişan
pervāz (F)	uçma, uçuş
pervāz kıl-	uçmak
peydā (F)	meydanda, ortada
peydā bol-	ortaya çıkmak
peygamber (F)	peygamber, haber getiren
pīr (F)	yaşlı, tarikat kurucusu
pīran-e māzlum	yaşlı ve aciz kişi, yaşlı adam
pīr kāmīl (F+A)	usta, herşeyi bilen
pişāne (F)	alın
pīşe (F)	sanat, meslek, iş, huy
pīşe eyle-	bir tarzda davranmak, idare etmek
pīşe kıl-	bir tarzda davranmak, idare etmek
pūr-siṣ (F)	çok soru somak
pūr-suz (F)	çok yanık, fazla yakıcı
pūr-suz hal	çok yanan

pür-suz kı́l-	çok yakmak
pür (F)(1)	dolu, sahip, malik
pür (F)(2)	çok, çok fazla
pürhān (F)	delil, kanıt, ispat
pürheybet (F+A)	azamet sahibi, çok heybetli görünen
püt-	bitmek, tüketmek
pütker-	bitirmek, tüketmek

-R-

rab (A)	tanrı, Allah
rahīl (A)	göç eden, gömen; göç, hicret
rahīm (A)	esirgeme, koruma
rahim (A)	mümin kullarını esirgeyen, koruyan allah
rahim şefkāt	koruma, şefkat
rahmet (A)	acıma, esirgeme, koruma; yağmur
rāh-nümūn (A)	yol gösteren, kılavuz
rāh-nümūn bol-	rehberlik yapmak
rāsla-	uygunlaştırmak, doğrulamak, hazırlamak
rāst (F)	doğru, uygun; Türk müziğinin eski bir makamı
rāst bol-	doğru olmak, uygun olmak
rāst kı́l-	gidermek, yok etmek
rāstlīk (F+T)	doğruluk, uygunluk
rāvḥ (A)	zenginlik, servet
rāvī (A)	rivayet eden, anlatan,
ravza (A)	behçe, çiçek bahçesi, cennet bahçesi
ravza-i müteberrik	cennet bahçesi
rāzī (A)	kabul eden, boyun eğen, rıza gösteren
rāzi bol-	memnun olmak, kabul etmek

rāzīk (A)	rızık veren
refīk (A)	arkadaş, yol arkadaşı
rek'at (A)	rekat
revān (F)	yürüyen, giden, akan; ruh
revān bol-	yürümek, yola çıkmak, gitmek
revāne (F)	yürüyen, giden
rivāyet (A)	rivayet, anlatılan şey, söylenti
riyāzet (A)	nefsi kırma, dünya nimetlerinden vazgeçme, kanaat etme
riyāzet çek-	müşkülatları başta geçirmek
rīza (A)	razı olma, memnunluk, istek
rīzālīk (A+T)	razı olma, isteme, istek
rū-be-rū (F)	yüz yüze
ruḥṣat (A)	izin, müsaade
ruḥsat bol-	izinli olmak
ruḥsat tile-	izin istemek, müsaade istemek
rūze (F)	oruç
rūze tut-	oruç tutmak
rūzgār (F)	rüzgar, yel
-S-Ş-Ş-	
sa'at (A)	saat, vakit, zaman
sabāh (A)	sabah
sābir (A)	sabreden, dayanan, sabırlı
sābr-i ḳanā'at	kısmete sabırla razı okmak, kanaat ve sabır, sabırla yetinmek
saçra-	sıçramak, yerinden kalkmak, fırlamak
sahrā (A)	kır, ova, çöl
saḳla-	korumak, gizlemek; beklemek
sal-	salmak, bırakmak, koğmak, bina tesis etmek

şalavāt (A+ç)(1)	Hz. Muhammed'e edilen dualar
şalavāt (A+ç)(2)	namazlar
şalavāt-i hamse	beş sefer edile dua; beş namaz
salavāt kıl-	namaz kılmak, dua kılmak
sarāy (F)	saray, büyük konuk
sarāyban	saray sahibi, konuk sahibi
şarf (A)	sarf, harcama
şarf kıl-	vakfetmek, zamanını bir şeye kullanmak, harcamak
sat- (1)	satmak, satılmak
sat- (2)	gösteriş yapmak
şavāb (A)	doğruluk, dürüstlük, doğru, dürüst
sāye (F)	gölge; koruma; yardım
sāyedār	yardım alan, korunan
sāyedar bol-	yardım almak, korunmak
sebeb (A)	sebep
sebeb-i necāt aḥiruy	kurtuluş sebebi
seccāde (A)	seccade
sefer (A)	yolculuk
sefer cabduḡi	sefer hazırlığı
seher	sabah
sehl (A)	kolay
sehv (A)	yanlış, yanılma
sehven ḥaṭālīk	yanlışlık
sekri-	sıçramak, koşmak, zıplamak
selām (A)	salam verme, merhaba deme
selām kıl-	selam vermek, selamlamak
cevāb-i selām-	selamı cevaplamak,
selāmet (A)	güvenlik, korkudan uzak olma, iyi sonuç
semerḳand (y.a)	Özbekistan'da tarihî bir şehir, Semerkant

sen	2. Tekil şahıs zamiri, sen
ser (A)	baş; öncü, reis, başkan
ser-ü pāy	baş ve ayak, kıyafet
ser-gerdān (F)	şaşkın, perişan, başı dönen, sersem, sergerdan
şevāb (A)	hayır işleme, sevap; hayır
sevād (A)	karalık, siyahlık, şehir çevresindeki karalığı meydana getiren; yazı; bağ ve bağçeler
sevādleri çık-	okuma ve yazmayı öğrenmek
seyr (A)	yürüme, yürüyüş, seyir, bakma, gezme, gezinti
seyr kıl-	bakmak, seyretmek
sicil (A)	defter, sicil, resmi vesikaların kaydedildiği kütükler
sicillik(A+T)	devam etme, sicil devam etme
sığ-	sıgmak, içine almak, kapsamak
sıla-	sıvazlamak, okşamak
silk (A)	zincir, iplik, yol, sıra, dizi
sín-	kırılmak, bozulmak; abdest bozulmak
sína-	sınamak, denemek
sír-	kaymak; sahip olmak, malik olmak
sir-	sıyırmak, kapıp almak
sír (A)	sır, gizli tutulan şey; bilinmeyen yön
siyāh (A)	kara, siyah; kötü
sodager	alım satım işi yapan, ticaretle uğraşan kimse, tüccar
sodagerçilik	ticaret yapmak, alım satım işiyle uğraşmak
şofi (A)	tasavvuf ehli, sofu
sohbet (A)	sohbet, görüşüp konuşma
sohbet-i 'azm	görüşüp konuşmanın niyeti, sohbet sebebi
soķ-	sokmak, vurmak, darp etmek; para basmak, ısırarak
sor-	sormak, bilgi almak üzere soru sormak, hal hatır sormak
su	su

sulṭān (A)	sultan, hükümdar, hükümdar ailesinden olan kadın
sun-	sunmak, arz etmek, uzatmak; uzatmak
süpür-	süpürmek
-Ş-	
şāb (A)	genç, delikanlı
şāgird (F)	öğrenci, çırak
şāhid (A)	şahit, tanık; güzel, sevgili
şām (F)	akşam, karanlık
şāyed (F)	eğer, şayet, olabilir
şehīd (A)	şehit
şehīd kıl-	şehit kılmak, şehit etmek
şehir (A)	il, kent, şehir
şehirniñ qarasi	kenttin uzaktan gözükmesi
şikeste (F)	kırılmış, kırık; kırıgın, dargın
şikestelik (F+T)	kırıgnlık, gücenme, kırılma
şefkat (A)	sevecenlik
şekve (A)	şikayet
şems (A)	güneş
şemsiye (A)	güneş takvimi
şerbet (A)	şerbet
şerh (A)	açma, açıklama
şeri'at (A)	Allah'ın emri olan din kaideleri, doğru yol
Şerīf (A)	kutsal, şerefli; soylu, temiz; Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in soyundan olan kimse
şevk (A)	şiddetli arzu
şevke (A)	şikayet, hoşnutsuzluk
şeyh (A)	şeyh, yaşlı, tekke reisi, tarikat büyüğü

şikār (F)	av, avlama
şikārğa çık-	ava çıkmak, avlamaya çıkmak
şikeste (F)	kırılmış, kırık; kırgın dargın
şimāl (A) (1)	kuzey, sol taraf
şimāl (A)(2)	rüzgar, fırtına
şimāl çık-	rüzgar esmek, fırtına çıkmak
şol	şu, o
şol zaman	şu zaman, o vakit
şöhret (A)	şöhret, ün
şöhret tap-	ün kazanmak, şöhret kazanmak
şubu	şu
şundağ	böyle, söyle
şükür (A)	şükür, minnettarlık
şükür eyt-	şükretmek, minnettar olmak
şürü' (A)	başlama
şürü' kıl-	başlamak, gelmek

-T-T-

ta'addī (A)	saldırma, zulmet, adaletsizlik
ta'addī kıl-	saldırmak, zulmetmek, adaletsizlik yapmak
ta'ām (A)	yemek
ta'am ye-	yemek yemek
ta'at (A)	Allah'ın emirlerini yerine getirme, ibadet
ta'at u 'ibadet	ibadet
taḅaḅ (A)	tabak, tabaka
tabi' (A)	uyan, boyun eğen
taḅl (A)	davul
taḅl cöbi	iki tane davul

ta'et u 'ibadet kı́l-	ibadet kı́lmak
tağ	dağ
tağ iteki	dağ içi
tağar	çanak, kap, tekne, torba, kese
taḥāret (A)	temizleme, temizlik, büyük abdest
taḥāret al-	abdest almak, temizlenmek
tahşıl (A)	ele geçirme, edinme, ilim öğrenme
tahşıl-i 'ilm	ilim öğrenme
tahsîn (A)	beğenme, takdir etme
taki	dahi, da, de
taḫsîm	bölme, parçalama
taḫsîm kı́l-	bölmek, parçalamak
taḫşîr (A)	bir işi eksik yapma, kusur etme, suç, günah işleme
taḫşîr kı́oy-	eksik yapmak, kusur etmek
ṭālib (A)	isteyen, istekli, öğrenci
ṭālib-i 'ilm	ilime istekli, ilim öğrenmek isteyen
ṭālibul 'ālem	aleme istekli
tam	ev, dam, duvar, çatı
tam sal-	ev yapmak, duvar yapmak
tamām (A)	tamam, tam, eksiksiz, uygun
tamām-i cemā'at	camaatın tamamı, herkes
tamāşā (F)	bakıp seyretme, gezme yürüme
tamāşā kı́l-	bakıp seyretmek, gezmek yürümek
taḡ (1)	denk
taḡ (2)	şafak, tan, sabah
taḡ at-	sabah olmak
taḡ (3)	şaşılacak, hayret
taḡa kı́yāmet-	şaşılacak kıyamet günü, hayretli kıyamet günü
taḡ (4)	şüphe, inkar

tap-	tapmak, bulmak, kaybolanı bulmak
tapşur- (1)	ulaştırmak, vermek, teslim etmek
tapşur- (2)	güvenmek, teslim etmek, bel bağlamak, bırakmak
ṭaraf (A)	yan, yön, taraf
ta'rif (A)	bakış, göz ucu
tārīḥ (A)	tarih, geçmiş zaman
ṭarīka (A)	yol; adet, örf, töre
tarḳa- (Mo)	dağılmak, ayrılmak, perişan olmak
tarḳap ket-	dağılmak, ayrılıp gitmek
tarḳaş- (Mo)	ayrılmak, dağılmak, saçılmak
tart-	çekmek, asılmak; can çekişmek; ; ah çekmek, inlemek, darlanmak
tartíp al-	çekmek, çekip almak
taş (1)	dış, uzak
taş (2)	taş
taşlıḳ	taşlı
tātār (ö.a)	Tatar, Tatar millyeti
tātār-zemīn	Tatarların yeri
ṭavāf (A)	tavaf, bir yerin etrafında dolaşma
ṭavāf kıl-	tavaf kılmak, tavaf etmek, etrafında dolaşmak
tāvān (F)	zarar, ziyan, hasar; suç, günah
tāvān kel-	zarara uğramak
ta'yin (A)	belli etme, tayin, atama, görevlendirmek
ta'yin kıl-	tayin etmek, atamak, görevlendirmek
ta'yin kılíp ber-	atamak, görevlendirip vermek
ta'zīm (A)	saygı gösterme, hürmet etme, ululama
tebre-	kımıldamak, sallanmak
teg-	değmek, dokunmak
tegi	-ye kadar, değin

tekbir (A)	tekbir, yüceltme
tekbir kı-	tekbir kılmak
tekeşşür (A)	kırılma, kısılma, kırgınlık
tekeşşür kı-	kırılmak, şikayet etmek
teklif (A)	teklif
teklif-i Semerqand	Semerkant'e teklif etmek
tekrār (A)	tekrar, yenileme
tekrār kı-	tekrar etmek, yenilemek
teksim (A)	paylaştırma, bölme
teksim kı-	paylaştırmak, bölmek, üleştürmek
tel	tepe, yüksek, bayır; hazır; ada, ufak dağ
tel kı-	hazır kılmak, hazırlamak
temet	demet
temmet (A)	bitti, tamam oldu
ten (F)	ten, vücut, beden
ten ber-	kabul etmek
tenāvül (A)	paylaşmak, ortak kullanmak
tenge	bir para birimi
tenge ful	para
tenhā (F)	tenha, boş, tek
teḡ (1)	dar
teḡ (2)	denk, eşit
teḡ bol-	denk olmak, eşitlenmek
terbiyet (A)	terbiye
terbiyet merdān	insanları terbiye etmek
terk (A)	terk, bırakma
terk kı-	terketmek, bırakmak
tevaḡḡuf (A)	durma, beklme; eğlenme
tevbe (A)	tövbe

teveccüh(A)	güler yüz gösterme, sevgi, yönelme, yakınlık gösterme
teveccüh kıl-	güler yüz göstermek, yönelmek, yakınlık göstermek
tevfik (A)	uyuma, yardım, Tanrı yardımı
teyyar	hazır
teyyar kıl-	hazırlamak
tezkire (F)	Divan edebiyatı döneminde kullanılan bir türdür. Edebiyat terimi olarak kullanılır ve edebiyat terimi olarak da belli bir meslekteki kişilerin yaşam öykülerinin toplandığı yapıtı gösterir. Tezkire, “zıkr” kökünden yani “söylemek, hatırlamak” anlamına gelen sözcükten türemiştir. Türemiş olarak anlamı “hatırlamaya vesile olan şey” ‘dir. Çoğulu “Tezâkir”dir. Tezkire için Arap ilmi “tabakât” terimini tercih eder. Fars edebiyatında özellikle şairlik mesleği için yazılan tabakât kitaplarına tezkire denmiştir.
til (1)	dil
til (2)	dil, lisan
til aç-	konuşmak, konuyu açmak
tilâvet (A)	Kur’an’ı güzel sesle ve usulüne göre okuma, okunma
tilâvet-i kur’ân	Kur’an okuma
tile-	dilemek, istemek, arzu etmek, temenni etmek
tilegen	dileyen, isteyen, arzu eden
tiril-	dirilmek, canlanmak; sertleşmek
tive	deve
tiz	diz, ayak üstü
tiz (F)(1)	keskin
tiz (F)(2)	tez, çabuk
toğsan beş	doksan bes 95
toğkuz	dokuz, dokuz sayısı 9
tola (1)	çok, fazla

tola (2)	dolu, doldurulmuş
tonu-	tanımak, bilmek, anlamak, hatırlamak, anlayıp tesdik etmek
töben	aşağı, alt
töpe	tepe, üst, tümsek
töre (1)	kanun, töre, yasa
töre (2)	hanzadelere, beyzadelere mahsus ünvan
tört	dört, dört sayısı 4
tuğ (F)	bayrak, sancak, tuğ
tuğ 'alem	alemin sancağı, alemin tuğu
tur-	durmak, beklemek; kalkmak, dinlendirmek
tusu-	beklemek, sebat etmek, yolunu kesmek, engellemek
tüb (1)	dip, esas, temek
tüb (m) (2)	tane
tün (1)	gece
tün (2)	dün
tün yarmi	gece yarısı
türkistān (ö.a)	Türkistan, Türkistan bölgesi
tüş	düş, rüya
tüş-	düşmek, inmek; kapılmak
tüzük (1)	tertipli, sıralı, düzenli, doğru, iyi
tüzük (2)	tüzük, kanun
-U-	
uçā	sırt, arka, büyük, kebir, üst baş
ula-	ulaştırmak, bitişirmek, uzatmak; ağlamak, yüksek sesle bağırarak, ağlamak
uluğ	ulu, yüce, büyük, değerli, baş, reis

uluğrağ	daha yüce, daha ulu, daha büyük
una-	razı olmak, kabul etmek
ur-	vurmak, çarpmak
ustuhān	kemik
uşbu	işte bu, şubu
uyku	uyku
uzat-	uzatmak; göndermek; yolculamak, uğurlamak

-Ü-

üç	üç, üç sayısı 3
üçün	için
üçünçi	üçüncü
üleştür-	paylaştırmak, taksim etmek, üleştirmek
ümīd (F)	umut
ümīd vāran	umutlular, ümitliler
ümmet (A)	paygambere bağlı topluluk, cemaat, gurup, topluluk
üstād (F)	usta, sanatkar; öğretmen, hoca
üstād- kerde (F)	ustalaşmış, usta
üz- (1)	yüzmek
üz- (2)	kırmak, koparmak, kesmek, kökünden çıkarmak
üzn (A)	dudak, kenar, yan, taraf

-V-

vağ'a (A)	olup geçen olay
vāqíf (A)	bilen, elde eden, haberli olan
vāqíf kı́l-	bildirmek, haber vermek

vaķıt (A)	çağ, zaman, vakit
vaķt-i ders	ders zamanı, ders vakti
vaķt-i sefer	sefer zamanı, yolculuk vakti
vālā (F)	yüce, ulu, aziz
vālāyet (ç)	yücelik, ululuk, azizlik
vālide (A)	anne
vaşan (A)	vatan, yurt
vefāt (A)	insan için ölüm
vefāt bol-	ölmek, vefat etmek
veger (F)	eğer, ister
velāyet (A)	velilik, ermişlik; sözünü geçirmek
veli (A)	veli, sahip, ermiş, eren
vezīr (A)	valilik, velilik gibi yüksek rütbelerde bulunan paşa unvanını taşıyan kimse

-Y-

ya	yay
yaka	yaka, kıyı, taraf
yakağa al-	yakağa almak, kıyıya çekmek
yakın	yakın, uzak olmayan, yaklaşık, civar; akraba
yalağ	yalın, çıplak, aç
yalbar-	yalvarmak
yan	yan, taraf, yakın, cihet, yön
yan- (1)	yanmak, bişmek
yan- (2)	dönmek, yanmak, yönelmek
yaraķ	silah, hazırlık
yaraķlık	silahlı, hazırlıklı
yārān (F+ç)	dostlar, sevgililer

yarıl-	yarılmak, yarılıp açılmak, parçalanmak
yarkend (y.a)	Doğu Türkistanda bir yer adı
yasavul	yasakçı, yasak memuru, zabıta memuru, çavuş
yaş (1)	yaş, göz yaşı
yaş (2)	yaş, insanın yaşı, ömür
yaş (3)	yaş, genç
yaş (4)	ıslak, nemli, rutubet
yaş al-	ağlamak, gözü yaşarmak
yat-	yatmak, uzanmak; hasta düşmek; meyl etmek
ye-	yemek
yek-sân (F)	bir, eşit, düz
yene	başka
yeñi	yenî, taze
yer	ter, yer yüzü, dünya
yer bile yek-sân kııl-	yer ile bir etmek
yete	yedi, yedi sayısı 7
yetim (A)	yetim, yalnız, babası ölmüş olan
yetimlik (A+T)	yetimlik
yetkünçe	ulaştırana kadar; fazlasıya
yetkür-	ulaştırmak
yette	yedi, yedi sayısı 7
yığ-	yığmak, toplamak, bir araya getirmek
yigirme tört	yirmi dört, yirmi dört sayısı 24
yigit	yiğit, genç, delikanlı
yığla-	ağlamak
yıkıl-	yıkılmak, devrilmek, çökmek
yıl	yıl, sene
yıldız	yıldız
yıraq	uzak, yırak

yit-	yetmek, ulaşmak; yetişmek; kafi gelmek; kaybolmak; yedek at göndermek
yitip kit-	kaybolup gitmek, kaybolmak
yok	yok
yok ir-	yok olmak
yok irse	değilse, öyle değilse
yörge-	sarmak, kaplamak
yu-	yıkamak, temizlemek, gusl etmek
yul- (1)	kurtarmak
yul- (2)	zorla koparmak, yolmak
yulup al-	yolup almak, koparmak
yür-	yürümek, dolaşmak
yürü-	yürümek, gezmek, yayan yürümek
-Z-, -Z-	
zāhir (A)	görünen, açık, meydanda, dış yüzü
zāhir bol-	görünmek, hasıl olmak, ortaya çıkmak
zāhir kıl-	göstermek; anlatmak, söylemek
zahmet (A)	sıkıntı, eziyet
zakvāt (A)	zekat
zakvāt 'ošür	ošür zekat
zamān (A)	zaman, vakit
zār (F)	ağlayan, inleyen; dermansız
zār zār yığla-	zar zar ağlamak, feryad etmek
zarar (A)	zarar, ziyan
zarar-i hās	zarar, ziyan
zekāt (A)	zekat
zelzele (A)	yer sarsıntısı, deprem

zencir (F)	zincir
zikir (A)	anma, adını söyle, zikir
zikir-ü tesbîh	zikir ve tesbih
zikir-i Āllāh	Allahın adını söyleme
zinhār (F)	sakın, asla, katiyen
zinde (F)	zinde, diri, dinç
ziyāde (A)	artma, çoğalma, bol, fazla
ziyāde bol-	artmak, fazlalaşmak
ziyāret (A)	görmeye gitmek, görüşmeye gitme, ziyaret
ziyāret et-	ziyaret etmek, görmek
ziyāret kıl-	görmek, ziyaret etmek
ziyāret-i kebre'	kabre ziyareti
zoğ (A)	zevk
zoğ şevki	şiddetli arzu ve zevk ile
zübde (A)	bir şeyin en seçkin parçası

SONUÇ

Çağatay Türkçesi ile meydana gelen bazı eserler, bilim adamları tarafından çeşitli açılardan incelenmiştir. Bunların içinde tezkireler de önemli çalışma konusu olmaktadır. Çağatay Türkçesi ile yazılmış olan tezkirelerden bazıları tarihte yaşamış ve velî olarak kabul edilmiş bir kısım şahısların gerçeğe oldukça yakın hayat hikâyeleri iken, diğer bazı eserler yazarının hayal gücü ile şekillenip kurgulanmış eserlerdir. Bunlardan gerçek ve gerçeğe yakın tezkireler Orta Asya'nın tarih, kültür ve dînî-tasavvufî hayatı hakkında araştırma yapanlar için oldukça önemli kaynaklardır. Padişahı ve onun faaliyetlerini merkeze alan resmî tarih kitaplarında hiçbir zaman bulunamayacak bazı bilgiler, sarayın değil de halkın gerçek tarihine, köy ve kasabalardaki hayat tarzına, örf ve âdetlere ışık tutacak mühim anekdotlar bu tür tezkirelerde bulunabilmektedir. Öte yandan bu eserlerin dil özellikleri Orta Asya ve Doğu Türkistan'ın geniş bir sahasında konuşulan Türkçe'nin lehçeleri hakkında fikir vereceği için Türk dili üzerine linguistik çalışma yapanlara önemli malzemeler sunmaktadır. Bu eserlerden henüz yayınlanmamış olanların ilmî usullerle neşirlerinin yapılması ve incelenmesi önemli bir ihtiyaçtır.

Bizim çalışma yaptığımız bu tezkire de Doğu Türkistan'da kaleme alınmış, önemli şahısların hayat hikayelerini anlatmaktadır. Aynı zamanda bu eserde, temelinde insan sevgisi ve hoşgörüyü öngören Türk tasavvuf anlayışının Türkistan bölgesindeki yayılışını görmek de mümkündür. Eseri, dil özelliği, transkripsiyon ve çevri, dizin ve sözlük şeklinde inceleme yaptık. Tezkirenin kelime dünyası çoğunlukla Türkçe olmakla birlikte az sayıda olsa Arapça ve Farsça alıntı kelimeler de bulunmaktadır.

Metinde rastladığımız genel özellikleri şu şekilde kısaltabiliriz:

1. Harfler farklı şekilde yazılmıştır: “a/e” veya “ā” (ا , آ) şekillerinde de yazılmıştır.

Örnek: ازادلیق، انا، آچ، ای، ارواح

Eser çoğaltılmış bir tezkire olduğu için bazı imla yanlışlarını da içermektedir: اٰغیمت

حاجت راوا (12b/7)hācet-reva حاجت را حاجت را (20a/8) gānīmet غنیمت

اٰخوندغه (4a/7) aḫundğa اخوندغه

2. Eserde tüm zaman çekimleri kullanılmıştır.

3. Metinde “e” için (ي) harfi de yer almıştır: ديب (dep) ، كچه (keçe) ، (beg) بيك
4. Aynı kelime farklı şekilde yazılmıştır: خواجه هoca (12a/6) هoca (10b/3)
5. Metinde olması gerektiği halde şeddenin koyulmadığı görülmektedir. Bu sebeple aynı okunan kelimeler farklı şekillerde yazılmıştır. Örnek: yette يته (1b/8)/ يته (19a/8), ketti كتى(3a/13)/ كتى(22b/5)
6. Metin sağlam bir cümle yapısına sahiptir.

Metinde yaklaşık 124 tane fiil kullanılmış ve 957 yerde geçmiştir. 1275 tane isim kullanılmış ve 3965 yerde geçmiştir.

Söz Varlığı: İncelemiş olduğumuz bu metnin söz varlığı bakımından Türkçe kökenli kelimeler ağırlıklı olmasına rağmen, Arapça ve Farsça kelimeler de yoğundur. Metinde geçen Türkçe ve yabancı asıllı kelime sayısı 1281’dir. Metindeki toplam kelimelerin aidiyetleri bakımından sayısal dağılımı şöyledir: Türkçe 710, Arapça 376, Farsça 172, Arapça+Farsça 14, Arapça+Türkçe 8, Farsça+Türkçe 5, Moğolca 2. Söz varlığı incelenirken birleşik kelimeler söz varlığının dışında tutulmuştur. Şahıs ve yer adları dizin kısmında sıralanmıştır.

Üzerinde çalıştığımız gibi dünyanın pek çok kütüphanesinde gözden uzakta kalmış pek çok yazma eser bulunmaktadır. Bu eserlerin Türk kültürüne kazandırılması, üzerinde akademik düzeyde çalışılması kültür hazinemizi zenginleştirecektir. Bazen aynı yazma eserin farklı ülkelerin ücra raflarında keşfedilmeyi bekleyen nüshaları ya da istinsah metinleri bulunabilmektedir. Bunların ele alınarak karşılaştırılması, metin çalışmalarlarıyla ortaya konması sağlam metinlerin ortaya çıkması bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu ve buna benzer eserlerin bilimsel metotlarla incelenmesi hem Türk kültür ve medeniyet çevrelerinde üretilen kültürel mirasın keşfi hem de Türk dilinin yaşadığı tarihi süreci görmek ve anlamak bakımından oldukça önemlidir.

Araştırma sonucunda eserin, metin üzerinde yapılan gramatikal ve etimolojik incelemeler vasıtasıyla Türk dili araştırmalarına bir ışık tutarak, kaynaklık edecek tespitlere ulaşılmıştır. Böylelikle, Türkolojinin kaynaklarına bir eser daha kazandırılmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

AKALIN, Şükrü Halûk vd. (2011), **Türkçe Sözlük**, TDK, Ankara

AKSAN, Doğan, 1977, **Her Yönüyle Dil**, TDK, Ankara, s.315

ARGUNŞAH Mustafa, (2012), **Çağatay Türkçesi**, İstanbul Kesit Yayınları

ATALAY, Besim (2006). **Kaşgarlı Mahmud, Divanü Lugati't-Türk I -IV**, Ankara: TDK.
Ankara

BENZING, Johannes ve Karl Heinrich Menges. **Türk Dillerinin Sınıflandırılması**. Tarihî
Türk Şiveleri / ed. Mehmet Akalın, Ankara, 1979.

BERCİLASUN, Ahmet (2004), **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi**, Akçağ
Yayınları

BURAN, Ahmet, (2001), **Çağdaş Türk Lehçeleri**, Ankara, Akçağ yayını

CAFEROĞLU, Ahmet. (1974). **Türk Dili Tarihi II**, İstanbul: Dil Edebiyat Fakültesi
Yayınları.

ECKMANN, Janos (1988). **Çağatayca El Kitabı**, Çevri: Günay Karaağaç, İstanbul,
Edebiyat Fakültesi Basımevi

ECKMANN, Janos, (1996) , **Harezmi, Kıpçak ve Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar**,
Yayıma hazırlayan: Osman Fikri Sertkaya, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih
Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, NO:635

ERASLAN Kemal. (1999). **Mevlâna Sekkâki Divanı**. TDK. Ankara.

ERCİLASUN, Ahmet Bican (2010), **Başlangıçtan Günümüze Türk Dili Tarihi**, Akçağ
Yayınları, Ankara, s.404

ERDEM, Mehmet Dursun, KARATAŞ, Mustafa, HİRİK, Erkan (2015), **Yeni Türk Dili**,

Maarif Mektepleri, Ankara

ERGİN, Muharrem (2009). **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul: Bayrak Yayınları.

GABAIN, A. Von (2007). **Eski Türkçenin Grameri**, Çev. Mehmet Akalın, Ankara: TDK.

GÜLENSOY, Tuncer (2007), **Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözlüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü (I/II)**, TDK yayınları, Ankara

İSEN Mustafa (Ünite:1), KILIÇ Filiz (Ünite:2-5),Aksoyak İsmail (Ünite: 6,7), (2012) **Eski Türk Edebiyatının Kaynaklarından Şair Tezkireleri**, T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, 1. Basım, Eskişehir

İSEN Mustafa (1989), **Divan Edebiyatında Bir Tür: Tezkireler**, Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 90, Ankara, s.22-26

KILIÇ, Filiz, **Biyografi Ustasının Kaleminden: Meşâirü's- Şuarâ**, Ayın Dosyası, Dil ve Edebiyat, s.20-28

KILIÇ Filiz (2007), **Edebiyat Tarihimizin Vazgeçilmez Kaynakları:Şair Tezkireleri**, Türkiye Araştırmalar› Literatür Dergisi,Cilt 5, Sayı 10, s.543-564

KORKMAZ, Zeynep (1992), **Grammer Terimleri Sözlüğü**, TDK yayınları, Ankara

KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat, **Çağatay Edebiyatı**, İslam Ansiklopedisi, 1945, c. III, s. 270-323.

KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat (2007). **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Ankara: Akçağ Yayınları.

KÖPRÜLÜ, Mehmet F. (2009). **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara: Akçağ.

NECİB, Emir Necipoviç. **Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü**, Çeviren: İklil Kurban. Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları

ORHUN Abliz, SUGAVARA , **XinJiang ve Pergane'den tipilgan mazar höcctliiri2** , TOKYO Yabancı Diller Üniversitesi Asya-Afrika Dil-Medeniyet Araştırma Enstitütü, 2007, s 50

SAMİ, Şemseddin (2007), **Kâmûs-ı Türki**, Çağrı Yayınları, İstanbul

TEKLİMAKANİ, Abdureop Polat, (2004), **Çağatay Uyğurtili Hekkide Mupessel Bayan**,
Beijing Milletler Neşiriyati

TEKLİMAKANİY, Abdureop Polat , (2007), **Çağatay Uyğur Tili Grammatikisi**, Beijing
Milletler Neşiriyati

TOSUN, Necdet, **Çağatayca Yazılmış Menakıbnameler**, İslâmî Türk Edebiyatı
Sempozyumu, s.446

TUNA , O.N. 1997, **Sümer ve Türk Dillerinin Tarihî İlgisi ve Türk Dilinin Yaşı Meselesi**,
TDK, Ankara, s:49

ÜNLÜ, Suat. (Nisan 2013), **Çağatay Türkçesi Sözlüğü**, Karatay/KONYA , Eğitim Kitabevi
Yayınları

ÜNLÜ, Suat. (2012), **Harezmi Altınordu Türkçesi Sözlüğü**, Karatay/KONYA , Eğitim
Kitabevi Yayınları

TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, **İslâm Ansiklopedisi**, yıl: 1992, 1993, 1998, 2004,
2009, 2014

---- (2011), **Büyük Türkçe Sözlük**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları

---- (2011), **Hazırkı Zaman Uyğurtilinin İzahlık Luğiti**, XinJiang Halk Neşiriyati. Ürümçi ,
2-neşiri.

---- (2002), **Türkler**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara

Sürelî Yayınlar

BERBERCAN, Mehmet Turgut (2011). **Buğra Tezkiresinde Parçalar**, Turkish Studies, İzmir

CAFEROĞLU, Ahmet. (1948). **Çağatay Türkçesi ve Nevâyî**. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat dergisi. s.141-154

ECKMANN, Janos (1988). **Çağatayca, Tarihi Türk Şiveleri**, Ankara: TKAE, s. 211-245.

EKER, Ümit; ZAL, Ünal (2015), **RİSÂLE-İ EHL-İ DERVİŞ**, Turkish Studies, İzmir

ERASLAN, Kemal, **XV. Yüzyıl Çağatay Edebiyatı: Çağatay Edebi Dilinin ve Edebiyatının Teşekkülü**, Büyük Türk Klasikleri, İstanbul, 1986, c. III, s. 59-62.

TURAN, Osman (1939-1940). **Satuk Buğra Han Menkibesi ve Tarihi**, Ülkü Halkevleri Dergisi, C.XIII., S. 74, Nisan, 1939, s. 145-154 .Devamı; C.XIV, S 79, Eylül, 1939, s. 47-52; C.XIV, S.80, Birinciteşrin, 1939, s.153-169; C.XIV, S.82, Birincikanun 1939, s.343-350; C.XIV, S. 83, İkincikanun, 1940, s. 429-436.

TEKİN, Talat. **Türk Dil ve Dialektlerinin Yeni Bir Tasnifi**. Erdem, 5 (13), Ocak 1989, 141-168.

TURAN, Osman , **Türkler ve İslamiyet** , A.Ü.D.T.C.F. dergisi, C.IV, S.IV, TTK Basımevi, Ankara 1946

ZAL,Ünal, EKER, Ümit (2015) **RİSÂLE-İ EHL-İ DERVİŞ**, Turkish Studies, İzmir, s.289

ZAL,Ünal (2016) **TEZKİRE-İ HAZRET-İ HÂCE MUHAMMED ŞERİF BÜZÜRG-VÂR BU TURUR** , Turkish Studies, İzmir, s.1191

Diğer Yayınlar

BERBERCAN, Mehmet Turgut (2011), **Çağatayca Gülistan Tercümesi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi

ERBAY, Fatih. (2003). **Muhammed Bin Ahmedü'z-Zâhid'e Ait Çağatayca Bir Fıkıh Kitabı**. Konya. Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi

ERDEM, Uçar (2011), **Çağatay Türkçesinde Isim**, Kayseri, Erciyes Üniversitesi, Doktora Tezi

TURGUT, Aynur, (2010), **Çağatay Türkçesinde Fiil**, Kayseri, Erciyes Üniversitesi, Doktora Tezi

UZUNTAŞ, Hülya, (2012), **XIV. Yüzyıla Ait Çağatayca Bir Metnin Transkripsiyonu, Çevrisi, Sözlüğü ve Dil Özellikleri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi

YILMAZ, Safiye (2008), **Çağataycam Türk Dilleri Arasındaki Yeri Üzerine Bir Değerlendirme**, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi

İnternet Kaynaklar ve Erişim Tarihleri

<http://laurentius.ub.lu.se/jarring/> 10.04.2016

<http://laurentius.ub.lu.se/jarring/volumes/327.html> 12.04.2016

http://www.i-takvim.com/takvimler/hicri_takvim_cevir.php 20.04.2016

<http://dsr.nii.ac.jp/toyobunko/VIII-1-B-17/V-1/images/PDF/0187.pdf> 03.04.2016

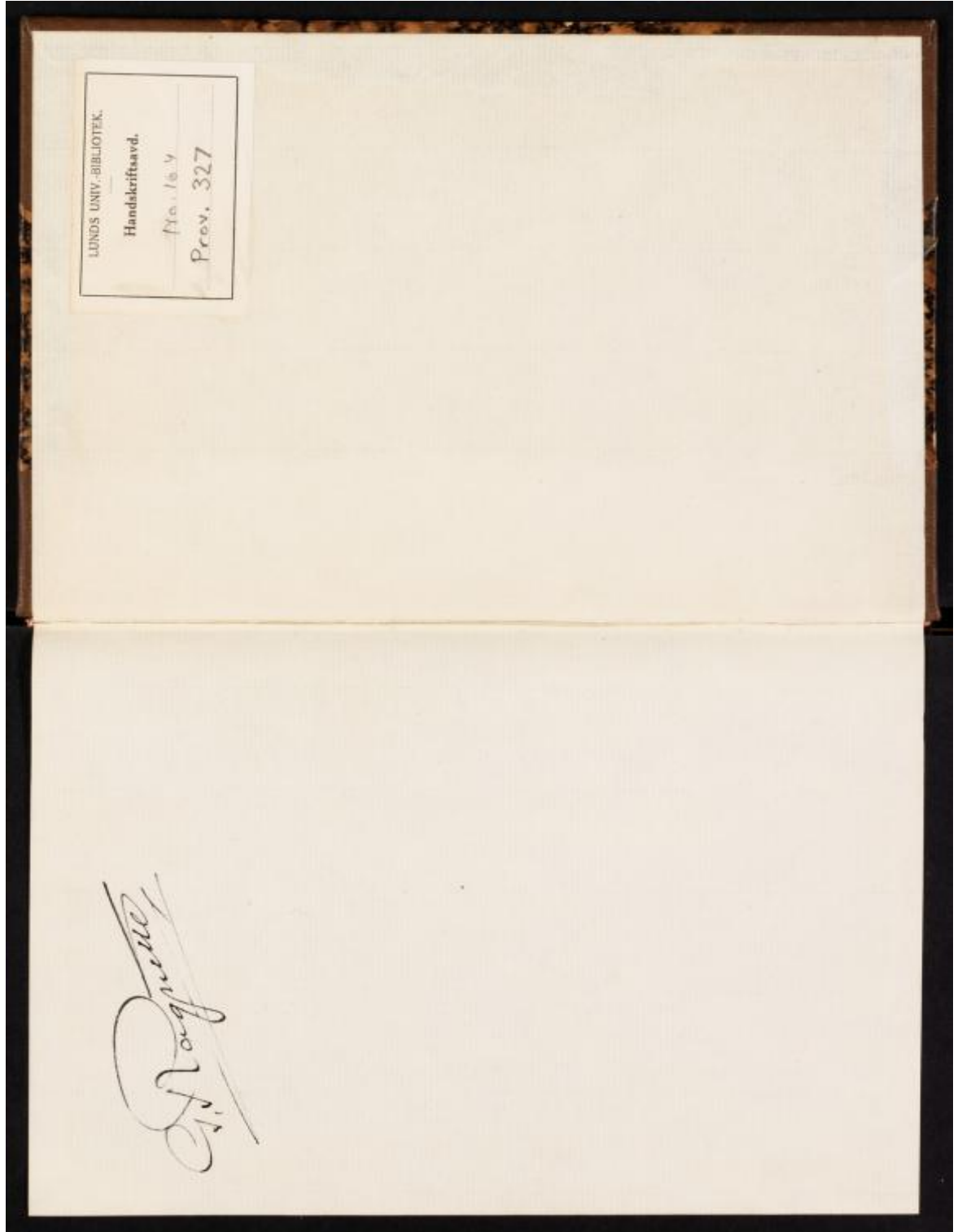
http://laurentius.ub.lu.se/jarring/scanned_images/327_1.html 26.05.2016

https://en.wikipedia.org/wiki/Mir_Sayyid_Ali_Hamadani 27.05.2016

<http://www.niyaziyevakfi.org.tr/dualar.asp#hatim> 10.12.2016

http://laurentius.ub.lu.se/jarring/browse/text_lang/Uighur_11.html 20.04.2016

EKLER²⁰⁸

²⁰⁸ http://laurentius.ub.lu.se/jarring/browse/text_lang/Uighur_11.html (Erişim tarihi) 20.04.2016

Bairamkhan

تذکره حضرت خواجہ محمد شریف بزرگوار بولتور

بسم اللہ خیر الالہ اسماء
المجد للدرت العالمین والعالقہ للمتمتعین والصلوات
والسلام علی رسول محمد واله واصحابہ اجمعین **انما بعد**
راویلا رانداغ روایت قیلوراکیم اول زبده العارفین
وقدوة الالین نذہ لطیف حضرت خواجہ محمد شریف
بزرگوار نیک حوال و اوصاف لازمی انراغ بیلیق سلیمان
کلتور و بولراکیم بیتہ یاشاریدا اتالار وفات بولوب
حضرت خواجہ بزرگوار شریف قالدر اتالاری مبارک بولوب
اینک خدمتیدہ بولدی انراغ کیردم و برخط و الہ لاک
نیک خدمتیدین تقصیر قیلک ایردی اتالار مکتب کا
بردیلا چرخ ایکیب ازادلیق بختین لیک بریب
او قوتور ایردی وقتیکه اون یا نشق کیرت سواد لاک
حضور

خوب چقیب عقل لاری برکمال بولدی قضا ارا انا
لاری وفات بولوب حضرت بزرگوار بولوب لاری
دخی ہم زیاده بولدی پریشان اصول آچ زارا و قوتوب
یورور ایردیلا موروزیک سیدانچه زمان او توب کتی برون
آچ زارینغاب اولتورور ایردیلا بر مرد کلان کیرت سلام
قیلیب ایردیلا رای فرزند پریشان بولما غیل و ستم لیکین
غیم کمال خدابره بولغیل بوسا ایرام دین سمن قندغ باغیل
ایشینگ انده کشایش تیار مقصود و نغیرتار سن
بیزیم سنیک مددینکده بولوبوزیر ذیب غایب بولدی
حضرت خواجہ بزرگوار بولور کوروب منکا غیب
ارواح مشایخ لار نیک مددکار بقی بار او خاشاید و رب
فکر و اندیشه قلیب اتالاری نیک منرا بر باریب
قوتوب توجہ قلیب یا تیب ایردی ناکا توشیدہ

13

اتا لاری بر شارت بریب ایتم ای فز زدا اولم دکلا نکه
 سکا هر نرسه دیب ایدی بلا توقف انکا عمل قیلغا سن
 محنت و مشقت و ریاضت ز اوزونکلا لام توقفا
 سن تا سمرقند غبار غونجه علم و مجاہدہ ز تر قیلغا سی سن
 تا که ارواح طیبہ لاری سکا رنمون بولور لاری نیرم مدد کا رینک
 بولغا یز دیب غایب بولدی حضرت بزرگوار اولغون
 لاری نیرن بیدار بولوب بولور کان توشلا رنکا لاتو اشحو حال
 بولوب بار بولور قلا زنی سسایب اتا نالار رینک حقیقہ
 آب آتش قلیب غریب غریب مکن لاری غریب
 دعا و تکبیر قلیب بولغا ندرین کین سمرقند غر واران
 بولور لاری نیرن کوزده سمرقند غم کلد لاری کون کچ بولوب اهل
 بازار لاری دکلا نالار زنی ایتم یا ندر لاری کوجہ ده بیج کیش
 قالمی حضرت پیر حیران با قیب قیان بار سنلام
 بولور

بولور ایتم دیب تورغا نیداعسسی لاری پیدا بولوب
 فریاد قیلدی لاری کم ماز و مجاور بولور ناک اوزونکنی
 بقا غایب الغیل حضرت بزرگوار نیک بولور ده بیج شینا لاری
 یوق ایدی و بیج نیری بیلماس ایدی ناچار برسد جید کا
 بار دیلا مؤزین کلیم ای برادر قیونک شین بریر کا باریب
 یا اینک سجد نیک ساطط بیتیب کیتاد و دیدار حضرت
 خواجه بزرگوار ایتم لاری برادر من دو ذایک اس اوزون
 طالب علم دور من شمشه کاحلی کلیم کون کچ بولدی
 بیج نیر غیلم اید و من خدا نیک ستیمی پناه تار تیب
 کیردیم مؤزین ایتمی مسافر بولور نیک نرسه کر ایتمکنی
 منکا بریب ارتکانده الغیل دیدی حضرت بزرگوار
 بجم نرسه سینی مؤزون کار دیلا مؤزون مسجد نیک
 ایتمکنی ایتم کتے حضرت بزرگوار تنها مسجد ده

قونیدار تارنگ تقونچه خدای تعالی خنال و زاری طاعت
و عبادت قلیب اولتور دیار سحرده مؤذن کلیب مسجد
ننگ ایشیکینی جیب ازان او قودی تمام جامد کلیب
نماز و تادیلار حضرت بزرگوارنه کوردیلار که برساق و فیکت
اولتور ادر امام سوزیدکی ای یکت قایرین بولور سیز
و نیردین کلونیز حضرت پیر ایشیکار کیم ارام دین بولور من
اتا نام دین گچیک قالده ایم از برای تحصیل علم بودیلار حضرت
کلده ماسا فرد و من بیج بیخ بیلاکمن و بیچکنتی تقونجه
بویزه کون کچ بولدی ناچار مسجده قوندم و دیلار
امام ایدیکم ای یکت میزا اولوغ بیک ننگ مدرسه بیخ
باریب اولوغ آخونغا احوالینکیز بیان قیلنک شایده که
بر حجره تعیین قلیب برور ازنه توروب او قونیز کا بهی
بیز نیک او بویزه فی سوراب کلکایر سیز دیب تکلیف
مکونند

سهر قند قلیب تارقاب کیتلار حضرت بزرگوارانده بار
آخونز ننگ ایشیکیه اولتوردی وقت درس بولور
آخوندا آطالانیب مدرسه کایوردی حضرت بزرگوار
باریب آخونده سلام قلیب تور دیلار آخونده حضرت
بزرگوارنه کوروب جواب سلام بریب سوردیلار کیم
ای یکت نالیشقم کلده ننگیز و کیم ننگیز نندی بولور سیز
دیددی حضرت بزرگوار احوال لارینی آخونغم بر تقریر
قیل دیلار آخونده حضرت بزرگوار نه حجره تعیین قلیب
بردی حضرت بزرگوار حجره فی پاکینه سپوردیلار اما بیج
نمزلاری یوق ایردی که اسباب حجره قیلغا دیلار اما
حضرت بزرگوار شکت لیکینی ایستاب برکهنه یوریا
بر فحوق ایرتی بر فحوق خدشت تا ایشلار اودان یوب
حجره غه سالیب کچ بولسه باشلار فغ قیوب یتار

نان ان کلیب بزرگوار نیک آیدد قوییدار بزرگوار ایستدکم
 سن که نیک خدی بولور سن اول کنیزک ایستد من خوجه
 مسعود سوداگر نیک خادمی بولور من خواجم سفده ایدی
 اغا جام نیک تو شیده بشارت بریب دور شو لزمان
 قیوب بوخا نرنه تیا قلیب ججه نزنش بربدی کلیب
 تاتیم دیدی بزرگوار تمام ذوقلاری بیله دیدار کنیزک کایم
 بردیلار دعا و تکیه قلیغا ندرین کین کنیزک باریب بزرگوار
 نیک احوال لاری اغا چه بیغیر بیان قیلدی اغا چه سی
 تورت کوزده بش کوزده می اضریای لوزیت تیاراسب
 ایبار و رایی قضا را بزرگوار بزرگوار کتاب مطالعه
 قلیب اولتور و رایی ایشیکتاش شیدین آطوشی
 کدی حضرت بزرگوار باش لاری کوتاریب بو قتیله
 نکتی بولغا یکه آطیله مدرسه کاکریب دور دیب تورو

ایر دیلار هر کوزنه چتیب اخون دین در سن آلور ایر دیلار
 کچه اغا وچ حصه قلیب اولتی حصه ده کتاس مطالعه
 قیلور ایر دیلار ایکنجی حصه ده طاعت عبادت قیلور ایر دیلار
 او جوبخی حصه ده قرآن تلاوت قیلور ایر دیلار علم نیک
 ذوق شو قتیله هیچ نجه یاس او یکس ایر دیلار اشته لاری
 کلیب صوغ غا لکس هر هیچ نجه تیلای نغ لاری کوشمال
 بریب خدا یقعالی ندرتک ایتیب صبر و قناعت اغا لاری
 بیسه ایلاب مدت او توز میل مدرسه تحصیل علم
 قیلدی لاری اچلیق نه ایتمی غا لکس آشفن لیک الدیف
 باریب توروب بوی طعام دماغلا یغیر کلدک کورت
 تافیب بیسه حجه لاری ایر دیلار ناکاه اون تورت کچه
 کوندوز بر لقمه طعام یای اصلا مقدور لاری قالمای کبرنج
 تون یارمی باریردی بر کنیزک بر طبقه آتش بوقوتوز

ن

ایردی بر آواز کلدیکه ای ملا محمد شریف بویان حقیقت
حضرت بزرگوار صاحب حقیقت کوردیلار که ایکی
بزرگوار تورا دور لاری قراقاشقار غوماق اطفغ
منیب دور بر لاری قراقاشقار غوماق منیب دور پشته
لارین نور الهی اورلاب تورا دور خواجه بزرگوار
سلام قیلیدلار بولار اسلام لاری علیک الدین سید اولام
ای ملام محمد شریف بارهانک چمانک حجت سیز کا
نه عقدا رحمت و مشقت لار تازین خواجه بزرگوار
ایتلار که ای بزرگوار لاری قراقاشقار غوماق ایردی
تنوما لایم قاین کیلور لاری بولور لاری
بوزر کلار نیک بولاری ایتلار که من سلطان ستوق
بغراخان غازی بولور من بوکته خواجه اجدیوی
ترور دیلار حضرت سلطان ستوق بغراخان غازی
ایتلار که

ایتلار که ای اوغلام ملا محمد شریف او یونلکه کی تعلقونکی
خواجه تاشخور غیل قولونکی سونقیل و کوز و کنکی
یومغیل دیب ار قراقاشقار غوماق منیب دور پشته
روان بولدیلار کوز میوب آجقونچی سونقیل
سرخام دیگان صحرا سی بار ایدی سونقیل دین
او چکونلوی بر اقی ایدی دشت بیابان تاشلیق
بر کونلوی برده بیج درخت صولی عمارت بوق ایدی
اولی کایتیب ایدی بولار ایدی ای خواجه محمد شریف
کوز و کنکی آجغیل ویر کا قوشکیل حضرت سلطان
ستوق بغراخان غازی قیونلار دین بر نان و بر عایل
الیب بریب ایدلار که ای ملا محمد شریف منی ایستاسار
کاشقار غازی بولدیلار ایستاسار نکر تاشقار
باریک دیب هر کیلون غایب بولدی حضرت

خواجه بزرگوار صیران و سرگردان نجی کون منزل
و مراحل لاری طی قلیب سمرقند کلب شمع
کریب ججه کل لارا او کونی حیدین جیقاذا
اشیک لاری نیک برقیوشی اوجوق قالیب ایردی
شونداغ توراد و بزرگوار نیک قورسا قناری
آج سفوجا بدونی قیلغانلی صیران بولوب توروب
ایردی نیز نشول سواد لرنیک خانتونی بر طبق ده
آتش بر یو قیسر و پای بشس یوز نیک فل الیب
کلیب آلدیلار دا قویردی بزرگوار فاتح اوقوب
ایردی ای بی او لاری کز نیک کوی بولور لار
دیدى بی ایردى خوج مسعود نیک خانتونی
بولور من دیدى بزرگوار رحمت او قودیلار بی بی
فاتح الیب او بیکا یا ندی بزرگوار بو محاضری
یارانلاری بی

یارانلاری بیله تاول قیلالی دیب مدرسه ده کی یارانلار
قیچو دیلار حجه لاری تنک ایردی طالبلار سیغادی
اولوق حشرت بزرگوار تامغ اشارت قیلدیلار
اوی نکلوب یارانلار بیسیغدیلار اب طعام ییب
بولغانهین کین یارانلار تار قاشتیلار بزرگوار
سر و پای بی مساتیب برایشاک آلدیلار عطار بق
جابدو قینی راسلاب قالغان نزه فی صدر سه که
یارانلار خرق قلیب بر دیلار هم خلق بزرگوار نیک
کرامات لاری بیگدیلار هر کتا بیدین بر نوع مسئله
در قسم بحث و مناظره الدیلار ریغ توشسمز و کولم
هر بر بیکا نجی جواب نجی دلیل بر دیلار یارانلار ایتیلار
ای بزرگوار قیام بارور لار و نجی علم بولغانلار
قایسه مدرسه فی خواجه لار اولمور و کوب

حضرت بزرگوار اوچ کون اول یرده متوجه بولوب اولتوردیلار
اوچونچی کچیسی روبرولاریدین سلطان ستوق بغراخان
غازی پیدا بولوب کلدیلار بزرگوار کوردیلار کسم قنده کورگان
بزرگوار ایکان حضرت سلطان ستوق بغراخان غازی
سوردیکم ای محمد شریفی مؤنده نیم قلیب ولتوراییز حضرت
پیرایتیلار ک ای بزرگوار عالم حضرتلاری مکتار شارت برت
احوالینی سوراب کتیلار مبارک قدم لایینی استناب کلیدیم
جمال پرنورالایغوش تاق دورین حضرت سلطان ستوق
بغراخان غازی ایتمک ای ملامحمد شریف رحمت بزرگوار بزرگوار
امیدیمیز شونداغ یردی خوب کلدیکلاری ملامحمد شریف
بزرگوار منزه شونیز شوبرده غایب بولدی ایز حضرت
بیرنجی وقت لاریغی سوردک حیلک عطر لایق قلدیلار کچی بولس
کلیب حضرت سلطان بزرگوار یرده تانک اتقونچ

درسی ایتماق مشغول بولسونلار بارانلار اولاریدین
نفع آسونلار بزرگوار ایتمک کورک سوغر توشور دور
قالغان مقصود و منی سفرده تا بغایمکن دیب خیر باد
قلیب یولغوروان بولدیلار بر جا بغ کلیب نکلر ایزیش
قیدیلار اول قیس بزرگوار ایستاب بارسام بولور
ایکین دیب توروب ایردی کونکلاری کاشغرفرینکا
میلائن قیدلار دور نغاز شام وقتی بار ایردی کاشغرفرینکا
روان بولدیلار شهر بشهر ایلائیب کاشغرفرینکا کلدیلار
کون کچ بولدی بزرگوار قنوب ارتست سربا ندرین
سلطان ستوق بغراخان غازی نیک مرقد لاریغی
سوردیلار سربا ن مشهد نغزان برودی بزرگوار
مشهد ک بار دیلار بریابی نیک کیده قوندیلار ارتست
بایزین سوردی بای برتاریق یرنه کورساتی حضرت
کرامت بزرگوار

محمد شریف اوزونک بلبه برغانی السیب کلدنک خوجبر بزرگوار
ار ق سیغ باق لار اوی ایگای بای بولکوب اولتور بوردور
حضرت بزرگوار در غضب بولوب ایستلار کرم ای ملکار
اوزونکاکا هم قیلدینک منکاکا هم قیلدینک دیدلار آکاسر اردین
بیخرا اولتور بولوب ایردی فشیان بولوب خجالتدین عذر
تقصیر قیوب یغلاب دیدیکم ای بزرگوار بیلم ابدور من
خطا قلیب دور من دیب بزرگوار نه ایاغلا یوغریلا ارضوب
بزرگوار ایستلار کرم ایمدی بیج فایرادی بوقدور بوسرنی زنهار
کشیکاکا فاش قیلغای سن فقیه مکه بارماققه خصصت بولوب
دیبا اول بای نیک کیده کلیب باینی حضرت سلطان
نیک مزاریغم جاربگش لیک کا تعیین قیلد ایستلار کرم بای
سندین بولکاکا تا حضرت سلطان نیک مزاریغم خدمت
قیلمغونچ بولوبلاس دیب هندوستان بولوغه روانه

حضرت سلطان بلبه صحبت قلیب اولتور و ایردی بیلار
ار تسمی بای نیک کیده کیلور ایردی بای کولکیده ایستلار کرم
کیچ بول جقیب کیتا دور قیان بارور و زیندیش قیلور ایستلار
دیبا حضرت پیر آرتلا اردین آهسته آهسته ماراب یوزدی
کوردیکم حضرت سلطان نیکم قولا یغباردی بای هم
حضرت پیر نیک آرتلا اردیه ماراب اولتوردی حضرت پیر
موزین بیخرتوجه ده اولتور و ایردی ناکا حضرت سلطان
ستوق بوخان غازی فید بولوب کلیب غضب بلبه
ایستلار کرم ای محمد شریف نیک بزرگوار مزاریغم مغرب و شرق
ار سیجیرا قلیق نوشته تا باریب طواف قیلغونچ دیدار تیر
بولاس خوجبر بزرگوار بولمغولنی ایستیب خروش نالوزاری
قیلیب ایستلار کرم بای پادشاه عالمندین نهمه و خطا لبق اوتی
ایکین دیب التجا کلدیلا حضرت سلطان ایستلار کرم ای
ملکار نون

بولدی مترل و مراحل لاری طی قلیب نچند کونده بندر
 صورتکا کلدیلار کوردیلار کیم منک شش یوز اطلاق کیتک لاری
 کیم کاکو دک بولوب تور و بدو روضو هر بزرگوار قلیب کلدار
 قافلک اسلام قیلدیلار بولار بولیم کلیب کیم کلا اولتور دیار قافلک
 حضرت بزرگوارنی کوروب تماشای قیلدیلار کیم عجب برکت
 قیلندریکان حضرت بزرگوار نجی حضرت و ریاضت لار
 چکنیم کیم بولسه نماز و ذکر تسبیح بیلد کوندوز بولور و تلاوت
 قران بیلد بر نفسیم هم ذکر الله دین خالی و تکمرس ایردی کیم لاری
 ندر نیاز لاری حضرت بزرگوار غر برور ایردی نالار کون
 بوران عظیم جیقتی و کیم بربر بیک قلیب قافلک دین غر جیقتی
 و بوران کیم فی السیب یوردی قافلک جان و سمیدین نالور لاری
 لاری قلیب بر قلیب لاری ندر و نیاز لاری کلیب حضرت بزرگوار
 الدیرا قلیوب التجا قیلور ایردی اقامه کیتک نیک تجا

دی الاموال

بولادی نالک هو آچیلدی کوردیلار کیم کیم کوریا دین چیقان
 اوقد کیتک کتیب بارادور مونی کوروب هم فریاد و فغاننی
 فلک کچقار دیلار و بربر لاری دین بحیل لیک تیلار شتیلار آخر
 بولاری بزرگوار نیک ایغلا ریغنه یقیلیب بالبار دیلار کیم
 یان بزرگوار بر دعا قیلدیلار شایه کیم دعای نیک بر کاتیدین
 بولار کتیرن خلاص بولغای ایردوک حضرت پیرباش لاری
 آجیب قول لاری کور تاریب یغلاب بومنا جانا و تویار
 بیاریب یارب ای شریف دانا : باه نالور امیدواران
 بیالین غریبان بر سر راه : جویلی سیران در تکجا
 باه دیده طفلان معصوم : بسوزی سیند پیر مظلوم
 باه بر دل پر خونم آورد : ازین کوراب غم بر وینم کورد
 دیب دعای تمام قلیب لاری ایمان کیم باریب کورایم
 توشته اولنومان مسلم نلار بولجا لنی کوروب

خورش ناله وزاری قلیب بهوش بولدیلار مدت
 قرق کون اوتی قافلہ نکل اولدو زاری سیغ کویا صفا
 قیامت بولدی ضوچ بزرگواریم صحر بولوب باشلاری
 تو بن سالیب نمازغ مشغول بولدیلار اولها عدت
 بر قری کهنه سال کیش بار ابردی دیدیکم من نیرلا کا
 بروصلحت کور استغای بر خلا بق موئی اشتیب
 خوشحال بولدیلار کار ک بر علاج قلیب بولادین
 خلاص تاپلی دیدیلار اول پیر مرد ایتیک من اتا بابا دین
 اشتیب ایردی کجه صبا داکجه کور باغ تو شسته بر کیش
 جانینی نثار قلیب میل اسکندر کا صقید طبل نه
 قاق کر بولدی چونک بلیتقلا قوزغالیب اولار
 نیک حرکتین کجه دابین چقار بولوب بولک علاجی
 یوق اما میل اسکندر نیک باشیدا بزرگواریم بر کیم
 توتادیم

توتادیم کیم لیکبار دره دریاغ تو شوب هلاک بولور
 دیدی مسلمی نلار موئی انکلاب فریاد فغانلار
 قویاری حضرت بزرگوار کور دیکیم کیم دالمی مسلمی نلار
 نیک حوالی تنک بولوب بوز بزرگوار اورونلار دیدین
 قیوب ایریلار کیم ای مسلمی نلار جانمنی نیرلار و چون
 فدا قیلا عام نیک نفعی او چون ضرر خاص جانیز دور
 شاید که خداوند تبارک و تعالی خلاصلیق بر عجب
 ای رس کوب کیش نیک اولکلا نیدین بر کیش اولکافی
 بهر قدر دیدیب دعاغ قول کورتایب کیم لیککلیب
 زنجیر کور دیلار کیم آدم بوسیدین خیل بلند تور دور
 کوزلارینی کجوب یا بیریم دیدیب قول اوراتیب
 سکریب ایکن اولاب زنجیرینی تنوب کوزلارینی
 آجیتلار اورلارینی میل اسکندر کا کور دیلار خداوند

تعالیٰ غم خدا ایتیب ایکی رکعت نماز شکرانه ادا
 قیلدیلار خلاقهار حضرت یرغ میل کندی و ستیده
 کوردیلار حضرت نبر کو افرجهت او قوب تحب من
 و افرین قیلدیلار حضرت نبر کو افر قول الایغ طبل صوفی
 الیب حضرت حوچه کایا تغم در و ده نه یا ایتیب طلب
 سو قتی اول وقت کیم داکیلار زلزله کا کلطلا حضرت
 پیر طبل نه اوج تورت نوبت سو قوب ایدیلار کربلا
 نه شک لار قوز غالیب و او نیا شیب چقیتلار اولار
 حرکاتیدین کیم کربلا برین چقیب یوردیلار خلاقهار اولوم
 و عیدین خلاص بولدیلار نجه بیل بولغان کربلا غم
 تورتکان خلاقهار نیک اوستخو انلاهی هم کربلا کا
 حقیق حضرت نبر کو ارمیل کندی و ستیده تنها
 قالدی خلاقهار جنان خوشحال بولدیلار که کوبیا بیکی
 اولور

اولوب تریلمک اندک حق سبحانو تعالیٰ غم شکر تالار
 ایتیب دیدیلار که شمول نبر کو ارنیک صددی برله بیزلار
 کربلا برین خلاص تانبوق اوزی هم خلاص بولغانی ایزی
 هم مال و جان نجه فدای قیلغانی ایدر و کربلا نزار زار غلام
 حضرت پیر نیک حقیقه ندر صدقات قیلیب دعا طلب
 بیله مانکیب کیتیلار حوچه نبر کو ارمیل کندی و ستیده اوج
 کون تورتوب قالدیلار هر طرف کا با قیتلار سو دین اوزکا نرسه
 کور و ایدیلار طار ایغ اولوم دین اوزکا بیخ نجه نجا نیا
 قضای الهی غم تن بر سب کوز لاریکا یا شیب الیب آه در نیک
 جلیب اسمانو با قیب بخود بولوب یقلمدیلار کربلا
 کین اوز لاریکا کلیب در کالهی غم التجا کلتور و رب
 بو مناجاستغی او قودیلار .....
 مقصود سن سن اسی خدا معبود سن سن اسی خدا

۱۴
 ابدال مسکن ببقرار ✽ غمگین ببولوب حیران زار
 فرقتده بیغلاب زارزار ✽ سن سن منکا فریادرس
 دیب دعانی تمام قبیلش لاری پیمان ارقرلاریدین اط
 داوشه کلدی خواجهر برکو ارکو ردیلار که حضرت سلطنت
 ستوق بغراخان غازی سوننیک یوزیدین کردارو اتیب
 کیلادو حضرت سلطان ایتلاراری خوجی شریفی قوتقمانک
 قولینک نه منکا برینک کوزینک نه میونک دیب خوجی برکو ار
 نیک قول لاریدین تنوب اطفه میندوردیلار برینر صمدین
 کین اواز کلدی کوز و نکی آج کوز لارینی آجتیلار اوز لارینی
 دریا نیک اول باشید کوز دیلار حضرت سلطان ایتلاراری
 محمد شریف بارمانک حالینک بار برینر لاریب موخچ محنت
 و مشتق تار تینک دیب قیونلاریدین بر آرزو نانی الهیب
 بر دیلار و ایدیلار کلم او شوبو کوروان کلکو خچه قرق کون

مسجود سن سن ای خدا ✽ سن سن منکا فریادرس
 سن سن الهم ای خدا ✽ سن سن کو اهرم ای خدا
 سن سن بنایم ای خدا ✽ سن سن منکا فریادرس
 عاصی قلونکدور سن تقیر ✽ جانی قلونکدور سن حقیر
 نفس الیکید بولدورم ایر ✽ سن سن منکا فریادرس
 ای زاروق حی قدیریم ✽ عفو ایلا کاسن ای کریم
 حاجت لاقیل ای حیم ✽ سن سن منکا فریادرس
 یحید قلیب روح من کناه ✽ هر دم قلیب فریاد آه
 محشر کونی نام سیه ✽ سن سن منکا فریادرس
 کریان بولوعین ای خدا ✽ بریان بولوعین ای خدا
 حیران بولوعین ای خدا ✽ سن سن منکا فریادرس
 بویونک تاسیب وقت حشر ✽ تار تار کم بویونکد آه لار
 یوزدوم بولونکد دریدر ✽ سن سن منکا فریادرس
 ابدال

شهویره سا قلاب اولتوروزنگ بوتاغ ننگ ایتا کسیده
برایما خلق بارشولار دین اخرجی یغیب قیونک دیب
غایب بولدیلار حضرت بزرگوار قرق کونجی طرف دین
اخراجی تیلاب دریالیده سا قلاب اولتور دیلار قرق کون
بولوب ایردی دریادین اوز کلدیکم پیچ برینده خدایاروم
بزرگاری تار تیب الفای حضرت بزرگوار مونی اشتیب
یکوروب کلب کوردیکم کیردیناره سککا کلبی در
خواجه بزرگوار مونی کوروب اخرجیلاری اولسا دیلار
کیر بیلر تام خلایقی تار تیب الدیلار خدایار کور دیلار کیم
اولکونی میل اسکندرو کاجیب شهویره قالفان بزرگ
شهو دوریم حیران قالیب بزرگوار ننگ ایما غلامی یغیب
مال جانانینی نثار تیلدیلار وایدیلار بزرگوار هم حیر
حضرتار کابنده فرمان بردار ودرمزخو بزرگوار دیلار کیم
ای بنده قرا

ای بنده خدایا بر جانم باراک چه نیک جانم بولم هم سیزار
اوجون فدای قیلفا یمن اجر عینی خدایا تینا کایمن الحمد لله سیزار
بیلر امت کوروش توتوق دیب بولار ننگ پیچ نرسینی
آلمای ملکه مکرم کاروان بولدیلار کایتکونچ انداغ شهرت
تاپتیلار که تشارنومین دین بر بزرگوار کلبی کرداغ
توشکان کیم فی شول بزرگوار میل اسکندرو کاجیب کیم
بلر نچ نیک نسل قالفان خلق ننگ استغوانلاری کردا بیزین
چیتاریب دور اوزی میل اسکندرو اوستیده تنها قالیب کیم
دریادین چیتار حله بیز ننگ آلدیلار کلبی کولای خلایقی تار تیب
الیب دور اهل کاروان محمد طال اموالینی نثار قلیب انکان پیچ
برینی الما دور دیب انکلاب الدیلار یغیر فوج فوج خلاقی لار
کلبی استقبال قلیب یا نور ایردی اولکونی شریف ملک کوه
عز فاته دعای قلدیلار حاجیلار باش یلانک ایماغ یلانک

احرام بیلہ آمین دیب تور دیلا شریف مکر اول مقدار دعا قیلدہ
 کون کی بولدی دعایم استجاب بولادی با تقدیرن اواز کلدیکم
 ای شریف بود دعا خوج محمد شریف موقد ورتا اول کلیب
 دعا قیلدہ خوج استجاب بولاس شریف مکر تاغ بشید توروب
 ندا قیلدہ عمیرا اناس بیلینکار واکا بولونکار بود دعا خوج محمد
 شریف کاکو قوب ایکان حضرت خوج محمد شریفکا اینکار
 در محل کلیب دعا قیلدہ دیدی کی اوتی تا نکلاسی حجاج خوج
 محمد شریفی باشلاریدر کورایب کوه عرفا تغایب جیقیتلا
 شریف مکر توبه دین توشستی خوج بزرگوار اصرام بیلہ توبه
 اوستیده بغلاب تور دیلا شریف مکر باشلیق خوج خلاق
 ناله و زاری قلیب آمین دیب تورغانید خوج بزرگوار
 خوج بزرگوار بولوب تور دیلا رشونلومان آواز کلدیکم دعا
 مستجاب بولدی دیب خوج بزرگوار دعایم تمام
 قلیب

قلیب توشستی خوج حاجیلار کلیب بزرگوار نه مبارکبا دلیق
 قیلدیلا راندرین یانیب مکر نه طواف قیلدیلا حاجیلار خوج برکت
 اوز وطنلارغی یا دیلا بر مور خوج خلق بزرگوار بیلجناب حضرت
 صلی اللہ علیہ وسلم نیک روضه متبرکلا رنجی بودیلا ارون کونده
 مدینه منوره کایتیلار زیارت قبره شریف صلی اللہ علیہ وسلم
 قیلدیلا ا حضرت حضرت خوج محمد شریف غزبات بر دیلا رکم
 ای خوج محمد شریفی بر نیک بر نیکلر ایتا دور شونداغ قیلغایر
 بزرنگ رضا لقی خذ نیک رضا لقی در دیب رخصت
 بر دیلا خوج بزرگوار قافلہ بیلہ خیر باد قیلد شیب بند صورت
 بند تانغ کلیب اوسیر دین کزیت بیلہ داوغ جیقیتلا
 کور دیلا رکم بولکنده خوج اویلوک جماعه بار ایکان کون نماز
 پشین بولوبدور طهارت الیب نماز اوتادیلا ربوب
 خلقی خوج برنی کوروب بر سشن قیلدیلا بر نیک لای

او چون کورایس لاریب فریاد قیلدی بزرگوار ایشیلار کله ای
کیریز نیک بوزولسه توانینی برلی دیدیلار اولر نازماندا عبد
رشید خان شکار غر چقیب ایردی بو مظلوم باریب
دادخو الیق قیلدی عبد رشید خان بریسا اولنی بو ایردی
اول کلیم خوجم بزرگوار غر تعدی قیلدی بزرگوار غضب
بیلر باقتی اول وقت یسا اولنی اط الیب اوروب قولی
سندی یسا اول کلیم خان غر ایتی خان بیز بریسا اولنی
بو ایردی اول یسا اول براقدرین اطیدین توشوب کلیم
تغظیم واکرام بیلر توروب دیدیکم عبد رشید خان دعایار
باریب بسور غیب قایدین کلیم دور بو مظلوم نیک یزنی
نه او چون کورایس لاریب خوجم بزرگوار دیدیلار کله کلیم
بو ایردی قوندوم قدیم زماندا بر عرین کلیم بو ایردی یاتیب
ایکان اهل عالم کا فتوا بزرگوار ایکان بنا کا بر فتوا دا غلط

بقدر حال محاضران و قتیق الیب کله دیلار بر قیبینی
برار شوکوم قلیب خلا بقدر بر دیلار کیشو نده قوندی وقت
سحر ارواح طیبیه کا متوجه بول دیلار رور و بر لاریدین بر عرین
چقیب کلیم خوجم بزرگوار سلام قلیب ایشیلاری
محمد یوسف کله نیک اوج بیل بولوبدور و روزو بیتیب
ایر دیم بخر عالم غر فتوا بزرگوار دیم قضا بر بر فتوا فی غلط
قلیب دور من شو نیک مکا فایغ کوزوم نیک جناقیدین
بر توب ازغان اولوبدور بر بار کله شمال چیق ازغان
تبرس جانیم از تار تا یادونه بولغا کیشو نال ازغانی کوزوم
یولوب الیب منی خلاص قلیس انیکلر دیم غایب
بولدی لاری بر تهرسه خوجم بزرگوار کنتین اوج تور
آدم بیلر بل کتمن الیب کلیم بو ایردی کورایس تور
ایر دی بزرگوار سی مظلوم کلیم نیک بر یکنی نیم
او چون

کتیب دورشونیک بسیدین اونک کوزی نیک چنا قیدین
بر آنغان اونوب دور هر بار که شمال صفت آنغان
تبرسه اول بزرگوار غه آزار تارتا دور او جهیدین کور لایدین
دیب تورغان بجان کدی بریلیب آنغان ظاہر بولدی
هم خلائق کور طرار بزرگوار توشوب آنغاننی بیلدندی
بر لر قوماریب آلدیلار یوی اول کلکیب واقوعنا خانم
عرض قیلدی عبدالرشید خان کلکیب بزرگوار غر سلام
قیلدی وعذر تقصیر قوی بدیلار خواجه بزرگوار کور ارشالی
دیب قول و زاتی عبدالرشید خان تعظیم بیلدیلار بی
توقی ایلکولون بر بر لاری برین برسش حال قیلدیلار بر کچی
کوندونر نه صحبت بولدیلار عبدالرشید خان بزرگوار نیک
احوال الیمنی بیلدیلار تمام وزرا اکابر شرافلار بیلد
مصاحبت قیلیب ایطارای بکلار شهبوز بزرگوار غه
قول

قول بریب ارادت قیلالی دنیا داپادشاه و گدغه برید
لازم و گرنه عرصات قیامتده احوالی دشوار بولغوسید
بوقدر بزرگوار نیز کاینه بر موجود بولماقی محال دور همیز
درست اعتقاد بیلیم رید بولماقی تا نکا قیامت کونی
حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم آلدیلار دایونوز
بلند بولوب علم لواء الحید نیک تکیده سسایه دار بولوموز
دیب بیکبار بویونلار یغرا غر محی سالیب توبه واستغفار
قیلیب قول بزدیلار خواجه بزرگوار بر بچر بند نصیحت
قیلیب پیرم رید نیک لار سیدگی لازم آمده ایشلار نه
تعلیم بر دیلار خلائق لار خواجه بزرگوار بیلد صحبت توتیلار
بر بچر کونین کین بزرگوار خانقاه راست قیلا قچی
بولدی اوستا دلار نه الیب کلکیب شروع قیلدیلار
بر بچر کونین کین خانقاه راست بولدیلار شیخ

و جاور بکش و پاره خوانان تعیین قلبیب بش تغار لیبق
 یر الیب و قف قیلد یلار عدرد شید خان خوان چه بز کو رانی
 شهو کا تکلیف قیلد یلار و اید یلار کم ایدی شهو کا با ساق
 صحرا نیک کرد غبار لاری بی ساق خوچه بز کو ران خوب
 بو لغا یریب اطلانیب خان بیلر شهو کا کلکو خچه قار غلیق
 موضعی کا بیتلار کو رد یلار کم یر کنت اراسه بر دشت
 توشو بدو ر ضوا جه بز کو ران اربیتلار کعبه یر الیکان هر
 قصبه ات ال بولور ایدی حلی و وقت تنک بز خانقا
 اتکایمن دیب کلیب توشیتلار بز کو ران بیلر خچه حافظ
 و صوفی لار ارایدی حاله بالحبیق الیب بر د یلار تورت نام
 سال د یلار خان سور دیکم یر بز بولس بز کا بیور سولار
 بز ات ک دیدی بز کو ران دیدیم بز خانقا سالادور
 عددر شید خان باشلغین هم کتد و کچیک لشکر
 بز بولور

بز بولوب خانقانه تیار قیلد یلار ایر تیر کور کور تیلد یلار
 اولکو نه بز بولوب تکار علی بذالقیاس ابش نوبت
 ایتلار قیلد یلار شنجی کو فی حضرت بز کو ران من بز بولوب
 قیلای واقع نجه الیکن دیب کچه توجیه قیلد یلار کو رد یلار کم
 بر آق تیوه نجه بولودی کینفتی بیلر تامنی اورادی بز کو ران
 در حال بار یب تیوه نیک ال ذینی توشوب بانک اور د یلار کم
 ای تیوه نه جان سن اوز و نکی نظا بر قیل اول تیوه در حال
 اصلیکا کلکیم بولوب حضرت بز کو ران سلام
 قلبیب اید یلار کم ای ضوچه خچه شریف من اوز و شوه بولور
 دین بولور من بولور ده کلیب منزل قلبیب ییب ایدیم
 یانیده بز کا فون قوید یلار بولوب ایدیم چیون بی بار
 انیک اولسته بز کو ف التون بار شونیک توفه سیکا
 بولر تامنی سال د یلار اول جهتدین اصلا تیلد یلار من

بزرگوار سوردیلار کیم ای عزیز اتلاری نهمه ایکین
 بو عزیز اتیم ملا شاهی خود بهر روزی دیب غالب
 بولدیلار بزرگوار اریته است تا من نیک تکلیفی کور انکار
 دیب کور ساتی عبد رشید خان سوردی بو تام نیک
 تکلیفی نه او چون کور لاید و بزرگوار کیم که واقعه فی
 بیان قیلدی تا من کور لای باقر کار کور نیک است خونی
 بیل بر بربت یا نید بر کوف التون چیقنی بوز وروب
 بهر چونک داشش قزان اتور وروب خانقا غرقوف
 قیلدیلار شیخ جار و بکش تعیین قیلدی قوریدیلار
 اندین عبد رشید خان بزرگوار غاوج کور
 مجلس بر دیلار صحبت عظیم بولدی قالغا شهر
 ایلی بزرگوار نیک تعریفلارینی آنکلاب نذر نماز الیب
 کلیب بزرگوار غرید بولدیلار بزرگوار عبد رشید
 خانین

خاندین رخصت تیلاب ایدیلار کیم بار ب پیر سینی
 زیارت قلیب کیلایدیب عبد رشید خان بیل بریم
 بکلار بیلر جیقیب بزرگوار کور بزرگوار اوز اتیب یانولار
 بزرگوار ایلی قنوب مشهد کاباریب حضرت سلطانی
 زیارت اتیلار اول وقت کاشقونیک اکا بر اشرفلاری
 عبد رشید خان نیک مرید بولغانلارینی اشیتیب
 اولوغ کچیک هم لاری کلیب حضرت بزرگوار غرید
 بولدیلار بزرگوار اریته بیل بر لاری نیک مرقدلارید
 شیخ بولوب اولتور وروب کلکان نیاز و نذر ورتینی
 خانقا غر صوف قلیب تربیت مریدان غمشغول
 بولدیلار و بر صیدنا قیلدیلار بر ووقف قلیب شیخ
 جار و بکش تعیین قلیب اوزلاری بر طرفه درس
 اور کاتیلار عبد رشید خان بیلر ایلی اوچ مراتبه

کلیب حضرت پیرز و حضرت سلاطنتی زیارت قلیب
 توریدار حضور خجرتی بزرگوارنیک که امانتارین
 مشهدنیک اطرافیدین سو حقیب نجد کنتار
 اباد بولد عبد رشید خان بوا ببولغان کنتار
 حضرت سلاطنت و قوق قیلدیلار اولکونلارده کاشقور
 عبد رشید خان نیک اولغلی عبد لطیف خان توریه
 اولونلار هم قرغیزلار قراتلین ده ایردی شهرنیک
 قراسینی کورماس ایردی اولوغ اصیل بکلار ایردی
 قرغیزدین قاضیلیق قلیب زکوات عشر قنارلیق
 نرسلارنی الوردی قرغیزنیک کوچی تجماس
 اولکونلارده عبد رشید خان باشلیق جیم بکلانیک
 نیتی تورولک الوردی اسلا قوتلیک ایردی قرغیزلار
 پرنلار علیق لایخی و ندرنیز لایخی الیب کلیب بروردی

ما برده

ایرده مسجد و مدرسه بار بولوشولار غم خبر بروردی
 قضا لبریل خبر بولدیکه قرغیزلار سله برادرغان لایم
 لیتلارنی برما یور کلکالی هم اونا ما یور دیب عبد
 لطیف خان اولکونده برنج بکلار سله شکار حقیقی
 شکار قیلا قیلا قرغیزلار نیک جایغیتی قرغیز قاجتی
 عبد لطیف خان تمام لشکر برکلیب قرغیزلار نیک یلا
 بار قره لارنی اسیر قلیب آلدار هر کشته ندمقدار مال
 و غنمت آلدار عبد لطیف خان بر اولوغ قرغیزنیک قزنی
 آلدار شول مندرله هم لاری نجد کون عشق عشرت
 قیلدیلار ناکاه قرغیزلار کچه بولارنی غافیل تاپیب
 تولاشنه شهید قیلدیلار عبد لطیف خان هم شهید
 بولیلار بر موخ کشته قاجیب باریب کاشغور کلدار
 اندین یار کندک کلدار عبد رشید خان غم خبر بولدیکه خان

پیرشان احوال بولوب لشکریور دیار اوزلاری
 مشهد کا باریب حضرت بزرگوار غدر و تقصیر قیوب
 احوال الاینی بیان قیدار مصلحت قیدار کر تمغیز غه
 تلاموز منمو یا یوقمو بزرگوار باریب اولیاء اللہ لار
 نیک مددی بر بولوبولوتار اولادین رخصت بولانغونخ مین
 رخصت بر لالایدور من اول ارواح مشایخار غه متوقبه
 بولالی اولاقیدار غه بوسیر اسه شونوز داغ قیدالی دیدیلار
 آی نیک اونونجی کیمسی عبد رشید خان حضرت بزرگوار
 بیل حضرت یوسف قادر خان غازی مزارا ریغری دیار
 کوردیلار کم حضرت خضر علیہ السلام حضرت بلال حضرت
 ویس قرنا و حضرت شیخ حسن بصری و حضرت سلطان
 ستوق بغرا خان غازی و حضرت سید ارسلان خان
 و حضرت شیخ جنید بغدادی و حضرت شیخ نجم الدین کبری
 و لوز

و حضرت امیر کبیر میر سید علی ہمدانی و حضرت شیخ علوم
 بسطامی قدس اللہ تعالی اسراریم بولیدار ظاہر بولیدار
 و بولاری عبد رشید خان رخصت بر دیار و حضرت
 خضر علیہ السلام ایتیلار کمن بیلہ باری حضرت سلطان
 ستوق بغرا خان غازی ایتیلار بیز نیک لار مزید یوسف
 قادر خان غازی یار دور وینہ بولاری بارماچی بولدار
 وینہ اتفاق بیل حضرت شیخ علوم بسطامی نے ایبار ماچی
 بولیدار آندین جیفیب جمیع ارواح مشایخار حضرت
 سلطان ارسلان خان پادشاهیم نیک مزار ریغری
 بار دیار اولار هم اولارینی ظاہر قلیب بر قلیج عبد رشید
 خانغ بر دیار وینہ اوچالارینی اوچ مراتب سیلاب
 قویدیلار باریب قرغیز لار نیک بار شینی کسبیر
 بر لیک ان قیلغیل دیب فاتح بر دیار عبد رشید

خان تمام لشکرلاری بیلر اطلانیب یوردیلار قیرغیزلارنی
 اسبیغ کوله تاپتیلار یکرم کون جنگ بولدی حضرت
 بزرگوار یکرم کونوغچ ارواح مشایخا غصتو جه بولدیلا
 اخر الامریویران مشایخانینک مددی برله قرغیزلارنی قتل
 عام قیلدیلا ریکرم کشینن تریک توتوب ایلار الیک کشتی
 قاجیب دور عبده رشیدخان فتح نصرت تاپیب شکر کا
 یانیب کلدیلار اسیرالغافلار دین اون قرغیزنه جهار سوغ
 استیلا عبده رشیدخان یارکندا یانما قچی بولدی حضرت
 بزرگوار قاشلار یویریکریب ایدیلار یار بزرگوار اجمدی
 بیلر یاناق قالغان حمومیزی حضرتلاری نیک خدمتلا
 اونکارساک یارکنده خلقیغیزیم یکنور دیب بزرگوارنی
 یارکنده کالیب کلدیلار عبده رشیدخان اورداد غوشته
 بزرگوار میشار بقا سیدکی منزل لاریغ توشته عبده رشید
 خان

خان بزرگوار بوش وقت نماز بزرگوار بیلر ادا قیلدیلا
 حضرت بزرگوار کای شکرنی کای صحرانی سیر قلیب
 بریرده غریب بولغان بزرگوار بولسه وعیزلار دین
 بولسه تاپیب متوجه بولوب توغ علم باغلا
 مزاراتلا قلیب شیخ جارو بکیش قیوب اوتار ایدیلار
 علی بن العقیس سیر قیلا قیلا داور غر کلدیلار مزار غر
 فاتحه او قویلا راطرافینی تمام کوردیلار که عجب خوش
 هوایر ایکان بزرگوار ایدیلار که تشویرده بر قصبه چترساک
 کنت خلقی بزرگوار نیک بلا بار قمر قهار یاز بولوب یوز بولوب
 کیتا دور دیب اونامادی بزرگوار ایدیلار که تیلانکائی
 تاپقای سن دیب اطلانیب خانقاه غر کلب کوردیکم
 نچند اولوبول خلق کلب اولتور و بدور ندر نیلای دیب
 کلب بزرگوار غر کور و نوش قیلدیلا حضرت بزرگوار

قبلیب خانقاه جاره و بکش قیدلار عبدر رشید خان
 بزرا کوارینک بو قیدلغان کار بار لارینی انکلاب نهاییتی
 خوشحال بولیدلار بزرا کواریر وقتکه نذر نیاز کلسه
 فقیر فخر طالب العلم مستحق لاری یغیب اولاشتورون
 بهرور ایر دیار خار خانقاه دین هیچ وقت آب آتش کیم
 بولماس ایردی حضرت بزرا کواریر او شبر طریقه بر عمر لاری
 یار کندده او تکازیب توقسان بشن یا شق بیتیلار
 بر کیم چون یاری بار ایردی بزرا کواری قرآن او قویب
 اولتور ایردی اتشای قرائتده مشبوهیت کلدی کل
 نفس زائقة الموت او قوشلاری بحان غیب دین آواز
 کلدیکیم ای ملا محمد شریفی هرزجا نیکه بود نیا غم کلدیب
 اولوم شریفی نه تا تیمای فالما س عاقیل اولدور کیم
 اوزینی باک قبلیب اولوم سیر اغینی قبلیب نورغای

ایتلار کرامی سلم انلار شویسه بر قصبه چیتا دروسن ندریز لار
 خلاص ایتلار سیر لاریم منتداری ترور سیر جان دل خدمت
 قلمو سیر اقا سویی یوق ترور بزرا کواریر دیلار کمد غنا بیت
 الهی بولسه سونیم کیلور دیب سیر نه احاطه قبلیب
 کور ساقی کنت خلقی مو کچر الیب کتیلار ایرتیه کاسکاسفیل
 مقصد بولیدلار بزرا کواریر اطلالیب سوباشینغوز بار دیلار
 دعا و تکبیر قبلیب عصا لاری بیلیر سیر نه جزیب کلدیلار
 عضا نیک جمنیق بر بر قیر لوق سورتیب کلدی بازار
 نیک ایچی بر لر او تکازیب قویدی بوسودین نه مقدر
 کنتلار ابا بولدی اوچ بیلده سفیل تیار بولدی هر طرفین
 کاسب لار و دوقانلار کلیب اولتور دیلار و دشمنه کونی
 بازار قبیلده حضرت بزرا کواریر نچند بولدی قل الیب
 هر قیب سنی بر سیر کاشا کرد بر دیلار سیر او کاتیب آزاد
 قبلیب

حضرت بزرگوار بومروده و لسوزنی ایشیتیب آه سرد
 از دل بیرون تارتیلار انکاخچی وقت نماز بوردی طمها
 قیلیب خانقاه خجیقیتلا جمعیت تولا کلید و نماز
 اوتاب فارخ بولوب تلاوت قران قیلدیلار بزرگوار
 ای دیلار کیم یا انلار بیلنگلار و آگاه بولونگلار بزرگوار
 نوبت سفیر عزیز یقین بولوبوردیب کند و آب
 آتش قیلیب بر دیلار بوضیخه جمع خلایق لاری ایشیتیب
 زار زار بیلاشتیلار عبدالرشید خان هم تا بعلا ری بولوب
 آتش بر بربوب بولغان زین کین بزرگوار نصیحت کاتیل
 اصبیب ای دیلار کیم زینهارشیر عتدین قاتعا نکلار موعرفه
 کونکل قیونکلار ونهی منکر دین یا نینکلار بر بیلنگلار غه
 رصم شفقت قیلینکلار رحم ایشار اسلیقیمی بیخه
 قیلینکلار صلوات خمس ده سهولت قیلما نکلار حتی
 بولارنلار

بولاشلا سبب نجات اخروی بولغوسید و ر خدا تعالی هم
 راضی بولغای جناب حضرت صلی الله علیه وسلم
 خوشنود بولغای من هم راضی بولغای من دیب
 تمام صحی او شهر خلقیغیه نیش نصیحت قیلیب بحیل
 لیک قیلدیلار ایقار ناله و فریاد لاری فلک کاتیکور
 کویاکه قیامت قیوم بولدی خلایق اولارینی کبوتر
 مثل لیک بزرگوار نیک ایغلا ریغواتیب توبه و تقصیر
 قیلیب استغفار ایشیلار بزرگوار هم لاری نیک قوفیق
 و بهدیت لاری کادعا قیلدیلار عبد رشید خان اور زین
 قیوب دعا و تعظیم لاری قیلیب مسور دیلار کیم یا بزرگوار اولار
 دین کین سجاده لاری کیم اولتور و رو کین استغفار الومیز
 حضرت بزرگوار بویوردیلار کیم مندرین کین اور نومده سجاده
 محمد ولی صوفی اولتوسون توبه و استغفار و اولکام مشکل

لاریشکار بول شتو نیرین سورخا یسه لار و اول دغا قیلد سو
من ایم دعا قیلای دیب آخرت جامه لاری را دست
قیلد لارا ابراهیم لاری و مرد مصله لاری و تمام خامه لاری
بر بیکیل لیک قیلا شیب قیوب حجه کرکرب بوریاس الدار
والد لاری ایداصه صفی قیوب تلاوتکا مشغول بولدی لار
بولایت کریمه کلدیکم قالو الله وانا الیه راجعون
دیوب مرغ جانلاری اهلکانه نغز پرواز قیلدی جب یاکلاری
بوریا دا یوزلاری قران قورغان رحیلدا توشوب
قالدی لار حضرت محمد ولی صوفی بر اعب در شید خاندان
کریب کلدی لار خواهم بزرگوار نه بولم خوار کوروب
خلایق لار غلام بزرگوار و لوغ کچیک هم لاری عسرا
وما تم تو توب کر سبان لاری جاک جاک ایتیب جنان
یغلا دیلار کیم بولار نیک ناله سیکاسما اسمان زمین لرزد کا
کلدی

کلدی خلایق لار هم بهوش بولدی لار ما تم دین فارغ بولدی
بزرگوار نیک جسد لاری یوب جامه آخرتکا یورکاب
نماز لاری او تاسب میشار یقاسیدکی منزل لاریه
دفن قیلدی لار او جو نجی کونی آب ایش لاری بریب محمد
ولی صوفی غلطاعت قیلدی لار اول سئل تاریخه بر نیک
بر یوز یقیشت ایردی عبدر رشید خان مادامیکه حیات
ایردی هر کونی کلیب بزرگوار نیک مرقد لاریغ دعا
تکبیر قیلیب مرید لیق شریطنی کما حق ادا قیلدی هر
چهارشنبه کیمسی کلیب قنوب تلاوت قران
قیلیب یا فور ایردی اول جهت دین قرب ولایت تاقیب
اولیا لیق دفتریکا الیندی لار الهی توفیق رفیق عطا
قیلیب پیر کامل نصیب روزی قیلغاسی سن آمین
تمت تمام

تاریخچه میلادی ۱۹۱۵ تاریخچه هجری ۱۲۹۳ شمسی

تاریخچه هجری ۱۲۳۳ هجری ۱۸۱۵ میلادی

یکم تقویتی حمل نیک ۱۸ اون سکنی پنجشنبه کوفی

تذکره بزرگوارنی ملا عبده القادر یار کندی پتیب

تمام قیامان

ÖZGEÇMİŞ

MEIHERIAYI AOSIMAN (Mihray OSMAN), 10 Aralık 1986 târihinde Çin Halk Cumhuriyeti XinJiang (Sincan) Uygur Özerk Bölgesi'nin Bögür ilçesinde doğdu. 1999 yılında “Bögür İlçesi Çidir Kasabası Dosmet İlköğretim Okulu”ndan, 2002 yılında “Bögür İlçesi Çidir Kasabası Orta Okulu”ndan, 2005 yılında “Hoşut İlçesi Lisesi” (Çince Dil Ağırlıklı Lise)nden mezun oldu. 2005 yılında “Pekin Merkezi Milletler Üniversitesi, Azınlık Milletler Fen-Edebiyat Enistitütü, Uygur Dili ve Edebiyatı Bölümü”nü kazandı. 2010 yılında “Muhabbetname ve Mihnetkam Eser İncelemesi” adlı bitirme teziyle bu bölümden mezun oldu. Aradan üç yıl geçtikten sonra 2013 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enistitütü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde yüksek lisans programına başladı.